

Poticanje održiva razvoja ruralnih područja kroz participativni proces

Ivančić, Moris

Professional thesis / Završni specijalistički

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:610346>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET EKONOMIJE I TURIZMA
«Dr. MIJO MIRKOVIĆ»
PULA

MORIS IVANČIĆ

**POTICANJE ODRŽIVA RAZVOJA RURALNIH PODRUČJA
KROZ PARTICIPATIVNI PROCES**

POSLIJEDIPLOMSKI SPECIJALISTIČKI RAD

PULA, 2020.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET EKONOMIJE I TURIZMA
«Dr. MIJO MIRKOVIĆ»
PULA

**POTICANJE ODRŽIVA RAZVOJA RURALNIH PODRUČJA
KROZ PARTICIPATIVNI PROCES**

POSLIJEDIPLOMSKI SPECIJALISTIČKI RAD

Poslijediplomant: Moris Ivančić

Broj indeksa: PDS-EI-19-2010

Studij: Poslijediplomski specijalistički studij „Europske integracije, regionalni i lokalni ekonomski razvoj“

Predsjednik komisije: Prof.dr.sc. Sandra Krtalić

Mentor: Izv.prof.dr.sc. Kristina Afrić Rakitovac

Član komisije: Doc.dr.sc. Lela Tijanić

Datum obrane: 14.12.2020.

PODACI I INFORMACIJE O POSLIJEDIPLOMANTU

Prezime i ime: Moris Ivančić

Datum i mjesto rođenja: 26.03.1975., Pula

Naziv završenog fakulteta i godina diplomiranja: Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“ Pula, 2010.

PODACI O POSLIJEDIPLOMSKOM SPECIJALISTIČKOM RADU

1. **Vrsta studija:** Poslijediplomski specijalistički studij
2. **Naziv studija:** Europske integracije, regionalni i lokalni ekonomski razvoj
3. **Naslov rada:** Poticanje održiva razvoja ruralnih područja kroz participativni proces
4. **UDK:** _____
5. **Fakultet na kojem je rad obranjen:** Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“

POVJERENSTVA, OCJENA I OBRANA RADA

1. Povjerenstvo za ocjenu teme:

1. Prof.dr.sc. Sandra Krtalić – predsjednik povjerenstva
2. Izv.prof.dr.sc. Kristina Afrić Rakitovac – član povjerenstva
3. Doc.dr.sc. Lela Tijanić – član povjerenstva

Datum prihvatanja teme: 28.03.2018.

Mentor: Izv.prof.dr.sc. Kristina Afrić Rakitovac

2. Povjerenstvo za ocjenu rada:

1. Prof.dr.sc. Sandra Krtalić – predsjednik povjerenstva
2. Izv.prof.dr.sc. Kristina Afrić Rakitovac – član povjerenstva
3. Doc.dr.sc. Lela Tijanić – član povjerenstva

3. Povjerenstvo za obranu rada:

1. Prof.dr.sc. Sandra Krtalić – predsjednik povjerenstva
2. Izv.prof.dr.sc. Kristina Afrić Rakitovac – član povjerenstva
3. Doc.dr.sc. Lela Tijanić – član povjerenstva

Datum obrane rada: 14.12.20

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Problem istraživanja	1
1.2. Svrha i ciljevi istraživanja	2
1.3. Ocjena dosadašnjih istraživanja.....	2
1.4. Metode istraživanja.....	3
2. ODRŽIVI RAZVOJ RURALNIH PODRUČJA EUROPSKE UNIJE	4
2.1. Konceptija održiva razvoja.....	4
2.2. Odabrana obilježja Zajedničke poljoprivredne politike EU	5
2.3. Politika ruralnog razvoja.....	7
2.4. Regionalna politika EU	9
2.5. Uloga lokalne samouprave u razvoju ruralnih područja	12
2.6. Participativni modeli upravljanja razvojem lokalnim zajednica.....	14
2.6.1. LEADER pristup.....	14
2.6.2. Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice	18
2.6.3. Lokalne akcijske grupe	25
2.7. Modeli revitalizacije ruralnih područja temeljem participativnog procesa uključivanja dionika	30
2.7.1. Općina Sutrio, Italija	30
2.7.2. Općina Preddvor, Slovenija	37
3. RAZVOJ RURALNIH PODRUČJA REPUBLIKE HRVATSKE	47
3.1. Odabrana obilježja ruralnog razvoja.....	47
3.2. Regionalna politika i regionalni razvoj	48
3.3. Odabrana obilježja lokalne samouprave.....	51
3.4. Uloga zadruga u promicanju ruralnog razvoja	54
3.5. Promicanje ruralnog turizma putem agroturizama	57
3.6. Poticanje ruralnog razvoja kroz fondove i programe EU	59
4. ODABRANA OBILJEŽJA GOSPODARSTVA GRADA VODNJAN - DIGNANO	61
4.1. Opći podaci.....	61
4.2. Gospodarska obilježja.....	63
4.3. Analiza gospodarskih pokazatelja	67
4.4. Strategija razvoja	73
4.5. Analiza proračuna.....	78
4.6. Analiza dosadašnjih razvojnih projekata	90

5. MOGUĆNOSTI ODRŽIVOG RAZVOJA I REVITALIZACIJE GRADA VODNAN – DIGNANO KROZ PARTICIPATIVNO UKLJUČIVANJE DIONIKA.....	101
5.1. Empirijsko istraživanje	101
5.1.1. Opis uzoraka	103
5.1.2. Analiza rezultata istraživanja	105
5.1.3. Zaključno tumačenje i kritički osvrt na rezultate provedenog istraživanja	125
5.2. Prijedlog modela održive revitalizacije lokalnog gospodarstva	129
6. ZAKLJUČAK	130
POPIS LITERATURE	132
SAŽETAK NA HRVATSKOM JEZIKU	138
SUMMARY	139
POPIS TABLICA.....	140
POPIS GRAFIKONA	141
POPIS SLIKA	143
PRILOG SLIKA.....	144
PRILOG ANKETE.....	169

1. UVOD

1.1. Problem istraživanja

Dugoročni održivi razvoj ruralnih područja izazov je s kojim se suočavaju brojne jedinice lokalne samouprave u ruralnim područjima Europske unije. Radi se o područjima koja se tradicionalno oslanjaju na razvoj poljoprivrede, uz postepeno jačanje drugih djelatnosti, osobito održiva ruralnog turizma. Preduvjet koncepcije održivog razvoja ruralnih područja je uključivanje relevantnih dionika, a jedan od temeljnih izazova je svakako povezivanje i umrežavanje svih tih dionika. Jedinica lokalne samouprave može to potaknuti putem raznih mehanizama, primjerice putem organiziranja javnih rasprava ili pismenih anketa u kojima dionici mogu izraziti svoje mišljenje i svoju viziju. Veoma je važno kod ovakvog kompleksnog pristupa prethodno informiranje i educiranje relevantnih dionika o mogućnostima i načinima participacije.

U zemljama članicama EU brojne su mogućnosti poticanja ruralnog razvoja putem Politike ruralnog razvoja, financirane iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj. Već od 1991. godine primjenjuje se Leader program, sa svrhom regionalnog razvoja na lokalnoj razini. Program se provodi temeljem lokalnih razvojnih strategija koje realiziraju Lokalne akcijske grupe (LAG-ovi).

Mogućnosti koje pružaju europski fondovi su velike, a važna je dobra organizacijska struktura u jedinicama lokalne samouprave. Stalno praćenje otvorenih natječaja, uključivanje lokalnih dionika te prenošenje informacija lokalnoj zajednici o razvojnim mogućnostima dužnost je lokalne administracije.

Prema Programu ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. godine, gotovo 80% hrvatskog kopnenog područja klasificirano je kao pretežno ruralno područje što je znatno više od prosjeka EU-27 gdje je prosjek 51,3%. Također 56,7% stanovništva živi u pretežno ruralnim područjima opet znatno više od prosjeka EU-27 gdje je taj postotak 22,3%. Radi se o područjima obilježenima prirodnom i mehaničkom depopulacijom, gospodarskom stagnacijom, nerijetko nerazvijenom prometnom, telekomunikacijskom i poslovnom infrastrukturom. Problem istraživanja ovog rada jesu razvojni izazovi s kojim se suočavaju ruralna područja Hrvatske i Europske unije. Istraživanje će, nakon pregleda relevantne literature

i analize primjera dobre prakse, biti fokusirano na područje Grada Vodnjan – Dignano. U radu će se ukazati na moguće smjernice budućega razvoja grada uz sljedeće hipoteze:

Participativno uključivanje dionika u proces revitalizacije gospodarstva lokalnih zajednica u ruralnim područjima pridonosi zajedničkom prepoznavanju razvojnih izazova, prioriteta i mogućnosti te oblikovanju modela revitalizacije usklađenog s interesima dionika.

Empirijsko istraživanje vezano je i uz drugu pomoćnu Hipotezu:

„Participativno uključivanje dionika u proces revitalizacije gospodarstva grada Vodnjan – Dignano, kao jedinice lokalne samouprave u ruralnom području, pridonosi zajedničkom prepoznavanju razvojnih izazova, prioriteta i mogućnosti te oblikovanju modela revitalizacije gospodarstva usklađenog s interesima dionika.“

1.2. Svrha i ciljevi istraživanja

Svrha ovog istraživanja je ukazati na važnost suradnje jedinica lokalne samouprave i interesnih dionika u procesu revitalizacije i održivog razvoja na ruralnim prostorima.

Ciljevi istraživanja:

- analizirati ulogu lokalne samouprave u razvoju ruralnih područja, s naglaskom na implementaciju participativnih modela odlučivanja;
- analizirati modele revitalizacije ruralnih područja primjenom participativnog procesa odlučivanja temeljem odabranih jedinica lokalne samouprave u Italiji i Sloveniji
- analizirati dosadašnje razvojne projekte Grada Vodnjan – Dignano;
- identificirati razvojna ograničenja i mogućnosti kroz participativni proces uključivanja dionika;
- predložiti model revitalizacije i održivog razvoja Grada Vodnjan – Dignano na temelju participativnog procesa.

1.3. Ocjena dosadašnjih istraživanja

Tematikom prikazanom u ovom istraživanju bavi se ograničen broj dosadašnjih radova. S obzirom na široki obuhvat tematike literaturu u kojoj se obrađuju sastavni dijelovi ove teme pronalazimo u sklopu većih cjelina. Tako temu iz područja lokalne samouprave obrađuje

Koprić (2019) u radu „Djelokrug lokalne i područne (regionalne) samouprave“, dok Črnjar obrađuje tematiku održivog razvoja u knjizi „Management održivog razvoja“. Autorice Đokić, Rašić Bakarić i Šišinački u publikaciji „Strateški programi lokalnog razvoja - hrvatska iskustva“ prikazuju iskustva primjene metodologije participativnog pristupa u izradi strateških razvojnih dokumenata na lokalnoj razini. U knjigama „Ekonomija Europske Unije“ (2012 i 2015), autorice Kersan-Škabić pronalazimo teme vezane uz Regionalnu politiku Europske Unije te Zajedničku poljoprivrednu politiku Europske Unije u sklopu koje se nalazi i tema Politike ruralnoga razvoja. Također, Čavrak u knjizi „Gospodarstvo Hrvatske“ obrađuje teme vezane uz Regionalni razvoj. Osim navedene literature predmetnu tematiku vezanu uz ovaj rad pronalazimo u raznim znanstvenim i stručnim, domaćim i stranim člancima i časopisima. Tako autori Pejnović, Radeljak Kaufmann i Lukić obrađuju tematiku razlike u razvoju zadrugarstva, dok Ćurić obrađuje tematiku uloge agroturizama u razvoju ruralnoga turizma. S obzirom na temu rada, značajne su i stručne publikacije i dokumenti jedinica lokalne samouprave. Jedan od primjera je Strategija razvoja in trženja turističke destinacije Preddvor, te razvojni projekt Difuznog hotela u Općini Sutrio. Glede promatranog područja Grada Vodnjan – Dignano relevantne podatke nalazimo u Strategiji razvoja Grada Vodnjan – Dignano 2015. – 2020., te Lokalnoj razvojnoj strategiji LAG-a „Južna Istra“ za razdoblje 2014 – 2020.

1.4. Metode istraživanja

Za potrebe ovog rada koristit će se sljedeće metode znanstvenoistraživačka rada: analize, sinteze, indukcije, dedukcije, komparacije, klasifikacije te statističke metode. Empirijsko istraživanje, na uzorku dionika Grada Vodnjan - Dignano provedeno je metodama anketiranja i intervjua.

2. ODRŽIVI RAZVOJ RURALNIH PODRUČJA EUROPSKE UNIJE

2.1. Konceptija održiva razvoja

Pojam „održivi razvoj“ (engl. sustainable development) potječe iz šumarstva, a odnosi se na mjeru pošumljavanja površina i na sječu šume koje su bile međuzavisne i nisu smjele narušiti biološku obnovu šume. Sam pojam uveden je 70-ih godina prošloga stoljeća, ali se još u radovima klasičnih ekonomista Richarda, Malthusa i Milla mogu pronaći elementi politike održivog razvoja. Konceptija održiva razvoja ušla je u međunarodnu politiku 1987. godine objavom izvješća „Our Common Future“ (Naša zajednička budućnost) Svjetske komisije za okoliš i razvoj UN-a. Tadašnji je zaključak bio da nerazumno korištenje brojnih bitnih prirodnih resursa uz mnoge izvore onečišćivača premašuje mjeru koja je fizički održiva u prirodi te da će bez značajnih smanjenja u korištenju materijala i potrošnji energije u sljedećim desetljećima doći do nekontroliranog pada količine hrane, potrošnje energije i industrijske proizvodnje po osobi. Termin „održivi razvoj“ je od 80-ih godina 20. stoljeća sve prisutniji u znanstvenoj i stručnoj terminologiji.

Održivi razvoj prema definiciji prethodno spomenute UN-ove Komisije za okoliš i razvoj iz 1987. godine je „razvoj kojim se zadovoljavaju potrebe današnjih naraštaja a da se pritom ne ugrožava mogućnost budućih naraštaja u zadovoljavanju njihovih potreba“.¹

Održivi razvoj bitan je temelj razvoja ruralnih područja te podrazumijeva kontinuirano usklađivanje odluka i rješenja na području gospodarstva, okoliša i socijalnog okruženja. Europska unija sve intenzivnije ulaže u ruralni razvoj uz očekivanje da prostori prerastu u ekološki ugodna obitavališta s neizostavnom urbanom infrastrukturom. Provedba održivog razvoja zahtjeva učestalu provjeru, kontrolu i usklađenje razvojnih sastavnica te postizanje dogovora na svim razinama.

Upravljanje održivim razvojem pretpostavlja različitu multidisciplinarnu suradnju dionika različitih područja znanosti. Održivost je ključna komponenta razvojnog procesa radi nužnosti uravnoteženja razvoja društva, gospodarstva i okoliša koja vodi do postojanog i kontinuiranog razvoja, a bez opasnosti za ugrožavanje bilo kojeg elementa koji čini integralni dio razvojnog procesa. Krajnji cilj jasno je definiran razvojni put koji će dovesti do gospodarske, društvene i političke promjene u svrhu poboljšanja kvalitete života cjelokupne populacije ruralnog prostora. Održivi razvoj, pojednostavljeno rečeno, predstavlja težnju ka odgovornom

¹Črnjar M, Črnjar K. (2009), Menadžment održivoga razvoja, Sveučilište u Rijeci, str. 78-109

poslovanju kojim se zadovoljavaju potrebe današnjih i budućih generacija, te čuvaju i mudro koriste prirodni resursi. Ruralna područja primjenom koncepcije održiva razvoja imaju mogućnost rješavanja razvojnih izazova u korist sadašnjih i budućih generacija.

2.2. Odabrana obilježja Zajedničke poljoprivredne politike EU

Nastanak Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) Europske unije (engl. Common Agricultural Policy – CAP) ima svoje korijene u poslijeratnom razdoblju kada su europske zemlje bile suočene s glađu, nedovoljnom količinom prehrambenih proizvoda i uvozile su hranu. Motiv nastanka ZPP-a bila je zajednička briga o osiguranju dovoljne količine hrane za početnih 6 zemalja članica, pri čemu se cijelo vrijeme održala temeljna nakana – zaštita dohotka poljoprivrednika od oscilacija cijena na tržištu i osiguranje prikladnog dohotka koji neće biti manji u odnosu na ostale sektore gospodarstva. ZPP predstavlja jedno od najznačajnijih područja djelovanja institucija Europske unije².

Gledajući razvoj zajedničke poljoprivredne politike³ možemo reći da je u povijesnom razvoju i osnivačkim ugovorima EEC-a jedan od zacrtanih ciljeva bila uspostava upravo Zajedničke poljoprivredne politike. Poljoprivreda ima važno mjesto u politici iz strateških razloga:

- vlade potiču domaću proizvodnju hrane kako bi se zaštitile i osigurale položaj zemlje u slučaju rata ili krize,
- poljoprivrednik je proizvođač ali istodobno i potrošač,
- poljoprivreda ima važnu ulogu u očuvanju čovjekove okoline.

ZPP se sastoji od skupa pravila i mehanizama koji reguliraju proizvodnju, prodaju i plasiranje poljoprivrednih proizvoda u Europskoj uniji uz poseban naglasak na razvoj seoskih područja. ZPP je jedno od najvažnijih područja djelovanja i koncentracije sredstava kojima raspolaže Europska unija.

²Program ruralnog razvoja, Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/program-ruralnog-razvoja-2014-2020/>, Posjećeno dana 24.04.2018.,

³Kersan – Škabić, I. (2015), Ekonomija Europske unije, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za ekonomiju i turizam, Pula, str. 131-168

Principi na kojima se temelji djelovanje zajedničke poljoprivredne politike:

- jedinstveno tržište poljoprivrednih proizvoda na području zemalja članica,
- prednost imaju proizvodi iz područja Europske unije,
- financijska solidarnost označava zajedničko financiranje zajedničke poljoprivredne politike putem posebnog fonda za poljoprivredu.

Godine 1962. osnovan je Europski fond za usmjeravanje i jamstva u poljoprivredi (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund, EAGGF), putem kojeg su se vršila plaćanja za poljoprivredu. Služio je za:

- reguliranje proizvodnje,
- uspostavu sustava prelevmana prema trećim zemljama,
- financiranje svih komunitarnih rashoda za poljoprivredni sektor.

Zajednička poljoprivredna politika obuhvaćala je dva interventna oblika:

- sustav potpore cijenama na unutarnjem tržištu,
- sustav izravne pomoći dohotku poljoprivrednika.

Od 1964. do 1992. godine zajednička poljoprivredna politika počivala je na mehanizmu cijena i to:

1. orijentacijske (još nazivane indikativne ili bazne) cijene označavaju prosječne cijene koje vijeće želi postići od proizvođača u ukupnoj žetvi. Tržišna cijena evoluirala iznad ili ispod indikativne cijene;
2. interventne cijene su najznačajnije i najniže u ZPP-u od koje interventne organizacije kupuju poljoprivredni proizvod radi podupiranja tečaja (cijene);
3. prag cijena sve do njezinoga ukidanja 1. srpnja 1995. Godine bila je minimalna uvozna cijena po kojoj se niti jedan proizvod iz trećih zemalja nije mogao prodati na tržištu po cijeni inferiornijoj od indikativne cijene.

Zajednička poljoprivredna politika Europske unije od svojeg početka pa do danas prošla je kroz nekoliko značajnih reformi. Danas se ona suočava s brojnim izazovima. U budućnosti ima tri značajna cilja:

1. usmjeriti mjere poljoprivredne politike prema povećanju produktivnosti i konkurentnosti poljoprivrednog sektora,

2. poboljšati utjecaj na klimu i okoliš,
3. jačati učinkovitost i djelotvornost politike.⁴

2.3. Politika ruralnog razvoja

Nedostatan razvoj ruralnog prostora utječe na cijelu državu. Posljedice se očituju u vidu nekorištenja resursnih osnova i slabe valorizacije postojećih strateških prednosti radi nepovoljnih strukturnih pokazatelja problemskih područja te slabljenje prostorno - funkcionalne integracije teritorija zbog depopulacije značajnog dijela prostora.

Kako bi se preokrenuli gore opisani trendovi pogoršavanja socio-ekonomskih pokazatelja potrebno je identificirati i aktivirati lokalne aktere koji bi postali početni pokretači razvoja svog područja. Nadalje, važan je razvitak fleksibilnog malog poduzetništva kao pokretača inovativnosti te konstruktivnog lokalnog partnerstva različitih dionika iz više sektora djelatnosti.⁵

Suvremena definicija pojma "ruralni razvoj" podrazumijeva integralni i višesektorski te održivi razvoj ruralnog (negradskog) prostora. Integralni, odnosno cjelovit razvoj ruralnih područja bitan je zbog diversifikacije ruralne ekonomije koja se u vrijeme suvremenih strukturnih procesa i zbivanja suočava s brojnim problemima poput depopulacije, starenja stanovništva, fosilizacije pejzaža te generalno sve lošijim socio-ekonomskim pokazateljima koji čine ovaj prostor pasivnim i nepoželjnim za život⁶.

Politikom ruralnog razvoja EU-a ruralnim područjima olakšava se odgovaranje na široki raspon gospodarskih, okolišnih i socijalnih izazova 21. stoljeća. Nju se često naziva „drugim stupom” zajedničke poljoprivredne politike (ZPP-a) te se njome upotpunjava sustav izravnih plaćanja poljoprivrednicima i mjera za upravljanje poljoprivrednim tržištima (tzv. „prvi stup”).⁷

Prvi element politike ruralnog razvoja uveden je 1970. - tih kroz utvrđivanje područja s otežanim gospodarskim uvjetima kojima su bila dostupna dodatna sredstva i mjere da se spriječi egzodus ljudi i uništavanje okoliša. Do sredine 1990. – tih Europska Unija je imala mnogo

⁴Kersan – Škabić, I. (2015), Ekonomija Europske unije, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma „Dr.Mijo Mirković“, Pula, str. 131-168

⁵Što je to ruralni razvoj?, dostupno na: <http://www.hmrr.hr/hr/ruralni-razvoj/sto-je-to-ruralni-razvoj/> Posjećeno dana 02.01.2019

⁶HMRR (2019): Što je to ruralni razvoj?, Hrvatska mreža za ruralni razvoj, dostupno na: <http://www.hmrr.hr/hr/ruralni-razvoj/sto-je-to-ruralni-razvoj/> posjećeno dana 22.01.2018. godine

⁷Ruralni razvoj od 2014. do 2020., dostupno na: [/ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020_hr](http://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020_hr), Posjećeno dana 24.04.2018., Posljednji put ažurirano: 23/12/2016

instrumenata kako bi zadovoljila potrebe restrukturiranja poljoprivrede, teritorijalnog i lokalnog razvoja te integracije okoliša. Agenda 2000 donosi jedinstvenu regulativu koja sadrži 22 mjere, a zemlja bira koje će od njih koristiti, te one ulaze u nacionalnu i regionalnu politiku. Ruralni razvoj postaje drugi stup CAP – a (Prvi je politika tržišnih potpora) i nastoji se postići ravnoteža između ovih dvaju ciljeva. Godine 2005. – te usvojena je temeljita reforma politike ruralnog razvoja za razdoblje 2007. – 2013. čiji su osnovni ciljevi bili:

- povećati konkurentnost poljoprivrednog sektora,
- poticati upravljanje okolišem i krajolikom,
- poboljšati kvalitetu života u ruralnim područjima i poticati diversifikaciju ekonomskih aktivnosti.⁸

Politika ruralnog razvoja EU-a financira se iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) čija je vrijednost u razdoblju od 2014. do 2020. bila 100 milijardi EUR, pri čemu svaka država članica EU-a prima financijska sredstva za sedmogodišnje razdoblje. Time će se potaknuti oslobađanje dodatne 61 milijarde EUR javnih financija u državama članicama u te svrhe. U tom razdoblju u 28 država članica postoji 118 različitih programa ruralnog razvoja (PRR) od čega 20 čine jedinstveni nacionalni programi, a osam je država članica odabralo imati dva ili više (regionalna) programa. Države članice i regije izrađuju svoje programe ruralnog razvoja na temelju potreba svojih područja radeći pritom na rješavanju bar četiri od sljedećih šest zajedničkih prioriteta EU-a:

- poticanje prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima,
- jačanje isplativosti i konkurentnosti svih vrsta poljoprivrede te promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija i održivog upravljanja šumama,
- promicanje organizacije lanca opskrbe hranom, dobrobiti životinja te upravljanja rizikom u poljoprivredi,
- obnavljanje, očuvanje i poboljšanje ekosustava povezanih s poljoprivredom i šumarstvom,
- promicanje učinkovitosti resursa te poticanje pomaka prema gospodarstvu s niskom razinom ugljika otpornom na klimatske promjene u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru,

⁸Kersan – Škabić, I. (2015), Ekonomija Europske unije, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“ Pula, str. 131-168

- promicanje društvene uključenosti, suzbijanja siromaštva i gospodarskog razvoja u ruralnim područjima.⁹

Prioriteti ruralnog razvoja podijeljeni su u „područja od interesa”. Unutar svojih PRR-ova države članice ili regije određuju kvantificirane ciljeve za ta područja od interesa. One zatim određuju koje će mjere upotrijebiti da bi ostvarile te ciljeve i koliko će sredstava dodijeliti za svaku mjeru. Najmanje 30 % financiranja za svaki PRR mora biti namijenjeno mjerama koje su relevantne za okoliš i klimatske promjene, a najmanje 5 % LEADER-u.

Države članice dužne su raspodjelom sredstava tematskih područja osigurati uravnoteženu provedbu politike ruralnog razvoja. Financiranje programa vrši se iz proračuna Europske Unije i nacionalnog sufinanciranja.

Prijedlozi u okviru nove politike ruralnog razvoja za buduće programsko razdoblje 2021. – 2027.:¹⁰

- pravedan dohodak za poljoprivrednike
- povećanje konkurentnosti
- ponovna uspostava ravnoteže snaga u prehrambenom lancu
- borba protiv klimatskih promjena
- briga za okoliš
- očuvanje krajolika i biološke raznolikosti
- 7. potpora generacijskoj obnovi
- dinamična ruralna područja
- zaštita kvalitete hrane i zdravlja

2.4. Regionalna politika EU

Regionalna politika Europske unije koja je poznata i pod nazivom kohezijska politika predstavlja investicijsku politiku kojoj je cilj povećanje konkurentnosti i zaposlenosti, poticanje

⁹ Prema: Ábhar An Leathanaigh (2019), Forbairt tuaithe agus tacaíocht, Protecting the future of rural communities, Europska Unija, dostupno na: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/rural-development_ga, Pristupljeno 19.03.2019.

¹⁰ Prema: Ruralni razvoj - smjernice i primjeri dobre prakse Informativna brošura Projekt Glas ruralne Hrvatske, dostupno na: https://hmrr.hr/wp-content/uploads/2020/02/brosura_ruralni_razvoj_smjernice_i_primjeri_dobre_prakse-web.pdf, Pristupljeno 19.09.2020.

ekonomskog rasta, poboljšanje kvalitete života i održivoga rasta. Regionalna politika je također izraz solidarnosti Europske unije prema manje razvijenim zemljama i regijama. Regionalna politika nastoji smanjiti značajne ekonomske, socijalne i teritorijalne nejednakosti koje postoje među europskim regijama jer zanemarivanje postojećih razlika znači i odstupanje od temeljnih vrijednosti Europske unije.¹¹

U trenutnom razdoblju u ESI fondove ulazi 5 fondova i to:

- Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)
- Europski socijalni fon (ESF)
- Kohezijski fond (CF)
- Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFFR)
- Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR)

Kohezijska politika se odnosi na tri komplementarna pristupa: produbljivanje i proširivanje unutarnjeg tržišta tako da siromašnije regije i zemlje članice mogu iskoristivati sve mogućnosti postizanja komparativnih prednosti unutar Europske unije ; ukidanje svih prepreka protiv kohezije u ostalim zajedničkim politikama i darovnice za specifične namjene putem strukturnih fondova.¹²

Gledajući sa strane regionalna politika djeluje kao kontroverzna politika jer intervencionizmom penalizira uspješnije regije u korist manje uspješnih regija. No, međutim opravdanost ovakve politike nije upitna.

Naime, postoji nekoliko argumenata koji opravdavaju regionalnu politiku:

1. ciljano financiranje – posebno značajno za regije s nedovoljnim resursima;
2. stečeni interesi – rješavanje problema u jednoj članici biti će korisno za ostale članice
3. efekt integracije – temelji se na pretpostavci da koristi integracije nisu u jednakoj mjeri raspodijeljene diljem Europske unije

¹¹Prema: Čavrak V., Andabaka A., Sekur T.,(2016), Regionalni razvoj i fiskalna decentralizacija, u: Gospodarstvo Hrvatske, str. 327-361, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Politička kultura Zagreb

¹² Prema: Kersan – Škabić, I. (2015), Ekonomija Europske unije, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“ Pula, str. 131-168

4. efekt ostalih politika EU-a – regionalne koristi drugih politika (primjerice ZPP-a) nisu jednako distribuirane pa se na ovaj način nadoknađuju razlike putem regionalne politike.¹³

S aspekta intervencionizma postoji više argumenata za vođenje regionalne politike na razini Europske unije:

1. jednakost i pravednost – svi dijelovi Europske unije trebaju podijeliti koristi moderne rastuće ekonomije
2. osiguranje ekstra dohotka i proizvodnje – potrebno je voditi brigu o iskorištavanju resursa
3. niža inflacija i brži rast – širenjem ekonomskih aktivnosti sprječava se nastanak uskih grla i pregrijavanja pojedinih regija
4. optimalizacija prostorne alokacije proizvodnje smanjenjem pritiska na koncentraciju ekonomskih aktivnosti oko velikih gradova – putem regionalne politike nastoji se realocirati proizvodnju u druga područja.¹⁴

Sve aktivnosti instrumenata regionalne politike trebaju se temeljiti na pet načela:

- 1) načelu koncentracije - odnosi se na geografsku koncentraciju regija prema jedinstvenim kriterijima, a definirana je stvaranjem statističkih regija NUTS 2 razine
- 2) načelu programskog planiranja – sredstva regionalne politike planiraju se u okviru proračuna EU-a čiji se plan prihoda i rashoda donosi u višegodišnjim financijskim okvirima na temelju kojeg se usvaja godišnji proračun
- 3) načelu pridodavanja – EU ne financira u potpunoj vrijednosti nijedan projekt, nego se zahtijeva participacija nacionalnih, regionalnih i lokalnih izvora
- 4) načelu partnerstva – obuhvaća proces dogovaranja između Europske komisije i zemalja članica o aktivnostima regionalne politike
- 5) načelu efikasnosti – postoji proces nadgledanja i provjere trošenja sredstava regionalne politike EU.¹⁵

Instrumenti putem kojih se vrši financiranje prioriteta regionalne politike su strukturni fondovi (European Social Fund i European Regional Development Fund) i Kohezijski fond.

¹³ Prema: Čavrak V., Andabaka A., Sekur T.,(2016), Regionalni razvoj i fiskalna decentralizacija, u: Gospodarstvo Hrvatske, str. 327-361, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Politička kultura Zagreb

¹⁴ Prema: Čavrak V., Andabaka A., Sekur T.,(2016), Regionalni razvoj i fiskalna decentralizacija, u: Gospodarstvo Hrvatske, str. 327-361, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Politička kultura Zagreb

¹⁵ Prema: Čavrak V., Andabaka A., Sekur T.,(2016), Regionalni razvoj i fiskalna decentralizacija, u: Gospodarstvo Hrvatske, str. 327-361, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Politička kultura Zagreb

Europski socijalni fond je u svojim počecima korišten kao kompenzirajuće sredstvo prilikom gubitka posla. Značajnu ulogu ima u sprečavanju socijalne isključenosti i borbe protiv diskriminacije. Prema strategiji Europa 2020 prioriteti Europskog socijalnog fonda su: zaposlenost, obrazovanje i socijalna uključenost.

Europski fond za regionalni razvoj namijenjen je financiranju projekata ekonomske i socijalne kohezije te smanjivanju razlika između regija unutar Europske unije kroz podršku u razvoju i strukturnim prilagodbama regionalnih gospodarstava, kao i podršku prekograničnoj, transnacionalnoj i međuregionalnoj suradnji.

Kohezijski fond namijenjen je članicama Europske unije čiji je bruto domaći proizvod ispod 90% prosjeka Europske unije i koje primjenjuju nacionalni program konvergencije prema gospodarskoj i monetarnoj uniji. Služi i smanjivanju gospodarskih i socijalnih razlika, kao i promicanju održivog razvoja. Financira velike infrastrukturne projekte kojima se unaprjeđuje okoliš i razvija prometna infrastruktura određena kao sastavni dio Trans-europske mreže.

Temeljni ciljevi regionalne politike EU su konvergencija (postizanje kohezije i konkurentnosti), regionalna konkurentnost i zaposlenost i europska teritorijalna suradnja. Trenutni izazovi s kojima se regionalna politika suočava su globalizacija, demografske promjene, klimatske promjene i energija. Kohezijska politika u razdoblju 2014.-2020. postavila je 11 tematskih ciljeva za poticanje rasta.¹⁶

2.5. Uloga lokalne samouprave u razvoju ruralnih područja

Javni poslovi su oni poslovi koji se obavljaju u javnom interesu, a utvrđuju ih legitimna politička tijela neke zemlje. Javni poslovi mogu predstavljati odgovornost isključivo središnje države, ako je riječ o centraliziranim zemljama. U decentraliziranim zemljama dio javnih poslova u odgovornosti je samoupravnih jedinica na nižim razinama teritorijalnog sustava. Usprkos harmonizaciji sustava lokalne samouprave u suvremenoj, sve povezanijoj Europi još uvijek postoje razlike u načinu određivanja lokalnih poslova, kao i pravne i druge razlike među kategorijama lokalnih poslova.¹⁷

¹⁶ Prema: Kersan – Škabić, I. (2015), Ekonomija Europske unije, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za ekonomiju i turizam, Pula, str. 131-168

¹⁷ Prema: Koprić, I. (2019), Djelokrug lokalne i područne (regionalne) samouprave, str. 35-79, dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=287815, (02.11.2019.)

Pod lokalnom samoupravom podrazumijeva se pravo i mogućnost lokalnih jedinica da u okvirima određenim zakonom, uređuju i upravljaju, uz vlastitu odgovornost i u interesu lokalnog pučanstva, bitnim dijelom javnih poslova. Odgovornost lokalne samouprave je izrada strateških razvojnih dokumenata. Autorice Đokić, Rašić Bakarić i Šišinački u publikaciji „Strateški programi lokalnog razvoja - hrvatska iskustva“ prikazuju iskustva primjene metodologije participativnog pristupa u izradi strateških razvojnih dokumenata na lokalnoj razini.

Europska povelja o lokalnoj samoupravi iz 2008. godine sadrži osnovna načela lokalne samouprave. Građani mogu neposredno sudjelovati u upravljanju lokalnim poslovima putem raznih oblika neposrednog odlučivanja, a povelja utvrđuje postupak pribavljanja mišljenja u svim pitanjima koja se neposredno odnose na lokalne jedinice.

Ruralno područje obuhvaća regije, područja različitih djelatnosti i krajolika te također uključuje prirodni okoliš, poljoprivredna područja i obradive površine, zatim sela, male gradove, regionalne centre i industrijalizirana ruralna područja. S tim u vezi, važna je i njegova uloga „tampon zone“ koja osigurava regenerativni okoliš koji je izrazito bitan za ekološku ravnotežu. U konačnici, sve je značajnija njegova uloga kao prostora za odmor i slobodno vrijeme.¹⁸

Lokalna samouprava je važan dionik ruralnog razvoja. Prema LEADER (Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale) pristupu i CLLD (Community-led Local Development - Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice) pristupu, razvoj lokalne zajednice oslanja se upravo na suradnju dionika u lokalnoj zajednici, gdje je Lokalna samouprava jedan od ključnih partnera u izradi i provedbi integrirane lokalne strategije razvoja.

Smisao Leader pristupa je upravo omogućiti da se specifični ciljevi i prioritete odrede na lokalnoj razini kao odgovor na lokalne potrebe, sukladno programskim ciljevima te da oni odražavaju lokalne potrebe i potencijale te u lokalni kontekst unesu inovativnost, umrežavanje i suradnju. Takav pristup omogućuje razvoj područja sukladno definiranim značajkama, potrebama i mogućnostima samog lokalnog područja.¹⁹

¹⁸Prema: Lukić, A. (2010.) O teorijskim pristupima ruralnom prostoru, Hrvatski geografski glasnik, 72 (2), 49-75

¹⁹Prema: Novi pristup lokalnom razvoju u EU 2014.-2020., Odras (2013) <http://www.odraz.hr/hr/nase teme/lokalni-razvoj/lokalni-razvoj-voden-zajednicom>, Posjećeno 26.04.2018.

Na taj je način omogućen razvoj područja sukladno definiranim značajkama, potrebama i mogućnostima samog lokalnog područja.²⁰

Prema CLLD modelu razvoja, članovi lokalne zajednice preuzimaju inicijativu te stvaraju lokalno partnerstvo koje oblikuje i provodi integriranu razvojnu strategiju. Strategiju razvoja lokalne zajednice izrađuje lokalna samouprava uzimajući u obzir stvarno iskazane potrebe lokalnih razvojnih dionika čime se omogućava učinkovito iskorištavanje snaga i prednosti područja u realizaciji postojećih potencijala i uklanjanju identificiranih i stvarnih problema i samih potreba na terenu. Strategija se oblikuje tako da se revalorizira društvene, okolišne, socijalne i gospodarski jake strane ili samo prednosti zajednice umjesto da se samo nadoknađuje njezine nedostatke. Poradi navedenog partnerstvo se dugoročno financira i samo odlučuje kako potrošiti novac.²¹

2.6. Participativni modeli upravljanja razvojem lokalnim zajednicama

2.6.1. LEADER pristup

LEADER (iz francuskog izraza "Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale") je kratica koja označava "vezu među aktivnostima razvoja ruralnog gospodarstva." Europska unija počela je 1991. godine primjenu LEADER programa kao krovnog sveobuhvatnog programa razvoja ruralnih područja. LEADER program je inicijativa Europske unije za potporu projektima ruralnog razvoja pokrenutih na lokalnoj razini u svrhu revitalizacije ruralnih područja i stvaranja novih radnih mjesta.

LEADER pristup oslanja se na izradu i provedbu Lokalnih razvojnih strategija (LRS) koje omogućuju integralnu provedbu gospodarske i socijalne kohezije a provode ih Lokalne akcijske grupe (LAG-ovi) - lokalno partnerstvo daje direktnu potporu lokalnim razvojnim dionicima i projektima nacionalnih programa ruralnog razvoja.

LEADER govori o tome kako, a ne što treba raditi. Sastoji se od sedam osnovnih elemenata - načela, koja treba slijediti u cijelosti, a ne pojedinačno.

²⁰ Prema: Lokalna razvojna strategija LAG-a „Južna Istra“ za razdoblje 2014-2020.

²¹ Prema: Smjernice za lokalni razvoj pod vodstvom zajednice namijenjene lokalnim sudionicima, dostupno na: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/guidance_clld_local_actors_hr.pdf, Posjećeno 26.04.2018.

Provedba u Republici Hrvatskoj započela je 2013-te godine u okviru provedbe Mjere 202 pretpripravnog programa IPARD 2007.-2013.²²

Osam glavnih značajki LEADER pristupa:

1. Održivi ruralni razvoj

Razvoj koji se temelji na očuvanju i razvoju okolišnog, društvenog i gospodarskog kapitala

2. Pristup temeljen na osobnostima područja

Pristup koji se temelji na osobnostima ruralnog područja. Ruralna područja imaju obilježja poput posebnosti i prepoznatljivosti na kojima treba graditi planiranje budućnosti.

3. Pristup odozdo prema gore

Najkarakterističniji od preostalih sedam značajki Leadera.

Lokalni akteri sudjeluju u donošenju odluka o strategijama bitnim za primjenu u njihovoj zajednici

4. Uspostavljanje lokalnih partnerstva

Jedna od Leader-ovih ideja je stvaranje lokalnih javno-privatnih partnerstva u obliku lokalnih akcijskih grupa (LAG).

5. Inovativnost

Održivost ruralnog razvoja temelji se na tradiciji, stoga su inovacije važne kako bi se tradicionalne vrijednosti predstavile na tržišno konkurentan način.

6. Integralan i višesektorski pristup

Sektorska podijeljenost kao uzrok problemima u razvoju.

7. Umrežavanje

Uključuje povezivanje, razmjenu dostignuća, učenje na primjerima dobre prakse. Povezuje ljude i projekte s ruralnim područjima.

8. Suradnja

Suradnja je viši korak od umrežavanja koji podrazumijeva lokalnu akcijsku grupu koja provodi neki zajednički projekt.²³

²²Prema: Leader, dostupno na: <http://www.lmh.hr/leader-clld/leader>, Posjećeno dana 24.04.2018.

²³Prema: [Leader pristup – praktični vodič, dostupno na: http://www.lag-laura.hr/wp-content/uploads/2010/08/LEADER-PRISTUP.pdf](http://www.lag-laura.hr/wp-content/uploads/2010/08/LEADER-PRISTUP.pdf), dana 22.01.2018. godine

Ciljevi LEADER pristupa:

Ciljevi su usklađeni s cjelokupnom ruralnom razvojnom politikom Europske unije, a neki od ciljeva su:²⁴

- poboljšanje ruralnih životnih i radnih uvjeta, uključujući dobrobit stanovništva,
- stvaranje novih, održivih mogućnosti zarade,
- očuvanje i stvaranje novih prostora,
- diverzifikacija gospodarskih aktivnosti.

Operativni ciljevi:

- jačanje kapaciteta među ruralnim stanovništvom i članovima LAG-a²⁵ usavršavanjem i obrazovanjem
- razvoj, organizacija i vođenje LAG-ova
- priprema, početak provedbe lokalnih razvojnih strategija
- provedba projekata suradnje.

Specifični ciljevi:

- ohrabrivanje i razvoj aktivnosti ruralnog stanovništva, zajedničko djelovanje putem projekata suradnje,
- razvoj integralnih lokalnih razvojnih strategija i pripremanje provedbe,
- promicanje lokalnih inicijativa i partnerstva uključivanjem lokalnih zajednica, predstavnika poslovnog sektora i lokalne uprave,
- transfer postignuća, stručnog znanja i iskustava.

Jedna od bitnih karakteristika Leader pristupa je stvaranje lokalnih partnerstva kroz LAG-ove. Cilj LAG-a je prepoznati i provesti lokalnu razvojnu strategiju. Lokalna razvojna strategija provodi se u okviru sveukupnih ciljeva hrvatskog IPARD²⁶ programa. Problemi kojima se bavi

²⁴Prema: Leader pristup, dostupno na: <http://www.lagvuka-dunav.hr/leader-pristup/leader-pristup>

²⁵Prema: Lokalna razvojna strategija LAG-a „Južna Istra“ za razdoblje 2014-2020.

²⁶Prema: PARD je pretpristupni program Europske unije za razdoblje 2007. – 2013. godine. PARD program izradilo je Povjerenstvo za izradu Plana za poljoprivredu i ruralni razvitak 2007–2013

lokalna razvojna strategija jesu gospodarski, društveni i ekološki. Temelji se na prednostima i mogućnostima područja u kojima se strategija primjenjuje.

Temeljna načela pristupa LEADER, odnosno njihova dodana vrijednost i njihova primjena u okviru metode CLLD:

- Teritorijalni pristup: da bi se na održiv način razvila područja definirana kao mala, program koristi njihov stvarni potencijal. Stoga uzimaju se u obzir njegove prednosti i nedostaci, a izrađene strategije razvoja odgovaraju stvarnim potrebama tih područja. Granice tih područja nisu određene samo administrativno već se mogu prilagođavati;
- Pristup od baze prema vrhu: u donošenju odluka o razvojnoj strategiji i u određivanju njezinih prioriteta pridaje se velika važnost uključivanju lokalne uprave i stanovnika. Pritom se, međutim, programom ne želi zamijeniti viša, odnosno nacionalna razina već potaknuti komunikacija između te dvije razine;
- Lokalne akcijske grupe: potpora uspostavljanju lokalnih grupa jedan je od važnih elemenata programa. Te grupe trebaju okupiti partnere iz privatnog, javnog i volonterskog sektora te potaknuti dijalog o smjeru u kojem bi se razvoj tog područja trebao kretati;
- Inovativni pristup: program podržava inovacije putem kojih se žele stvoriti proizvode, procese, organizacije i nova tržišta. Kako bi se takve inovacije ostvarile, lokalnim je grupama potrebno dopustiti maksimalnu fleksibilnost;
- Cjelovit i višesektorski pristup: pristup izražen u programu stavlja naglasak na integraciju različitih sektora te se njime pokušavaju koordinirati gospodarsko, socijalno i kulturno područje ali i ekološka pitanja te ih uključiti u zajedničke programe;
- Umrežavanje: takav program podržava stvaranje mreža kako bi sudionici mogli razmijeniti iskustva, a takve mreže mogu biti institucionalizirane (ako ih financira Europska komisija) ili manje formalne (ako su uspostavljene na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini);
- Suradnja: suradnja predviđena programom se ne svodi samo na razmjenu iskustava među mrežama, već lokalne grupe izravno mogu surađivati u nekom tematskom projektu;
- Animiranje na lokalnoj razini: kako bi se proveo konkretni rad sa stanovnicima određenog područja, potrebno ih je ne samo informirati, već stvoriti okruženje koje će

pogodovati komunikaciji te jačati povjerenje u načelo prema kojem će njihove ideje biti objektivno razmotrene i uzete u obzir.²⁷

Odbor regija „smatra lokalni razvoj pod vodstvom zajednice ključnim instrumentom skladnog razvoja gradskih i ruralnih područja. Njime se jača sposobnost razvijanja odnosa sa susjednim prigradskim i ruralnim područjima“²⁸

Europska komisija objavila je dokumente koji slijede o uspostavi lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice, zasnovane na iskustvima stečenim s metodom LEADER:

- „Europski strukturni i investicijski fondovi – smjernice za države članice i tijela nadležna za program – smjernice za korisnike – smjernice o lokalnom razvoju pod vodstvom zajednice“ i
- „Smjernice za lokalni razvoj pod vodstvom zajednice u okviru strukturnih i investicijskih fondova“²⁹

Takve dokumente trebalo bi učinkovitije promovirati, koristeći istinsku proaktivnu informativnu strategiju. Također potrebno je predvidjeti prostor za zajedničke sastanke aktera lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice kao i stručnjaka, pružajući mogućnost da se rasprave i usporede pristupi koji se primjenjuju u različitim regijama EU-a. Tako bi EGSO, primjerice, mogao osigurati prostor za takve aktivnosti.

2.6.2. Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice

Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice (Community Led Local Development – CLLD) sve se više usmjerava na sudjelovanje javnosti u kontekstu unapređenja kvalitete procesa u javnoj upravi, kao i povećanja njene transparentnosti i učinkovitosti. Sudjelovanje javnosti koje se naziva i participativnim planiranjem razvoja ne ograničava se samo na širenje i objavu informacija već mišljenja javnosti korištenjem određenih metoda i uzimanje tog mišljenja u obzir za donošenje odluka. Odlučivanje o određenim javnim pitanjima trebalo bi uzeti u obzir tri čimbenika koji jesu: javni interes, odlučivanje na političkoj razini i mišljenje stručnjaka. S tim u vezi, sudjelovanje javnosti je proces komunikacije između javnosti i donositelja odluka

²⁷Prema: Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog Odbora, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014AE3156&from=LV>, Posjećeno dana 22.01.2019. godine

²⁸Prema: Mišljenje Odbora regija o lokalnom razvoju pod vodstvom zajednice, SL C 17 od 19.1.2013., str. 18.

²⁹Prema: Smjernice za lokalni razvoj pod vodstvom zajednice namijenjene lokalnim sudionicima, dostupno na: <http://zpp.apprrr.hr/stupovi-zpp-a-14.aspx>, Posjećeno dana 22.01.2018. godine

kao i stručnjaka za određena pitanja. Javnost može tako sudjelovati na više razina i uz korištenje različitih metoda.

2.6.2.1. Razine sudjelovanja javnosti

Sudjelovanje javnosti može se definirati kao sustavan interaktivan proces putem kojeg se građani i druge zainteresirane strane iz sektora javne uprave, gospodarstva i civilnog društva uključuju u sam proces odlučivanja u onim područjima koja se njih izravno tiču. Na taj se način dolazi do:

- razmjene informacija o predloženom projektu, programu, politici, zakonu ili drugoj inicijativi te o odgovarajućim činjenicama u njihovoj pozadini tj. kontekstu;
- razmjene ideja, razumijevanje problema i izazova te rasprave o alternativnim rješenjima
- utvrđivanja područja u kojima postoji suglasnost odnosno neslaganje između uključenih subjekata odnosno subjekata pogođenih predloženom odlukom;
- postizanja najboljeg mogućeg ili „dovoljno dobrog“ rješenja, onoga kojeg su svi, uključeni ili pogođeni, spremni prihvatiti.

Pri pripremi koncepta ili odluke važne za razvoj područja, suočavamo se s brojnim izazovima kako realizirati odgovarajuće rješenje ili koncept te kako udovoljiti složenim zahtjevima s obzirom na različite interesne skupine prisutne na tom području. Iskustvo pokazuje da izbjegavanje objavljivanja cjelokupne informacije o pripremljenoj odluci ili informiranje građana nakon što je odluka donesena, nije pravi odgovor. To se također odnosi na aktivnosti koje pripremaju stručnjaci. Povratna informacija dobivena od javnosti uvijek ima svoju vrijednost prije donošenja važnih odluka. Time će odluke održavati potrebe građana te će se spriječiti njihove negativne reakcije.

Mogućnost utjecaja građana na donošenje odluka ima svoj odraz u javnoj percepciji i prihvaćenosti odluka. Postoje participativne metode koje građanima omogućuju utjecanje na odluku, no konačnu odluku o nekom važnom pitanju donosi nadležno tijelo. Participativno planiranje je sustav sa strogo definiranim pravilima. Nepoznavanje tih pravila često je razlog nepovjerenja kod donositelja odluka – boje se da će komunikacijom s javnošću izgubiti kontrolu nad procesom. Istovremeno, ne shvaćaju da kroz sudjelovanje javnosti dobivaju informacije koje služe kao podloga za donošenje kvalitetnijih odluka.

Mnogi pravni društveni i politički argumenti kao i pragmatična i ekonomska motivacija govore u prilog sudjelovanja javnosti u odlučivanju. Uzimanje u obzir širokog spektra stavova može

pomoći u sprječavanju budućih sukoba. Pravovremenim i kvalitetnim participativnim procesom dobiva se potpora građana. Sustavnom primjenom participativnih metoda tijela vlasti ostvaruju višestruke koristi:

Pozitivne reakcije građana koji cijene otvorenost i transparentnost:

- veća vjerodostojnost procesa odluka,
- međusobno povjerenje između vlasti i građana, poboljšanje klime,
- svako javno pregovaranje ljudima omogućuje da svoja mišljenja i stavove učine vidljivim i objasne ih.³⁰

Kvalitetno i pravovremeno uključivanje javnosti ubrzava pripremljeni proces planiranja i može rezultirati uštedom resursa koje bi donositelj odluka naknadno morao angažirati kako bi proveo izmjene na projektu (zbog zahtjeva građana).

Prednosti takvog pristupa:

- razdoblje planiranja projekta ili odluke osigurava vrijeme za detaljno upoznavanje s nacrtom, iscrpno razmatranje i prihvaćanje najboljih rješenja;
- kroz proces se može ustanoviti da javnost u potpunosti ne prihvaća prijedlog te bi provedba dovela do ekonomski neopravdanih troškova;
- pozivanje izrazitih protivnika na pregovaranje smanjuje mogućnost njihove blokade odluke u kasnoj fazi:
- neke skupine građana (organizacije civilnog društva, poduzetnici) mogu biti važni saveznici koji će se kasnije uključiti u provedbu integralnih projekata ili odluka;
- može se dobiti puno materijala, ideja i komentara koji se izravno mogu iskoristiti u procesu planiranja i tako unaprijediti kvalitetu dokumentacije ili odluke;
- lokalni stanovnici vrlo dobro poznaju okruženje u kojem žive tako da mogu predvidjeti potencijalno negativne utjecaje i predložiti mogućnosti i njihovo reduciranje; među stanovnicima žive i lokalni stručnjaci (svaki stručnjak negdje mora stanovati) koji stručne savjete takvom procesu daju besplatno.

³⁰Prema: Zajedno za održivi razvoj ruralnih područja, Priručnik za provedbu pristupa LEADER u Hrvatskoj (2010), str. 14 – 43, dostupno na: http://odraz.hr/media/146901/leader%20prirucnikzajedno%20za%20odrzivi%20razvoj_web.pdf, pristupljeno 03.03.2019.

Prednosti sudjelovanja javnosti:

- smanjuje se vjerojatnost građanskih prosvjeda protiv odluka,
- uključuju se nužne mjere prilagodbe projekta temeljene na komentarima danim prije njegove provedbe,
- smanjuje se potreba za naknadnim prilagodbama projekta tijekom i nakon provedbe.

Nedostaci sudjelovanja javnosti:

- za rasprave o razlozima za odluku ili investiciju potrebno je osigurati vrijeme i financijsku podršku,
- dokumentiranje pozitivnih učinaka participativnog procesa nije jednostavan zadatak.

Mnogo je uobičajenih nesporazuma vezano uz promišljanje procesa sudjelovanja javnosti:³¹

- organiziranje sudjelovanja javnosti košta. No, povećani početni troškovi kompenziraju se uštedama u kasnijim fazama provedbe. Zahvaljujući sudjelovanje javnosti oblikuje se projekt prilagođen lokalnom kontekstu. Predstavljanje ideja u društvenom i političkom razumijevanju predložene akcije. Uključivanjem javnosti u pripremanju važne odluke već na početku izbjegavaju se mogući prosvjedi protiv projekta uoči njegove realizacije, a time se ostvaruje ušteda sredstava povezanih s, primjerice, mogućim sudskim postupkom.
- proces sudjelovanja javnosti iziskuje određen vremenski okvir koji je potreban za provedbu informativne kampanje, prikupljanje komentara i njihovu evaluaciju. To za posljedicu ima produženje početne faze procesa odlučivanja. Međunarodne studije pokazuju da cjelokupan proces djelotvornije teče, što je ranije počeo javni participativni proces. Pravovremeno uključivanje javnosti omogućuje donositelju odluka prikupljanje dodatnih informacija koje se mogu izravno koristiti u planiranju aktivnosti, a koje bi se na drugi način teško mogle prikupiti. Obavješćavanje javnosti unaprijed o tome koje aktivnosti su u pripremi, omogućuje „glatku“ provedbu procedure bez ovršenih emocija jer se komunikacijom otklanjaju sumnje u ciljeve projekta. Nakon početnog

³¹ Prema: Zajedno za održivi razvoj ruralnih područja, Priručnik za provedbu pristupa LEADER u Hrvatskoj (2010), str. 14 – 48, dostupno na: http://odraz.hr/media/146901/leader%20prirucnikzajedno%20za%20odrzivi%20razvoj_web.pdf, pristupljeno 03.03.2019.

vremenskog gubitka, proces donošenja odluke se ubrzava, čime se početni vremenski gubitak nadoknađuje.

- činjenica je da javno pregovaranje čini transparentnim proces odlučivanja. Otvaranjem procesa planiranja može se povećati opasnost da informirana javnost projekt odbaci. Transparentnost ponekad tjera donositelje odluka da prihvate odluku koja ne odgovara isključivo njihovim ciljevima. Važno je shvatiti da u demokratskom društvu zatvoreno odlučivanje ne može prikriti potencijalno sporne mjere javne uprave ili investicijske ciljeve. Sporna mjera ionako će izaći na svjetlo dana, kroz djelovanje političke oporbe, organizacija civilnog društva ili medija.

Temeljem navedenog može se zaključiti kako sudjelovanje javnosti u promišljanju i planiranju razvojnih procesa povećava kvalitetu upravljanja zajednicom, a to pridonosi većem zadovoljstvu i osjećaju važnosti svakog pojedinog člana zajednice te slijedom toga stvara sliku transparentnosti upravljanja zajednicom.

Postoji mnogo načina za uključivanje dionika u donošenje odluka. Stoga je od temeljne važnosti razlikovati metode sudjelovanja javnosti – sociološka studija će podrazumijevati drukčiju vrstu javnog dijaloga u usporedbi s, primjerice, javnom raspravom, građanskim savjetodavnim odborima ili referendumom. Pojedinačni postupci sudjelovanja javnosti razlikuju se prema razini kontrole koju javnost ima, što ovisi o samoj proceduri. Od ključne je važnosti definirati razinu kontrole koju će javnost imati na samom početku pripreme procesa sudjelovanja javnosti.

Lažni pokušaji uključivanja javnosti je pokušaj manipulacije javnim mnijenjem. Primjenjuje se kada je važna odluka već donesena i kada je važno „građanima razumno objasniti odluku“. Kada je riječ o aspektu informiranja, takav pristup može se promatrati kao najprimitivniji pokušaj sudjelovanja javnosti. Tu metodu koriste kompanije specijalizirane za odnose s javnošću i donositelj odluka koji javnost žele pripremiti za odluku. Manipulacijske metode u javnosti pokazuju nekompetentnost ili nedostatak vjerodostojnosti donositelja odluke koji ih koristi.

Jasna informativna kampanja o procesu donošenja odluke osnovni je preduvjet svakog ozbiljnog pokušaja uključivanja javnosti. Ta vrsta uključivanja podrazumijeva isključivo davanje informacija bez prikupljanja mišljenja i komentara. Takva bi se kampanja trebala stoga koristiti u slučajevima u kojima su problemi jasni, a donositelji odluke samo nastoji povećati

transparentnost tekućeg procesa odlučivanja. Primjeri za to su plakati, panoi, informacije u lokalnim medijima i slično.

2.6.2.2. *Dionici*

Pojednostavljajući situaciju, ovdje tematizirane procese obično nazivamo sudjelovanjem ili uključivanjem javnosti. No javnost nije homogena cjelina, ona se sastoji od velikog broja ciljanih skupina građana, a svaki pojedinac može biti pripadnik nekoliko skupina dionika.

Za uspješnost procesa sudjelovanja javnosti potrebno je utvrditi tko je pogođen planiranom aktivnošću. Definiranje dionika zadatak je donositelja odluka ili organizatora participativnog procesa. Nije teško utvrditi na koji segment javnosti će aktivnost izravno utjecati. Međutim, treba biti svjestan činjenice da će i neke druge skupine biti zainteresirane za dotičnu aktivnost.

U procesu planiranja projekta, javnost se obično podjeli na nekoliko skupina dionika. Svaka od njih ima različite značajke – obraća im se i komunicira s njima na različit način. Za generalni projekt sudjelovanja javnosti poželjno je usredotočiti se, primjerice, na sljedeće skupine:

- stanovnike područja,
- ustanove,
- poduzetnike i poduzeća,
- istaknute osobe na lokalnoj razini,
- organizacije civilnog društva.

Identifikacija skupina dionika može se provesti:

- samoidentifikacijom,
- identifikacijom koju provodi treća strana,
- identifikacijom koju provodi organizator: na temelju osobnog iskustva, koristeći postojeće adresare, geografskom, demografskom i povijesnom analizom, konzultiranjem lokalnih institucija i analizom korisnika.³²

³² Prema: Zajedno za održivi razvoj ruralnih područja, Priručnik za provedbu pristupa LEADER u Hrvatskoj (2010), str. 14 – 48, dostupno na: http://odraz.hr/media/146901/leader%20prirucnikzajedno%20za%20odrzivi%20razvoj_web.pdf, pristupljeno 03.03.2019.

Utvrđivanje dionika treba se provoditi tijekom cijelog procesa sudjelovanja javnosti, u svakoj pojedinoj fazi projekta. Razlog je taj što se vremenom sastav ljudi može promijeniti zbog, primjerice, novih objektivnih činjenica. Razlozi mogu biti i pragmatičnije prirode – za različite faze procesa planiranja potrebna je drukčija skupina građana. Poželjno je da i prije same pripreme procesa sudjelovanja javnosti svi građani budu upoznati s mogućnošću izražavanja svojeg mišljenja i utjecaja na donošenje odluka. U svezi s time sami organizatori moraju već unaprijed biti upoznati s činjenicom da neće svi građani jednako sudjelovati u javnim raspravama i razgovorima.

2.6.2.3. Planiranje sudjelovanja javnosti

Postoje dva aspekta u participativnom planiranju javnosti koji jesu kontekst i struktura.³³

Kontekst u participativnom procesu sudjelovanja javnosti uzima u obzir svrhu i temu procesa, zatim geografski obuhvat i fokus kao i zakonodavno – pravni okvir. Također, uzima se u obzir i vremenski okvir i proces donošenja odluka, izvor financiranja kao i kulturne, političke i institucionalne aspekte koji utječu na navedeno.

Strukturni aspekt uključuje identifikaciju i angažiranje ljudi, pripremu osnovnog materijala i promociju, zatim provođenje aktivnosti i evaluaciju kao i tiskanje konačnog izvještaja i njegovo slanje uključenima i ostalim zainteresiranima.

Odluka o uvođenju javnosti u samom participativnom procesu suštinski je političke naravi te bez obzira da li postoji namjera izravnog utjecaja na politiku metode koje se koriste tiču se intervencije u društvu. Dakle, bitno je na samom početku imati jasnu viziju o svrsi i ciljevima takvih procesa. Svrhu treba jasno definirati i tako postići suglasnost organizatora i donositelja odluka jer će se odražavati na svaku odluku koja od tog trenutka bude donošena. U vezi s time bitno je poznavati trenutnu političku situaciju, jer će se odraziti na temu. Zaključak stečen tako pomoći će u rasvjetljavanju aspekata prava tempiranja i političke relevantnosti, povećavajući potencijal za ostvarivanje stvarnog političkog utjecaja. Međutim treba odabrati kontroverznu temu te stupanj u kojoj je ona prisutna i tako postići entuzijizam oko teme za koje nema zainteresiranih.

³³Prema: Strategija Prostornog razvoja Republike Hrvatske NN 106/2017

Moderator je ključan u svim metodama participacije. Njegovi zadaci razlikuju se ovisno o metodi ali općenito njegova odgovornost je održavati tijek procesa, brinuti se za pravovremeno i usmjereno odvijanje aktivnosti za što je potrebna čvrstoća i osjećaj za diplomaciju. Karakteristike moderatora bi trebale biti fleksibilnost, nepristranost, empatija, entuzijizam i sposobnost slušanja. Tako bi se trebalo razvijati povjerenje i međusobno razumijevanje između sudionika, pokazivati poštovanje te komunicirati na jasan i prijateljski način. Moderator treba usmjeriti temu procesa, povučenijim sudionicima osiguravati prostor za izražavanje misli te davati poticaj. Moderator bi trebala biti osoba na regionalnoj ili nacionalnoj razini koja sa svojom reputacijom nepristrane osobe, kako u političkom smislu tako i u odnosu prema temi o kojoj se raspravlja. Također, moderator ne bi trebao biti poznata osoba koja zagovara jednu stranu u određenoj problematici to jest u jednoj od političkih stranaka. Moderatoru je potrebno prethodno znanje o tematici te potrebna mu je sposobnost razumijevanja različitih karaktera i izvlačenja na površinu onog što osobe zabrinjava ili što im nije jasno. Sudionicima reputacija je manje bitna od osjećaja jer žele da je moderatoru stalo do njih tako da djeluje u njihovu korist te da budu saslušani.³⁴

2.6.3. Lokalne akcijske grupe

Lokalna akcijska grupa je tijelo osnovano u zemljama članicama u EU namijenjeno podršci razvoju ruralnih regija koje okupljaju predstavnike javnog, gospodarskog i civilnog sektora koji se zajedno dogovaraju u cilju razvoja njihove regije. Predstavlja ruralno područje s više od 5.000, a manje od 150.000 stanovnika, a obuhvaća i manje gradove te gradove s manje od 25.000 stanovnika.

Lokalna akcijska grupa je oblik lokalno-privatnog partnerstva koje čine predstavnici lokalnih i regionalnih vlasti, privatnog sektora, te civilnog društva započetom povezivanjem lokalnih aktera. Zadatak LAG-a je izrada i provedba lokalnih razvojnih strategija, donošenja odluka o raspodjeli raspoloživih financijskih sredstava i upravljanje tim sredstvima

Ciljevi LAG-a jesu:

- osiguravanja protoka informacija i prijenosa znanja za napredak u razvoju ruralnog gospodarstva i lokalne zajednice,
- razvijanja sinergijskog pristupa i umrežavanja svih dionika kojima je u interesu doprinijeti razvoju ruralnih područja,

³⁴Prema: Strategija Prostornog razvoja Republike Hrvatske NN 106/2017

- promicanja višedioničkog i višesektorskog pristupa u ukupnom razvoju područja LAG-a,
- korištenja i razvijanja postojećih potencijala za ruralni razvoj,
- dugoročnog ostvarivanja održivog razvoja područja LAG-a,
- jačanja financijskih i ljudskih kapaciteta za provedbu projekata ruralnog razvoja,
- pripreme LAG područja za korištenje strukturnih fondova EU,
- brige o infrastrukturnom, ekološko-socijalnom, kulturnom, gospodarskom i svakom drugom razvoju u širem ruralnom području.³⁵

LAG je temeljna jedinica programa LEADER. Radi se o lokalnom partnerstvu u kojem su proporcionalno zastupljeni i sektori i područja djelovanja. Lokalne akcijske grupe su pravne osobe s uspostavljenim postupcima upravljanja i odlučivanja. Ukupan broj lokalnih akcijskih grupa u EU-u podržanih programima ruralnog razvoja i drugim mjerama poput LEADER-a iznosi 2402 (2018), a one pokrivaju 77% ukupnog teritorija EU-a, odnosno skoro 90% ruralnog područja te više od 50% stanovništva EU-a.³⁶ S tim u vezi LEADER pristup pokazao se toliko uspješnim da bi ga trebalo proširiti, na sva ruralna područja EU-a te istovremeno paziti da se usklade pravila međunarodne suradnje između lokalnih akcijskih grupa (LAG) raznih država članica.³⁷

Predloženi prioriteti programa za razdoblje 2014. – 2020. uključuju:

- mlade u ruralnim sredinama. Odnosi se na poticanje mladih na povratak ili seljenje u ruralna područja odgovarajućom primjenom lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice, jačanjem privlačnosti ruralnih područja za mlade naraštaje, podržavanjem razvoja i dostupnosti informacijskih tehnologija te promicanjem obrazovanja;
- Podrška razvoju lokalnog gospodarstva, osobito malim i srednjim poduzećima koja se ne bave poljoprivredom te malim i srednjim poduzećima;
- Poticanje razvoja društvenog poduzetništva s inovativnim sektorima čime se utječe na stvaranje radnih mjesta i održivi razvoj. Od ključne je važnosti da lokalni, nacionalni i europski dionici i ostali gospodarski partneri društvenu ekonomiju prepoznaju kao jedan

³⁵Prema: <https://www.lag-juznaistra.hr>, Posjećeno dana 24.04.2018.

³⁶Prema: Depoele, van L., Local development strategies in the EU, The Case of LEADER in Rural Development (Strategije lokalnog razvoja u EU-u, slučaj LEADER-a u okviru ruralnog razvoja), str. 4. http://www.eurolocaldevelopment.org/wpcontent/uploads/2013/03/local_development_strategies_in_the_eu-.pdf

³⁷Prema: <https://www.lag-juznaistra.hr>, Posjećeno dana 24.04.2018.

od temeljnih čimbenika gospodarskog i socijalnog razvoja na lokalnoj razini. Europske institucije trebale bi osmisliti kampanje da naglase doprinos socijalnoj ekonomiji lokalnog razvoja. S tim u vezi trebalo bi definirati i opće smjernice kako bi se socijalno poduzetništvo uključilo u partnerstva za lokalni razvoj. Tako EGSO predlaže osnivanje zadruge i drugih socijalnih poduzeća uz pomoć privatnih i javnih savjetodavnih službi koje podržavaju poduzetnici i poduzetnički inkubatori na lokalnoj razini. EGSO također podržava promicanje partnerstva između lokalnih socijalnih poduzeća te lokalnih i regionalnih administracija za pružanje potrebnih usluga;

- proizvodnju regionalnih i zdravih prehrambenih proizvoda;
- razvoj tehnološke infrastrukture;
- prijelaz na održivo društvo niskih emisija ugljika čiji aspekt bi bilo moguće prenijeti u pokazatelje i ciljeve lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice na području održivog razvoja, emisija ugljika, otpornosti i ostvarivanja ciljeva EU-a na području održivog razvoja i klimatskih promjena.
- učinkovito korištenje postojećih mreža.

Područja na kojima gradovi i sela usko graniče predstavljaju pogodno okruženje za učinkovitu provedbu CLLD. Takva vrsta instrumenata omogućuje da se reagira na promjene u prostoru te da se također uzme u obzir funkcionalna povezanost tog područja. Između grada i prigradskog seoskog područja postoje izrazito jake veze, koje zaslužuju jedinstven pristup. Prigradsko područje karakteriziraju posebni izazovi koje je moguće riješiti putem lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice, a glavni su problemi održiva mobilnost, uspostava prioriteta na području korištenja zemljišta, izgradnja socijalno kohezivnog društva. Prigradsko područje okružuje gradove koji imaju više od 25.000 stanovnika te u toj situaciji potrebno je spomenuti zajednički istraživački program OECD-a i Europske komisije pod nazivom „Rurban“, kojim se žele utvrditi i procijeniti neformalna i formalna partnerstva između sela i gradova te njihov doprinos lokalnom razvoju.³⁸ Pristup lokalnog razvoja se od 2007. godine također koristi u sklopu Europskog fonda za ribarstvo, s ciljem podržavanja održivog razvoja zajednica ribara putem lokalnih akcijskih grupa u ribarstvu.

„Civilizacijski i historijski procesi deagrarizacije, deruralizacije, industrijalizacije i urbanizacije, prisutni u određenim fazama razvoja u svim dijelovima Svijeta, imali su izuzetno

³⁸Prema: Rurban (Rural-Urban) Partnerships, dostupno na: <http://www.oecd.org/regional/rurbanrural-urbanpartnerships.htm>, posjećeno 26.04.2019.

selektivan i negativan utjecaj na razvoj hrvatskog sela. Revitalizacija sela u smislu održivog i cjelovitog razvoja neophodan je proces očuvanja ruralnih prostora kao primarnih proizvodnih područja hrane i ostalih dobara, područja specifičnog antropogenog pejzaža s naglašenim prirodnim, tradicijskim, kulturnim i historijskim elementima, oaze zelenila i ekološke ravnoteže, i na kraju – kao područja mira i odmora od dinamičnog i stresnog gradskog miljea³⁹. Revitalizacija ruralnih područja najčešće se spominje kroz prizmu ruralnog turizma i diversifikacije poljoprivredne proizvodnje sela. „Kako je ruralni prostor sve traženiji kao mjesto za odmor i odmak od svakodnevnog užurbanog načina života, sela prestaju biti samo mjesta poljoprivredne proizvodnje već se pretvaraju u mjesta potrošnje. Uvođenjem agroturizma na gospodarstvo osim povećanja prihoda gospodarstva poljoprivredna proizvodnja se podiže na jednu višu razinu, povećava se proizvodnja tradicijskih proizvoda, uviđa se potreba i opravdanost očuvanja i uređenja starih seoskih kuća i objekata, očuvanja starih zanata te općenito kulture i tradicije dotičnog kraja. Ne smije se zanemariti niti mogućnost uvođenja ostalih nepoljoprivrednih usluga na takva gospodarstva, ovisno o sposobnostima i sklonostima članova domaćinstva.“⁴⁰

U Republici Hrvatskoj, područje Gorskog kotara uzeto je za prvi pilot-projekt osnivanja LAG-a i izrade strategije tog područja u skladu s pristupom LEADER. Upravo na tom području krajem 2008. osnovan je a registriran u veljači 2009. godine prvi hrvatski LAG. Danas na teritoriju RH djeluju 54 LAG-a.

Stvaranje lokalnih međusektorskih razvojnih partnerstava, nazvanih lokalne akcijske grupe (LAG) je originalan i važan dio LEADER pristupa. LAG-ovi imaju zadatak osmišljavanja i provođenja lokalnih razvojnih strategija, donošenja odluka o raspodjeli raspoloživih financijskih sredstava i upravljanja tim sredstvima. LAG-ovi su učinkoviti u stimuliranju lokalnog održivog razvoja iz sljedećih razloga:

- okupljaju postojeće ljudske i financijske resurse iz javnog, privatnog i civilnog sektora te volontere iz nekoliko ruralnih zajednica,

³⁹Prema: Ruralna Hrvatska, dostupno na: <http://www.geografija.hr/hrvatska/10-x-10-za-ruralnu-hrvatsku/>, Posjećeno dana 26.04.2019.

⁴⁰Prema: Diversifikacija poljoprivredne proizvodnje, dostupno na: <http://www.savjetodavna.hr/vijesti/56/4478/diversifikacija-poljoprivredne-proizvodnje/>, Posjećeno dana 26.04.2018.

- udružuju lokalne dionike oko zajedničkih projekata, kako bi se postigla sinergija, zajedništvo, vlasništvo te kritična masa potrebna za poboljšanje ekonomske konkurentnosti područja,
- jačaju dijalog i suradnju između različitih ruralnih dionika, koji često nemaju iskustvo, zajedničkog rada, smanjuju se potencijalni konflikti i lakše dogovaraju rješenja,
- omogućavaju interakciju između različitih partnera, proces prilagođavanja i promjene u poljoprivrednom sektoru (npr. kvaliteta proizvoda), uključujući brigu za okoliš, diversifikaciju, ruralnog gospodarstva i kvalitetu življenja⁴¹.

LAG uključuje partnere iz privatnog i javnog sektora pazeći na uravnoteženu zastupljenost predstavnika postojećih lokalnih interesnih skupina koji dolaze iz različitih djelatnosti. Na razini odlučivanja 50% članova mora dolaziti iz javnog a 50% iz privatnog sektora. Osnivanje LAG-a može biti ad hoc ili se može osnovati na već postojećim partnerstvima.

Dionici koju su uključeni u LAG jesu većinom predstavnici lokalne samouprave i javnih ustanova, profesionalne organizacije i savezi, udruge, razvojne agencije, poslovni inkubatori, poduzeća, mediji i viđeniji pojedinci.⁴²

⁴¹Prema: ODRAZ, Pionir pristupa ruralnom razvoju LEADER u Hrvatskoj, dostupno na: <http://www.odraz.hr/media/270180/odraz%20i%20leader.pdf>, 23.04.2019.

⁴²Prema: HMRR, Što je LAG, dostupno na: <http://www.hmrr.hr/hr/leader/sto-je-lag/> 13.11.2019.

2.7. Modeli revitalizacije ruralnih područja temeljem participativnog procesa uključivanja dionika

2.7.1. Općina Sutrio, Italija

Sutrio je općina na sjeveroistoku Italije, na administrativnom području Udina u regiji Friuli-Venezia Giulia. Pripada pokrajini zvanoj Karnija te je član poznatog udruženja “Borghi autentici d'Italia”. Nalazi se na 570 metara nadmorske visine, u dolini But-a te pripada planinskom području. Sutrio je jedno od najstarije naseljenih mjesta na području Karnije. Iako se po prvi put spominje 1300. godine smatra se da je utemeljen daleko prije u doba rimskoga carstva (Slika 1 i 2 u Pravitku).

Ono što je obilježilo noviju povijest ovoga područja jest katastrofalni potres koji se dogodio 1976 godine. Slijedom toga počele su velike emigracije stanovništva prema urbanim područjima, obzirom da je velika većina objekata nakon potresa ostala uništena ili oštećena. Rezultat istoga počeo se ubrzo osjećati u vidu depopulacije, demografskog pada, zaprijetivši totalnom kolapsu i degradaciji ruralnih područja. Stanje je postalo visoko zabrinjavajuće, a do stabilizacije je bilo nemoguće doći bez intervencije državne i lokalne samouprave kojima se nastojalo zaustaviti taj negativan trend.

Sutrio broji 1300 stanovnika, a pored službenog talijanskog jezika, koriste se i karnijsko-friulanskim dijalektom koji je jedna od verzija zakonom zaštićenog friulanskog dijalekta.

Stanovništvo se uglavnom bavi obrtništvom i stočarstvom ili je zaposleno na području većih mjesta u okolici. Općini Sutrio administrativno pripada i poznato zimsko skijalište Zoncolan koje se nalazi u blizini, tako da je turizam jedna od vodećih djelatnosti na području Općine Sutrio (Slika 7 u Pravitku).

U široj okolici Sutrio je izuzetno popularan po svojim manifestacijama koje se organiziraju tijekom godine u cilju promocije područja i upoznavanja gostiju ali i domicilnog stanovništva s tradicijom i kulturom.

Od manifestacija mogu se izdvojiti sljedeće:

- Borghi e presepi – smotra jaslica na području Općine Sutrio koja ima dugogodišnju tradiciju i održava se tijekom božićno-novogodišnjih blagdana

- Fasin la mede – manifestacija posvećena sijenu koja se održava tijekom ljeta kada se kosi trava te se izrađuju razne skulpture izrađene od svježe pokošene trave
- Magia del legno – jesenska manifestacija posvećena obradi drva gdje muškarci izrađuju razne proizvode od drva dok se žene predstavljaju svojim proizvodima od vune i štirkanja
- Farine de flor – manifestacija posvećena brašnu.⁴³

Sutrio je poznata turistička destinacija a karakterizira ga izvrsna receptivna mogućnost kroz difuzni hotel „Borgo Soandri Sutrio“.

Projekt difuznog hotela, je osmišljen u svrhu oživljavanja gospodarstva te očuvanja tradicije i kulture. Difuzni hotel je funkcionalna cjelina smještena u području starih, tradicijskih, povijesnih, ruralno-urbanih jezgri koji pruža usluge smještaja i doručka s mogućnošću pružanja i drugih ugostiteljskih usluga. Smještajne jedinice mogu biti: apartmani, studio apartmani, hotelski apartmani i sobe te za razliku od klasičnog hotela kod kojeg su jedinice pod istim krovom, kod difuznog su jedinice raspršene po cijelom naselju između objekata drugih namjena.⁴⁴

Difuzni hotel je integrirani sustav koji obuhvaća određeno područje i pripadajuću lokalnu zajednicu na čijem području se nalazi. Cilj je revitalizacija i aktivacija lokalne zajednice, dok je sveobuhvatni cilj motivacija lokalnog stanovništva na ostanak i život u rodnoj zajednici.⁴⁵

Od samih početaka cilj projekta Difuznog hotela na području Karnije je osim kreiranja jedne nove receptivne vrste i poticanje širenja ugostiteljske i tradicijske ponude. Gosti koji borave u takvim jedinicama žele upoznati način života lokalnog stanovništva, tradiciju i kulturu. To se ponajprije odnosi na kulturu zajednice, specifičnosti područja i domicilne gastronomije.

Autori vizije o difuznom hotelu u tom su projektu uvidjeli mogućnost sanacije oštećenih objekata, vraćanjem života u iste, novim oblikom turizma koji će oživjeti zamrla ruralna područja stvarajući nova radna mjesta, njegujući kulturu i tradiciju, štiteći okoliš i prirodu.

⁴³Prema: Regione autonoma FVG (Friuli Venezia Giulia) – “Evoluzion edelle forme complementari di ricettività turistica in FVG” ; Irene Plet; 2009

⁴⁴Prema: Difuzni hotel – koncept u kojem je gost privremeni mještalin, dostupno na: <https://hrturizam.hr/difuzni-hotel-koncept-u-kojem-je-gost-privremeni-mjestalin/>, 15.08.2019.

⁴⁵Prema: Marsilio, E. (2015) “AlbergoDiffuso”, str. 1 – 5, Općina Sutrio, Sutrio

Leonardo Zanier jedan od autora prvih difuznih hotela je rekao: “Ušavši u naše kuće ulazite u našu povijest, umjetnost i kulturu, a ne samo u mir i prirodu. Uživajte u svemu i osjećajte se dobrodošlima”.⁴⁶

Difuzni hotel pruža cjelovitu uslugu gdje boraveći u takvoj vrsti objekta gost doživljava odmor putem svih osjetila. Prednost difuznog hotela za gosta je mogućnost neposrednog kontaktiranja s lokalnim stanovništvom što omogućuje upoznavanje njihova načina života, autohtone kulture, običaje i tradiciju. U tom pogledu svaki stanovnik lokalne zajednice postaje dionikom cijeloga sustava.

Difuzni hotel naziva „Borgo Soandri Sutrio“ (Slika 3, 4, 5, 6 u Prilogu) otvoren je 2000 godine. Započetim projektom bilo je obuhvaćeno nekoliko objekata. Kako je projekt napredovao rastao je i broj zainteresiranih dionika do broja od 44 stambene jedinice s više od 160 ležaja. Tijekom realizacije samoga projekta Difuznog hotela, stvorila se potreba za osmišljavanjem još jednog dodatnog povezanog projekta naziva „Ugostiteljska zajednica“. Projekt uključuje ugostiteljsku djelatnost koja je izravno vezana za smještajnu djelatnost samoga Difuznog hotela. Ugostitelji koji su uključeni u taj projekt pružaju gostima Difuznog hotela razne vrste ugostiteljskih usluga kao na primjer usluge doručka, polu ili punog pansiona, itd. Ta dva projekta su neodvojiva jedan od drugoga, nadopunjavaju se, te su usko povezana s djelatnostima i razvojem područja.

Primarni cilj programa razvoja i upravljanja difuznim hotelom je iskoristiti sve raspoložive ekonomske resurse kako bi se stvorila što bolja bazna struktura u receptivi, zadržavajući izvornost i tehničke karakteristike područja, sa što manje intervencija u prostoru.

Preduvjeti otvaranja difuznog hotela bili su

- motivacija uključivanja u projekt svih interesnih dionika (javnih i privatnih) te stvaranje ravnoteže između dionika u cilju zadovoljenja potreba tržišta (razina pratećih usluga mora odgovarati broju ležajeva);
- analiza troškova i koristi projekta;
- realizacija i izgradnja autohtonih smještajnih jedinica koje će biti prilagodljive zahtjevima određenih segmenata tržišta;
- organizacija i koordinacija dionika tako da isti budu integrirani u sustav i u svojem poslovanju budu u mogućnosti pružiti savršenu uslugu;

⁴⁶Prema: Marsilio, E. (2015) “AlbergoDiffuso”, str. 1 – 5, Općina Sutrio, Sutrio

- organizacija i koordinacija operatera u turizmu tako da isti budu organizirani u cilju zadovoljenja potreba i želja gostiju koji borave na području.⁴⁷

Poslovanje difuznih hotela pridonosi usporavanju i/ili zaustavljanju nepovoljnih demografskih kretanja. Putem sustava difuznog hotela upravo se taj manjak socijalizacije i komunikacije razvija tako da i domicilno stanovništvo putem novih međuljudskih odnosa i komunikacije s gostima uspostavlja bolje odnose, upoznaje nove ljude, njihovu kulturu, običaje, itd. S jedne strane gost koji boravi u destinaciji upoznaje se s ljudima, običajima i kulturom iste, dok domicilno stanovništvo s druge strane ostvaruje nove socijalne kontakte i odnose koji im donose i ekonomsku korist neophodnu za život.⁴⁸

Godine 2014 je za područje “Alta Valle del But” donijet “Lokalni održivi energetska plan” koji obuhvaća područja Općina Paluzza, TroppoCarnico, Ligosullo, Sutrio, Cercivento, Ravascletto, Cormeglians, Arta Terme, Zuglio i Paluaro. Projekt je osmišljen sa strane SECAB-a (Società Elettrica Cooperativa Alto But) i APE-a (Agenzia per l'energia del FriuliVeneziaGiulia). Nositelji projekta su Općine čije područje pokriva projekt. Ciljevi projekta jesu:

- podizanje razine energetske osviještenosti na području jedinica lokalne samouprave,
- planiranje energetske potreba i podjela energetske resursa među jedinicama lokalne samouprave,
- uključivanje lokalnog stanovništva i razvoj energetske svijesti među građanstvom,
- definiranje strategije i smjernica ostvarivanja ciljeva.

Prva faza projekta navedenog energetske plana realizirana je na području Općine Sutrio gdje su odmarališne jedinice koje čine sastavni dio Difuznog hotela Sutrio izvedene u prirodnim materijalima (drvo, kamen, vapno), sa visokom energetske učinkovitošću. Kompletan namještaj u navedenim jedinicama izveden je od drva, koristeći tradicionalnu obradu lokalnih obrtnika i stolara. Osim navedenog za potrebe grijanja odmarališnih jedinica koriste se ložišta na biomasu kao nusproizvod obrade drva. Nadalje, kako bi se povećala energetska učinkovitost

⁴⁷Prema: Comune di Sutrio, dostupno na: www.comune.sutrio.ud.it

⁴⁸Prema: Comune di Sutrio - “L'albergodiffusoinCarnia”; Enzo Marsilio e collaboratori; 2015

odmarališnih jedinica na svaki je otvor (prozori, vrata) postavljen senzor koji automatski isključuje sustav grijanja - hlađenja prilikom dužeg perioda otvaranja.⁴⁹

Razvojem sustava difuznog hotela stvorila se potreba za većom trgovačkom ponudom receptivnog područja. Kako su ruralna područja problematična po pitanju smanjene ekonomske aktivnosti poduzetnički interes velikih trgovačkih lanaca potpuno je izostao. Osim toga starija životna dob potencijalnih poduzetnika i trgovaca je prepreka modernim izazovima koje obuhvaćaju stalnu opskrbu i praćenje trendova na tržištu.

U svrhu zadovoljenja trgovačke potražnje krenulo se u smjeru otvaranja multifunkcionalnih trgovina i obrta gdje je moguće zadovoljiti raznoliku potražnju tržišta. U tom su smislu u navedene projekte uključene i razne ustanove, udruge i organizacije a i sama lokalna samouprava dala je svoj doprinos u realizaciji istoga.⁵⁰

Takav novi pristup je svakako još jedan poticaj stvaranju novih ideja i motiva koji će mlade naraštaje odgovoriti od preseljenja i napuštanja ruralnih područja radi životnog napretka i izlaska iz izolacije ruralnog prostora.

Pravna regulativa regije Friuli Venezia Giulia definira difuzni hotel na sljedeći način: „Difuzni hoteli sastavljeni su od najmanje tri odvojene smještajne jedinice koje se nalaze u istom ili različitom objektu, a koje imaju zajedničku centraliziranu uslugu u vidu recepcije, zajedničke prostorije i restorana-bara.” Minimalni tehnički uvjeti regulirani su od strane nadležne lokalne samouprave. Difuzni hotel može obuhvaćati i područje više jedinica lokalne samouprave pod uvjetom da je recepcija zajednička.⁵¹

⁴⁹ Prema: „La cooperativa di comunità”; Ivan Stormeo, 2015, Comune di Sutrio, dostupno na: www.comune.sutrio.ud.it, pristupljeno: 21.12.2019.

⁵⁰ Prema: Regione autonoma FVG – “L'albergo diffuso nella montagna del Friuli Venezia Giulia”; Leonardo Zanier”; 2015, Comune di Sutrio, dostupno na: www.comune.sutrio.ud.it, pristupljeno: 21.12.2019.

⁵¹ Prema: Diritto&diritti dal 1996 (2019), Francesco Brugaletta, dostupno na: <https://www.diritto.it/l-albergo-diffuso/>, pristupljeno 23.12.2019.

Iskustvo upravljanja takvim sustavom posebno je istaknulo nužne karakteristike difuznih hotela:

1. Vremenska udaljenost između objekata ne smije prelaziti 5-6 minuta odnosno udaljenost mora biti unutar 300-400 metara
2. Jedinstveno upravljanje svim objektima različito je od klasičnog upravljanja smještajnim objektima
3. Prepoznatljivost i autohtonost smještajnih objekata
4. Pozicioniranje u starogradskoj ili specifičnoj sredini
5. Prisutnost domicilnog stanovništva
6. Pravilno označavanje
7. Gostoprimstvo
8. Doručak
9. Usluga u sobu
10. Čistoća
11. Dostupnost i raspoloživost 0-24
12. Mogućnost konzumacije obroka u blizini
13. Info punkt s potrebnim informacijama

Tijekom 2001. godine u Borgo Soandri-ju ostvareno je sveukupno 2500 dana popunjenosti, s prosječnom popunjenošću po objektu od 73 dana, dok je 2018. godine ostvareno sveukupno 9000 dana popunjenosti. Vrijedno je istaknuti kako 75% gostiju informaciju o destinaciji dobiva preporukom.

Ovakav pristup i zajedništvo domicilnog stanovništva i lokalne samouprave daje izvrsne ekonomske i socijalne rezultate, revitalizira mjesto i čitavo područje i mijenja kompletnu sliku destinacije pritom ne zaboravljajući i ne zanemarujući tradiciju, povijest i autohtonost područja.⁵²

Putem financijskih resursa koji su stavljeni na raspolaganje putem „Programma Operativo Regionale“ (POR) - FESR Programmazione 2007-2013 na nacionalnom nivou realizirana su 23 integrirana projekta u svrhu revitalizacije građevinske baštine planinskog područja u sklopu prenamjene i stavljanja u receptivnu funkciju tih objekata u obliku difuznih hotela. Financiranje

⁵²Prema: Comune di Sutrio, dostupno na: www.comune.sutrio.ud.it, pristupljeno 27.10.2019.

se odnosilo na podizanja kvalitete postojećih difuznih hotela, ali i u smislu realizacije novih projekata vezanih uz difuzno hotelijerstvo. Putem financiranja pokriveni su troškovi izrade projekata rekonstrukcije i adaptacije postojećih objekata te financiranje građevinskih i obrtničkih radova kao i troškove opremanja objekata.

Zaključno možemo reći da je Općina Sutrio uspjela iskoristiti značajna sredstva iz raznih fondova EU u svrhu revitalizacije i razvoja gospodarstva. Lokalna i regionalna samouprava je, primjenom odabranih modela participativnog odlučivanja, obnovila brojne obiteljske kuće stradale u potresu te ih prenamijenila u difuzni hotel. Posljedično, potaknut je razvoj brojnih drugih djelatnosti: ugostiteljstva, trgovina, zanata i uslužnih radnji. Navedeni i drugi razvojni „naperi“ na području općine Sutrio rezultirali su promjenom demografskih trendova putem zaustavljanja trenda depopulacije, te poboljšanje obiteljskog standarda mjerama populacijske politike. Sredstvima iz regionalnih fondova uređen je veliki prostor stare pilane. Prostor se koristi za druženje lokalnog stanovništva te razne manifestacije lokalnog i međunarodnog karaktera. Između ostalog u navedenom se prostoru održava međunarodna manifestacija pod nazivom „Formandi“. To je manifestacija koja uključuje lokalne proizvođače sira s planinskih područja. Fokus manifestacije je aukcija odležanih sireva visoke kvalitete tijekom koje se potencijalni kupci mogu natjecati u svrhu kupnje takvih sireva. Uspostavom i otvaranjem difuznog hotela otvorena su nova radna mjesta koja zapošljavaju mlade ljude s toga područja, ali i donosi prihode od najma nekretnina lokalnom stanovništvu koje posjeduje iste.

Lokalno stanovništvo, udruge, zadruga i ostali pravni subjekti uključeni su u planiranje razvoja putem raznih inicijativa na razini lokalne samouprave ali i putem raznih organizacija kao što je Lokalna akcijska grupa LAG – Euro leader Carnia koji djeluje na području Sutria. Kroz programe i natječaje koje se putem tamošnjeg Lag-a provode uključena je cijela zajednica a pogotovo mladi poduzetnici za koje su osmišljeni posebni programi kao što je unaprijeđenje proizvodnje tradicionalnih planinskih trajnih sireva u planinarskim domovima, takozvanim Malghama, te plasiranje istih putem javnih aukcija i licitacija na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

2.7.2. Općina Preddvor, Slovenija

Preddvor je općina u Sloveniji, na području regije Gorenjska, smještena na području spoja alpskog i predalpskog područja. Općina je podijeljena na dva dijela: tri četvrtine površine Općine spada u visokogorski svijet zapadnih Kamniško-Savinjskih Alpi s dolinom rijeke Kokre (Slika 12 u Privitku), dok je ostali južni dio Općine nizinski i pripada predalpskom području Ljubljanske kotline odnosno Kranjskog polja (Slika 7)

Površina Općine Preddvor je 87 km² i broji 3.568 stanovnika koji žive u 14 naselja. Naselje Preddvor, kao glavno administrativno sjedište smješteno je na 479 metra nadmorske visine, dok najviši planinski vrh Storžič koji administrativno pripada Općini Preddvor broji 2132 m nadmorske visine (Slika 11).⁵³

Na području Općine Preddvor 74,4 % površine pokrivaju šume, a 57 % površine pripada Naturi 2000. Područje Općine Preddvor obuhvaća kako nizinsko, tako i planinsko područje što tom području daje iznimne mogućnosti za razvoj poljoprivrede, stočarstva i turizma.

Zahvaljujući blizini većih urbanih središta (Ljubljana i Kranj) te posebno ulaganjima u infrastrukturu, uvjete stanovanja, obrazovanja i ostale društvene usluge, broj stanovnika na području Općine Preddvor u zadnjih 15 godina u stalnom je porastu.

Na području Općine Preddvor živi 1477 radno aktivnih stanovnika, od čega 533 (36 %) radno aktivnih stanovnika ima završeno više ili visoko obrazovanje, što je iznad prosječno za regiju Gorenjsku i za Republiku Sloveniju.

Za potrebe Općine Preddvor, godine 2015, konzultantska kuća K & Z Svetovanje za razvoj d.o.o. provela je istraživanje gdje je 84% ispitanih stanovnika izjavilo kako je jako zadovoljno životnim uvjetima koje im pruža njihova jedinica lokalne samouprave. Provedenom anketom analiziran je društveni život u Općini Preddvor, te su dobiveni rezultati koji su ukazali na to da je društveni život na tome području oduvijek bio sastavnica suživota. Ujedno, ustanovljeno je da ne postoji primjeren prostor u kojem bi se sastajali svi društveno aktivni stanovnici Preddvora kako bi druženjem i komunikacijom razmjenjivali iskustva, dobivali najnovije informacije i uspostavljali odnose s drugim osobama bilo s područja Preddvora ili izvan njega. Ono što je možda najvažnije jeste činjenica da je ustanovljeno kako u Preddvoru ne postoji primjereno mjesto za okupljanje mladih.

⁵³ Prema: Občina Preddvor, dostupno na: <https://www.preddvor.si/>, Pristupljeno 01.08.2019.

Već je ranije, točnije 2001. godine, Općina Preddvor izradila svoj prvi razvojni program za period od 2001. – 2010. godine kao okvir djelovanja s jasno definiranim ključnim razvojnim ciljevima: razvoj komunalne infrastrukture, zaštita okoliša i unapređenje kvalitete života društvene zajednice.

Na području Općine Preddvor godine 1995. donijeta je odluka o izgradnji sustava za daljinsko grijanje, odnosno izgradnju toplinske elektrane na biomasu i s njom povezanog toplovoda koji će na području naselja Preddvor i Hrib opskrbljivati toplom vodom oko 200 domaćinstava i objekte javne namjene. S obzirom na blizinu proizvodnog pogona tvrtke Jelovica u kojoj se proizvode montažne kuće ideja o izgradnji sustava na daljinsko grijanje dobiva realan aspekt u smislu opskrbe toplinske elektrane otpadnom biomasom navedene tvornice. Temeljni problem bila je vrijednost projekta u iznosu od 3.900.000,00 Eura što je za proračunske mogućnosti općine bilo neizvedivo. Godine 1999. potpisivanjem memoranduma o zajedničkoj suradnji na razvoju i projektima između Republike Slovenije i Austrije otvorila se mogućnost financiranja navedenog projekta dijelom iz programa prekogranične suradnje Slovenija-Austrija u sklopu programa Phare, dijelom iz Ministarstva zaštite okoliša Slovenije, te dijelom iz Ekološkog fonda Austrije (Slika 8).

Kako bi se započelo s realizacijom projekta bilo je potrebno osnovati tvrtku koja će upravljati projektom u fazi izgradnje, ali i upravljati elektranom i toplovodom nakon puštanja u pogon sustava. U tom kontekstu osnovana je tvrtka Energetika Preddvor. Nakon završetka pripreme projekta krenulo se u realizaciju 2001. godine kada je započeta izgradnja navedenog sustava grijanja koja je dovršena 2003. godine s planom dodatnog širenja i budućeg povećanja broja kućanstava umreženih u sustav.

Bio je to jedan od prvih pilot projekata ovakve vrste u Republici Sloveniji realiziran po uzoru i u suradnji s pojedinim jedinicama lokalne samouprave u Austriji, a sufinanciran je od strane fondova u iznosu od preko 60% uložениh sredstava. Projekt je uspješno realiziran, a uslijedio je i nastavak širenja kako bi se sustavu toplovoda i daljinskog grijanja priključio dodatni broj potrošača.

S obzirom na sve veći broj stanovnika na području Općine Preddvor pokazala se potreba za proširenjem osnovne škole u Preddvoru. Projekt je započet 2006. godine nadogradnjom jedne nove etaže ali i obnovom cjelokupne površine postojećeg objekta sveukupne površine od 2350 m². Tijekom same provedbe projekta odlučeno je da se i postojeća sportska dvorana obnovi tako da je na koncu prema izmijenjenom projektu obnovljeno sveukupnih 4078 m² površine.

Vrijednost investicije iznosila je oko 2.050.000,00 eura i sufinancirana je iz sredstava Ministarstva znanosti.

Zbog povećanja broja stanovnika i djece na području Općine Preddvor 2012. godine započelo se s realizacijom projekta izgradnje novoga dječjeg vrtića u blizini zgrade Osnovne škole u Preddvoru. Zgrada dječjeg vrtića projektirana je tako da bude u velikom djelu samoodrživa s vlastitom energetsom elektranom. Materijali kojima je izgrađen novi dječji vrtić svi su redom prirodnog porijekla a sama konstrukcija izgrađena je od kvalitetnog drva koje je toplinski izolator. Tvrtka Jelovica koja ima proizvodni pogon za proizvodnju montažnih kuća u Preddvoru izgradila je dječji vrtić. Projekt je sufinanciran iz Eko i Ribniškog sklada kreditima u iznosu od 1.750.000,00 Eura.

Kako bi stanovnici Općine Preddvor imali kvalitetnu zdravstvenu uslugu krenulo se u izgradnju novoga Zdravstvenog doma u Preddvoru. Povod za navedenu investiciju bilo je derutno stanje staroga zdravstvenoga doma te inicijativa većeg broja građana koja je rezultirala odlukom o ulasku u taj projekt. Projekt izgradnje zdravstvenog doma u Preddvoru realiziran je kao dio izgradnje višestambeno-poslovnog objekta u samom središtu mjesta Preddvor. Novi Zdravstveni dom u Preddvoru otvoren je u mjesecu srpnju 2010. godine i prostire se na ukupnoj površini od 395 m² od čega se 298 m² odnosi na liječničke i zubarske ambulante, a 97 m² površine pripada Ljekarni. Vrijednost ukupne investicije iznosila je 767.843,00 Eura, od čega je iz proračuna Općine Preddvor izdvojeno 426.452,00 Eura, iz sredstava Ministarstva zdravstva sufinanciran je iznos od 265.840,00 Eura, dok je ostatak sredstava osiguran iz Osnovne zdravstvene djelatnosti regije Gorenjska te iz koncesija za poslovne prostore.

Vezano uz usvajanje Strategije izgradnje kanalizacijskog sustava na području Općine Preddvor godine 2012. započela je izgradnja kanalizacijskog sustava. Projekt je započeo poduzimanjem mjera za zadovoljenje uvjeta koje je postavio Europski kohezijski fond iz Programa Regionalnog razvoja Europske unije. Kako bi se projekt uspješno realizirao, nadležno ministarstvo odlučilo je navedeni projekt uvrstiti u sredstva iz programa ESRR – OP RR (Operativni program krepitve regionalnih razvojnih potencijala za obdobje 2007–2013). Vrijednost projekta iznosila je 3.331.636,06 Eura, a projekt je realiziran tijekom 2013 – 2014 godine. Temeljni cilj projekta bio je izgradnja 1.351 metara dugog kanalizacijskog sustava te izgradnja pročistača u mjestu Tupaliče. Nakon realizacije projekta predviđeno je da ukupno 940 stanovnika Općine Preddvor bude priključeno na kanalizacijski sustav koji će prema najvišim Europskim standardima jamčiti zaštitu okoliša i smanjenje utjecaja štetnosti otpadnih voda na okolne pritoke. Cilj projekta bio je daljnje umrežavanje područja Općine Preddvor u

kanalizacijski sustav koji je u ovoj fazi predvidio priključke za još 11 objekata. Vrijednost projekta iznosila je 1.247,271,00 Eura a projekt je realiziran tijekom 2016.-2017. godine.

Prema Strategiji strateški ciljevi Općine Preddvor jesu:

- podizanje socijalne i društvene komponente života u Preddvoru tako da se u informativnom prostoru njeguju vrijednosti međugeneracijske solidarnosti putem druženja,
- omogućavanje dostupnosti interneta svim razinama društva,
- razvoj kulturnih vrijednosti,
- informiranje domicilnog stanovništva i gostiju svim potrebnim informacijama,
- oživljavanje centra Preddvora.⁵⁴

Terminski plan projekta bio je do kolovoza 2012. godine adaptirati, opremiti i otvoriti za javnost Informativni centar u Preddvoru na površini od 250 m².

Prema izračunima iz projekta kompletna investicija iznosila je 521.000,00 Eura, s činjenicom da je trošak adaptacije i opremanja samoga objekta iznosio 422.000,00 Eura dok se ostatak od 99.000,00 Eura odnosio na troškove kupnje objekta i troškove pripreme i izrade projektne dokumentacije. Od strane Ministarstva za poljoprivredu, šumarstvo i hranu, iz mjere 322 - Obnova i razvoj sela sufinanciran je iznos od 304.000,00 Eura, dok je ostatak financiran iz sredstava proračuna Općine Preddvor.

Projekt je bio potpuno usklađen s provedbenim programom na državnoj razini, s regionalnim razvojnim programom regije Gorenjska za period 2007-2013, te s razvojnim programom Općine Preddvor. Projekt višenamjenskog informativnog centra obuhvaća informativni turistički punkt Općinske turističke zajednice, knjižnicu i čitaonicu, potpuno opremljen informatički kutak, dječju knjižnicu i igraonicu te prostoriju za druženje i sastanke opremljenu svim potrebnim multimedijalnim uređajima.^{55, 56}

⁵⁴Prema: "Strategija trajnostnoga razvoja Općine Preddvor s poudarkom na turizmu 2016-2026"; Općina Preddvor; 2016

⁵⁵Prema: "Daljinsko ogrevanje Preddvora na lesnobiomaso"; Općina Preddvor; 2012

⁵⁶Prema: "Većnamenski informacijski center Preddvor"; Općina Preddvor; 2012

Od osnivanja Općine Preddvor 1994. godine pa do 2015. godine razvoj Općine temeljio se poglavito na unaprijeđenu i povećanju kvalitete životnih uvjeta njenih stanovnika a to se u prvom redu odnosilo na investicije u izgradnju komunalne infrastrukture kao što je izgradnja kanalizacijske mreže, sustava zbrinjavanja otpadnih voda i izgradnja mreže grijanja na daljinu, te izgradnja i unaprjeđenje javnih usluga i servisa kao što su zdravstvo, predškolski odgoj, obrazovanje, kultura, sport i ostalo. Bez izgradnje i organizacije temeljnog sustava zadovoljenja osnovnih životnih potreba nije moguće ostvariti rast i razvoj jednoga područja. Kroz broj i primjere provedenih projekata vidljivo je da je općinska uprava koja upravlja Općinom Preddvor itekako dobro prepoznala koje su temeljne potrebe lokalnog stanovništva te postavila neophodne prioritetne ciljeve kao i temelje budućeg razvoja Općine.

Upravo je taj pristup s ulaganjima u infrastrukturu i u zadovoljenje temeljnih potreba stanovništva u posljednjih 20-tak godina rezultirao zaustavljanjem procesa depopulacije lokalnog stanovništva iz Preddvora prema većim urbanim središtima. Naprotiv, pokazalo se da su se ulaganjima u infrastrukturu stvorili uvjeti za povećanjem interesa za stanovanjem na području Općine Preddvor iz pravca ne tako dalekih urbanih središta kao što su Ljubljana i Kranj, te da je upravo blizina takvih urbanih središta idealna kombinacija za posao i privatni život. Naime, dobra prometna povezanost i blizina Kranja i Ljubljane za obitelji koje žele uskladiti svoje poslovne obaveze u raznim kompanijama i institucijama s kvalitetom života koje pruža manja urbana sredina kao što je Preddvor pokazala se idealnom kombinacijom.

2015. godine odlučilo se krenuti sa izradom novoga dokumenta pod nazivom „Strategija razvoja Općine Preddvor s naglaskom na turizam“ u smislu strateškog dokumenta koji će poslužiti kao smjernica daljnjeg razvoja područja.⁵⁷ Prilikom izrade nove strategije razvoja primijenjen je participativni model odlučivanja. Smjernice razvoja usuglašavane su tijekom velikog broja održanih radionica, provedenih anketa i intervjua u kojima je sudjelovao i bio uključen značajan broj stanovnika Općine Preddvor svih dobnih skupina. Cjelokupni proces izrade strategije vodilo je za tu priliku posebno osnovano Strateško vijeće.

Cilj procesa izrade strategije bio je da se uključivanjem relevantnih dionika stanovništva, poduzetnika, općinske uprave i ostalih dionika donese ukupan smjer daljnjeg razvoja, usuglase zajednički ciljevi i donese popis strateških projekata Općine Preddvor za period do 2026. godine. Tako izrađena strategija omogućava stanovništvu, poduzetništvu i investitorima prikaz

⁵⁷ Prema: “Strategija trajnog razvoja Općine Preddvor s naglaskom na turizmu 2016-2026”; Općina Preddvor; 2016

razvojnih ambicija Općine, a Općinskom vodstvu i upravi služi kao vodič djelovanja i upravljanja.⁵⁸

Prilikom provođenja već ranije navedene ankete, stanovništvo je odgovaralo na sveukupno 39 pitanja vezanih uz život na području Općine Preddvor. Neki od rezultata provedenih anketa bili su sljedeći:

- 79,5 % stanovništva zadovoljno je očuvanjem okoliša i prirode,
- 79 % stanovništva zadovoljno je sigurnosnim stanjem,
- 66,7 % stanovništva smatra da živi u dobrom socijalnom okruženju, dobrim međuljudskim odnosima i dobroj društvenoj zajednici,
- 64 % stanovništva je otvoreno za suradnju i društveno aktivno,
- 61 % stanovništva je zadovoljno ekonomskim stanjem i zaposlenjem,
- 59 % stanovništva smatra da postoji dobra poduzetnička klima.

Temeljem provedenih anketa, održanih radionica i intervjua došlo se do zaključka da su se tijekom proteklog razdoblja pretežito provodili projekti vezani uz prostorno planiranje, zaštitu okoliša i društvene djelatnosti, dok su se manje provodili projekti vezani uz vanjsko okruženje, pojedinačne i grupne investicije te poduzetništvo.

Shodno rezultatima provedenog istraživanja Općine Preddvor donesen je zaključak o temeljnim razvojnim izazovima i smjernicama djelovanja koje je potrebno implementirati u strategiju a koji su proizašli iz stava lokalne javnosti o posebnostima i jedinstvenostima Općine Preddvor u odnosu na druge jedinice lokalne samouprave.

Temeljem navedenog procesa, prepoznato je deset ključnih izazova kao budućih smjernica razvoja:

- kvaliteta okoliša i privlačnost područja (smjer djelovanja: nadaleko poznata slika zelene Općine te visoki standardi zaštite okoliša i očuvanja prostora)
- energetska neovisnost (smjer djelovanja: lokalno energetske umrežavanje)
- arheološki resursi i bogata povijest (smjer djelovanja: razvoj turizma i lokacije)
- društvene inicijative i aktivno stanovništvo (smjer djelovanja: prezentacija i uključivanje stanovništva u aktivni razvoj)
- turizam (smjer djelovanja: razvoj kvalitete proizvoda i tržišna komercijalizacija)

⁵⁸Prema: "Strategija trajnog razvoja Općine Preddvor s poudarkom na turizmu 2016-2026"; Općina Preddvor; 2016

- jezero Črnava (smjer djelovanja: uređenje, briga o prostoru i održivo upravljanje te razvoj ponude na jezeru) (Slika 10)
- stalni porast radnih mjesta (smjer djelovanja: aktivacija lokalnih poduzetničkih potencijala)
- dvorac i gradski park (smjer djelovanja: motivacija investitora i razvoj zajedničkih programa)
- dostupnost javnih usluga (smjer djelovanja: razvoj svijesti o važnosti upotrebe lokalnih ustanova)
- ravnoteža između prometne povezanosti, sigurnosti i zaštite okoliša (smjer djelovanja: razvoj cestovne infrastrukture i unaprjeđenje koncepta održive mobilnosti).

Općina Preddvor je u razvojnom programu definirala svoju viziju kao „Zeleni kutak u podnožju Storžiča i Zaplate, gdje s izrazitim poštovanjem prema okolišu, kulturi i nasljedstvu suživot dijele domaćini, starosjedioci i turisti“, te takav pristup sadržava i nove strategija ali uz nadogradnju zajedničke perspektive, prijedloga i vizije svih današnjih stanovnika lokalnog područja. Nova Vizija je rezultat dogovora dionika uključenih u proces.

Misija: „Preddvor 2026 je željeni prostor za zdravo i sigurno stanovanje svih žitelja, koji su održivo i okolišno osviješteni i cijene bliski odnos s prirodom i društvom, i kojima su međuljudski odnosi i priroda prioritet u odnosu na tehnologiju“.

Shodno definiciji strategije postavljene su temeljne vrijednosti, načela djelovanja i temeljni ciljevi.

Temeljne vrijednosti:

- priroda,
- mir i sigurnost,
- obitelj,
- zajedništvo,
- upavljanje u skladu sa prirodom, poljoprivreda i turizam.

Načela djelovanja:

- održivo djelovanje,
- uključivanje i sudjelovanje,

- transparentnost i učinkovitost u upravljanju proračunom, javnim službama i općinskim vlasništvom,
- marljivost i predanost,
- kvaliteta u oblikovanju i uređenju prostora.

Temeljni ciljevi:

- Preddvor – najzelenija mala općina u Sloveniji,
- Preddvor – zdrava zajednica za stanovanje,
- Preddvor – područje održivog poduzetništva i poljoprivrede,
- Preddvor – probuđena turistička destinacija,
- Preddvor – općina okrenuta suradnji i sudjelovanju.

Na osnovu postavljenih temeljnih ciljeva za svako su tematsko područje definirani ciljevi nižega reda te mjerljivi pokazatelji koji će omogućiti prikaz razine realizacije strategije. Isto tako, za svako su tematsko područje definirani akcijski planovi djelovanja, projekti i aktivnosti. Akcijski planovi djelovanja predstavljaju vodič za buduće djelovanje kako uprave tako i svih interesnih dionika.

„Strategija održivog razvoja Općine Preddvor s naglaskom na turizam 2016-2026“ usvojena je 2016. godine. Iste je godine izrađena i usvojena i „Strategija razvoja i promocije turističke destinacije Preddvor“ kao dodatni dokument vezan uz budući turistički razvoj Općine Preddvor.

U sklopu usvojene strategije krenulo se s određenim projektima i aktivnostima prema postavljenom akcijskom planu koji će zasigurno u budućnosti opravdati ovakav način izrade i donošenja strategije u kojoj presudnu ulogu ima sudjelovanje javnosti i uključivanje lokalne zajednice.

Zaključno možemo reći da su odluke o smjeru razvoja Općine Preddvor bile pravilno odabrane. Proces revitalizacije toga ruralnog područja uspješno se odvija i za pretpostaviti je kako će se taj trend nastaviti i u budućnosti. Odluka o tome da se u strategiju razvoja uključi javnost, odnosno lokalno stanovništvo pokazala se ispravnom. S obzirom na to da se Općina Preddvor nalazi nedaleko većih urbanih središta Kranja i Ljubljane, a obiluje prirodnim ljepotama i netaknutim okolišem i prirodom lokalna zajednica prepoznala je te mogućnosti kao izuzetnu priliku za razvoj svojega područja i predložila iste. Zbog toga je i donijeta odluka da se budući razvoj općine područja Općine Preddvor usmjeri u ulaganja u razvoj infrastrukture kako bi se stvorili preduvjeti za visoku razinu javnih usluga i zadovoljenje svakodnevnih životnih potreba

stanovnika Općine Preddvor. Takav je program naišao na odobravanje od strane najvažnijih regionalnih, nacionalnih i međunarodnih institucija tako da su shodno tome i odobrena te iskorištena značajna sredstva iz fondova za izgradnju planirane infrastrukture. Projekt daljinskog grijanja – toplovoda na biomasu jedan je od pilot projekata na području čitave Republike Slovenije. Izgradnja kanalizacijske mreže i pročišćivača otpadnih voda opravdani su i održivi projekti koji za cilj imaju očuvanje bogatih i netaknutih prirodnih resursa Općine Preddvor. Izgradnja novoga vrtića, nadogradnja osnovne škole i izgradnja novoga zdravstvenoga centra projekti su koji su značajno podigli razinu javnih usluga i potreba te kvalitetu života sredine. Stvaranjem povoljnih uvjeta za daljnji razvoj i napredak tijekom proteklog razdoblja povećao se broj mladih obitelji sa djecom koja su kao svoje mjesto stanovanja odabrale Preddvor. Ideja i projekt uređenja višenamjenskog informativnog centra u kojem se okupljaju mještani svih generacija kako bi se družili, razmjenjivali mišljenja i iskustva, organizirali razne aktivnosti uz pomoć raspoložive opreme kao što je informatička oprema te besplatna internet mreža, bogata knjižnica i čitaonica s velikim brojem naslova, dječji kutak u kojem se mogu organizirati razne dječje aktivnosti, info-turistički ured u kojem svaki slučajni ili namjerni prolaznik može dobiti informacije o cjelokupnom području Općine Preddvor pokazao se kao puni pogodak. Učestalo korištenje višenamjenskog i informativnog centra opravdava ideju i odabir s obzirom na to da je prostor stalno u funkciji te da je broj društveno aktivnih stanovnika u stalnom porastu bilo kao članova raznih udruga koje djeluju na teritoriju ili putem individualnog pristupa istom. Ono što je možda najvažnije jeste činjenica da je porastao broj društveno aktivnih mladih stanovnika te da je Preddvor postao primjereno mjesto za suživot mladih generacija.

„Strategijom održivog razvoja Općine Preddvor s naglaskom na turizam 2016-2026“ i „Strategijom razvoja i promocije turističke destinacije Preddvor“ stanovnici Općine Preddvor odredili su da će njihova budućnost biti fokusirana na održivom razvoju vezanom uz turizam. Lokalna zajednica je putem vlastitog iskustva identificirala prednosti koje nudi njihova životna sredina te u naredno vrijeme želi to isto ponuditi svima koji se odluče svoje vrijeme provesti na njihovom području. Pritom žele sačuvati prirodu i prostor od zagađenja i devastacije kako bi budućim generacijama ostavili jednake uvjete za život.

Slijedom svega navedenoga, može se zaključiti da je odluka o uključivanju lokalnog stanovništva i javnosti u donošenje budućih smjernica razvoja te razvojne strategije na području Općine Preddvor na temelju dosadašnjih rezultata ispravno donesena odluka. Putem provedene ankete u krugu lokalne zajednice dobivene su temeljne informacije i mišljenja lokalnog

stanovništva o tome kakav je život na području Općine Preddvor. Na ispravno odabran razvojni smjer ukazuje i neprestano doseljavanje novih stanovnika. S obzirom na sve navedene činjenice možemo reći da ovakva strategija može poslužiti kao primjer drugim područjima sličnih karakteristika koji još uvijek nemaju jasnu viziju kako pokrenuti interes za vlastito područje. Uključivanjem lokalne zajednice u procese donošenja razvojnih strategija postižu se višestruki efekti jer se tako udovoljava zahtjevima dionika lokalne zajednice te slijedom toga i privlačenjem potencijalno novih stanovnika i investitora.

3. RAZVOJ RURALNIH PODRUČJA REPUBLIKE HRVATSKE

3.1. Odabrana obilježja ruralnog razvoja

Uoči ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju rađena su istraživanja na području poljoprivrede i ruralnoga razvoja koja su pokazala kako su potencijali hrvatske poljoprivrede nedovoljno iskorišteni, te kako Republika Hrvatska posjeduje vrijedne prirodne resurse i zemljište koje je razmjerno dobre plodnosti, jedno od bolje očuvanih u Europi, i koje uz kvalitetne vodne resurse, šume i obalni pojas omogućuje razvoj poljoprivrede, ribarstva, šumarstva i svih oblika ruralnog turizma.

Međutim bez obzira na takve potencijale hrvatska je poljoprivreda ocijenjena kao nekonkurentna u međunarodnim razmjerima zbog niskih prinosa, nerazvijene tržišne infrastrukture, neučinkovitih distribucijskih kanala, nedostatne razine vertikalne integracije, neorganiziranosti poljoprivrednika u lancu vrijednosti, nerazvijenog tržišta zemljištem, male veličine poljoprivrednih gospodarstava, raznovrsnosti proizvodnje pretežito za vlastite potrebe, itd.⁵⁹

Problemi s kojima se suočava sektor poljoprivrede jesu slabiji razvoj ruralnih područja i niži standard poljoprivrednika, obveza ispunjavanja strogih zahtjeva, mali udio dobiti u lancu hrane i problemi u pokretanju proizvodnje. Zajednička poljoprivredna politika rješava samo djelomično navedene probleme. Važan prioritet Zajedničke poljoprivredne politike je motiviranje mladih na bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom. Stoga je potrebno osigurati dodatna izravna plaćanja za mlade poljoprivrednike. Mladim poljoprivrednicima treba pomoć u pokretanju posla, pristupu financijskim instrumentima te potpore investicijama. Doprinos Zajedničke poljoprivredne politike ruralnim područjima je usmjeren na poticaje inovacijama, unaprjeđenje kvalitete života, stvaranje radnih mjesta te pomoć malim i srednjim poduzećima.

Jedan od ključnih problema je odnos poljoprivrednika u odnosu na maloprodajnu mrežu i općenito u lancu hrane, koja se treba unaprijediti. Mjera koja može pomoći prevladati taj problem je udruživanje proizvođača, međutim, ona ima ograničeni učinak zbog nesklonosti poljoprivrednika prema udruživanju. Stoga je bitno osigurati odgovarajuće potpore za

⁵⁹Prema: Ministarstvo Poljoprivrede Republike Hrvatske (2019): Prioriteti Hrvatske politike, dostupno na: <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/poljoprivreda-173/poljoprivredna-politika/prioriteti-hrvatske-politike/179>, pristupljeno 29.12.2019.

proizvođačke organizacije. S ciljem unapređenja konkurentnosti, potrebno je i unapređenje transparentnosti tržišta, potpora istraživanju i razvoju, pojednostavljenje administrativnih procedura te jačanje informatičke infrastrukture u ruralnim područjima. Što se tiče izvoza rezultati se mogu unaprijediti promocijom, posebno za proizvode koji su zaštićeni znakovima kvalitete, te rješavanjem nekarinskih barijera na izvoznim tržištima.

Najznačajniji ekološki izazovi, koji su posljedica konvencionalne poljoprivrede, jesu smanjenje kvalitete tla, zagađenje voda i korištenje pesticida i gnojiva. Ekološka poljoprivreda može pridonijeti rješavanju ekoloških izazova. Nužan uvjet razvoja ekološke poljoprivrede je podizanje razine osviještenosti i znanja kod potencijalnih, novih proizvođača te potrošača.

3.2. Regionalna politika i regionalni razvoj

Regionalna politika je sastavni i značajni dio razvojne politike Europske unije, pa samim time i razvojne politike Republike Hrvatske. Ona je usmjerena na određeni prostor i zbivanja u njemu s ciljem usklađivanja i uravnoteženja razvoja pojedinih prostornih ekonomskih cjelina – regija. Potencira koristi dvaju temeljnih ciljeva: povećanja učinkovitosti nacionalnog gospodarstva, s jedne strane, i uravnoteženog razvoja pojedinih područja, važnog čimbenika tradicionalne regionalne politike, s druge. Problemi regionalnog razvoja, politike i planiranja zahtijevaju interdisciplinarni i međusektorski pristup njihovom rješavanju te suradnju između različitih subjekata.⁶⁰

Regionalizacija nacionalnog prostora je temeljna pretpostavka regionalne gospodarske politike i rješavanja međuregionalnih gospodarskih nesklada. Regionalizacija se u Hrvatskoj uglavnom provodila na temelju tri klasična kriterija:

- 1) kriterij homogenosti – temelji se na regionalizaciji temeljem nekog obilježja (zemljopisnog, demografskog, povijesnog...);
- 2) kriterij gravitacije – aktivnosti su usmjerene prema većem urbanom centru

⁶⁰Prema: EIZ (2019), Regionalni razvoj i regionalna politika, dostupno na: <https://www.eizg.hr/podrucja-istrazivanja/regionalni-razvoj-110/regionalni-razvoj-i-regionalna-politika/118>, pristupljeno: 27.12.2019.

- 3) kriterij funkcionalnosti – regija je funkcionalno orijentirana prema unutra (kretanje kapitala i dobara unutar regije).⁶¹

Prema Strategiji regionalnog razvoja do kraja 2020 godine: „Opći cilj politike regionalnog razvoja je pridonijeti društveno gospodarskom razvoju Republike Hrvatske, u skladu s načelima održivog razvoja, stvaranjem uvjeta koji će svim dijelovima zemlje omogućavati jačanje konkurentnosti i realizaciju vlastitih razvojnih potencijala“.

Uz opći cilj naglašena su tri strateška cilja:

- 1) Povećanje kvalitete života poticanjem održivog teritorijalnog razvoja
- 2) Povećanje konkurentnosti regionalnoga gospodarstva i zaposlenosti
- 3) Sustavno upravljanje regionalnim razvojem.⁶²

Prema novoj nacionalnoj klasifikaciji prostornih jedinica za potrebe statistike Republika Hrvatska je podijeljena na dvije statističke regije (NUTS 2 razine) i to: Kontinentalnu Hrvatsku i Jadransku Hrvatsku. Prema najnovijoj NUTS 2 klasifikaciji Republika Hrvatska podjeljena je na: Panonsku Hrvatsku, Jadransku Hrvatsku, Grad Zagreb i Sjevernu Hrvatsku.⁶³ Nova Nacionalna klasifikacija prostornih jedinica za potrebe statistike počela se primjenjivati od 1. siječnja 2013. godine., a korištenje tom klasifikacijom za potrebe Kohezijske politike počelo je od 1. srpnja 2013. godine, odnosno nakon pristupanja Republike Hrvatske u članstvo EU-a.⁶⁴

Prema analizi razvoja gospodarstva izrazite su međužupanijske nejednakosti s obzirom na vrijednosti osnovnih pokazatelja društvenog i gospodarskog razvoja (obrazovna struktura stanovništva, nezaposlenost, zaposlenost, plaće, indeks razvijenosti, konkurentnost, razvijenost poduzetništva, devizna štednja kućanstava). Najpovoljnije vrijednosti pokazatelja društvenog i gospodarskog razvoja bilježe Grad Zagreb, Primorsko-goranska i Istarska županija, dok najnepovoljnije vrijednosti pokazatelja društvenog i gospodarskog razvoja najčešće bilježe Vukovarsko-srijemska, Virovitičko-podravska i Brodsko-posavska županija. S obzirom na

⁶¹Prema: Čavrak V., Andabaka A., Sekur T.,(2016), Regionalni razvoj i fiskalna decentralizacija, u: Gospodarstvo Hrvatske, str. 327-361, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Politička kultura Zagreb

⁶²Prema: Čavrak V., Andabaka A., Sekur T.,(2016), Regionalni razvoj i fiskalna decentralizacija, u: Gospodarstvo Hrvatske, str. 327-361, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Politička kultura Zagreb

⁶³ Prema: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_12_125_2507.html (03.10.2020.)

⁶⁴Prema: Puljiz J., Biondić I., (2018), Izrada prijedloga nove NUTS 2 klasifikacije u Republici Hrvatskoj, studija, Institut za razvoj i međunarodne odnose

vrijednosti osnovnih pokazatelja demografskog, društvenog i gospodarskog razvoja (gustoća stanovništva, obrazovna struktura stanovništva, nezaposlenost, zaposlenost), Hrvatska značajno zaostaje za prosjekom EU.⁶⁵

Rangiranje županija prema konkurentnosti poklapa se s rangiranjem županija prema vrijednosti BDP-a po stanovniku i vrijednosti indeksa razvijenosti; svih sedam najmanje konkurentnih županija ujedno su županije s najnižim indeksom razvijenosti (ispod 75 % prosjeka Republike Hrvatske). Poslovno okruženje u najkonkurentnijim županijama (Grad Zagreb, Varaždinska, Istarska, Međimurska i Primorsko-goranska) obilježava pozitivni migracijski saldo, značajniju ulogu poduzetničkih zona (osim Grada Zagreba) te povoljniju obrazovnu strukturu stanovništva.⁶⁶

Dodatno, utvrđena je negativna veza između konkurentnosti županija, iseljavanja stanovništva, te manjeg broja poduzetničkih zona (Požeško-slavonska, Vukovarsko-srijemska, Sisačko-moslavačka, Virovitičko-podravska i Ličko-senjska). Poduzetnička je aktivnost nešto izraženija u županijama Jadranske Hrvatske, koja bilježi iznadprosječan broj poduzeća na 1.000 stanovnika (35 prema državnom prosjeku od 31 poduzeća na 1.000 stanovnika). Poduzetnička je infrastruktura razvijenija u županijama Kontinentalne Hrvatske u kojima ima više poduzetničkih zona u odnosu na Jadransku Hrvatsku..⁶⁷

Promatrajući prostor Republike Hrvatske iz regionalne perspektive možemo zaključiti kako je razvoj hrvatskih županija neujednačen. Zbog nedovoljne razvijenosti odnosno nerazvijenosti pojedinih regija na tim se područjima događa iseljavanje stanovništva, pad poduzetničke aktivnosti i interesa. To se događa osobito tijekom posljednjih nekoliko godina, posebno od ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju. Uz dobru regionalnu razvojnu politiku taj se fenomen sigurno može zaustaviti i kreirati bolja budućnost tih regija.

⁶⁵Prema: Puljiz J., Biondić I., (2018), Izrada prijedloga nove NUTS 2 klasifikacije u Republici Hrvatskoj, studija, Institut za razvoj i međunarodne odnose

⁶⁶Prema: Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020. godine, Vlada Republike Hrvatske, dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/2017/06%20lipanj/43%20sjednica%20Vlade%20Republike%20Hrvatske//43%20-%20202.pdf>, pristupljeno: 28.12.2019.

⁶⁷Prema: Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020. godine, Vlada Republike Hrvatske, dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/2017/06%20lipanj/43%20sjednica%20Vlade%20Republike%20Hrvatske//43%20-%20202.pdf>, pristupljeno: 28.12.2019.

Nakon ulaska u EU otvorile su se veće mogućnosti samostalnog upravljanja razvojem na regionalnoj i lokalnoj razini, što se vidi i u promjenama zakonodavnog okvira, većim mogućnostima samostalnog poticanja razvoja od strane lokalnih jedinica i poticanju participativnog procesa npr. u kreiranju strateških dokumenata.

3.3. Odabrana obilježja lokalne samouprave

Europska povelja o lokalnoj samoupravi je kao međunarodni ugovor sklopljena i potvrđena u skladu s Ustavom i čini udio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj snazi je iznad zakona. Zakonom o potvrđivanju Europske povelje o lokalnoj samoupravi Republika Hrvatska prihvatila je 1997. godine dio odredbi Europske povelje o lokalnoj samoupravi, a ista stupa na snagu 01. veljače 1998. godine. Zakonom o izmjeni i dopuni Zakona o potvrđivanju Europske povelje o lokalnoj samoupravi Republika Hrvatska prihvatila je i obvezala se na poštovanje preostalih odredbi Povelje, a iste su stupile na snagu 01. listopada 2008. godine. Time je Republika Hrvatska u potpunosti ratificirala Europsku povelju o lokalnoj samoupravi. U skladu s navedenom Poveljom o lokalnoj samoupravi iz 2008. godine lokalnim jedinicama treba omogućiti upravljanje lokalnim poslovima. Jedinice lokalne samouprave u Republici Hrvatskoj su općine i gradovi, dok su jedinice područne (regionalne) samouprave u Republici Hrvatskoj županije. Općine, gradovi i županije osnivaju se zakonom. Općina je jedinica lokalne samouprave koja se osniva, u pravilu, za područje više naseljenih mjesta koja predstavljaju prirodnu, gospodarsku i društvenu cjelinu, te koja su povezana zajedničkim interesima stanovništva.⁶⁸

Republika Hrvatska ima 555 jedinica lokalne samouprave, i to 428 općina i 127 gradova te 20 jedinica područne (regionalne) samouprave, odnosno županija. Grad Zagreb, kao glavni grad Republike Hrvatske, ima poseban status grada i županije, tako da je u Republici Hrvatskoj sveukupno 576 jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.⁶⁹

⁶⁸Prema: Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj samoupravi) pročišćeni tekst
<https://www.zakon.hr/z/132/Zakon-o-lokalnoj-i-podru%C4%8Dnoj-%28regionalnoj%29-samoupravi>
(18.03.2019.)

⁶⁹Prema: Ministarstvo uprave Republike Hrvatske, dostupno na:
https://uprava.gov.hr/UserDocsImages/Lokalna%20samouprava/zupanije_RH.pdf. (11.09.2019.)

Županija u svom samoupravnom djelokrugu obavlja poslove od područnog (regionalnog) značaja, a osobito poslove koji se odnose na:

- prostorno i urbanističko planiranje,
- gospodarski razvoj,
- promet i prometnu infrastrukturu,
- održavanje javnih cesta,
- planiranje i razvoj mreže obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih i kulturnih ustanova,
- izdavanje građevinskih i lokacijskih dozvola, drugih akata vezanih uz gradnju te provedbu dokumenata prostornog uređenja za područje županije izvan područja velikoga grada,
- te ostale poslove sukladno posebnim zakonima.

Grad je jedinica lokalne samouprave u kojoj je sjedište županije te svako mjesto koje ima više od 10.000 stanovnika, a predstavlja urbanu, povijesnu, prirodnu, gospodarsku i društvenu cjelinu.⁷⁰ U sustav grada kao jedinice lokalne samouprave mogu biti uključena i prigradska naselja koja s gradskim naseljem čine gospodarsku i društvenu cjelinu te su s njim povezana dnevnim migracijskim kretanjima i svakodnevnim potrebama stanovništva od lokalnog značenja. Županija je jedinica područne (regionalne) samouprave čije područje predstavlja prirodnu, povijesnu, prometnu, gospodarsku, društvenu i samoupravnu cjelinu, a ustrojava se radi obavljanja poslova od područnoga (regionalnog) interesa.

Općine i gradovi koji u svom samoupravnom djelokrugu obavljaju poslove lokalnog značaja kojima se neposredno ostvaruju potrebe građana, a koji nisu Ustavom ili zakonom dodijeljeni državnim tijelima i to osobito poslove koji se odnose na:

- uređenje naselja i stanovanje,
- prostorno i urbanističko planiranje,
- komunalno gospodarstvo,
- brigu o djeci,
- socijalnu skrb,
- primarnu zdravstvenu zaštitu,

⁷⁰ Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj samoupravi) pročišćeni tekst <https://www.zakon.hr/z/132/Zakon-o-lokalnoj-i-podru%C4%8Dnoj-%28regionalnoj%29-samoupravi> (18.03.2019.)

- odgoj i osnovno obrazovanje,
- kulturu, tjelesnu kulturu i šport,
- zaštitu potrošača,
- zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša,
- protupožarnu i civilnu zaštitu,
- promet na svom području,
- te ostale poslove sukladno posebnim zakonima.⁷¹

Prihodi jedinice lokalne odnosno područne (regionalne) samouprave su:

- općinski, gradski, odnosno županijski porezi, prirezi, naknade, doprinosi i pristojbe
- prihodi od stvari u njezinom vlasništvu i imovinskih prava
- prihodi od trgovačkih društava i drugih pravnih osoba u njezinom vlasništvu, odnosno u kojima ima udio ili dionice
- prihodi od naknada za koncesiju koje daje njezino predstavničko tijelo
- novčane kazne i oduzeta imovinska korist za prekršaje koje sama propiše u skladu sa zakonom
- udio u zajedničkim porezima s Republikom Hrvatskom
- sredstva pomoći i dotacije Republike Hrvatske predviđena u državnom proračunu.
- drugi prihodi određeni zakonom.⁷²

Temeljni financijski akt svake jedinice je proračun. Donosi ga predstavničko tijelo, na prijedlog općinskog načelnika, gradonačelnika, odnosno župana kao jedinog ovlaštenog predlagatelja.

Dvije ili više jedinica lokalne samouprave, osobito one koje su prostorno povezane u jedinstvenu cjelinu (općine i gradovi na otoku i sl.), mogu obavljanje pojedinih poslova iz svoga samoupravnog djelokruga organizirati zajednički. Za zajedničko obavljanje poslova iz samoupravnog djelokruga jedinice lokalne samouprave mogu osnovati zajedničko tijelo, zajednički upravi odjel ili službu, zajedničko trgovačko društvo ili mogu zajednički organizirati njihovo obavljanje u skladu s posebnim zakonima.

⁷¹Prema: Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj samoupravi) pročišćeni tekst <https://www.zakon.hr/z/132/Zakon-o-lokalnoj-i-podru%C4%8Dnoj-%28regionalnoj%29-samoupravi> (18.03.2019.)

⁷²Prema: Zakon o financiranju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave NN 127/17

Mogućnost reorganizacije sustava lokalne samouprave na području Republike Hrvatske uvijek je aktualno pitanje. Sadašnji sustav lokalne samouprave obilježen je velikom složenošću teritorijalne organizacije, nedovoljnom stabilnošću, neuravnoteženošću, nedovoljnom efikasnošću i slabim razvojnim potencijalima. Uza sve to stalno se postavlja i pitanje centraliziranog upravljanja lokalnom samoupravom. Za svaku promjenu pa tako i za ovu potrebna je suglasnost svih aktera. Aktualni povijesno prevladani model bilo bi nužno zamijeniti nekim racionalnijim modelima usmjerenim razvoju lokalne samouprave. Reorganizacija je moguća samo ako su ispunjene neke temeljne pretpostavke, koje u osnovi znače promjenu općeg društvenog i političkog pristupa organizaciji države.⁷³

Može se zaključiti kako je sadašnji model organizacije lokalne samouprave zastario i neadekvatan. Novi bi se model organizacije trebao temeljiti na racionalizaciji i boljoj efikasnosti. Zbog toga je potrebno suglasje svih strana te podjednako tako i politička volja da se u taj proces krene.

3.4. Uloga zadruga u promicanju ruralnog razvoja

Teritorijalna kohezija i politike ruralnoga razvoja Europske unije, regionalne razlike u razvijenosti zadrugarstva te njihov prostorno diferenciran utjecaj na socijalno-ekonomski razvoj Hrvatske ukazuju na važnost zadrugarstva kao čimbenika teritorijalne kohezije te visok stupanj pozitivne korelacije između zaostajanja u regionalnom odnosno ruralnom razvoju i razvijenosti zadružnoga sektora.⁷⁴ Zadrugarstvo najviše utječe na regionalni razvoj u Južnoj Hrvatskoj i Istočnoj Hrvatskoj. Najveći utjecaj na ruralni razvoj zadrugarstvo ima u županijama s najvećim udjelom jedinica lokalne samouprave s indeksom razvijenosti ispod 75% državnoga prosjeka.

Uz gospodarsku i socijalnu koheziju, teritorijalna kohezija jedan je od strateških ciljeva Europske unije. Kao posebno važan čimbenik socijalno-ekonomskog razvoja i održivosti na lokalnoj razini zadrugarstvo je jedan od instrumenata ruralnoga razvoja, tako i poticanja teritorijalne kohezije. Takvo njegovo značenje sve više dolazi do izražaja u novijem vremenu, a taj novi pristup počiva na cjelovitom i prostorno uravnoteženom razvoju, a temelji se na

⁷³Prema Koprić, I., (2019), Karakteristike sustava lokalne samouprave u Hrvatskoj, Hrvatska i komparativna javna uprava : časopis za teoriju i praksu javne uprave, Vol. 10 No. 2, 2010, dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=199811, pristupljeno 02.11.2019

⁷⁴Prema Pejnović, D.; Radeljak Kaufmann, P.; Lukić, A. (2017): Utjecaj zadrugarstva na regionalni i ruralni razvoj Hrvatske, Hrvatski geografski glasnik, Vol. 79 No 2, str. 51-85

posebnostima prostora i mjesta. U Republici Hrvatskoj recentni razvoj zadrugarstva karakterizira stagnirajući razvoj i neravnomjeran prostorni razmještaj. Stagnirajući razvoj očituje se iz kratkotrajna porasta broja zadruga i zadrugara, uz istovremeno opadanje broja zaposlenih i zadružnih prihoda te negativnih stopa rasta većine promatranih parametara. Neravnomjeran prostorni razvoj potkrjepljuju izrazite razlike u broju i gustoći zadruga na jediničnu površinu i broj stanovnika među hrvatskim regijama i županijama. Zadrugarstvo je najrazvijenije u prostornim cjelinama s povoljnom resursnom osnovom za razvoj sektora poljoprivrede i šumarstva, odnosno većim mogućnostima tržišne orijentacije. Zadrugarstvo je općenito razvijenije u Kontinentalnoj nego Jadranskoj Hrvatskoj. Utjecaj zadrugarstva na regionalni razvoj očituje se i u njegovu udjelu u razvijenosti funkcije rada. Pritom se Jadranska Hrvatska ističe većim brojem zadrugara i zaposlenih u zadrugama od kontinentalnoga dijela zemlje. Utjecaj zadrugarstva na regionalni i ruralni razvoj Hrvatske obrnuto je proporcionalan stupnju razvijenosti prostornih cjelina. Regije i županije s najvećim udjelom gradova i općina s indeksom razvijenosti ispod 75 % prosjeka razvijenosti Hrvatske ističu se najvećom vrijednosti bodovnog pokazatelja razvijenosti zadružnog sektora. Može se zaključiti da je unatoč skromnu doprinosu razvoju na nacionalnoj razini, suvremeno hrvatsko zadrugarstvo razmjerno relevantan čimbenik regionalnoga i ruralnoga razvoja Hrvatske. Neprihvatljive razlike u regionalnom razvoju i krizna obilježja suvremenoga društveno-gospodarskog razvoja iziskuju jače aktiviranje toga sektora s ciljem bržega razvoja ruralnih područja, kao sastavnice jačanja teritorijalne kohezije države u cjelini.

Zadruga kao održivi oblik organiziranja, uspješno kombiniraju ekonomsku i društvenu održivost. Ruralna područja, zbog svojih specifičnih obilježja, često su obilježene od depopulacije i stagnacije u ekonomskom i društvenom razvoju, no suvremeni turistički trendovi ukazuju na porast interesa za integralnim turističkim doživljajima u ruralnom okruženju, što tim područjima pruža značajne razvojne mogućnosti.

Gledajući povijest zadruga, moguće je uočiti kako one vrlo često nisu osnivane s temeljnom namjerom stjecanja maksimalnog profita, već je često glavna motivacija zadružnog organiziranja bilo odgovaranje na potrebe zajednice. Primjerice, potrošačke su zadruge osnivane da bi se smanjili troškovi posredovanja i postigle bolje maloprodajne cijene. Proizvodne a pogotovo poljoprivredne zadruge nastajale su da bi se ojačala slaba tržišna moć proizvođača, dok su radničke zadruge nastajale da bi se članovima osigurala mogućnost samostalnog vođenja njihovog poslovanja. U tom smislu je moguće sagledati potencijale

osnivanja turističkih zadruga u ruralnim područjima kroz kontekst potreba lokalnih zajednica turističkih destinacija.

Te potrebe svakako uključuju umrežavanje u svrhu ponude integralnog i jedinstvenog turističkog doživljaja, kao i promocije tog proizvoda na uvijek zahtjevnom i promjenjivom turističkom tržištu. Iako turizam nije sektor u kojem zadruge imaju značajan utjecaj (za razliku od poljoprivrede, proizvodnje, građevinskog sektora i sl.), postoje primjeri uspješnog funkcioniranja zadruga u razvoju turizma koji je zasnovan na potrebama lokalne zajednice.

Istraživanja su pokazala kako zadruge bolje funkcioniraju u okupljanju turističkih dionika u ruralnim područjima od odbora, komisija i sličnih inicijativa javnog sektora. Ruralne zadruge mogu biti kritični faktor uspjeha u razvoju turizma u ruralnim područjima. Osim razvoja ruralnog turizma putem osnivanja novih zadruga, turizam kao aktivnost je moguće uklopiti u djelovanje postojećih poljoprivrednih zadruga, čime se također može ostvariti značajna dodana vrijednost za ruralna područja. Što se tiče Hrvatske, postoji iznimno nizak broj zadruga koje se bave turizmom, zbog neprepoznatljivosti komparativnih prednosti zadruga, te nedostatak sustavne edukacije o važnosti zadruga i osviještenosti po pitanju stvaranja dugoročno održivih turističkih proizvoda u ruralnim područjima.

Za razliku od sektora poljoprivrede i ribarstva, razvoj turističkog sektora u Hrvatskoj nema tradiciju korištenja zadružnih organizacijskih oblika, već je fokusiran na individualno vlasništvo nad resursima i ulaganje s isključivom namjerom stjecanja profita. Stoga je potreban kontinuiran napor na edukaciji o prednostima zadruga, ali i osvještavanju o generalnoj potrebi ostvarivanja pozitivnih društvenih učinaka za zajednicu putem turističkih aktivnosti.

Bogatstvo hrvatskih ruralnih područja, u kontekstu kulturne, povijesne i prirodne baštine, još uvijek je nedovoljno turistički valorizirano, a iskorištavanje tih resursa trenutno nije nužno dugoročno održivo i orijentirano na ostvarivanje društvenih učinaka. Nužno je osvještavanje lokalnih dionika o prednostima zadružnog organiziranja i mogućnostima stvaranja i promocije održivih turističkih proizvoda putem zadruga (bilo u formi difuznih hotela ili kao lokalne turističke zadruge koje okupljaju raznorodne članove). Ideja okupljanja različitih dionika ruralnog turizma kao što su privatni iznajmljivači, poljoprivrednici, obrtnici, vlasnici ugostiteljskih objekata te ponuđači rekreacijskih usluga nije novost, ali formiranje zadruga u kojima bi članovi sudjelovali u razvoju turizma kroz ulaganje dogovorenih uloga, te

demokratski odlučivali o budućem djelovanju predstavlja inovaciju koja bi uvelike unaprijedila postojeću ruralnu turističku ponudu Hrvatske i učinila je održivijom.⁷⁵

3.5. Promicanje ruralnog turizma putem agroturizama

Strukturne promjene u poljoprivrednoj proizvodnji Hrvatske koje su se dogodile tijekom protekloga razdoblja dovele su do slabljenja ruralne ekonomije, što je nametnulo potrebu traženja dodatnih izvora prihoda za poljoprivrednike koji žive u ruralnim područjima. Kako bi se nadomjestio taj manjak prihoda sve više poljoprivrednika kao dodatni izvor prihoda vidi u agroturizmu. U posljednjih dvadesetak godina agroturizam u Republici Hrvatskoj postaje sve učestalija djelatnost ruralnog prostora čija ponuda pronalazi sve više potrošača prvenstveno iz urbanih sredina. Za daljnji razvoj agroturizma u Hrvatskoj postoje značajne pretpostavke kao što su povoljan zemljopisni položaj, dobra prometna povezanost, očuvana prirodna i kulturna baština, dostupnost sredstava iz EU fondova za investicije u agroturizmu te veliki broj inozemnih turista kojima je destinacija Jadransko more.

Ruralni i agroturizam u Hrvatskoj nedovoljno su razvijeni, što je posljedica dugogodišnjeg zapostavljanja ruralnih područja i obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i orijentacija prema masovnom turizmu na jadranskoj obali. Eko-socijalni model razvoja poljoprivrede, kakav je razvijen u Austriji, stvorio je model za razvoj politike koja će unaprijediti i podržati razvoj agroturizma kao dopunske djelatnosti. Za razvoj dopunskih aktivnosti u ruralnim područjima Europska Unija je razvila potpore koje potiču zarađivanje na nepoljoprivrednim aktivnostima. Posebno je to važno za obiteljska poljoprivredna gospodarstva gdje domaćini osim prekrasnog prirodnog krajolika turistima mogu ponuditi autohtonu hranu i piće, tradicionalne i kulturne običaje te kompletne usluge koje uključuju prehranu, noćenje, ali i sudjelovanje turista u svakodnevnim poslovima. Cilj uvođenja agroturizma na obiteljska poljoprivredna gospodarstva je oplemeniti poljoprivrednu djelatnost i na taj način povećati dohodak poljoprivrednicima, te usput poboljšati plasiranje njihovih proizvoda. Također, time se želi motivirati mlađe članove obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na život i rad u ruralnim krajevima te podizanje

⁷⁵Prema: Pejnović, D.; Radeljak Kaufmann, P.; Lukić, A. (2017): Utjecaj zadrugarstva na regionalni i ruralni razvoj Hrvatske, Hrvatski geografski glasnik, označiti stranicu koja je u radu korištena (u Popisu literature na kraju rada navesti ukupna broj stranica, odn. 51-85

poljoprivredne djelatnosti na jedan viši nivo i očuvanje kulture i tradicije naših ruralnih područja.

U Hrvatskoj još uvijek ne postoji jedno znana definicija pojmova ruralni turizam, turizam na seljačkim gospodarstvima, agroturizam. Ipak, unatoč tome, mnoga obiteljska poljoprivredna gospodarstva su prepoznala agroturizam kao dodatni izvor prihoda te uz osnovnu poljoprivrednu djelatnost uvode i razne oblike turističkih aktivnosti. Ruralni turizam, pa tako i agroturizam još su uvijek nedovoljno iskorišteni potencijal u hrvatskoj turističkoj ponudi.⁷⁶

Razvoj agroturizma, između ostalog, omogućuje stvaranje novih radnih mjesta, zadržavanje mladih u ruralnim sredinama, na obnavljanje stambenih i drugih objekata, te očuvanje tradicije i običaja. Zbog toga se agroturizmu u Hrvatskoj pridodaje sve više značaja. To povlači sa sobom i neka druga ulaganja od kojeg se moderni agroturizam mora sastojati. Tu prvenstveno mislimo na ulaganja kao što su prometnice, telekomunikacijska mreža, ostale javne usluge vezane uz razvoj turizma. Agroturizmu svakako treba pristupiti sustavno razvijajući svaki segment toga područja. U Hrvatskoj postoji veliki potencijal za razvoj ovakvog turizma koji će doprinijeti ruralnom prostoru koji je uvelike ugrožen depopulacijskim trendovima.

Ruralni turizam u Republici Hrvatskoj je na razini države neprekidno u sporom, ali uzlaznom trendu. U ukupnom prihodu od turizma Hrvatske, turizam na ruralnom prostoru sudjeluje sa samo 1% prihoda. To je daleko ispod mogućnosti koje postoje u ruralnom turizmu. Prema Strategiji razvoja turizma Republike Hrvatske daljnji razvoj ruralnog turizma treba se temeljiti na obogaćivanju ponude obiteljskih seoskih gospodarstava, ponajviše kroz uspostavu lokalnih i regionalnih ljudskom rukom stvorenih atrakcija, kao što su vinski podrumi, rekreacijski sadržaji, vidikovci, tematski parkovi i slično. Prioritet bi trebao biti tematiziranje ponude grupiranjem seoskih domaćinstava (udruživanje po principu klastera) prema različitim temama (npr. obiteljska, gospodarstva s organskom proizvodnjom, s programima jahanja, cikloturizma i dr.). Potrebno je stvoriti osnovu za poticanje razvoja ruralnog turizma kao važnog dijela ukupne turističke ponude sa svrhom oblikovanja konkurentnog i tržišno prepoznatljivog turističkog proizvoda. Stoga bi prvenstveno trebalo poraditi na identificiranim problemima kao što su: nedovoljna educiranost, glomaznost aparata državne, regionalne i lokalne samouprave i njihova slaba koordiniranost, koji su ujedno i razlog slabe alociranosti sredstava. Da bi se što

⁷⁶Prema: Ćurić, K. (2010), Agroturizam kao dodatne djelatnosti na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, str. 101-104, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/67853>, pristupljeno: 10.11.2019.

bolje iskoristile mogućnosti sufinanciranja iz Europskih fondova za ruralni turizam, potrebno je izraditi kvalitetne projekte koji će pridonijeti unapređenju i rastu gospodarstva.⁷⁷

3.6. Poticanje ruralnog razvoja kroz fondove i programe EU

Nakon ulaska u EU Hrvatskoj su na raspolaganju strukturni i investicijski fondovi kroz koje je moguće ostvariti značajna sredstva za provedbu projekata usmjerenih na, između ostalog, razvoj ruralnih područja. Za tu svrhu dostupna su sredstva Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (dalje u tekstu: EPFRR). EPFRR je financijski instrument drugog stupa Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije, a usmjeren je osnaživanju europske poljoprivrede, šumarstva i ruralnih područja općenito i ima za cilj jačanje europske politike ruralnog razvoja i pojednostavljivanje njezine provedbe.

EPFRR pridonosi ostvarivanju ciljeva strategije Europa 2020 promicanjem održivog ruralnog razvoja u cijeloj Europskoj uniji. Pridonosi ekološkoj i teritorijalnoj ravnoteži, zaštiti klimatskih uvjeta i uvođenju inovacija u poljoprivredni sektor. Fond se financira sredstvima Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP), a podupire raznolikost ruralnoga gospodarstva i kvalitetu života u ruralnim područjima. Područja financiranja obuhvaćaju aktivnosti pokretanja i razvoja seoskog i eko-turizma te poslova koji su s njima u vezi, oživljavanje i komercijalizacija lokalnih obrta te ponudu novih usluga koje se temelje na postojećim izvorima ali i edukacije i stjecanja vještina, informiranja te poduzetništva.

Sredstva iz EPFRR za RH dostupna su u obliku bespovratnih sredstva te kroz više financijskih instrumenata. Bespovratna sredstva dostupna su kroz Program ruralnog razvoja i niz mjera koje su programom predviđene. Sredstvima programa mogu se koristiti poljoprivredni gospodarski subjekti, poljoprivredne organizacije, udruge i sindikati, udruge za zaštitu okoliša, organizacije koje pružaju usluge u kulturi zajednice, uključujući medije, udruge žena, poljoprivrednike, šumare i mlade. Za razliku od bespovratnih sredstava, financijski instrumenti predviđaju povrat sredstava, a mogu imati oblik zajmova, jamstava ili ulaganja u vlasnički kapital.⁷⁸

⁷⁷Prema: Bartoluci, M., et al (2018), Sredstva EU fondova u funkciji razvoja ruralnog turizma u Hrvatskoj, str. 63-78

⁷⁸Prema: Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EAFRD), dostupno na: <https://intermediaprojekt.hr/2017/01/28/europski-poljoprivredni-fond-za-ruralni-razvoj-eafrd/>, Posjećeno 26.04.2018.

Program ruralnog razvoja RH 2014.-2020 za cilj ima poticanje konkurentnosti poljoprivrede, osiguranje održivog upravljanja prirodnim resursima i klimatskim promjenama i postizanje uravnoteženog teritorijalnog razvoja ruralnih područja, uključujući stvaranje i očuvanje radnih mjesta.

Ukupna alokacija za Program ruralnog razvoja 2014.-2020. iznosi 2.383 milijarde eura, od čega se 2.026 milijardi eura financira iz Europskog fonda za ruralni razvoj, a ostatak iz sredstava nacionalnog proračuna Republike Hrvatske. Programom je definirano 16 mjera koje imaju za cilj povećanje konkurentnosti hrvatske poljoprivrede, šumarstva i prerađivačke industrije, ali i unaprjeđenja životnih i radnih uvjeta u ruralnim područjima uopće.⁷⁹

⁷⁹Prema: Program ruralnog razvoja 2014.-2020., dostupno na:<https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/program-ruralnog-razvoja-2014-2020/>, Posjećeno dana 24.04.2018.

4. ODABRANA OBILJEŽJA GOSPODARSTVA GRADA VODNJAN - DIGNANO

Grad Vodnjan – Dignano status Grada kao jedinice lokalne samouprave stekao je ponajprije zbog svojih bogatih povijesnih činjenica i karakteristika koje su i dan danas prepoznatljive u tom raznolikom, multikulturalnom i baštinom bogatom naselju koje je tijekom 19. stoljeća glasilo za trgovačko-obrtničko središte južnog dijela Istre.

4.1. Opći podaci

Istarski poluotok obuhvaća površinu od 3.476 četvornih kilometara. To područje dijele tri države: Hrvatska, Slovenija i Italija od kojih najveći udio obuhvaća hrvatski dio Istre sa 2.820 četvornih kilometara, a to je tek 4,98 % ukupne površine Republike Hrvatske. Broj stanovnika iznosi 208.055 stanovnika što čini 4,85 % ukupnog stanovništva Republike Hrvatske (popis stanovništva RH 2011. godine).⁸⁰

Administrativni centar Istre je Pazin s 8.638 stanovnika, a ekonomski centar je Pula sa 57.460 stanovnika. Administrativno je Istarska županija podijeljena na 41 teritorijalnu jedinicu lokalne samouprave, tj. na 10 gradova i 31 općinu. Grad Vodnjan - Dignano je najmlađi grad Istre, budući da je status grada dobio 2003. godine. Grad Vodnjan - Dignano zauzima površinu od 105,6 km² i obuhvaća 4 statistička naselja: Vodnjan – Dignano, Galižana – Gallesano, Peroj – Peroi, Gajana–Gaiana. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine obitavalo je 6.119 stanovnika. U upravnom središtu naselja Vodnjan živi 3.613 stanovnika što je više od 59% ukupnog broja stanovništva, Galižana–Gallesano broji 1.501 stanovnika, Peroj-Peroi ima 833 stanovnika, te Gajana – Gaiana sa 172 stanovnika. Prosječna gustoća naseljenosti iznosi 58 st/km², što je ispod prosjeka Istarske županije koja iznosi 73,78 st/km². Prosječna starost stanovnika iznosi 40,7 godina, što je niža od prosjeka Istarske županije od 42,8 godina. Glede obrazovne strukture stanovništva 8% stanovnika nema završenu školu, 26% stanovnika ima završenu osnovnu školu, 55% stanovnika ima završenu srednju školu, te 11% stanovnika ima završenu višu ili visoku stručnu spremu.⁸¹

⁸⁰Prema: Istarska Županija, Zemljopisni podaci, dostupno na: <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=263>, [Posjećeno 19.04.2019.]

⁸¹Prema: Državni zavod za statistiku (2011), Popis stanovništva 2011 godine, podaci dobiveni na temelju zahtjeva

Razvojni problemi povezani sa stanovništvom, na nivou Grada Vodnjana su neodgovarajuća obrazovna struktura stanovništva, brzo starenje stanovništva, visoki udio uzdržavanog stanovništva i činjenica da se porast broja stanovništva uglavnom temelji na migracijskim kretanjima. Društvo u kojem dominira građanska politička kultura, multietničnost i multikulturalnost, raznolikost predstavlja veliki razvojni potencijal s aspekta kulture i turizma.⁸²

Bogatstvo promatranog teritorija, prirodni resursi, zemljopisni položaj i blaga klima predstavljaju osnovu za napredak budućeg razvoja Grada Vodnjana–Dignano. Grad Vodnjan se nalazi na južnom dijelu istarskog poluotoka koji pripada „Crvenoj Istri“ koju karakteriziraju crvena tla, krški porozna što je pogodno za poljodjelstvo. Područje podliježe mediteranskoj klimi čija su obilježja vruća suha ljeta i pro hladne, vlažne zime.

Područje Vodnjanštine rasprostire se na 9 kilometara morske obale. More je na tom području izuzetne kvalitete. Obuhvaća područje između Peroja i Barbarige. Veoma je atraktivno za turizam uz brojnu ugostiteljsko - gastronomsku ponudu, a na tom se području već tradicionalno održavaju različite manifestacije i koncerti (EnjoyPeroj, FlyinFest..)(Slika 14 u Pravitku).

Identitet današnjeg Vodnjana - Dignano bazira se na multikulturalnosti koja proizlazi iz turbulentnih povijesnih zbivanja. Prvi pisani spomen Vodnjana-Dignano pojavio se 1150. godine pod nazivom Vicus Atinianus. Godine 1492. Vodnjan je tim statutom uredio i zaštitio moral i kulturu koja je bila mjerodavna u svakodnevnom životu svoga društva. Od tada pa do danas izmjenjivale su se razne vladavine koje su svaka na svoj način ostavile svoj trag. Nakon drugog svjetskog rata Vodnjan – Dignano je bio u sastavu Općine Pula sve do 1993. godine kada dobiva pravni status vlastite Općine.

Grad Vodnjan-Dignano prometnom je infrastrukturom dobro povezan sa državnim, županijskim i lokalnim cestama. Istarski ipsilon, izgrađen prije nekoliko godina (2003), obuhvaća čak i dva izlaza Vodnjan-Dignano sjever i Vodnjan-Dignano jug što omogućava Gradu Vodnjanu-Dignano daljnji razvoj i napredak i u poslovnom sektoru. Na području Vodnjanštine nalaze se dvije željezničke postaje: Vodnjan - Dignano i Galižana - Gallesano.

⁸²Prema: Istarska Županija, Zemljopisni podaci, dostupno na: <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=263>, [Posjećeno 19.04.2019.]

Željeznički promet postoji već desetljećima i sastavni je dio prometne povezanosti Vodnjana - Dignano s ostatkom regije i dalje prema zemljama Europske unije.

Društvene djelatnosti podrazumijevaju kulturu, obrazovanje, sport i rekreaciju, socijalnu skrb, zdravstvo i administraciju. Od bitnog su značaja za lokalnu, područnu (regionalnu) samoupravu radi zadovoljavanja javnih potreba. Predškolski i školski odgoj i obrazovanje u Republici Hrvatskoj uređeni su Zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju, te Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. Organizacija i financiranje istih prepuštena je jedinicama lokalne i regionalne samouprave i nadležnom ministarstvu.

Na području Grada Vodnjana - Dignano djeluju udruge koje su od bitnog značaja za očuvanje tradicije, običaja, nošnji, promicanje tolerancije, socijalnih, etničkih i ostalih različitosti. Većinu njih sufinancira Grad Vodnjan-Dignano u skladu s mogućnostima.

Zdravstvena skrb na području Grada Vodnjana-Dignano podijeljena je na dvije ambulante opće medicine, dvije stomatološke ordinacije i zubotehnički laboratorij, te ljekarna. Uloga jedinica lokalne samouprave je briga o socijalno najugroženijim slojevima stanovništva.

Kao rezultat udruženja radi ostvarenja zajedničkog interesa na Vodnjanštini postoje različite udruge kao što su DVD Vodnjan, DVD Peroj te Zapovjedništvo zaštite i spašavanja.

4.2. Gospodarska obilježja

Gospodarstvo na području Grada Vodnjan – Dignano imalo je značajnu ulogu kroz povijest. Tijekom 19. stoljeća Vodnjan je glasio za trgovačko-obrtničko središte Južne Istre. Karakteriziralo ga je mnoštvo obrtničkih radinosti te trgovačka razmjena robe koja postoji i danas u obliku tradicionalnog poljoprivrednog sajma koji se održava svake prve subote u mjesecu tijekom čitave godine. Na području Vodnjana smješteno je nekoliko proizvodno-obrtničkih zona u kojima djeluju poduzeća srednje veličine koja se bave proizvodno-prerađivačkom djelatnošću, u zoni Galižane te Vodnjana sjever, a prostornim su planom obuhvaćeni i neki drugi dijelovi. Vodnjan postaje sve značajnije središte IT tehnologije obzirom da je na području grada smještena kompanija Infobip, jedna od najvećih IT tvrtki u široj regiji. Pored navedenih, značajna je i trgovačka djelatnost.

Ipak, gospodarstvo Grada Vodnjan – Dignano tradicionalno se temelji na poljoprivredi i to na maslinarstvu i vinogradarstvu, manje i na stočarstvu, a u današnje vrijeme sve više na turizmu i ugostiteljstvu. Najznačajnija grana poljoprivrede je maslinarstvo i proizvodnja maslinova ulja budući da je Vodnjanština već desetljećima poznata kao područje vrhunskih maslinovih ulja, a njeno područje broji oko 500.000 rodni stabala maslina. Grad Vodnjan – Dignano je među prvima u Istri prepoznao taj potencijal te započeo sa subvencija poljoprivrednicima.

Udruga Agroturist, osnovana je 1995. godine na inicijativu poljoprivrednih proizvođača radi poticanja razvoja poljoprivrede u suradnji s lokalnom samoupravom. Osnovni zadaci i ciljevi udruge su: iniciranje, razvoj, širenje i unapređivanje poljoprivredne proizvodnje na području Vodnjanštine. U Vodnjanu 2008. godine, počinje djelovati Poljoprivredna zadruga Vodnjan - Cooperativa Agricola Dignano, kojoj je cilj revitalizacija autohtonih i tradicionalnih poljoprivrednih proizvoda. Poljoprivredna zadruga Vodnjan okuplja 63 člana – zadrugara. Od samih početaka poslovanje zadruge usmjereno je prema razvoju autohtonih proizvoda, ekstraproizvoda maslinovog ulja i desertnog vina Vin de Rosa. Oba proizvoda su visoke kvalitete i prepoznati su u regiji i šire. Redovito na raznim natjecanjima osvajaju odličja zahvaljujući upravo visokoj kvaliteti.

Trećeg vikenda mjeseca studenog održava se međunarodna manifestacija „Dani mladog maslinovog ulja“, najznačajnija gradska manifestacija koja ima međunarodni karakter. (Slika 13 u Pravitku).

Tijekom održavanja manifestaciju posjeti više od 20.000 posjetitelja. Uz edukativni program nudi i različiti zabavni program kao i poseban Gastro show. Više od stotinu izlagača predstavlja se na eventu s međunarodnim karakterom. Autohtone sorte maslina na Vodnjanštini su: buža vodnjanska ženska, buža vodnjanska muška, rošinjola, karbonaca, puntoža, istarska bjelica, leccino, pendolino. Najznačajnije sorte vina na Vodnjanštini su: malvazija istarska, muškati žuti i bijeli, teran, merlot i cabernet sauvignon. (Slika 15 u Pravitku). Na području Grada Vodnjana - Dignano nalazi se veći broj kušaonica maslinovog ulja, vinskih podruma, pršutarna te mini sirana, a to je od iznimne važnosti za daljnji rast i razvoj turističkih manifestacija koje se odvijaju na području Vodnjanštine.

Turizam je na području Grada Vodnjan – Dignano jedna od važnijih djelatnosti s obzirom na geografski položaj, blizinu mora i većih turističkih središta. Na području Barbarige prije tridesetak godina izgrađeno je veće stambeno – turističko naselje s više od 1600 stambenih jedinica. Posljednjih desetak godina turizam se intenzivnije počeo razvijati i na područjima ostalih naselja u sklopu grada, a posebno se u tom razvoju može istaknuti veći broj novoizgrađenih ili novouređenih ruralnih kuća i agroturizama. Razvojem ruralnog turizma povećala se mogućnost plasmana domaćih poljoprivrednih proizvoda te pridonijelo se većem životnom standardu stanovništva. Specijalizirane trgovine u svojem asortimanu nude ovakve proizvode bilo vlastite ili iz otkupa od drugih lokalnih proizvođača. Upravo u svrhu boljeg razvoja i unaprjeđenja turizma Grad Vodnjan – Dignano godine 2014. osnovao je trgovačko društvo Castelier d.o.o. Ciljevi navedenog trgovačkog društva su da u sinergiji s lokalnom samoupravom i turističkom zajednicom pridonese razvoju turizma, revitalizaciji područja i promociji destinacije. U sklopu te misije Castelier d.o.o. je do sada obnovio nekoliko derutnih objekata u samom središtu Vodnjana što predstavlja oblik difuznog hotela i namijenio ih za smještaj gostiju te pokrenuo dvije trgovačke radnje za prezentaciju i prodaju lokalnih autohtonih proizvoda. Osim toga u suradnji s lokalnim poljoprivrednim proizvođačima tvrtka Castelier izlaže na svim značajnijim sajmovima u regiji, gdje promovira Vodnjanštinu. Ujedno, tvrtka Castelier suorganizator je svih značajnijih manifestacija na području Grada Vodnjan – Dignano.

Veliki značaj za turizam u Vodnjanu imaju manifestacije koje kroz čitavo ljetno razdoblje posjetiteljima kao i domaćem stanovništvu pružaju bogatu raznoliku ponudu na različitim mjestima Vodnjanštine. Najpoznatije događanje u sklopu Vodnjanskog ljeta je „Bumbarska fešta“ (Slika 16,17 u Privitku) koja objedinjuje brojne zabavne, gastronomske i kulturno bogate programe. Osim toga atraktivne su i poželjne razne manifestacije folklornog karaktera, različiti koncerti, itd.

Na području Grada Vodnjan – Dignano u mnogome dolaze do izražaja razni oblici selektivnog turizma posebice vjerski turizam zbog kojeg veliki broj gostiju posjećuje upravo Vodnjan i župnu crkvu Svetoga Blaža te njenu zbirku sakralne umjetnosti i Svetih Tijela. Ruralni turizam posljednjih godina uzima sve veći zamah kako na području Istre tako i na Području Grada Vodnjan – Dignano. Vjerski su motivi jedan od najznačajnijih motiva dolaska u Vodnjan. Zahvaljujući velikom broju postojećih crkvenih objekata Vodnjan ima dobar potencijal za jače promoviranje te vrste turizma. Uspjeh budućeg vjerskog turizma u Gradu Vodnjanu-Dignano ovisi o suradnji različitih snaga kao što su lokalno stanovništvo, crkva kao institucija, lokalna

samouprava te kulturni i turistički djelatnici. Od posebne vrijednosti i značaja treba spomenuti Sveta tijela koja se nalaze u Župnoj Crkvi Svetog Blaža.

Veliki broj uređenih biciklističkih staza i ruta privlači veliki broj ciklo turista, veoma značajnog oblika selektivnog turizma. Ruralni turizam je u rastućem trendu budući da tip gostiju pretežno pristiže iz industrijskih zemalja i svjesno za obiteljski odmor traže smještajne objekte u mirnom ambijentu, bogatoj flori i fauni konzumirajući lokalne eko proizvode. (Slika 19 u Pravitku). Ciklo turizam u turističkoj ponudi kao i potražnji predstavlja rastući segment. Predispozicije su za Grad Vodnjan - Dignano odlične radi ispunjena svih bitnih kriterija za zadovoljenje tih vrsta gostiju: smještaj, gastro ponuda, znamenite atrakcije označene rute i staze u krasnom prirodnom ambijentu. Na Vodnjanštini se već dugi niz godina održavaju biciklističke manifestacije. (Slika 20 u Pravitku).

Lovni turizam na području Grada Vodnjan – Dignano postoji već desetljećima.

Na području Grada Vodnjan – Dignano već duži niz godina prisutan je konstantan trend porasta broja gostiju i noćenja. Udio noćenja stranih gostiju 2008. godine bio je 89%, dok je 2018. godine bio 92%. Tablica 1 prikazuje ukupan i pojedinačan broj dolazaka i noćenja domaćih i stranih državljana za desetogodišnje razdoblje.

Tablica 1. Dolasci i noćenja na području Grada Vodnjan - Dignano za razdoblje od 2008.godine do 2018. godine

GODINA	UKUPNO		DOMAĆI		STRANI	
	DOLASCI	NOĆENJA	DOLASCI	NOĆENJA	DOLASCI	NOĆENJA
2008.	23.841	177.548	2.607	19.681	21.234	157.867
2009.	26.090	311.903	2.581	26.840	23.509	285.063
2010.	26.301	325.159	2.417	31.214	23.884	293.945
2011.	26.302	355.563	2.146	38.411	24.156	317.152
2012.	29.320	411.245	2.600	44.163	26.720	367.082
2013.	30.191	458.012	2.359	42.379	27.832	415.633
2014.	32.980	507.747	2.270	43.630	30.710	464.117
2015.	35.155	495.075	2.526	42.946	32.629	452.129
2016.	42.331	558.173	2.797	43.677	39.534	514.496
2017.	49.136	648.614	3.154	48.682	45.982	599.932
2018.	55.534	690.591	4.722	54.722	50.812	635.869

Izvor: Izrada autora prema podacima dostupnim na: <https://www.dzs.hr/>. [Pristupljeno 18.2.2019.]

U tablici broj 2 prikazani su dolasci i noćenja prema matičnoj zemlji gosta, odnosno Austriji, Njemačkoj, Italiji i Sloveniji. Vidljiv je stalni porast broja dolazaka i noćenja prema matičnoj zemlji gosta, ali daleko najviše prevladavaju gosti iz Slovenije, dok su na drugom mjestu uz zamjetno veliku razliku prisutni gosti iz Austrije te na trećem mjestu gosti iz Njemačke.

Tablica 2. Dolasci i noćenja na području Grada Vodnjana – Dignano po odabranim zemljama za razdoblje od 2008. godine do 2018. godine

GODINA	AUSTRIJA		NJEMAČKA		ITALIJA		SLOVENIJA	
	DOLASCI	NOĆENJA	DOLASCI	NOĆENJA	DOLASCI	NOĆENJA	DOLASCI	NOĆENJA
2008.	695	3.638	1.724	15.516	1.178	12.087	14.262	104.474
2009.	819	6.526	2.271	20.586	1.460	14.051	15.217	218.294
2010.	831	6.288	1.468	23.453	1.455	13.029	14.941	221.171
2011.	1.003	8.993	2.986	28.301	1.158	13.031	14.491	232.030
2012.	1.134	9.393	3.812	38.183	1.240	13.940	14.222	263.852
2013.	1.233	10.196	4.765	46.424	1.332	13.729	13.388	293.901
2014.	1.751	16.404	6.135	61.652	1.532	17.451	13.264	308.517
2015.	1.823	16.082	9.561	70.659	2.033	18.852	12.278	279.208
2016.	2.330	19.283	9.961	99.201	2.300	19.261	13.390	298.832
2017.	2.952	22.860	12.323	125.761	2.668	20.200	14.438	330.887
2018.	2.794	22.143	13.745	137.955	2.925	20.663	15.023	341.499

Izvor: Izrada autora prema podacima dostupnim na: <https://www.dzs.hr/>. [Pristupljeno 18.2.2019.]

4.3. Analiza gospodarskih pokazatelja

Analiza gospodarskih pokazatelja prikazuje opći gospodarski razvoj Grada Vodnjan – Dignano, a kao ključni pokazatelji prikazuju se broj tvrtki po veličini, broj zaposlenih po djelatnostima, udio prihoda i pojedinih prihoda u ukupnim prihodima te udio rashoda i pojedinih rashoda u ukupnim rashodima.

U tablici 3a i 3b prikazan je broj tvrtki po veličini na području Grada Vodnjan – Dignano u razdoblju od 2014. godine do 2018. godine. Iz tablica je vidljivo kako je najzastupljenija kategorija mikro poduzeća, a nakon toga kategorija malih poduzeća. Kategorija malih poduzeća u stalnom je porastu. U gradu od 2015. do 2018. godine posluju tri srednja poduzeća (Infobip, INDI, Uljanik – proizvodnja opreme d.o.o.).

Tablica 3a - Broj tvrtki po veličini na području Grada Vodnjana – Dignano u razdoblju od 2014. godine do 2016. godine.

Financijski pokazatelj	2014			2015				2016			
	Mikro	Malo	Ukupno	Mikro	Malo	Srednje	Ukupno	Mikro	Malo	Srednje	Ukupno
Broj tvrtki	153	2	155	147	13	3	163	160	13	3	176

Izvor: Izrada autora prema podacima dostavljenih od strane Hrvatske Gospodarske komore dana 25.10.2019. godine

Tablica 3b - Broj tvrtki po veličini na području Grada Vodnjana – Dignano u razdoblju od 2017. godine do 2018. godine.

Financijski pokazatelj	2017				2018			
	Mikro	Malo	Srednje	Ukupno	Mikro	Malo	Srednje	Ukupno
Broj tvrtki	172	13	3	188	202	19	3	224

Izvor: Izrada autora prema podacima dostavljenih od strane Hrvatske Gospodarske komore dana 25.10.2019. godine

U tablici 4a i 4b prikazan je broj zaposlenih po djelatnostima na području Grada Vodnjan - Dignano u razdoblju od 2014. godine do 2018. godine za mikro, mala i srednja poduzeća.

U kategoriji mikro poduzeća dolazi do blažeg pada tijekom 2015. godine u odnosu na 2014. godinu. Nakon toga slijedi stalan rast zaposlenih u toj kategoriji. U analiziranom razdoblju od 2014. godine do 2016. godine najveći broj zaposlenih bilježe djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanje hrane, prerađivačka industrija, građevinarstvo te opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnost sanacije okoliša. U istom razdoblju najmanje zaposlenih bilježi se kod djelatnosti umjetnost, zabava i rekreacija.

Tablica 4a – Broj zaposlenih po djelatnostima na području Grada Vodnjan - Dignano u razdoblju od 2014. godine do 2016. godine za mikro, mala i srednja poduzeća

Financijski pokazatelj	2014			2015				2016			
	Mikro	Malo	Ukupno	Mikro	Malo	Srednje	Ukupno	Mikro	Malo	Srednje	Ukupno
BROJ ZAPOSLENIH	735	168	903	222	249	539	1010	254	260	618	1132
(A) POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO	9	0	9	8	0	0	8	9	0	0	9
(B) RUDARSTVO I VAĐENJE	1	0	1	1	0	0	1	1	0	0	1
(C) PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	219	119	338	32	188	128	348	43	198	136	377
(D) OPSKRBA ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, PLINOM, PAROM I KLIMATIZACIJA	0	0	0	4	32	0	36	7	34	0	41
(E) OPSKRBA VODOM; UKLANJANJE OTPADNIH VODA, GOSPODARENJE OTPADOM TE DJELATNOSTI SANACIJE OKOLIŠA	33	0	33	56	22	0	78	67	19	0	86
(F) GRAĐEVINARSTVO	72	0	72	36	7	53	96	38	9	53	100
(G) TRGOVINA NA VELIKO I NA MALO; POPRAVAK MOTORNIH VOZILA I MOTOCIKALA	41	49	90	5	0	0	5	4	0	0	4
(H) PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	6	0	6	12	0	0	12	10	0	0	10
(I) DJELATNOSTI PRUŽANJA SMJEŠTAJA TE PRIPREME I USLUŽIVANJA HRANE	15	0	15	1	0	358	359	0	0	429	429
(J) INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE	272	0	272	0	0	0	0	1	0	0	1
(K) FINANCIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANJA	1	0	1	10	0	0	10	12	0	0	12
(L) POSLOVANJE NEKRETNINAMA	4	0	4	32	0	0	32	33	0	0	33
(M) STRUČNE, ZNANSTVENE I TEHNIČKE DJELATNOSTI	28	0	28	22	0	0	22	26	0	0	26
(N) ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI	25	0	25	0	0	0	0	0	0	0	0
(P) OBRAZOVANJE	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	1
(R) UMJETNOST, ZABAVA I REKREACIJA	9	0	9	2	0	0	2	2	0	0	2

Izvor: Izrada autora prema podacima dostavljenih od strane Hrvatske Gospodarske komore dana 25.10.2019. godine

U razdoblju od 2017. do 2018. godine, najveći broj zaposlenih bilježi djelatnost prijevoza i skladištenja, rudarstvo i vađenje, opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnost sanacije okoliša te opskrba električnom energijom, plinom, parom, klimatizacija, dok najmanji broj zaposlenih se također bilježi u djelatnosti umjetnosti, zabave i rekreacije.

Tablica 4b – Broj zaposlenih po djelatnostima na području Grada Vodnjan - Dignano u razdoblju od 2017. godine do 2018. godine za mikro, mala i srednja poduzeća

Financijski pokazatelj	2017				2018			
	Mikro	Malo	Srednje	Ukupno	Mikro	Malo	Srednje	Ukupno
BROJ ZAPOSLENIH	327	281	665	1273	368	372	739	1479
(A) POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO	10	0	0	10	18	10	0	28
(B) RUDARSTVO I VAĐENJE	86	207	133	426	85	266	109	460
(C) PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	6	38	0	44	50	38	0	88
(D) OPSKRBA ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, PLINOM, PAROM I KLIMATIZACIJA	86	18	0	104	94	38	0	132
(E) OPSKRBA VODOM; UKLANJANJE OTPADNIH VODA, GOSPODARENJE OTPADOM TE DJELATNOSTI SANACIJE OKOLIŠA	50	13	55	118	51	13	57	121
(F) GRAĐEVINARSTVO	3	0	0	3	12	0	0	12
(G) TRGOVINA NA VELIKO I NA MALO; POPRAVAK MOTORNH VOZILA I MOTOCIKALA	25	0	0	25	27	0	0	27
(H) PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	1	0	477	478	1	0	573	574
(I) DJELATNOSTI PRUŽANJA SMJEŠTAJA TE PRIPREME I USLUŽIVANJA HRANE	1	0	0	1	1	0	0	1
(J) INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE	3	0	0	3	5	0	0	5
(K) FINANCIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANJA	28	0	0	28	30	0	0	30
(L) POSLOVANJE NEKRETNINAMA	24	5	0	29	34	7	0	41
(M) STRUČNE, ZNANSTVENE I TEHNIČKE DJELATNOSTI	0	0	0	0	0	0	0	0
(N) ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI	1	0	0	1	0	0	0	0
(P) OBRAZOVANJE	3	0	0	3	5	0	0	5
(R) UMJETNOST, ZABAVA I REKREACIJA	0	0	0	0	0	0	0	0

Izvor: Izrada autora prema podacima dostavljenih od strane Hrvatske Gospodarske komore dana 25.10.2019. godine

Ukupni prihodi grada u razdoblju od 2014. godine do 2018. godine bilježe povećanja iz godine u godinu. Najveće povećanje 2015. godine u odnosu na 2014. godinu odnosi se na povećanje prihoda prerađivačke industrije, djelatnosti pružanja smještaja te priprema i posluživanje hrane i građevinarstva. Povećanje prihoda 2016. godine u odnosu na 2015. godinu bilježi se ponajviše poradi većih prihoda djelatnosti identičnih kao i 2015. godine te iz djelatnosti poslovanja nekretninama. 2017. godine povećanje prihoda rezultira i većim prihoda od djelatnosti opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša uz prethodno navedene djelatnosti koje konstantno bilježe povećanje kao i u prethodnim razdobljima. 2018. godine bilježi se uz već sve navedene djelatnosti povećanje i u poljoprivredi, kao i u djelatnosti opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija.

Tablica 5 – Ukupni prihodi i udio pojedinih prihoda u ukupnim приходima po djelatnostima na području Grada Vodnjan – Dignano u razdoblju od 2014. godine do 2018. godine

Djelatnost	2014		2015		2016		2017		2018	
	Iznos (u 000 kn)	u %	Iznos (u 000 kn)	u %	Iznos (u 000 kn)	u %	Iznos (u 000 kn)	u %	Iznos (u 000 kn)	u %
UKUPNI PRIHODI (AOP146)	99.677	1,00	430.334	100,00	500.155	100,00	591.688	100,00	665.927	100,00
(A) POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO	0	0,00	2.592	1	2.949	1	5.329	1	19.997	3
(B) RUDARSTVO I VAĐENJE	0	0,00	127	0	63	0	257.527	44	253.705	38
(C) PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	28.367	0,28	177.438	41	195.942	39	9.923	2	11.042	2
(D) OPSKRBA ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, PLINOM, PAROM I KLIMATIZACIJA	0	0,00	6.496	2	9.312	2	30.552	5	53.741	8
(E) OPSKRBA VODOM; UKLANJANJE OTPADNIH VODA, GOSPODARENJE OTPADOM TE DJELATNOSTI SANACIJE OKOLIŠA	0	0,00	27.508	6	25.494	5	114.936	19	110.532	17
(F) GRAĐEVINARSTVO	0	0,00	99.415	23	102.330	20	984	0	5.050	1
(G) TRGOVINA NA VELIKO I NA MALO; POPRAVAK MOTORNIH VOZILA I MOTOCIKALA	71.310	0,72	348	0	490	0	7.441	1	5.049	1
(H) PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	0	0,00	4.361	1	2.230	0	141.789	24	181.910	27
(I) DJELATNOSTI PRUŽANJA SMJEŠTAJA TE PRIPREME I USLUŽIVANJA HRANE	0	0,00	95.198	22	123.961	25	174	0	140	0
(J) INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE	0	0,00	0	0	202	0	1.610	0	2.988	0
(K) FINANCIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANJA	0	0,00	2.350	1	4.742	1	8.195	1	5.755	1
(L) POSLOVANJE NEKRETNINAMA	0	0,00	4.553	1	21.114	4	12.438	2	14.850	2
(M) STRUČNE, ZNANSTVENE I TEHNIČKE DJELATNOSTI	0	0,00	9.700	2	11.100	2	41	0	66	0
(N) ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI	0	0,00	3	0	0	0	54	0	20	0
(P) OBRAZOVANJE	0	0,00	48	0	60	0	694	0	886	0
(R) UMJETNOST, ZABAVA I REKREACIJA	0	0,00	199	0	166	0	0	0	197	0
(S) OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI	0	0,00	0	0	0	0	0	0	0	0
(X) NEPOSTOJEĆE PODRUČJE DJELATNOSTI	0	0,00	0	0	0	0	0	0	0	0

Izvor: Izrada autora prema podacima dostavljenih od strane Hrvatske Gospodarske komore dana 25.10.2019. godine

Ukupni rashodi grada u razdoblju od 2014. godine do 2018. godine bilježe povećanja iz razdoblja u razdoblje. Najveće povećanje 2015. godine u odnosu na 2014. godinu, te 2016. godine u odnosu na 2015. godinu odnosi se na povećanje rashoda u djelatnosti rudarstvo i vađenje, opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša te prijevoza i skladištenja. Povećanje rashoda 2017. godine u odnosu na 2016. godinu bilježi se ponajviše poradi većih rashoda za djelatnost poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo te trgovine na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala. 2018. godine bilježi se povećanje poradi većih rashoda iz djelatnosti trgovine na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala.

Tablica 6 – Ukupni rashodi i udio pojedinih rashoda u ukupnim rashodima po djelatnostima na području Grada Vodnjan – Dignano u razdoblju od 2014. godine do 2018. godine

Djelatnost	2014		2015		2016		2017		2018	
	Iznos (u 000 kn)	u %	Iznos (u 000 kn)	u %	Iznos (u 000 kn)	u %	Iznos (u 000 kn)	u %	Iznos (u 000 kn)	u %
UKUPNI RASHODI (AOP146)	370.529	1,00	433.848	1,00	491.843	1,00	596.464	1,00	609.188	1,00
(A) POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO	2.990	0,01	125	0,00	62	0,00	240.132	0,40	239.469	0,39
(B) RUDARSTVO I VAĐENJE	49	0,00	167.999	0,39	185.356	0,38	8.684	0,01	9.470	0,02
(C) PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	150.763	0,41	6.626	0,02	8.037	0,02	77.312	0,13	50.331	0,08
(D) OPSKRBA ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, PLINOM, PAROM I KLIMATIZACIJA	273	0,00	53.108	0,12	59.599	0,12	103.599	0,17	100.780	0,17
(E) OPSKRBA VODOM; UKLANJANJE OTPADNIH VODA, GOSPODARENJE OTPADOM TE DJELATNOSTI SANACIJE OKOLIŠA	6.360	0,02	92.094	0,21	92.760	0,19	932	0,00	5.089	0,01
(F) GRAĐEVINARSTVO	31.911	0,09	515	0,00	526	0,00	5.925	0,01	5.224	0,01
(G) TRGOVINA NA VELIKO I NA MALO; POPRAVAK MOTORNIH VOZILA I MOTOCIKALA	84.847	0,23	4.733	0,01	2.479	0,01	135.934	0,23	175.209	0,29
(H) PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	1.049	0,00	88.917	0,20	117.918	0,24	151	0,00	126	0,00
(I) DJELATNOSTI PRUŽANJA SMJEŠTAJA TE PRIPREME I USLUŽIVANJA HRANE	3.011	0,01	2	0,00	154	0,00	3.122	0,01	4.120	0,01
(J) INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE	69.479	0,19	3.596	0,01	6.039	0,01	5.339	0,01	5.374	0,01
(K) FINANIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANJA	111	0,00	4.458	0,01	7.995	0,02	14.427	0,02	12.839	0,02
(L) POSLOVANJE NEKRETNINAMA	606	0,00	11.329	0,03	10.684	0,02	40	0,00	65	0,00
(M) STRUČNE, ZNANSTVENE I TEHNIČKE DJELATNOSTI	4.288	0,01	3	0,00	0	0,00	158	0,00	23	0,00
(N) ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI	8.728	0,02	101	0,00	45	0,00	709	0,00	912	0,00
(P) OBRAZOVANJE	10	0,00	241	0,00	190	0,00	0	0,00	157	0,00
(R) UMJETNOST, ZABAVA I REKREACIJA	6.055	0,02	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
(S) OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
(X) NEPOSTOJEĆE PODRUČJE DJELATNOSTI	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00

Izvor: Izrada autora prema podacima dostavljenih od strane Hrvatske Gospodarske komore dana 25.10.2019. godine

4.4. Strategija razvoja

Grad Vodnjan – Dignano usvojio je 2015. godine Strategiju razvoja grada za razdoblje od 2015. do 2020. godine. Strategija razvoja Grada Vodnjana - Dignano izrađena je prema preporučenoj metodologiji izrade Županijskih razvojnih strategija, odnosno prema odredbama Pravilnika o obaveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja Županijskih razvojnih strategija, uzimajući u obzir načela planiranja strateškog menadžmenta.⁸³ Ovaj dokument je rezultat pomne analize stanja ključnih indikatora za koncipiranje strateških smjernica razvoja Grada Vodnjana - Dignano do 2020. godine.

Poseban doprinos pri koncipiranju strateških postavki temeljem analize postojećeg stanja dao je Radni tim u čijem su sastavu bili predstavnici Grada Vodnjan - Dignano i svi oni koji su sudjelovali u procesu prikupljanja podataka i informacija. Strategija razvoja je koncipirana tako da najbolje odgovori na pitanja i da ocijeni dosadašnji razvoj i stanje, a što je poslužilo, između ostalog, za koncipiranje budućeg razvoja.

Projekti poput lokalnih prometnica, vodovodne i kanalizacijske infrastrukture, sportsko – rekreacijske infrastrukture i ostalih sadržaja koji su važni za konkurentnost poslovnog okruženja i kvalitetu života građana predstavljaju izniman financijski napor za općinske i gradske proračune. Zbog značajnih potreba razvoja i podizanja razine kvalitete života s jedne strane, i ograničenih proračunskih kapaciteta s druge strane, gradovi i općine prisiljene su potražiti alternativne mehanizme financiranja razvojnih projekata.

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju velike mogućnosti pružaju ESI fondovi. Pored njih (ili s njima paralelno) postoji mogućnost financiranja takvih projekta i putem drugih bespovratnih sredstava i/ili kreditima poslovnih i razvojnih banaka. Jedinice lokalne samouprave imaju mogućnost financiranja razvojnih projekata sredstvima međunarodnih financijskih institucija i državnih fondova koji daju potpore i izravne kredite lokalnim samoupravama, kao što su Europska banka za obnovu i razvoj, Europska investicijska banka, Fond za regionalni razvoj, Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, Hrvatske vode, Hrvatska banka za obnovu i razvoj (HBOR) i dr.

U procesu izrade Strategije u Gradu Vodnjan – Dignano formiran je radni tim za izradu. Uvažene su željene smjernice lokalne samouprave za određivanje strateških ciljeva i prioriteta, nakon čega je slijedila zadana metodologija za izradu strategije razvoja. Konačni izgled

⁸³Prema: "Strategija razvoja Grada Vodnjana – Dignano 2015.-2020." dostupno na: www.vodnjan.hr

Strategije razvoja Grada Vodnjana-Dignano 2015.-2020. proizašao je temeljem analiza postojećeg stanja, smjernica nositelja lokalne političke vlasti, ali i brojnih prijedloga i rasprava radnog tima, te prijedloga i sugestija drugih dionika dobivenih tijekom izrade.

Radni timovi koji su sudjelovali u izradi strategije razvoja Grada Vodnjana – Dignano bili su sastavljeni od stručnjaka, zaposlenika gradske uprave, ostalih institucija (Turistička zajednica) te pojedinih udruga (Agroturist). Njihovi prijedlozi i sugestije dane tijekom održanih radnih sastanaka uzeti su u obzir prilikom izrade strategije.⁸⁴

Implementacija projektnih aktivnosti zahtijeva prethodno proračunsko planiranje kako bi se osigurala potrebna sredstva za provedbu konkretnih mjera odnosno projekata, a koji će biti u funkciji ostvarenja strateških ciljeva.⁸⁵

SWOT analiza gospodarstva Grada Vodnjan – Dignano prema Strategiji razvoja Grada Vodnjan – Dignano prikazuje snage i slabosti te prilike i prijetnje temeljem provedene analize gospodarstva Grada Vodnjan – Dignano.

⁸⁴ Prema: Strategija razvoja Grada Vodnjana – Dignano 2015.-2020.” dostupno na: www.vodnjan.hr

⁸⁵ Prema: Strategija razvoja Grada Vodnjana – Dignano 2015.-2020.” dostupno na: www.vodnjan.hr

Tablica 7 - SWOT matrica gospodarstva Grada Vodnjana – Dignano 2019. godine

SNAGE	SLABOSTI
Prostorna i biološka raznolikost	Prostorno i strateško planiranje koje često ne odgovara realnim potrebama,
Povoljan geoprometni položaj	Nedovoljna zaštita okoliša
Povoljni klimatski uvjeti za razvoj održive poljoprivrede (maslinarstvo, vinogradarstvo, stočarstvo, pčelarstvo, ljekovito i samoniklo bilje)	Nedostatna sredstva za obnovu i održavanje brojnih kulturnih i prirodnih znamenitosti
Čisto more i uređene plaže	Neusklađenost postojećih programa očuvanja kulturne (i prirodne) baštine sa sve većim potrebama zaštite i revitalizacije
Bogata i kulturno povijesna materijalna i nematerijalna baština	Skromna proračunska sredstva
Bogata i očuvana sakralna baština (crkva sv. Blaža, umjetnine, arheološki ostaci ranokršćanskih crkvi)	Stalne izmjene prostorno-planske dokumentacije
Multikulturalnost	Nedovoljno razvijena i slaba infrastruktura
Prepoznatljiva vrhunska kvaliteta poljoprivrednih proizvoda	
Prostorno veliko područje sa puno poljoprivrednih površina	
PRILIKE	PRIJETNJE
Nacionalne strategije i akcijski planovi očuvanja i korištenja prirodne i kulturne baštine	Visoki javni dug i rastući proračunski deficit RH
Mogućnost korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova za očuvanje okoliša i održivo korištenje prirodnih resursa	Administrativne i birokratske prepreke na državnoj i županijskoj razini
Mogućnost korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova za očuvanje i održivo korištenje kulturne materijalne i nematerijalne baštine	Učestale promjene nacionalnih zakona i propisa
Mogućnost korištenja sunca, vjetra, vode, mora i biomase za proizvodnju energije	Rastući pritisci na okoliš
EU fondovi namijenjeni za poljoprivredu	Spora prilagodba europskim smjernicama zaštite okoliša
Priljev mladog obrazovanog stanovništva, osobito IT sektora	Stalni porast nelegalne i bespravne gradnje
Veliki broj raspoloživih nekretnina i građevinskih zemljišta za naseljavanje stanovništva	Devastacija prostora
	Porast broja divljih deponija

Izvor: Izrada autora

Prema SWOT matrici iz 2015. godine moguće je zaključiti kako su na području Grada Vodnjan – Dignano tijekom proteklog razdoblja dobro iskorištene snage prikazane u strategiji. Naime, u proteklom su razdoblju učinjeni znatni koraci u pogledu razvoja ekološke poljoprivrede, osobito u pogledu razvoja maslinarstva, što je rezultiralo porastom kvalitete poljoprivrednih proizvoda i njihovoj prepoznatljivosti na svjetskom tržištu. Znatna su sredstva uložena i u uređenje plaža što je rezultiralo dobivanjem Plave zastave počevši od 2017. godine za dvije najznačajnije gradske plaže u Peroju i Barbarigi. Veliki je iskorak napravljen u razvoju novih tehnologija, osobito u razvoju IT sektora, što iz dana u dan na teritorij Vodnjanštine privlači sve veći broj mladih obrazovanih ljudi. Također, obzirom na dobar geoprometni položaj i blizinu glavnih prometnica izgrađeno je ili je u tijeku gradnja nekoliko trgovačkih centara a isto tako tipična vodnjanska gradnja suhozida i kažuna uvrštena je u nematerijalnu baštinu UNESCO-a.

S druge strane i dalje se nastavio proces propadanja određenih znamenitosti i povijesnih objekata zbog nedostatka financijskih sredstava i administrativnih poteškoća a jedan od primjera nalazimo u nekadašnjem gradskom kinu.

Tijekom proteklog razdoblja iskorišteno je nekoliko prilika glede financiranja projekata iz raznih fondova tako da je primjerice uređen veliki broj biciklističkih staza, očišćeno je na desetke kilometara šumskih i poljoprivrednih puteva, uređene su obalne šetnice uz more u Peroju i Barbarigi.

Kao velika prijetnja i jedan od najznačajnijih i dugogodišnjih problema Vodnjanštine, problem bespravne i nezakonite gradnje objekata na priobalnom području, nažalost iz dana u dan, nastavlja se sve bržim trendom i donosi trajnu prostornu devastaciju neviđenih razmjera. Također, porast bespravne gradnje uzrokovao je i većim pritiskom na ionako slabu komunalnu infrastrukturu a povećao se i broj divljih deponija. Zbog nemogućnosti utjecaja lokalne samouprave na taj problem zbog zakona koji je reguliran na državnoj razini u budućnosti će se nažalost ostvariti jedan od najcrnijih scenarija ekološke katastrofe i prirodne devastacije.

Prilikom izrade Strategije razvoja Grada Vodnjana – Dignano i naknadnim mjerama definirani su sljedeći strateški ciljevi:

- razvoj konkurentnog gospodarstva: razvoj poljoprivrede (vrhunska maslinova ulja i kvalitetna vina), razvoj turizma (vjerskog i kulturnog) i razvoj poslovnih zona (infrastruktura i radna snaga)
- sudjelovanje grada Vodnjan – Dignano u jačanju kvalitete života i lokalnog tržišta rada: unaprjeđenje dostupnosti i kvalitete okoliša obrazovanja, zdravstvene zaštite, socijalne skrbi, kvalitete stanovanja, društvenih sadržaja, sporta i rekreacije, mogućnosti zapošljavanja, raspoloživog dohotka i drugo
- zaštita prirodnih resursa i održivo upravljanje prostorom: ekološki održiv razvoj, osiguranje kvalitetne infrastrukture, upravljanje sustavom gospodarenja otpadom te sustava odvodnje i pročišćavanje voda, korištenje obnovljivih izvora energije
- razvoj gospodarstva sa naglaskom na IT sektor
- zaštita, očuvanje i jačanje prepoznatljivosti Istarskog identiteta: očuvanje prirodne i kulturne baštine, tradicije i običaja, promicanje i unaprjeđenje multikulturalnosti, međuregionalna i međunarodna suradnja na kulturnim i obrazovnim projektima.⁸⁶

⁸⁶ Prema: Strategija razvoja Grada Vodnjana – Dignano 2015.-2020.” dostupno na: www.vodnjan.hr

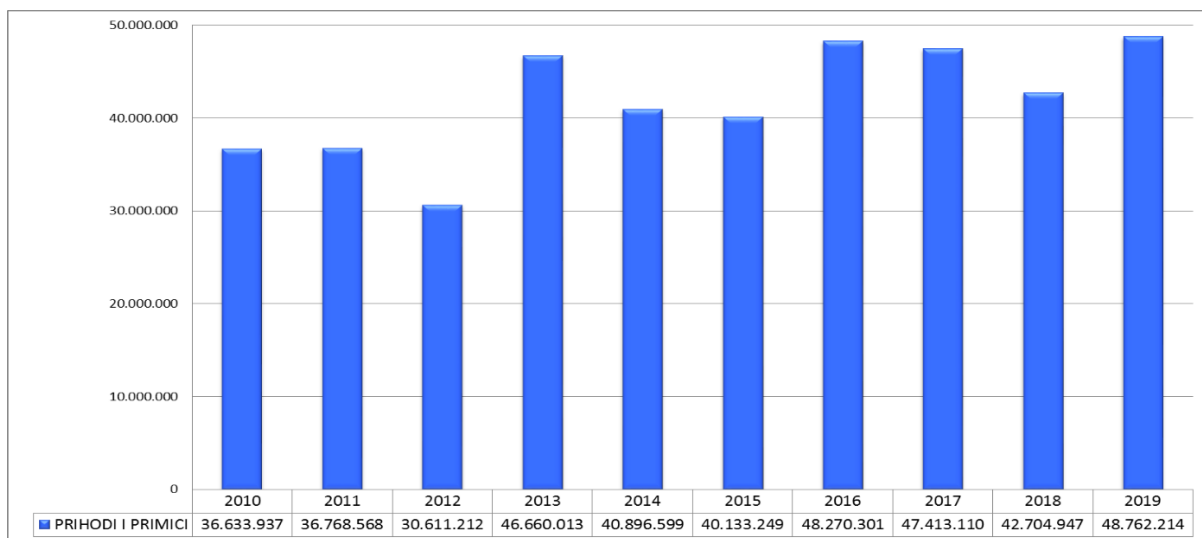
4.5. Analiza proračuna

Analizom proračuna Grada Vodnjan – Dignano prikazani su proračunski prihodi i primici prema strukturi te proračunski rashodi i izdaci također prema strukturi, sve za razdoblje od 2010. do 2019. godine.

PRIHODI I PRIMICI

Godišnji proračunski prihodi i primici Grada Vodnjan – Dignano u razdoblju od 2010. do 2019. godine kreću u rasponu od 30 do 50 milijuna kuna, s uzlaznim trendom (Grafikon 1).

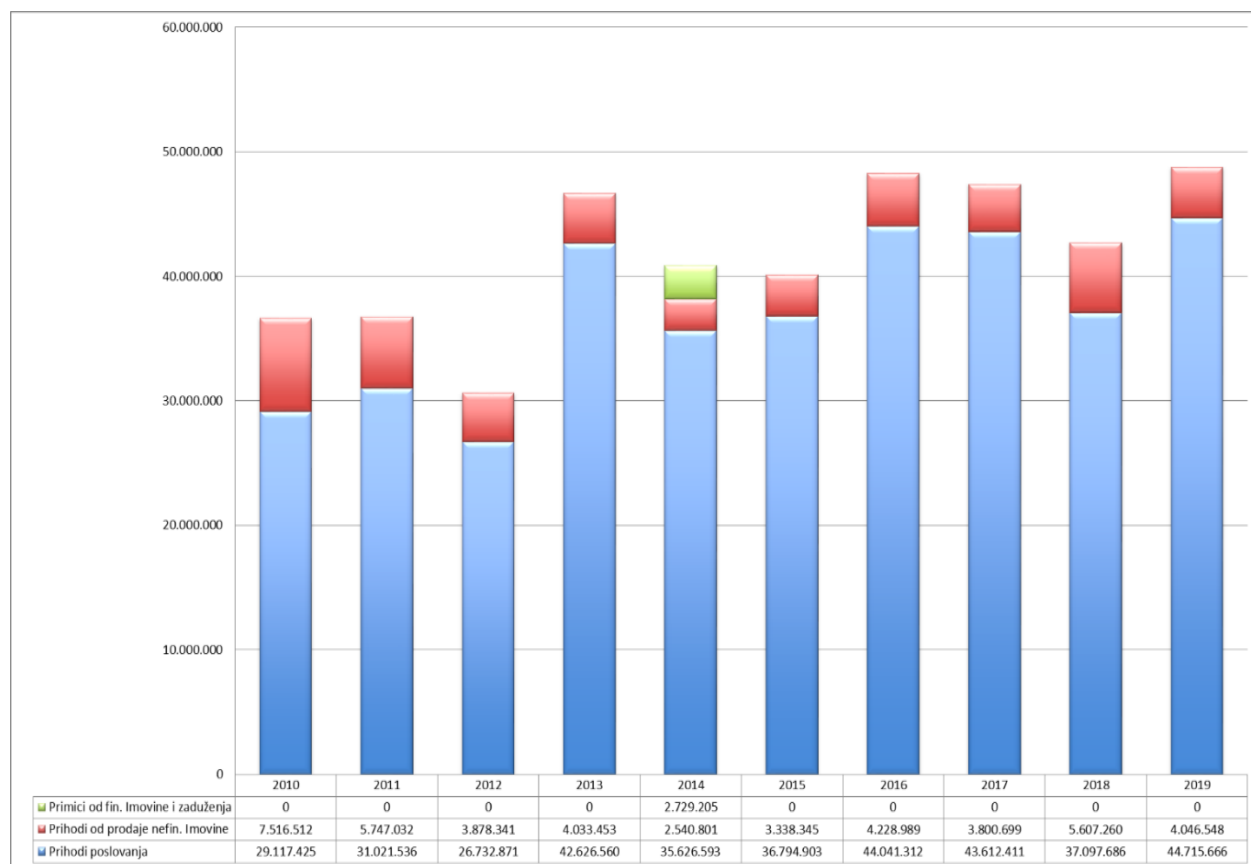
Grafikon 1 – Prihodi i primici Grada Vodnjan - Dignano za razdoblje od 2010. godine do 2019. godine (u kn)

Izvor: Izrada autora prema dobivenim podacima od Grada Vodnjana – Dignano

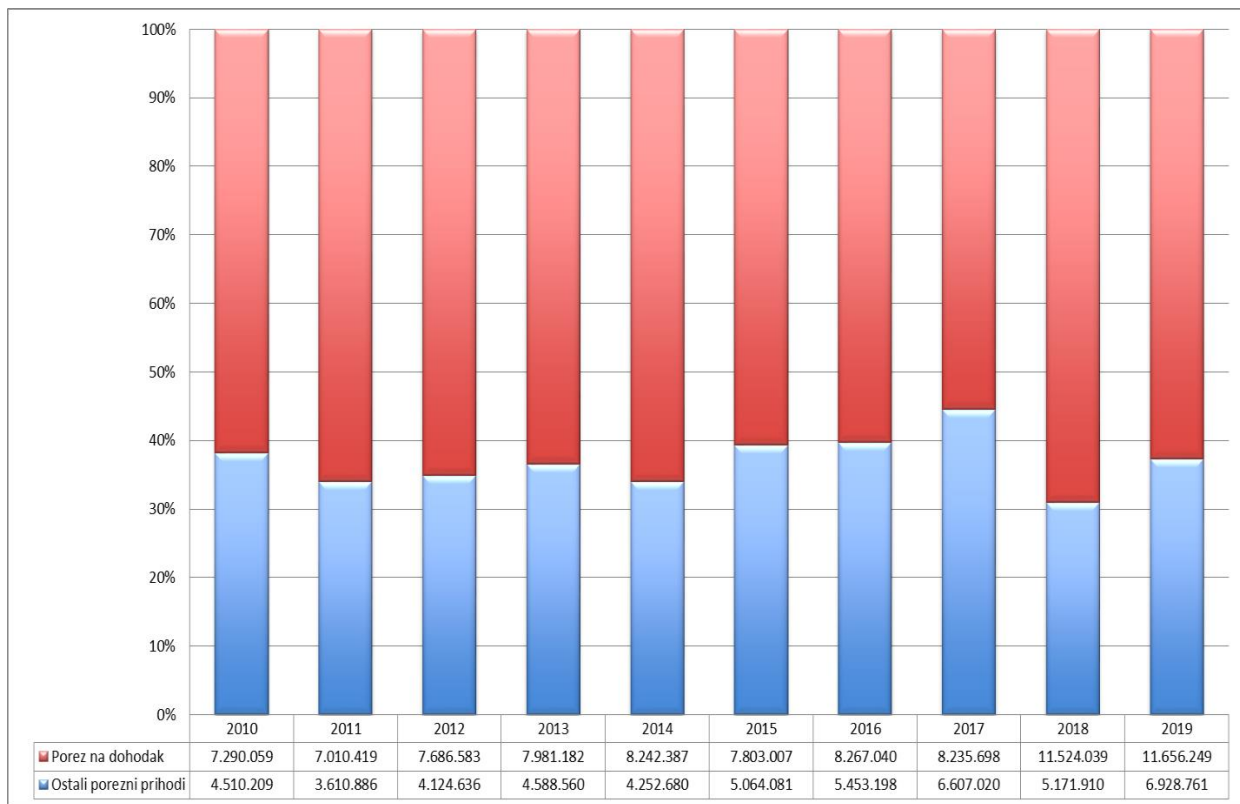
U strukturi ukupnih prihoda i primitaka Grada, najveći udio u cijelom promatranom razdoblju imaju prihodi od poslovanja (prosječno 88,7%), zatim prihodi od prodaje nefinancijske imovine (prosječno 10,70%), dok najniži udio pripada prihodima od financijske imovine i zaduženja (0,06%). (Grafikon 2)

Grafikon 2 – Udio prihoda i primitaka od financijske imovine i zaduženja Grada Vodnjan - Dignano za razdoblje od 2010. godine do 2019. godine

Izvor: Izrada autora prema dobivenim podacima od Grada Vodnjana – Dignano

Grafikon 3 – Porezni prihodi Grada Vodnjan - Dignano za razdoblje od 2010. godine do 2019. godine (u kn)

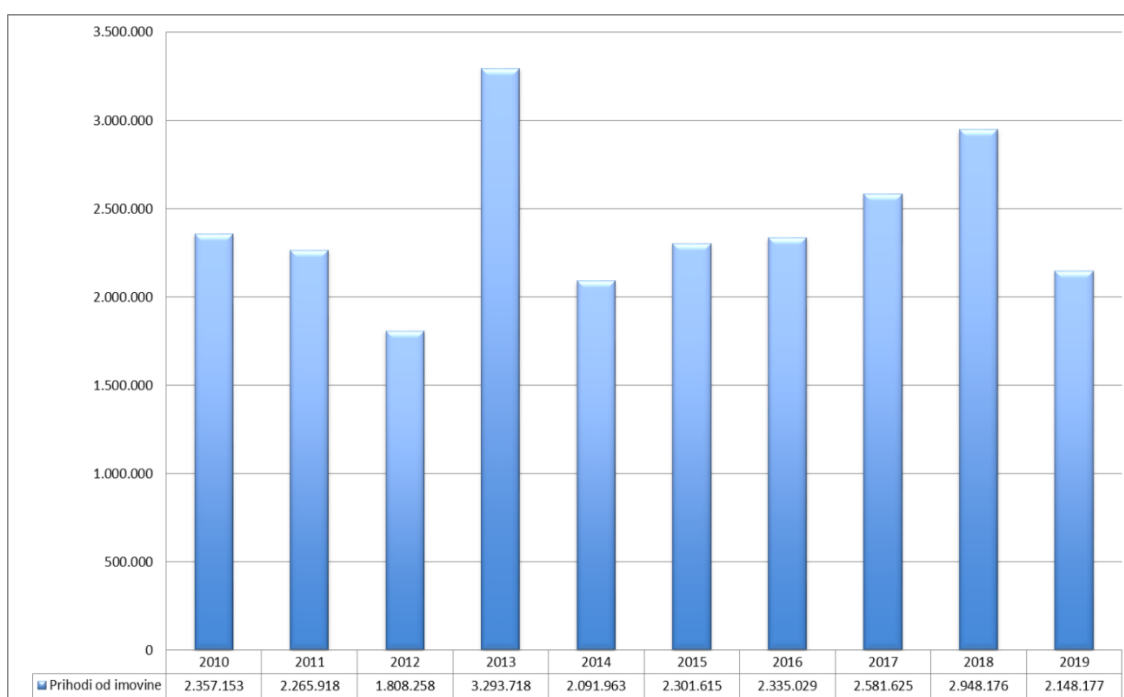

Izvor: Izrada autora prema dobivenim podacima od Grada Vodnjana – Dignano

Najizdašnji izvor poreznih prihoda Grada Vodnjana-Dignano je porez na dohodak. U skladu sa Zakonom o financiranju jedinica lokalne samouprave i uprave, Grad Vodnjan-Dignano uveo je stopu prireza od 7,5% poreza na dohodak. Udio poreznog prihoda od poreza na dohodak u razmatranom razdoblju, prosječno je iznosio 6.800.430 ukupnih poreznih prihoda Grada.

Iz Grafikona broj 4 vidljivo je da su prihodi od zakupa i iznajmljivanja imovine Grada Vodnjan – Dignano u razdoblju od 2010. do 2019. godine varirali ovisno o godini. Najznačajniji porast prihoda od imovine dogodio se 2013. godine kada postoji značajnija varijacija navedenih prihoda. Nakon 2013 godine dolazi do pada tih prihoda da bi slijedio ponovni blaži rast istih na godišnjoj razini uz ponovni pad 2019 godine.

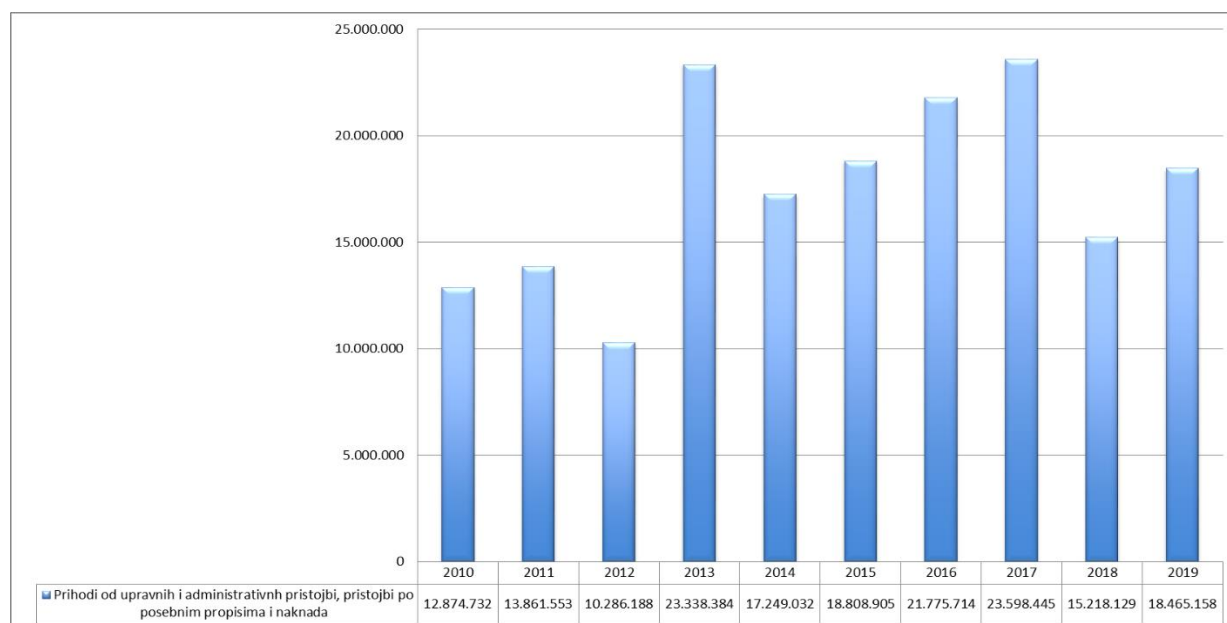
Grafikon 4 – Prihodi od imovine Grada Vodnjan - Dignano za razdoblje od 2010. godine do 2019. godine (u kn)

Izvor: Izrada autora prema dobivenim podacima od Grada Vodnjana – Dignano

Iz Grafikona broj 5 vidljivo je da su kretanja prihoda od upravnih i administrativnih pristojbi, pristojbi po posebnim propisima i naknada Grada Vodnjan - Dignano u razdoblju od 2010. godine do 2019. godine bila sklona varijaciji.

Grafikon 5 - Kretanje prihoda od upravnih i administrativnih pristojbi, pristojbi po posebnim propisima i naknada Grada Vodnjan - Dignano za razdoblje od 2010. godine do 2019. godine (u kn)

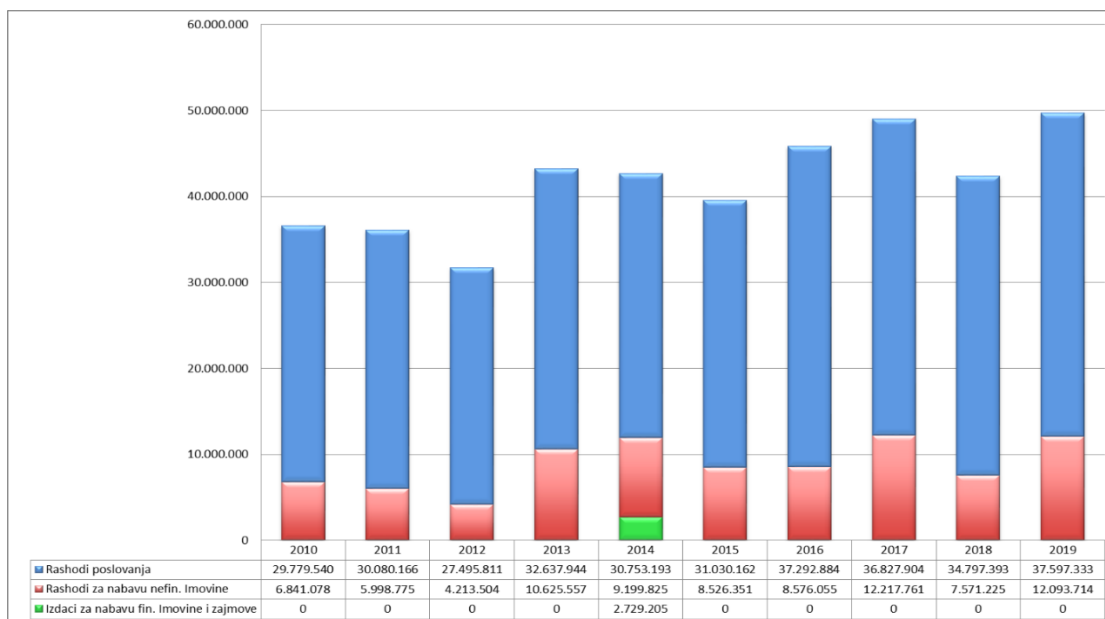

Izvor: Izrada autora prema dobivenim podacima od Grada Vodnjana – Dignano

RASHODI I IZDACI

Iz Grafikona broj 6 vidljivo je da najznačajniju stavku čine rashodi poslovanja, zatim rashodi za nabavu nefinancijske imovine, te izdaci za nabavu nefinancijske imovine i zajmova. U cijelom promatranom razdoblju rashodi poslovanja su imali najveći udio u ukupnim rashodima (prosječno 78,7%), dok rashodi za nabavu nefinancijske imovine (prosječno 20,6%), a izdaci za nabavu nefinancijske imovine i zajmova (0,7%).

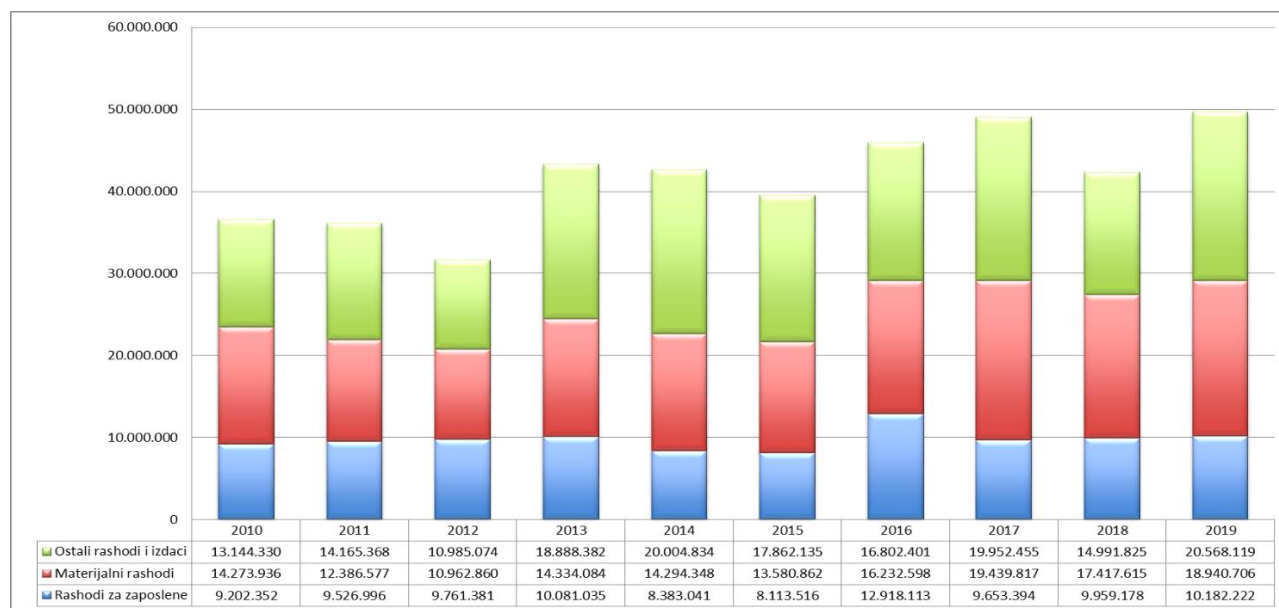
Grafikon 6 - Struktura rashoda i izdataka Grada Vodnjana - Dignano za razdoblje od 2010. do 2019. godine (u kn)

Izvor: Izrada autora prema dobivenim podacima od Grada Vodnjana – Dignano

Iz Grafikona broj 7 vidljivo je da su rashodi za zaposlene i materijalni rashodi Grada Vodnjana – Dignano u razdoblju od 2010. do 2019. godine blago varirali uz značajnije povećanje istih počevši od 2013 godine na dalje. Što se tiče same strukture istih ona se tijekom promatranog razdoblja ravnomjerno dijeli na rashode za zaposlene, materijalne rashode te ostale rashode i izdatke.

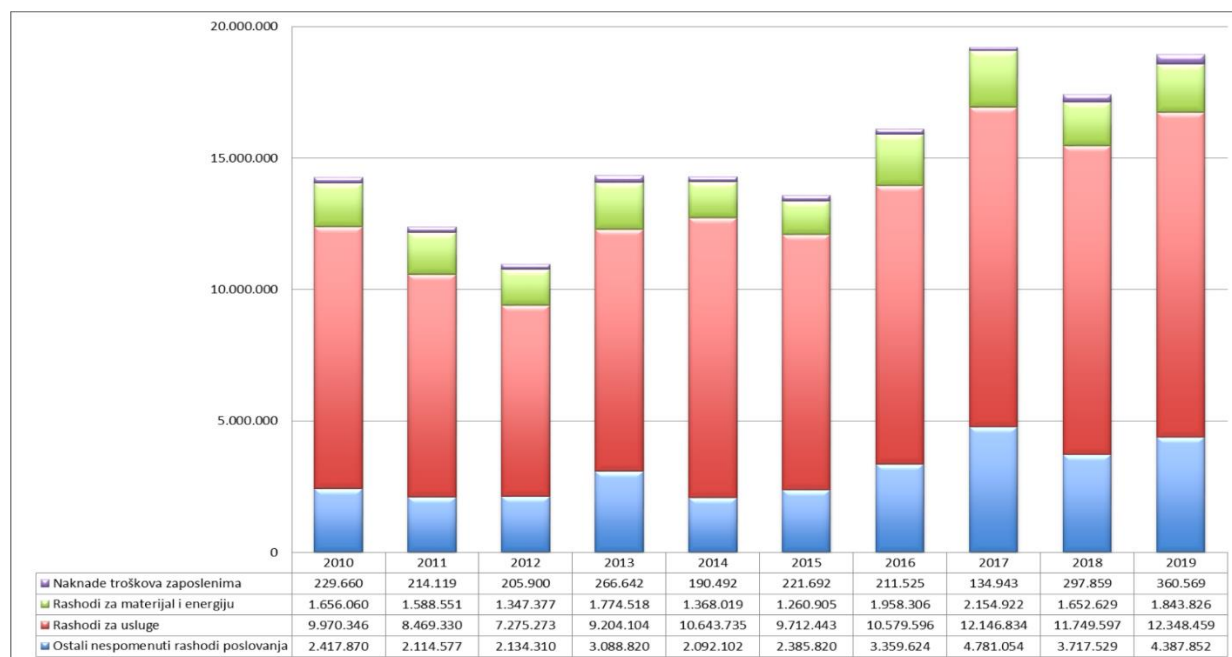
Grafikon 7 - Rashodi za zaposlene i materijalni rashodi Grada Vodnjana - Dignano za razdoblje od 2010. do 2019. godine (u kn)

Izvor: Izrada autora prema dobivenim podacima od Grada Vodnjana - Dignano

Iz Grafikona broj 8 vidljivo je da u analiziranom razdoblju najveći udio u materijalnim rashodima pripada rashodima za usluge (prosječno 67,4%), zatim ostalim nespomenutim rashodima poslovanja (prosječno 20,1%), pa rashodima za materijal i energiju (prosječno 11,0%), te naknadama troškova zaposlenika (1,5%).

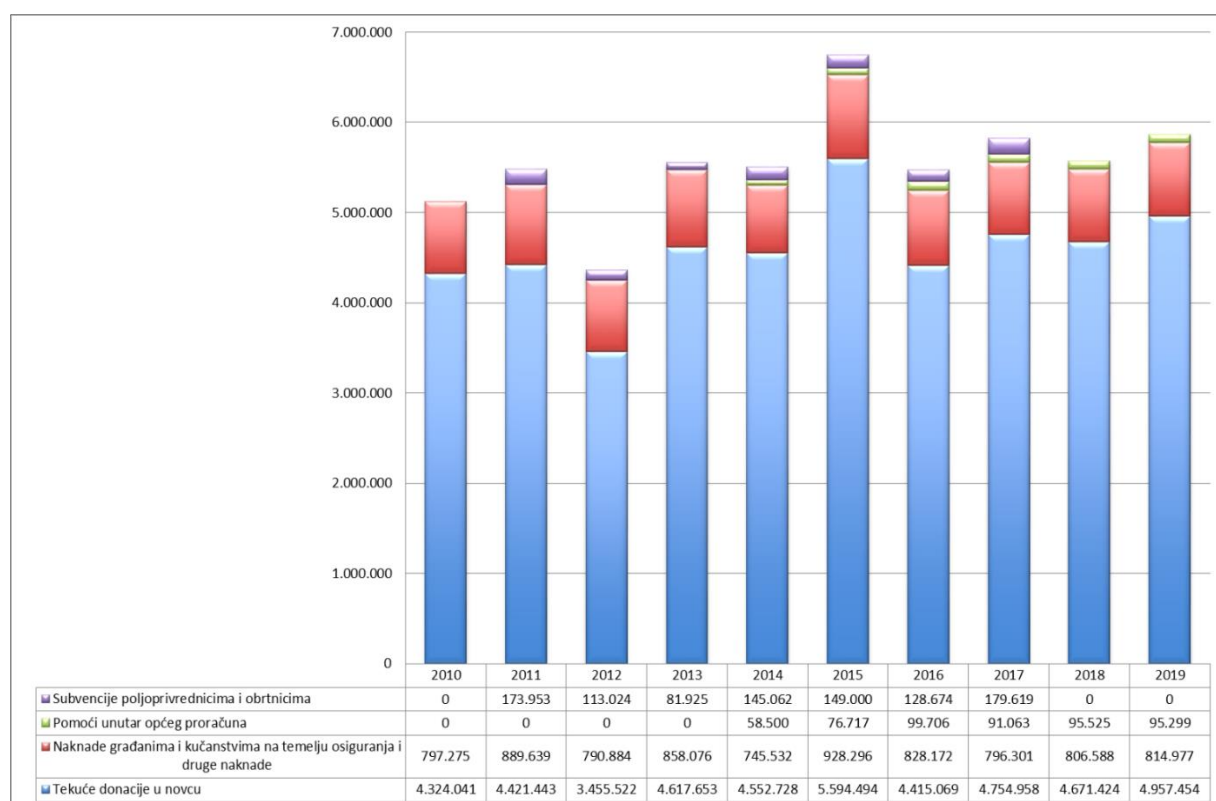
Grafikon 8 - Struktura materijalnih rashoda Grada Vodnjana - Dignano za razdoblje od 2010. do 2019. godine (u kn)

Izvor: Izrada autora prema dobivenim podacima od Grada Vodnjana – Dignano

Iz Grafikona broj 9 vidljivo je da su subvencije, pomoći i donacije Grada Vodnjana – Dignano u razdoblju od 2010. do 2019. godine bile sklone laganoj varijaciji uz iznimke u 2012 godini kada postoji kada su zabilježeni manji iznosi te 2015 godini kada su zabilježeni viši iznosi na toj poziciji. Što se tiče same strukture unutar te pozicije proračuna tijekom promatranog razdoblja omjer je više manje konstantan.

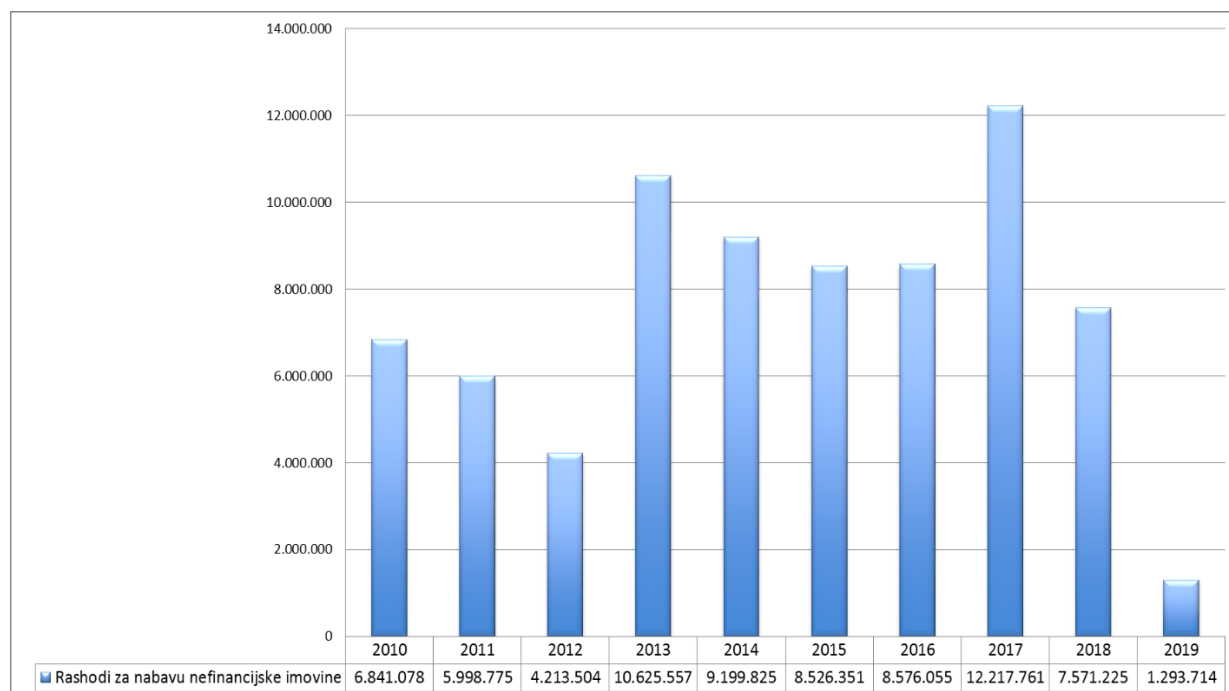
Grafikon 9 - Subvencije, pomoći i donacije Grada Vodnjana - Dignano za razdoblje od 2010. do 2019. godine (u kn)

Izvor: Izrada autora prema dobivenim podacima od Grada Vodnjana – Dignano

Iz Grafikona broj 10 vidljivo je da su Rashodi Grada Vodnjana - Dignano za nabavu nefinancijske imovine u razdoblju od 2010. do 2019. godine bili skloni varijaciji. U razdoblju od 2010 do 2012 godine bilježimo trend opadanja da bi 2013 godine naglo porasla ta pozicija proračuna a nakon te godine ponovo je uslijedio opadajući trend uz iznimku u 2017 godini kada bilježimo naglo povećanje i 2019 godini kada bilježimo naglo smanjenje te pozicije.

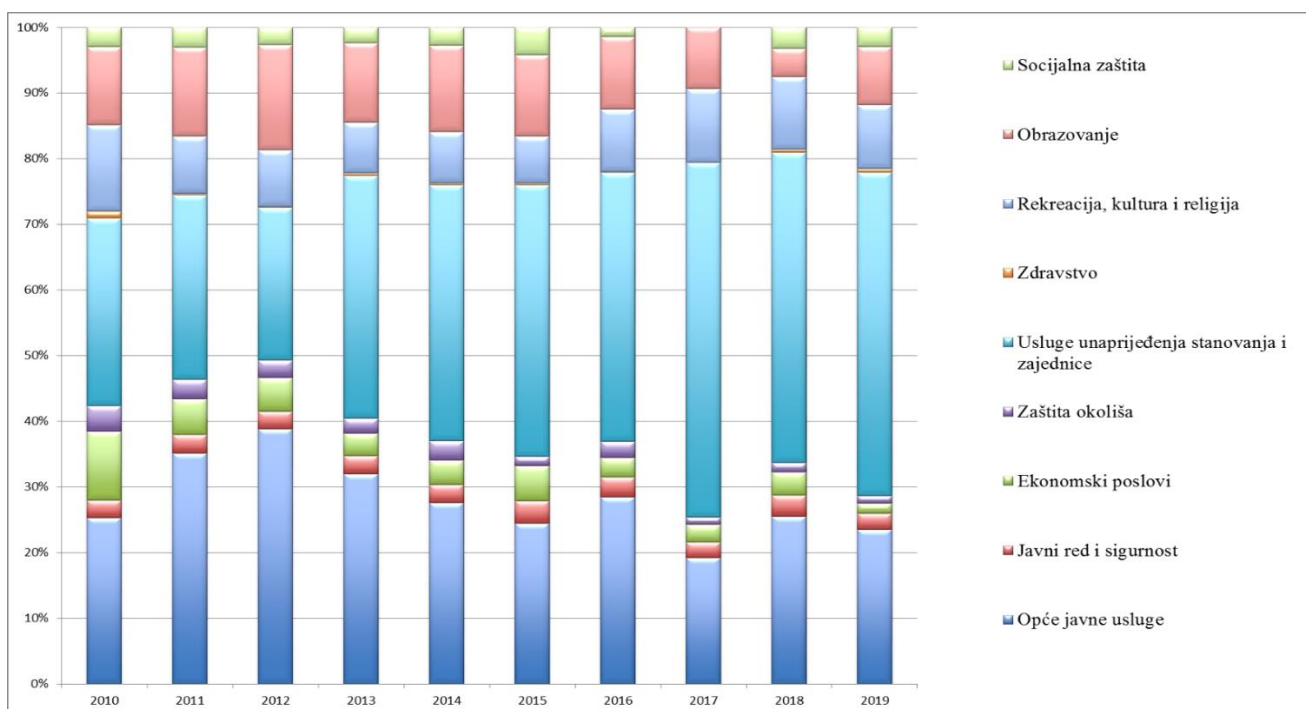
Grafikon 10 - Rashodi Grada Vodnjana - Dignano za nabavu nefinancijske imovine za razdoblje od 2010. do 2019. godine (u kn)

Izvor: Izrada autora prema dobivenim podacima od Grada Vodnjana – Dignano

Iz Grafikona broj 11 vidljivo je da su Rashodi Grada Vodnjana - Dignano prema funkcijskoj klasifikaciji u razdoblju 2010. do 2019. godine varirali iz godine u godinu ovisno o namjeni. Ipak, postoje određene karakteristike koje su zajedničke tijekom cijelog promatranog razdoblja. Tako prema podacima i strukturi možemo izdvojiti da se najveća stavka odnosi na usluge unaprijeđenja stanovanja i zajednica te opće javne usluge. Od značajnijih stavki možemo izdvojiti još i obrazovanje te rekreaciju, kulturu i religiju.

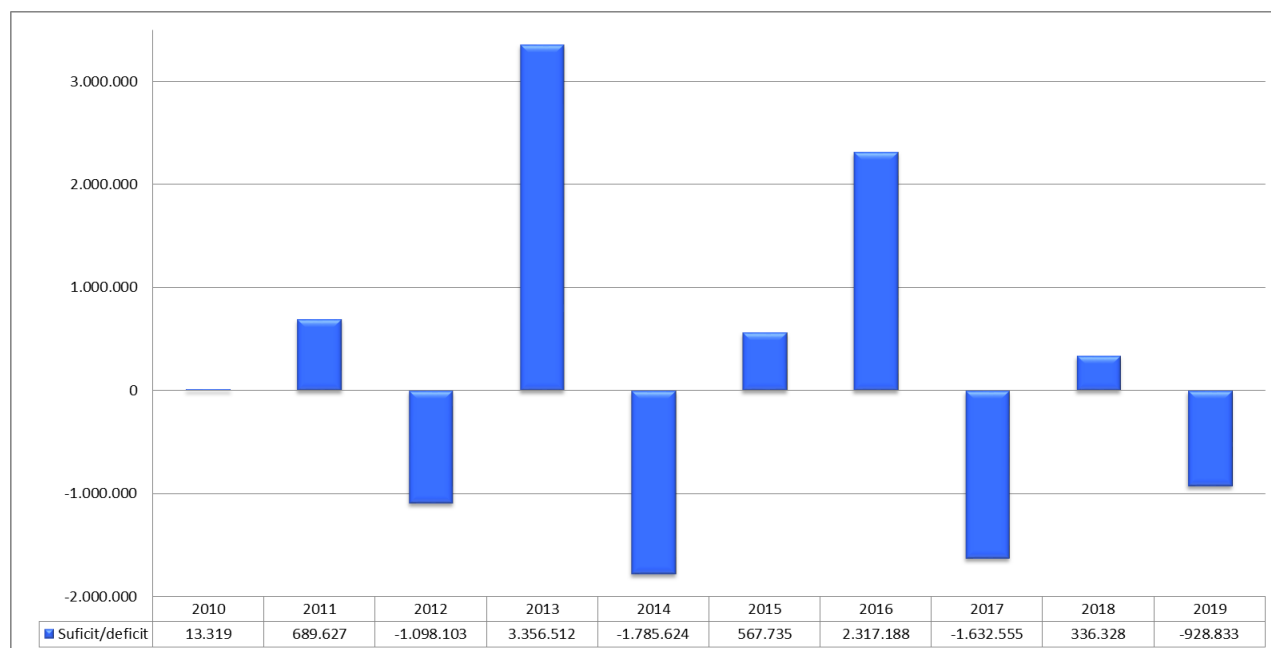
Grafikon 11 - Rashodi Grada Vodnjana - Dignano prema funkcijskoj klasifikaciji za razdoblje 2010. do 2019. godine (u kn)

Izvor: Izrada autora prema dobivenim podacima od Grada Vodnjana – Dignano

Iz Grafikona broj 12 vidljivo je da su ostvareni proračunski suficit/deficit u promatranom razdoblju od 2010. do 2019. godine značajnije varirali. Tako bilježimo suficite 2010., 2011., 2013., 2015., 2016. i 2018. godine, dok deficite bilježimo 2012., 2014., 2017. i 2019. godine. Značajnija odstupanja glede suficita bilježimo 2013. i 2016. godine dok značajnija odstupanja glede deficita bilježimo 2014. i 2017. godine zbog većih rashoda nad prihodima uslijed rebalansom donošanih izmjena proračunskih rashodnih stavaka ponajprije kao posljedica povećanja troškova planiranih investicija ali i neplaniranih rashoda.

Grafikon 12 - Ostvareni proračunski suficit/deficit u promatranom razdoblju od 2010. do 2019. godine (u kn)

Izvor: Izrada autora prema dobivenim podacima od Grada Vodnjana – Dignano

Iz svih prikazanih tablica može se zaključiti da je proračun Grada Vodnjan – Dignano stabilan. S obzirom na to da na području Grada Vodnjan – Dignano nema velikih gospodarskih subjekata koji bi mogli biti izvori većih proračunskih prihoda većina proračunskih prihoda ostvaruje se zahvaljujući gospodarskoj aktivnosti malih i srednjih poduzeća koja djeluju na tome području. Osim toga, valja ovdje spomenuti i turizam jer se dio prihoda ostvaruje i putem turističke potrošnje i poreza na dohodak koji proizlazi iz te branše. Također, određeni udio u proračunu otpada i na prihode od imovine. Proračunski rashodi i izdaci vezani su uz visinu proračunskih prihoda i skladno su raspoređeni a značajnija odstupanja nalazimo kod funkcije unaprjeđenja stanovanja i zajednice te opće javne usluge. Primjetno je kako su pomoći iz proračuna i ostalih subjekata opće države niski iz čega se može zaključiti da je proračun neovisan.

4.6. Analiza dosadašnjih razvojnih projekata

Na području Grada Vodnjan – Dignano tijekom proteklih 15-ak godina realiziran je relativno veliki broj raznih projekata, financiranih iz sredstava proračuna Grada Vodnjan – Dignano te iz drugih različitih izvora kao npr. fondova Europske unije, programa raznih ministarstava, domaćih i međunarodnih regionalnih programa, programa jedinica lokalne samouprave, programa raznih institucija, itd.⁸⁷

Slijedi prikaz popisa projekata po iznosima i izvorima financiranja iz Europskih fondova.

Prikaz 1 – Projekti po iznosima i izvorima financiranja iz fondova EU

Naziv projekta	Iznos (kuna)	Izvor financiranja Fond
Revitalizacija građevinskog sklopa Torcio	1.960.000,00	Kohezijski fond
ArcheoDanube	940.000,00	ERDF
Izgradnja reciklažnog dvorišta	3.118.319,35	Kohezijski fond
Revitas I	640.000,00	IPA
Revitas II	700.000,00	IPA
ZOOB	1.215.000,00	IPA
Rekonstrukcija nerazvrstanih cesta na području Grada Vodnjan-Dignano	2.700.000,00	IPARD
OSIPPIT	180.000,00	IPA
RURAL DESIGN	630.000,00	IPA
Let's act together in EU young laboratories	100.000,00	Erasmus+
YOUINHERIT	2.000.000,00	ERDF
THOUGHT	75.000,00	Europe for citizens
SHARING	50.000,00	Europe for citizens
SUTRA	1.900.000,00	ERDF
Izgradnja dječjeg vrtića u Peroju	7.440.000	EARDF
MMC Torcio	5.250.000,00	Kohezijski fond
Izgradnja ceste u poslovnoj zoni Vodnjan Sjever	5.700.000,00	Kohezijski fond
Izgradnja ceste u Industrijskoj zoni Galizana	5.900.000,00	Kohezijski fond
Energetska obnova OŠ Galizana	2.000.000,00	Kohezijski fond
Opremanje dvorišta dječjeg vrtića u Galizani	115.000,00	EARDF
Nabava spremnika za odlaganje i prikupljanje otpada	850.000,00	Kohezijski fond

Izvor: Izrada autora prema dobivenim podacima iz Grada Vodnjan – Dignano

⁸⁷Prema: Grad Vodnjan (2019), Upravni Odjel za gospodarstvo i EU projekte, Grad Vodnjan – Dignano, Vodnjan

Projekt Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitosti

Trenutno je u tijeku provedba nekoliko projekata od kojih treba izdvojiti projekt Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitosti s kojim je 2019. godine potpisan Ugovor za nabavu komunalne opreme u iznosu od milijun kuna kojim će se u iznosu od 85 % sufinancirati nabava spremnika za odvojeno prikupljanje otpada u kućanstvu i na zelenim otocima. Dovršena je izgradnja reciklažnog dvorišta u poslovnoj zoni Vodnjan sjever. Investicija teška 3,6 milijuna kuna u potpunosti je promijenila sliku dosadašnjeg sustava gospodarenja otpadom na području Grada Vodnjan - Dignano. U sklopu projekta izgradnje reciklažnog dvorišta planirano je održavanje niza radionica kako bi se stanovništvo educiralo i lakše prilagodilo na novi način održivog gospodarenja otpadom.

Projekt obnove objekta kulturne baštine u starogradskoj jezgri

Nastavlja se i obnova objekata kulturne baštine u starogradskoj jezgri. Ministarstvo turizma je već u dva navrata prepoznalo važnost ovog projekta te je sufinanciralo izradu projektne dokumentacije s više od 700.000,00 kuna. Za projektnu dokumentaciju izdana je građevinska dozvola, a trenutno se nalazi u fazi iščekivanja raspisivanja natječaja putem ITU mehanizma za urbano područje Pule kojim bi se financirala gradnja hostela i multimedijalnog centra u visini od 12 milijuna kuna.

Projekt u sklopu programa Central Europe

Trenutno je u provedbi i jedan projekt u sklopu programa Central Europe kojim je ostvareno sufinanciranje od 330.000,00 €, a dio sredstava namijenjen je obnovi objekta stare vage koji će postati centar za obuku mladih maslinara. Objekt je u završnoj fazi obnove.

Grad Vodnjan potiče i osnivanje novih obrta i novih zapošljavanja u sektorima izvan poljoprivrede. S tim ciljem u protekloj su godini utrošena sredstva u visini od 94.000,00 kuna.

Projekt opremanja voznog parka komunalnih društva

Također, vozni park komunalnog društva opremljen je novim vozilima kako bi bili spremni na vrijeme za uvođenje novog načina sakupljanja i odvoza komunalnog otpada. S tim ciljem utrošeno je više od 400.000,00 kuna za nabavu novog komunalnog vozila namijenjenog za skupljanje raznovrsnog komunalnog otpada u uskim ulicama starogradske jezgre a Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost je sufinanciralo 40% navedenog iznosa.

Projekt obnove energetske učinkovitosti

Uloženo je više od 500.000,00 kuna za povećanje energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije u obiteljskim kućama na području grada. Program je uspješno realiziran a obnovljeno je 16 obiteljskih kuća. U protekle 2 godine provedena je akcija prikupljanja, zbrinjavanja i zamjene

azbestnih pokrova sa svih objekata na području Grada. U proteklom razdoblju prikupljeno je više tona azbestnog materijala. Za ljepše lice Grada Vodnjan – Dignano sufinancirana je obnova uličnih fasada obiteljskih kuća.

Projekti zaštite okoliša

Velika pažnja i veliki naponi rade se na području zaštite okoliša i sprječavanja odlaganja otpada i nastanka divljih deponija. Slijedom toga na cijelom području Grada Vodnjan - Dignano redovno se vrši kontrola kritičnih zona na kojima je ustanovljeno učestalo ilegalno odlaganje otpada. Konstantno se saniraju divlja odlagališta a za ista su utrošena znatna financijska sredstva.

Projekti za izradu infrastrukture

Grad Vodnjan zajedno s nekoliko drugih gradova i općina potpisnik je sporazuma o suradnji na projektu širokopojasne infrastrukture. Ovim projektom dodijeljena su sredstva u iznosu od 148.500,00 kn od strane Ministarstva gospodarstva za izradu potrebne dokumentacije. Ista je uspješno dovršena i slijedi priprema prijave na natječaj Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU za izgradnju infrastrukture koja će svim kućanstvima i svim poslovnim objektima na području grada omogućiti brzi pristup internetu.

Glede prethodno provedenih projekata treba svakako izdvojiti sljedeće projekte:

Prekogranični program Hrvatska – Slovenija

REVITAS I: projekt se provodio sveukupno 33 mjeseca od 2009. do 2012. godine u sklopu prekograničnog programa Slovenija – Hrvatska 2007. – 2013.

Glavni cilj ovog projekta je revitalizacija i razvoj turizma u istarskom zaleđu. S tim ciljem na području Grada Vodnjan – Dignano uređeno je 20 km poljskih puteva koji su pretvoreni u biciklističke i pješačke staze, a na cijelom području postavljena je turistička signalizacija s 30 manjih, 6 srednjih i 5 velikih tabli te uređeno 5 odmorišta.

Održane su i sedmodnevne prekogranične radionice u Vodnjanu i Topolovcu, a u sklopu istih obnovljeni su suhozidi i kažuni te izrađene upute (1.000 kom) te vizualna video prezentacija (20 min.) za obnovu suhozida s praktičnim smjernicama za tradicionalnu gradnju. Ostali partneri koji su bili uključeni u aktivnosti bili su: Grad Koper, Općina Izola, Općina Piran, Zavod za zaštitu kulturne baštine Slovenije - ispostava Piran, Istarska županija, Turistička zajednica Istarske županije, Grad Buzet, Grad Poreč i Općina Svetvinčenat

Iznos bespovratnih sredstava koja su dodijeljena Gradu Vodnjan – Dignano iznosio je 100.000 eura.

REVITAS II: projekt temelji se na nastavku i nadogradnji aktivnosti projekta REVITAS I, a provodio se je od siječnja 2014. do studenoga 2015.

Opći ciljevi projekta REVITAS II su: zaustavljanje propadanja istarskog zaleđa očuvanjem i promocijom kulturne baštine te poticanjem razvoja integriranih turističkih proizvoda, oblikovanje prekogranične turističke destinacije te poticanje održivog razvoja turizma u istarskom zaleđu na temelju kulturnog i prirodnog bogatstva područja. Povezivanje i osposobljavanje ponuditelja turističkih proizvoda i usluga u svrhu smanjivanja razvojnog raskoraka između razvijenog obalnog i nerazvijenog unutrašnjeg dijela Istre te preusmjeravanjem turista iz obalnog dijela u unutrašnjost Istre. Poticanje i promoviranje autohtonih uzanci, običaja i zanata u svrhu zaustavljanja iseljavanja stanovnika iz nerazvijenog dijela unutrašnjosti Istre te povećanje prepoznatljivosti tog dijela Istre.

Na području Grada Vodnjan – Dignano održane su radionice na temu suhozidne gradnje te kao najbitnija aktivnost uređen je REVITAS info point na Narodnom Trgu u Vodnjanu.

Ostali partneri u projektu bili su: MestnaObčina Koper, ObčinaIzola, Občina Piran, Istarska županija, Grad Buzet i Turistička zajednica istarske županije.

Sveukupan iznos projekta iznosio je 843.058,50 EUR, a vlastito sufinanciranje za svakog partnera iznosi 15% dok 85% sredstava dodjeljuje se iz Europskog fonda za regionalni razvoj.

Iznos bespovratnih sredstva koja su dodijeljena Gradu Vodnjan – Dignano iznosio je 110.000 eura.

ZOOb: projekt od 2009. do 2012. godine u sklopu prekograničnog programa Slovenija – Hrvatska 2007. – 2013.

Glavni cilj projekta je smanjenje zagađenja i očuvanje bioraznolikosti u poljoprivredi s naglaskom na maslinarstvo kroz održivi razvoj poljoprivredne proizvodnje. U maslinarstvu osim kvalitete i količine maslinovih ulja prvenstveno je važna briga za okoliš pri proizvodnji, očuvanje biološke raznolikosti i zdravlje ljudi.

Tijekom projekta provedene su sljedeće aktivnosti: prikupljanje podataka o stanju u maslinarstvu i prerada maslina na obuhvaćenom području, praćenje bolesti i štetnika masline, procjena stanja biološke raznolikosti, praćenje hranjivih tvari tla, ocjena važnosti izrade terasa i zatravljivanja u aktivnostima smanjenja erozije, određivanje vodne bilance i pomanjkanja vode u tlima u prekograničnom području, usporedbe u količini i kvaliteti maslinova ulja te ostataka SZB u maslinovu ulju pri različitim načinima proizvodnje, oblikovanje smjernica odnosno preporuka za sve ove teme, oblikovanje i tiskanje letaka (četiri tipa na tri jezika), plakata (dva tipa na tri jezika) i brošura (tri tipa na tri jezika) te održavanje radionica i predavanja za stručnjake i proizvođače.

Ostali partneri uključeni u projekt su Kmetijskogozdarski zavod (KGZ) iz Nove Gorice, Univerza na Primorskem, Znanstveno raziskovalnosredišče (UP ZRS) iz Kopra, Udruga Agroturist Vodnjan, Grad Krk te Udruga maslinara Krka „Drobnica”.

Iznos bespovratnih sredstava koja su dodijeljena Gradu Vodnjan – Dignano iznosi je 190.000 €.

Program Ruralnog razvoja RH:

IPARD MJERA 301: projekt se provodio u 2014. godini u sklopu Programa Ruralnog razvoja RH. treći prioritet IPARD programa - Razvoj ruralne ekonomije s glavnim ciljem razvoja i poboljšanja osnovne infrastrukture kako bi se potaknula gospodarska i socijalna aktivnost za uravnotežen rast, poboljšali životni i radni uvjeti u ruralnom području, te općenito spriječila daljnja depopulacija. Projektnim aktivnostima obnovljeno je i asfaltirano 7 km nerazvrstanih cesta na području Vodnjanštine.

Iznos bespovratnih sredstava koja su dodijeljena Gradu Vodnjan – Dignano iznosio je 2.700.000 kuna.

Projekt Organizacije sustava izravne prodaje poljoprivrednih proizvoda korištenjem internet tehnologije (OSIPPPIT):

OSIPPPIT je akronim projekta „Organizacija sustava izravne prodaje poljoprivrednih proizvoda korištenjem internet tehnologije“ koji se provodio od siječnja 2014. do lipnja 2015. godine u sklopu programa prekogranične suradnje Hrvatska-Slovenija 2007 – 2013.

Cilj projekta je ustrojiti sustav putem kojega će se vršiti izravna trgovina poljoprivrednih proizvoda na području cijele Istre, i slovenskog i hrvatskog dijela odnosno potaknuti lokalna poljoprivredna gospodarstva da koriste i nove kanale prodaje putem internetske web aplikacije. Grad Vodnjan - Dignano kao projektni partner sudjelovao je u svim aktivnostima projekta te je bio zadužen za razvoj koncepta i brošure o korištenju web aplikacije.

Iznos bespovratnih sredstva koja su dodijeljena Gradu Vodnjan – Dignano iznosi 28.000 eura.

Ostali partneri u projektu bili su Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Znanstveno raziskovalno središče u Kopru i Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede u Mariboru.

Projekt RURAL DESIGN

Projekt RURAL DESIGN je akronim je projekta kreativne industrije za dizajniranje prostora koji se provodio u sklopu Operativnog programa Slovenija – Hrvatska 2007-2013. Projekt se provodio ukupno 15 mjeseci od 2015. do 2016. godine.

Opći ciljevi projekta jesu osigurati podizanje kvalitete urbanog i ruralnog prostora kroz izradu metodologije učinkovitog upravljanja vizualnim izgledom urbanog i ruralnog prostora, podići svijest javnosti o pitanjima zaštite kulturne baštine i vizualnom identitetu naselja, povećati suradnju između lokalnih i regionalnih aktera u zajedničkom prostornom planiranju, očuvati prirodna i kulturna bogatstva i valorizirati prostor, tradiciju i graditeljsku baštinu.

Aktivnostima projekta na području Grada Vodnjan-Dignano postavila se turistička urbana i pješačka signalizacija na više od 70 lokacija (ukupno više od 350 tabli).

Grad Vodnjan-Dignano je vodeći partner u projektu dok ostali partneri su Općina Svetvinčenat i Općina Sv. Lovreč s hrvatske strane, a Občina Cerknica i Občina Metlika sa slovenske strane.

Sveukupan iznos projekta je 392.912 eura, dok je iznos koji je dobio Grad Vodnjan-Dignano iznosio 98.200 eura. (Slika 22)

Projekt "Let'sacttogetherin EU young laboratories"

Projekt se provodio u sklopu programa Erasmus + od 2015. do 2016. godine. Partneri u projektu bili su Grad Vodnjan – Dignano i talijanski grad Isernia. Projektni cilj bio je povećanje političke angažiranosti mladih u vlastitim lokalnim zajednicama. Tijekom studijskog putovanja učenici su posjetili najznačajnije povijesne, kulturne i prirodne znamenitosti regije Molise te su upoznali njihove vršnjake iz grada Isernia. Cilj projekta bio je povećanje političke angažiranosti mladih u lokalnim zajednicama, a za postizanje tog cilja učenici su sudjelovali u svakodnevnim radionicama tijekom kojih su analizirali i uspoređivali stanje, odnosno prednosti i nedostatke u vlastitim zajednicama te su na kraju istih izradili ciljne prijedloge za poboljšanje stanja koje će na kraju projekta prezentirati vlastima u lokalnim zajednicama.

Vrijednost projekta je 50.000 eura, a u aktivnosti projekta bili su uključeni učenici iz osmog razreda talijanskog odjela OŠ Vodnjan i od prvog do četvrtog razreda srednje škole "Dante Alighieri" iz Pule.

Projekt YOUINHERIT: provodi se u sklopu programa Central Europe 2014 -2020., a ukupno trajanje projekta je 36 mjeseci (od lipnja 2016. do lipnja 2019. godine).

Cilj projektnih aktivnosti je postići uključivanje mladih u valorizaciju kulturne baštine i starih zanata. Naglasak je stavljen na tradiciju maslinarstva koju treba prilagoditi pomoću novih tehnologija (ICT) mlađim poljoprivrednicima i onima koji to žele postati.

Cilj je da lokalno stanovništvo otkrije skriveni potencijal ekonomskog razvoja koji se temelji na maslinarstvu te prednost radnih mjesta koja se baziraju na lokalnoj tradiciji i kulturi.

U sklopu projekta, pomoću prijedloga mladih, obnovit će se jedan objekt kulturne baštine („Stara vaga“) u kojem će se održavati stručne radionice za mlade maslinare u suradnji s Udrugom

poljoprivrednika "Agroturist" te istovremeno iz istoga, kao „Info Pointa“ usmjeravati turiste prema lokalnim kušaonama, uljarama i maslinicima.(Slika 21)

Ostali partneri u realizaciji projekta su: Općina Budafok-Tétény (Mađarska), Razvojna agencija Sinergija d.o.o. (Slovenija), Pomorski Muzej Piran (Slovenija), Općina Piran (Slovenija), Ured za regionalno planiranje "Masovia" (Poljska), Udruga poljoprivrednika "Agroturist", Centro Internazionale Civiltà dell'Acqua (Italija), Marco Polo System (Italija), Regija Veneto (Italija), Assonautica provinciale di Venezia (Italija), Srednja škola vinarstva Soós István (Mađarska), Općina Beltinci (Slovenija).

Sveukupan iznos projekta je 2.340.500 eura. Vrijednost sredstava za Grad Vodnjan - Dignano iznosi 211.957,81 eura, a za udrugu Agroturist 96.000,00 eura.

Projekt ‘THOUGHT - Together for the future EU: Children's voices’: u sklopu programa “Eu for citizens” - projektni partner Opština Blace iz Srbije.

Cilj projekta je učenička razmjena kroz organizirano petodnevno gostovanje učenika iz osnovne škole Blace na području Grada Vodnjan – Dignano. Aktivnosti su se održale u lipnju 2016. godine. Pomoću novinarskih, jezičnih i umjetničkih radionica postignuti su projektni ciljevi odnosno upoznavanje mladih s EU institucijama, potaknulo političko angažiranje te upoznavanje mladih s njihovim pravima.

Za realizaciju svih aktivnosti Gradu Vodnjan – Dignano kao vodećem projektnom partneru dodijeljena su bespovratna sredstva u visini od 10.000 eura.

Projekt SHARING – Starting from hospitality to achieve a real europe an identity and generate inclusion projekt u sklopu programa Eu for citizens - projektni partneri talijanski grad Vallefoglia i latvijski grad Valmiera.

Projekt se provodio u talijanskom gradu Vallefoglia od 27. rujna do 01. listopada 2016. godine. U projektnim aktivnostima sudjelovalo je više od 150 osoba s područja Vodnjana, odnosno 50 učenika iz osnovne škole Vodnjan te više od 100 osoba u ulozi predstavnika raznih institucija s područja Vodnjana. U sklopu istoga potpisalo se formalno bratimljenje u kojem sudjeluju 3 gradova (Vodnjan, Vallefoglia i Valmiera). Projekt je samo prvi korak u međusobnim odnosima između triju zajednica. Potpuno novo iskustvo doživjeli su i učenici iz Vodnjana koji su po prvi put bili ugošćeni u talijanskim obiteljima te tako imali mogućnost upoznati nove ljude i kulturu. (Slika 23 u Prilogu).

Visina bespovratnih sredstva za realizaciju ovog projekta iznosi 25.000,00 €.⁸⁸

⁸⁸Izvor: www.vodnjan.hr

Zaključno možemo reći da je Grad Vodnjan – Dignano uspješan u osmišljavanju i realizaciji projekata te u povlačenju sredstava koja se nude iz različitih izvora i fondova. U prvom redu uspješno su realizirani projekti iz područja poljoprivrede i ruralnoga razvoja, turizma te zaštite okoliša i energetske učinkovitosti. Po uzoru na već spomenute primjere nekih drugih jedinica lokalne samouprave na području Grada Vodnjan – Dignano u pripremi je izrada i donošenje Strategije razvoja starogradske jezgre Vodnjana u koju je uključena i lokalna zajednica te će zasigurno taj primjer biti prekretnica u načinu donošenja budućih smjernica i za ostala područja djelovanja.

Osim iz raznih fondova Grad Vodnjan – Dignano u proteklom je razdoblju uložio značajna sredstva u razvojne projekte i iz vlastitog proračuna.⁸⁹

Slijedi prikaz popisa najvažnijih projekata po iznosima financiranih iz gradskoj proračuna

Prikaz 2 – Najvažniji projekti financirani iz proračuna Grada Vodnjana – Dignano

R.br.	Naziv projekta	Iznos
1	Izgradnja komunalne infrastrukture (Galižana i Vodnjan)	3.355.000,00 kn
2	Izgradnja rotora Vodnjan Jug i Vodnjan Sjever	9.500.000,00 kn
3	Izgradnja infrastrukture Vodnjan sjever	3.210.000,00 kn
4	Projekt obnove palače Portarol	2.300.000,00 kn
5	Projekt štedljive javne rasvjete	5.400.000,00 kn
6	Projekt uređenja plaže Peroj i Barbariga	7.500.000,00 kn
7	Asfaltiranje ceste Krnjaloža – Barbariga	4.000.000,00 kn
8	Projekt uređenja nove gradske knjižnice i čitaonice	1.200.000,00 kn
9	Projekt Info point – park kažuna	250.000,00 kn
10	Projekt izgradnje zdravstvenog centra Vodnjan	8.275.000,00 kn
11	Razvoj međunarodne suradnje (na godišnjoj razini)	200.000,00 kn
12	Razvoj poljoprivrede (na godišnjoj razini)	1.500.000,00 kn
13	Razvoj i očuvanje kulturne baštine (na godišnjoj razini)	200.000,00 kn

Izvor: Izrada autora prema dobivenim podacima iz Grada Vodnjan – Dignano

Izgradnja komunalne infrastrukture – ovim projektom obuhvaćeno je asfaltiranje prometnice prema Salveli, izgradnja komunalne infrastrukture u ulici Sveti Martin u Vodnjanu te izgradnja komunalne infrastrukture u Galižani na lokaciji Lumel. Ukupna vrijednost ovoga projekta iznosila je 3.355.000,00 kuna

Izgradnja rotora Vodnjan Jug i Vodnjan Sjever – ovim projektom obuhvaćena je izgradnja dva glavna rotora na ulazu u Vodnjan – Dignano u sklopu državne ceste. Ukupna investicija iznosila je 9.500.000,00 kuna a udio Grada Vodnjan – Dignano u ukupnoj investiciji iznosio je 2.375.000,00 kuna dok su ostatak financirale Hrvatske ceste i Županijska uprava za ceste.

⁸⁹ Prema: Grad Vodnjan (2020), Upravni Odjel za gospodarstvo i EU projekte te Upravni Odjel za proračun i financije Grad Vodnjan – Dignano, Vodnjan

Izgradnja komunalne infrastrukture poslovna zona Vodnjan sjever – ovim projektom obuhvaćena je izgradnja komunalne infrastrukture u poslovnoj zoni Vodnjan sjever ukupne vrijednosti 3.210.000,00 kuna

Projekt obnove palače Portarol – ovim projektom obuhvaćena je obnova znamenite palače Portarol. Projekt je sufinanciran od strane Grada Vodnjan – Dignano u iznosu od 1.150.000,00 kuna dok je ostatak u iznosu od 1.150.000,00 kuna sufinacirala talijanska regija Veneto u sklopu projekta obnove objekata kulturne baštine izgrađenih u venecijanskom stilu koji se nalaze na području Istre i Dalmacije.

Projekt štedljive javne rasvjete – ovim projektom, u suradnji sa tvrtkom Jadro – Lux, Grad Vodnjan – Dignano krenuo je u zamjenu starih rasvjetnih tijela novim rasvjetnim tijelima ekonomičnije tehnologije što je donijelo mjesečnu uštedu na razini od 46.619,00 kuna. Tim se iznosom financira investicija u rasvjetna tijela na način da se navedeni iznos uplaćuje tijekom 115 mjeseci.

Projekt uređenja plaže Peroj i Barbariga – ovim projektom obuhvaćeno je uređenje dviju najznačajnijih plaža, Peroj i Barbariga. Prilikom uređenja plaže Peroj uređeno je više od 3 km plaže uz izgradnju kompletne infrastrukture uključujući javnu rasvjetu te izgradnju šetnice duž cjelokupne obalne crte. Ministarstvo turizma Republike Hrvatske prepoznalo je vrijednost ovoga projekta te je sufinanciralo izgradnju šetnice u Peroju sa 554.300,00 kuna. Također u sklopu plaže Barbariga izgrađeno je 1 kilometar šetnice sa pratećom infrastukturom i javnom rasvjetom. Ukupna vrijednost ovoga projekta iznosila je 7.500.000,00 kuna a danas se na ovim plažama poštuju svi kriteriji održivog gospodarenja morem i obalnog pojasa te je plažama Peroj i Barbariga dodijeljena Plava zastava kao potvrda uspješnosti upravljanja istima.

Asfaltiranje ceste Krnjaloža – Barbariga – ovim projektom od iznimnog značaja za turizam obuhvaćeno je uređenje i asfaltiranje dionice ukupne dužine 5 kilometara kojom se povezuju glavna državna cesta i županijska cesta prema naselju Barbariga. Ukupna vrijednost investicije iznosila je 4.000.000,00 kuna a financirala se dijelom iz proračuna Grada Vodnjan – Dignano i djelomično iz proračuna Istarske županije odnosno Županijske uprave za ceste.

Projekt uređenja nove gradske knjižnice – ovim projektom obuhvaćeno je uređenje novih prostora gradske knjižnice Vodnjan – Dignano u Trgovačkoj ulici. Ukupna vrijednost ovoga projekta iznosila je 1.200.000,00 kuna a za potrebe ovoga projekta Grad Vodnjan – Dignano osigurao je 700.000,00 kuna dok je Ministarstvo kulture Republike Hrvatske sufinanciralo projekt sa 500.000,00 kuna.

Projekt Info point – park kažuna – ovim projektom obuhvaćena je izrada autohtono izrađenog mobilnog objekta uz lokaciju Parka kažuna u svrhu promocije samoga parka ali i cjelokupnog područja. Vrijednost investicije iznosila je 250.000,00 kuna.

Projekt izgradnje zdravstvenog centra Vodnjan – ovim projektom obuhvaćena je izgradnja novoga zdravstvenog centra u Vodnjanu u ulici Žuka. Novi zdravstveni centar obuhvaća dva odvojena objekta na način da se u sklopu jednoga objekta nalaze dvije ordinacije medicine opće prakse te jedna specijalistička ambulanta dok je u drugom objektu smještena ljekarna. Ukupna vrijednost navedene investicije iznosila je 8.275.000,00 kuna, gdje je Grad Vodnjan – Dignano sufinancirao projekat sa 1.575.000,00 kuna dok su ostatak financirali Istarski domovi zdravlja i Istarska županija sa 3.000.000,00 kuna te Istarske ljekarne sa 3.700.000,00 kuna.

Razvoj međunarodne suradnje – Grad Vodnjan – Dignano aktivno sudjeluje u međunarodnoj suradnji, osobito sa jedinicama lokalne samouprave sa kojima ima potpisane trajne sporazume o suradnji a to su Grad Otok, Opština Blace (Srbija), Comune di Pozzolo Formigaro (Italija), Comune di Vallefoglia (Italija), Grad Valmiera (Latvija), Comune di Manzano (Italija), Općina Nedelišće i Opština Bar (Crna Gora). Suradnja se očituje kroz gospodarsku suradnju (poljoprivreda i turizam) i kulturnu suradnju i razmjenu, za što Grad Vodnjan – Dignano na godišnjoj razini izdvaja 200.000,00 kuna.

Razvoj poljoprivrede – Grad Vodnjan – Dignano veliki značaj daje razvoju poljoprivrede a osobito razvoju maslinarstva i vinogradstva. Na temelju visoke kvalitete autohtonih lokalnih proizvoda, osobito ekstradjevičanskih maslinovih ulja, od iznimnog je značaja ulaganje u promociju i brendiranje istoga. Zbog toga Grad Vodnjan – Dignano organizira i financira dvije značajne manifestacije “Dani mladog maslinovog ulja” i “Dan ulja i vina” gdje je prva manifestacija i međunarodnog karaktera. Osim navedenog daje potporu razvoju poljoprivrede i kroz financiranje stručne službe poljoprivredne udruge. Ukupno za razvoj poljoprivrede na godišnjoj razini Grad Vodnjan – Dignano izdvaja 1.500.000,00 kuna.

Razvoj i očuvanje kulturne baštine – projektom razvoja i očuvanja kulturne baštine Grad Vodnjan – Dignano nastoji neprestano poticati osobito mlade naraštaje na stvaranje i očuvanje tradicijskih vrijednosti. Prvenstveno je u tom kontekstu značajna akcija Moj kažun – La mia casita kojom se nastoji sačuvati tradicionalna suhozidna gradnja i na taj način obnoviti napuštene kažune kojih na području Vodnjanštine ima oko 2000. Ovo je dugogodišnje ulaganje u očuvanje kulturne baštine rezultiralo nedavnom zaštitom suhozidne gradnje od strane UNESCO-a. Ukupno za razvoj i očuvanje kulturne baštine na godišnjoj Grad Vodnjan – Dignano izdvaja 200.000,00 kuna.

Zaključno na gospodarska obilježja možemo reći kako su resursi kojima raspolaže područje Grada Vodnjan – Dignano zaista brojni što tome području otvara niz mogućnosti razvoja. Dosadašnji razvoj temeljio se isključivo na poljoprivredi, malom i srednjem obrtništvu, turizmu te u posljednje vrijeme i IT sektoru.. Kombinacijom navedenih faktora uz implementaciju i ostalih prednosti kao što su prirodno očuvan prostor, bogata sakralna i kulturna baština, očuvana tradicija, kvalitetna

gastromomija, izvrtan prometni položaj, ulaganje u znanost, itd..., moguće je ostvariti daljnji razvoj područja.

U tu svrhu potrebno je i dalje održati stabilan i neovisan proračun i privući ozbiljne investitore koji su spremni uložiti vlastita sredstva na području Grada Vodnjan - Dignano. Jednako je važno i dalje putem projekata nastaviti uspješno povlačiti sredstva koja se nude iz raznih fondova i ostalih izvora kako bi se stvorili bolji uvjeti i povećala konkurentna prednost.

5. MOGUĆNOSTI ODRŽIVOG RAZVOJA I REVITALIZACIJE GRADA VODNJAN – DIGNANO KROZ PARTICIPATIVNO UKLJUČIVANJE DIONIKA

5.1. Empirijsko istraživanje

S obzirom na temu rada koja obuhvaća sudjelovanje i uključivanje javnosti u procese predlaganja i donošenja odluka prilikom preliminarne odluke o provođenju ovoga empirijskoga istraživanja, bilo je nužno što je moguće preciznije unaprijed definirati koja je ciljana skupina kojoj je namijenjeno predmetno istraživanje, odnosno koji su značajni dionici koji bi mogli utjecati na smjer budućega razvoja. Pored najznačajnijih djelatnosti (poljoprivreda i turizam), Istraživanje je prošireno i na civilni sektor, koji predstavlja i druge skupine dionika iz lokalne zajednice.

Nakon analize najznačajnijih aktivnosti trebalo je definirati koje su to ustanove, udruge ili slično koje okupljaju potencijalne dionike a čije se područje vezuje za navedena tri područja. Nakon prikupljanja informacija došlo se do sljedećih podataka:

- S aspekta poljoprivrede, najznačajniji dionici udruženi su u Udruzi – Associazione „Agroturist“ Vodnjan – Dignano te u Poljoprivrednoj zadruzi Vodnjan – Cooperativa Agricola „Dignano“
- S aspekta turizma, najznačajniji dionici detektirani su putem Turističke zajednice Grada Vodnjan – Dignano te putem Udruge turističkih iznajmljivača Grada Vodnjan – Dignano/ Associazione degli affitta camere della Citta di Vodnjan – Dignano;
- S aspekta aktivnosti civilnog sektora, na području grada djeluju udruge iz raznih područja (sport, kulturnog i društvenog karaktera).

Nakon definiranja ustanova i udruga koje okupljaju potencijalne dionike zatražena je od navedenih pomoć u smislu informacija o aktivnim članovima, potencijalnim dionicima.

Svrha empirijskog istraživanja je bila ukazati na važnost sinergije lokalne samouprave i interesnih dionika u procesu revitalizacije i održivog razvoja u ruralnim područjima na primjeru grada Vodnjan – Dignano.

Cilj empirijskog istraživanja bio je identificirati razvojna ograničenja i mogućnosti Grada Vodnjan – Dignano kroz participativni proces uključivanja dionika u svrhu izrade modela revitalizacije i održivog razvoja Grada Vodnjan – Dignano.

Instrument istraživanja bio je anketni upitnik. Upitnik se sastojao od 20 pitanja, podijeljenih u dva dijela. Prvi dio (15 pitanja) bio je isti za sve tri skupine dionika, dok je drugi dio (5 pitanja) sastojao od specifičnih pitanja za pojedinu skupinu dionika. Preciznije, pitanja su bila podijeljena u tri skupine: opća informativna pitanja (od pitanja broj 1 do pitanja broj 3), pitanja o razini zadovoljstva trenutnim stanjem na području grada (od pitanja broj 4 do pitanja broj 14) te pitanja o mišljenjima i prijedlozima vezanim uz budući smjer lokalnog razvoja grada (od pitanja broj 15 do pitanja broj 20). S obzirom na vrstu pitanja, 16 pitanja je bilo zatvorenog tipa, 3 pitanja djelomično otvorenog tipa te jedno otvoreno pitanje.

Cilj provedenog istraživanja je dokazati temeljnu hipotezu rada:

Participativno uključivanje dionika u proces revitalizacije gospodarstva lokalnih zajednica u ruralnim područjima pridonosi zajedničkom prepoznavanju razvojnih izazova, prioriteta i mogućnosti te oblikovanju modela revitalizacije usklađenog s interesima dionika.

Empirijsko istraživanje vezano je i uz drugu pomoćnu Hipotezu:

Participativno uključivanje dionika u proces revitalizacije gospodarstva grada Vodnjan – Dignano, kao jedinice lokalne samouprave u ruralnom području, pridonosi zajedničkom prepoznavanju razvojnih izazova, prioriteta i mogućnosti te oblikovanju modela revitalizacije gospodarstva usklađenog s interesima dionika.

Anketa je provedena u dva kruga, i to u razdoblju od 02.11.2018. do 12.11.2018. godine te u razdoblju od 10.12.2018. do 22.12.2018. godine. Anketu je u potpunosti ispunilo ukupno 73 ispitanika, 18 iz djelatnosti poljoprivrede, 30 iz djelatnosti turizma te 25 ispitanika iz civilnog sektora. Anketni upitnici nalaze se u prilogu rada.

5.1.1. Opis uzoraka

Prva tri pitanja ankete odnosila su se na opis uzorka.

U Tablici 8 prikazana je struktura uzorka prema spolu i dobi. S obzirom na spolnu strukturu, najveći udio žena nalazi se u skupini ispitanika članova udruga, dok je najviše muškaraca u skupini poljoprivrednika. Spolna struktura ispitanika iz djelatnosti turizma je ravnomjerna (50:50).

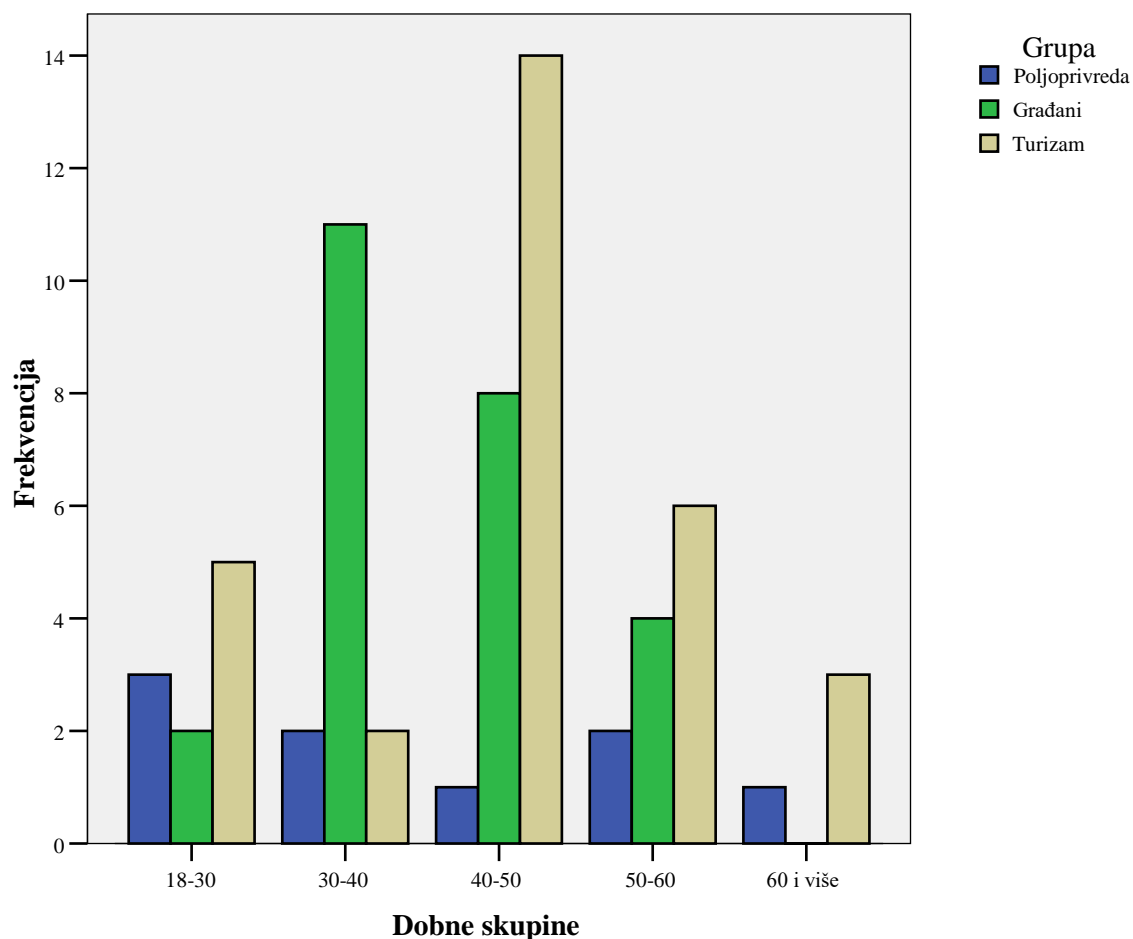
Tablica 8 - Struktura uzorka

Grupa		DOBNE SKUPINE					Ukupno
		18-30	30-40	40-50	50-60	60 i više	
Poljoprivreda	Žene	2	0	0	0	0	2
	Muškarci	4	4	2	4	2	16
	Ukupno	6	4	2	4	2	18
Civilni sektor	Žene	2	8	2	3	0	15
	Muškarci	0	3	6	1	0	10
	Ukupno	2	11	8	4	0	25
Turizam	Žene	2	1	9	2	1	15
	Muškarci	3	1	5	4	2	15
	Ukupno	5	2	14	6	3	30

Izvor: Izrada autora

S obzirom na dobnu strukturu (Tablica 10 i Grafikon 13), u skupini dionika iz djelatnosti poljoprivrede najveći je udio ispitanika iz dobne skupine 18-30, u skupini ispitanika iz civilnog sektora najveći udio ispitanika bio je iz skupine 30-40, dok je u skupini dionika iz djelatnosti turizma najzastupljenija skupina dionika bila onih u dobi između 40-50 godina.

Grafikon 13 - Dobne skupine ispitanika

Izvor: Izrada autora

5.1.2. Analiza rezultata istraživanja

Treće pitanje odnosilo se na osnovnu djelatnost ispitanika. Bilo je ponuđeno pet mogućnosti: turizam, poljoprivreda, obrt, trgovina i nesamostalna djelatnost. Za 77,8% ispitanika iz djelatnosti poljoprivrede osnovna djelatnost je poljoprivreda, za 48% ispitanika iz civilnog sektora osnovna djelatnost je nesamostalan rad, dok je ispitanicima iz djelatnosti turizama 46,6% osnovna djelatnost turizam i ugostiteljstvo.

Tablica 9 – Osnovna djelatnost ispitanika

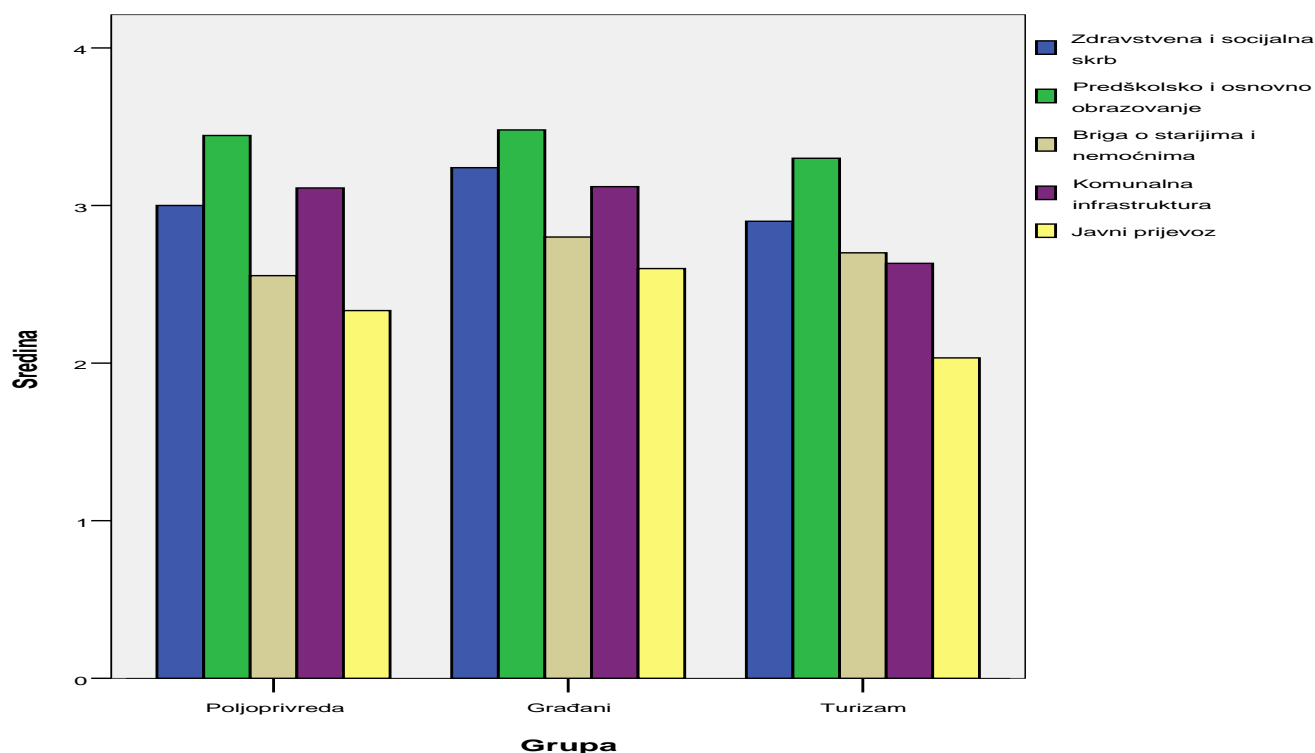
Grupa	Osnovna djelatnost					Ukupno
	Poljoprivreda	Obrt i trgovina	Nesamostalan rad	Turizam i ugostiteljstvo	Ostalo	
Poljoprivreda	14	2	0	0	2	18
Civilni sektor	0	1	12	2	10	25
Turizam	1	0	5	14	10	30
Ukupno	15	3	17	16	22	73

Izvor: Izrada autora

Nakon obilježja uzorka, sljedeće pitanje se odnosilo na razinu zadovoljstva kvalitetom javnih usluga u gradu. Ispitanicima je bila ponuđena Likertova skala s rasponom od 1 (nezadovoljavajuće) do 5 (izvrsno). Ocjenjivane su sljedeće javne usluge: zdravstvo i socijalna skrb, predškolsko i osnovno obrazovanje, briga o starijima i nemoćnima, komunalna infrastruktura i javni prijevoz.

Kako je prikazano grafikonom 14, najvišom ocjenom za razinu zadovoljstva za sve tri skupine ispitanika ocijenjena je javna usluga predškolskog i osnovnog obrazovanja (poljoprivreda - 3,4 ; građani – 3,5 ; turizam – 3,3). Slijede zdravstvena i socijalna skrb (poljoprivreda - 3,0 ; građani – 3,2 ; turizam – 2,9), komunalna infrastruktura (poljoprivreda - 3,1 ; građani – 3,1 ; turizam – 2,6), briga o starijima i nemoćnima (poljoprivreda - 2,6 ; građani – 2,8 ; turizam – 2,7) te na posljednjem mjestu javni prijevoz (poljoprivreda - 2,3 ; građani – 2,6 ; turizam – 2,0). Iz grafikona je vidljivo da je ukupna prosječna razina zadovoljstva svih triju anketa iznosi 2,87. (Grafikon 14)

Grafikon 14: Razina zadovoljstva kvalitetom javnih usluga u Gradu Vodnjanu

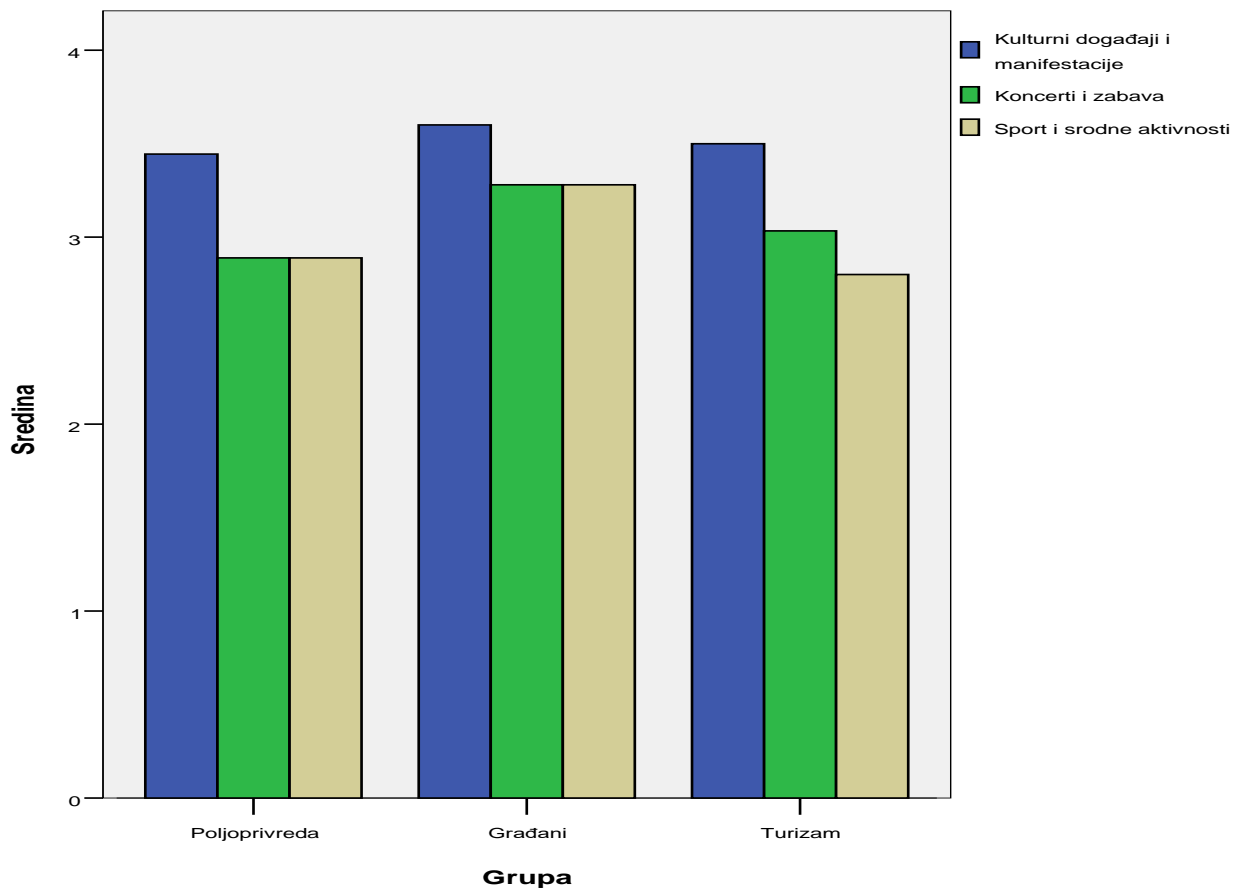

Izvor: Izrada autora

Drugo pitanje se odnosilo na ponudu aktivnosti u gradu. Ispitanicima je bila ponuđena Likertova skala s rasponom od 1 (nezadovoljavajuće) do 5 (izvrsno). Ocijenjene su sljedeće aktivnosti: kulturni događaji i manifestacije, koncerti i zabava, sport i srodne aktivnosti.

Iz grafikona je vidljivo da je ocjenom dobar kod sve tri provedene ankete ocijenjena ponuda kulturnih događaja i manifestacija (poljoprivreda – 3,4; građani – 3,6 ; turizam – 3,5), zatim slijedi ponuda koncerata i zabave (poljoprivreda – 2,9; građani – 3,3 ; turizam – 3,0) te ponuda sporta i srodnih aktivnosti (poljoprivreda – 2,9 ; građani – 3,3 ; turizam – 2,8). Iz grafikona je vidljivo da je ukupna prosječna razina zadovoljstva svih triju anketa iznosi 3,19. (Grafikon 15)

Grafikon 15 - Ponuda aktivnosti

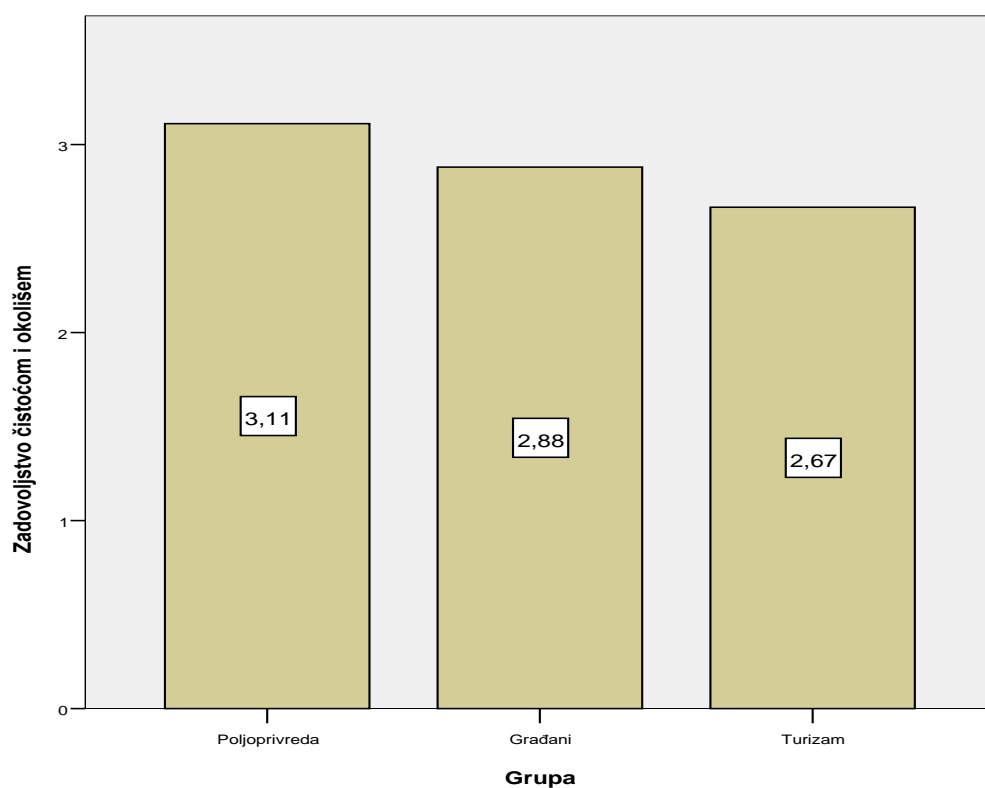

Izvor: Izrada autora

Treće pitanje se odnosilo na zadovoljstvo razine čistoće, održavanje i zaštite okoliša u gradu. Ispitanicima je bila ponuđena Likertova skala s rasponom od 1 (nezadovoljavajuće) do 5 (izvrsno).

Iz grafikona je vidljivo da je ukupna prosječna razina zadovoljstva svih triju anketa iznosi 2,85. Ispitanici iz djelatnosti poljoprivrede zadovoljniji su ovom uslugom u odnosu na ostale sudionike drugih dviju anketa, sa prosječnom razinom zadovoljstva od 3,11. Tom su uslugom manje zadovoljne osobe koje su sudjelovale u anketi građani – članovi udruga s prosječnom razinom zadovoljstva od 2,88 a najmanje su tom uslugom zadovoljne osobe koje su sudjelovale u anketi turizam s prosječnom razinom zadovoljstva od 2,67. (Grafikon 16)

Grafikon 16 - Razina čistoće

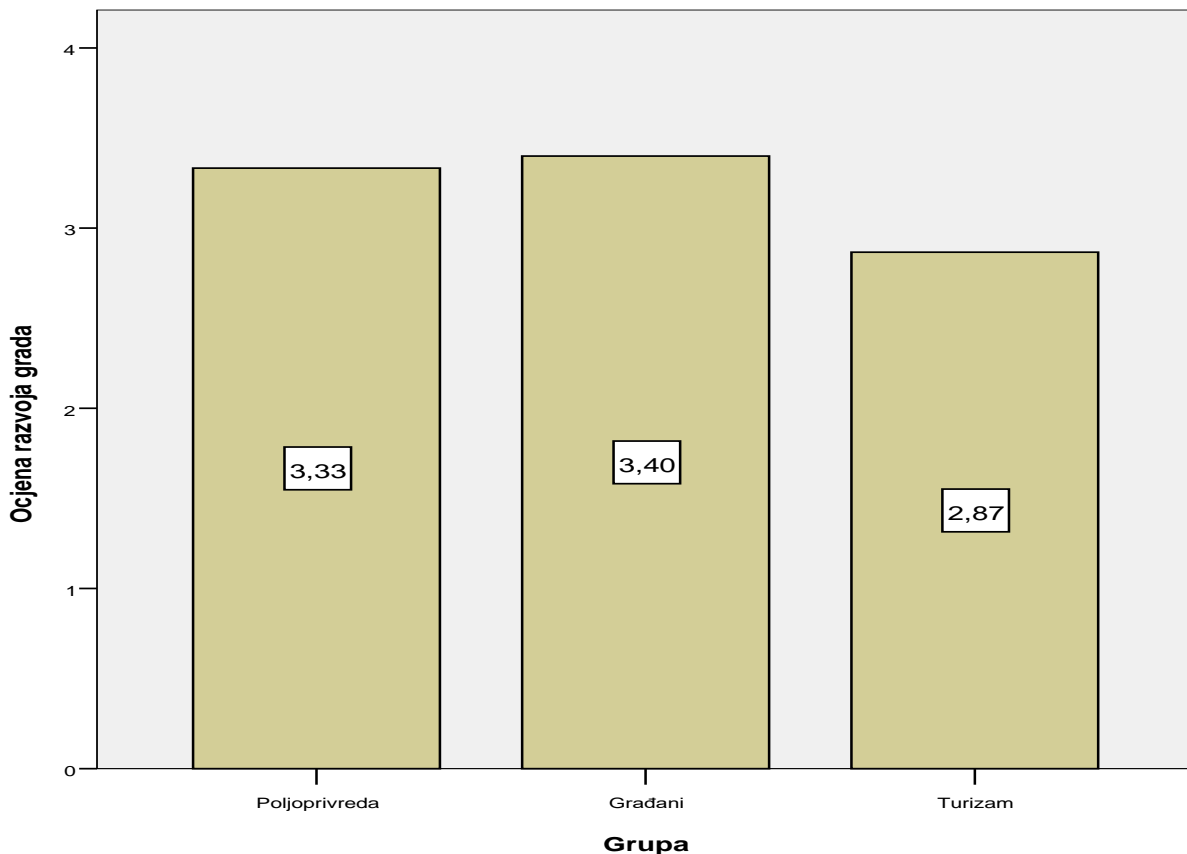

Izvor: Izrada autora

Četvrto pitanje se odnosilo na ocjenu zadovoljstva razvojem Grada Vodnjana - Dignano u proteklih deset godina. Ispitanicima je bila ponuđena Likertova skala s rasponom od 1 (nezadovoljavajuće) do 5 (izvrsno).

Ukupna prosječna razina zadovoljstva svih triju anketiranih skupina dionika iznosi 3,16. Osobe koje su sudjelovale u anketi građani – članovi udruga zadovoljnije su ovom uslugom u odnosu na ostale sudionike drugih dviju anketa s prosječnom razinom zadovoljstva od 3,40. Tom su uslugom manje zadovoljne osobe koje su sudjelovale u anketi poljoprivreda s prosječnom razinom zadovoljstva od 3,33 a najmanje su tom uslugom zadovoljne osobe koje su sudjelovale u anketi turizam s prosječnom razinom zadovoljstva od 2,87. Iz navedenog može se zaključiti da se Grad u proteklih deset godina više usmjerio u razvoj društvene sredine odnosno udruga građana i skoro u istoj mjeri u razvoj poljoprivrede dok je razvoj u smjeru turizma bio manje zastupljen. (Grafikon 17)

Grafikon 17 - Zadovoljstvo razvojem grada tijekom posljednjih deset godina

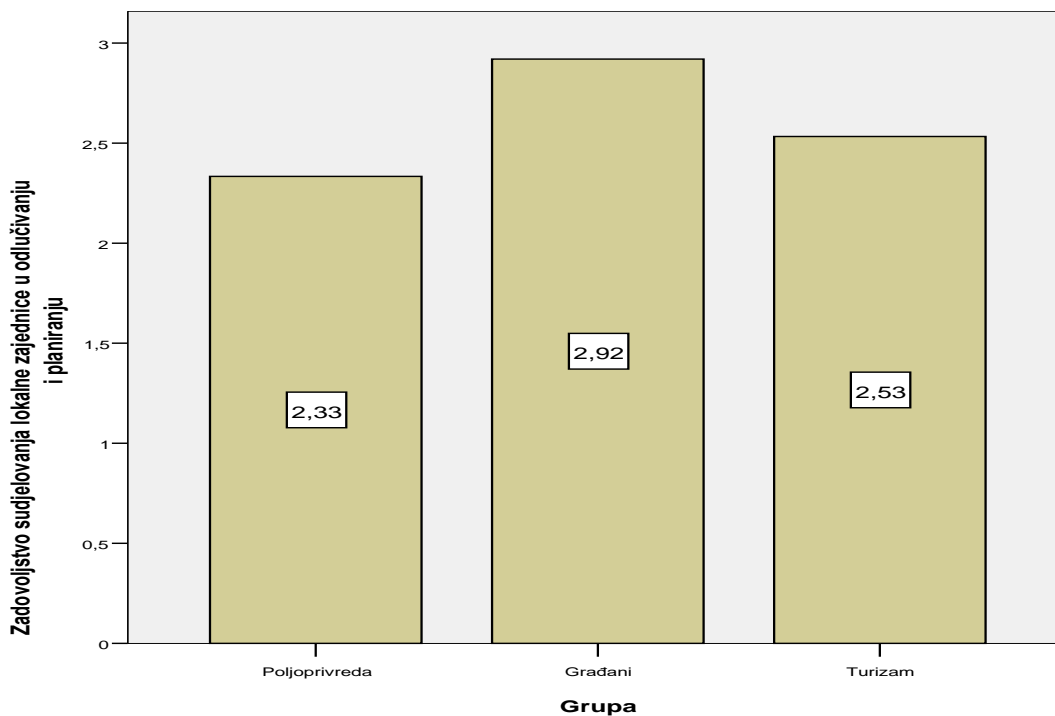

Izvor: Izrada autora

U petom pitanju ispitanici su procjenjivali mogućnost sudjelovanja dionika u razvoju, planiranju i odlučivanju na području grada stanovanja. Ispitanicima je bila ponuđena Likertova skala s rasponom od 1 (nezadovoljavajuće) do 5 (izvrsno).

Ukupna prosječna razina zadovoljstva triju anketiranih skupina dionika iznosi 2,62. Ispitanici koji su sudjelovali iz skupine civilnog sektora zadovoljniji su tim mogućnostima u odnosu na ostale sudionike drugih dviju anketa s prosječnom razinom zadovoljstva od 2,92. Tim su mogućnostima manje zadovoljne osobe koje su sudjelovale u skupini djelatnosti iz turizma s prosječnom razinom zadovoljstva od 2,53 a najmanje su tim mogućnostima zadovoljne osobe koje su sudjelovale u anketi poljoprivreda s prosječnom razinom zadovoljstva od 2,33. (Grafikon 18)

Grafikon 18 - Sudjelovanje lokalne zajednice u planiranju i odlučivanju

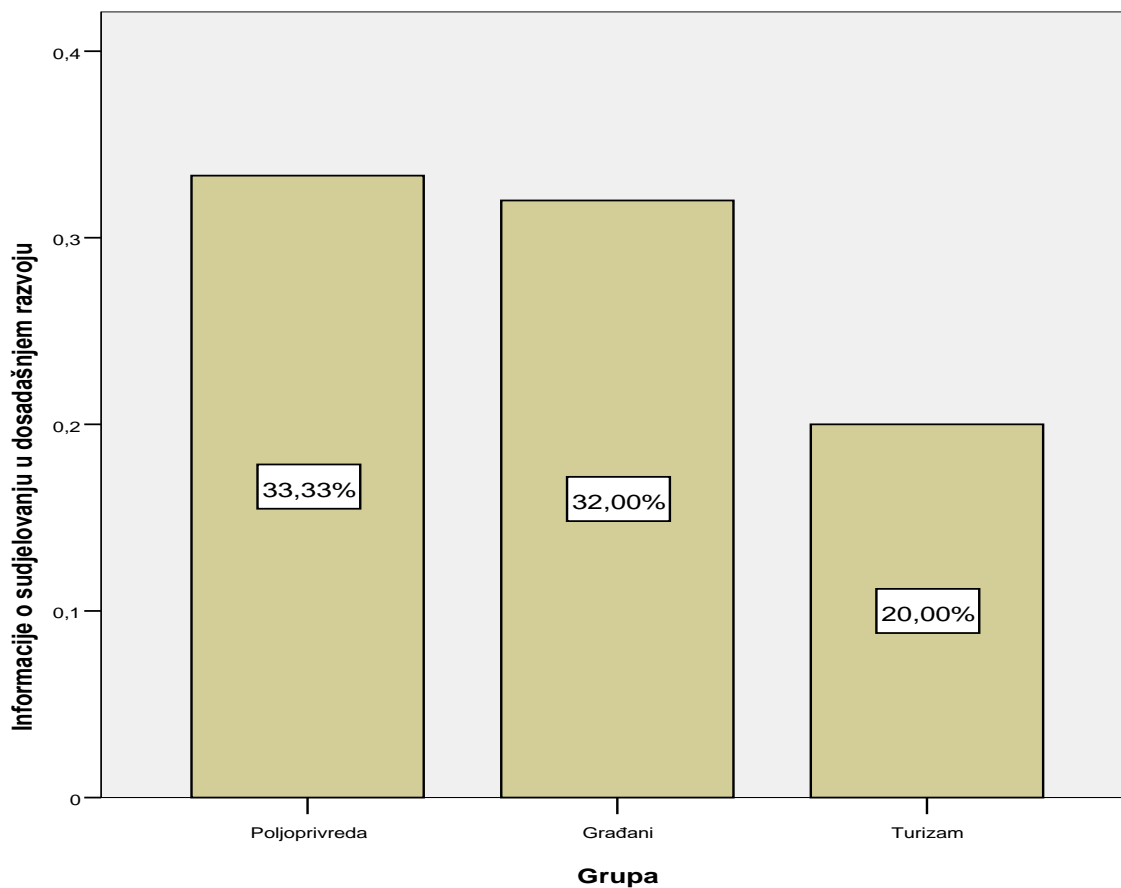

Izvor: Izrada autora

Šesto pitanje se odnosilo na mogućnost i načine sudjelovanja u planiranju razvoja grada.

Promatrajući ukupan uzorak, 27 % ispitanika sudjelovalo je u planiranju razvoja grada. Prema skupinama ispitanika, 33,33 % odnosi se na djelatnost poljoprivrede, 32 % na civilni sektor te 20% na djelatnost turizma. Većina ispitanika je sudjelovala u planiranju razvoja grada putem matičnih organizacija, tako da su mogli izraziti svoje prijedloge. (Grafikon 19)

Grafikon 19 - Planiranje razvoja grada

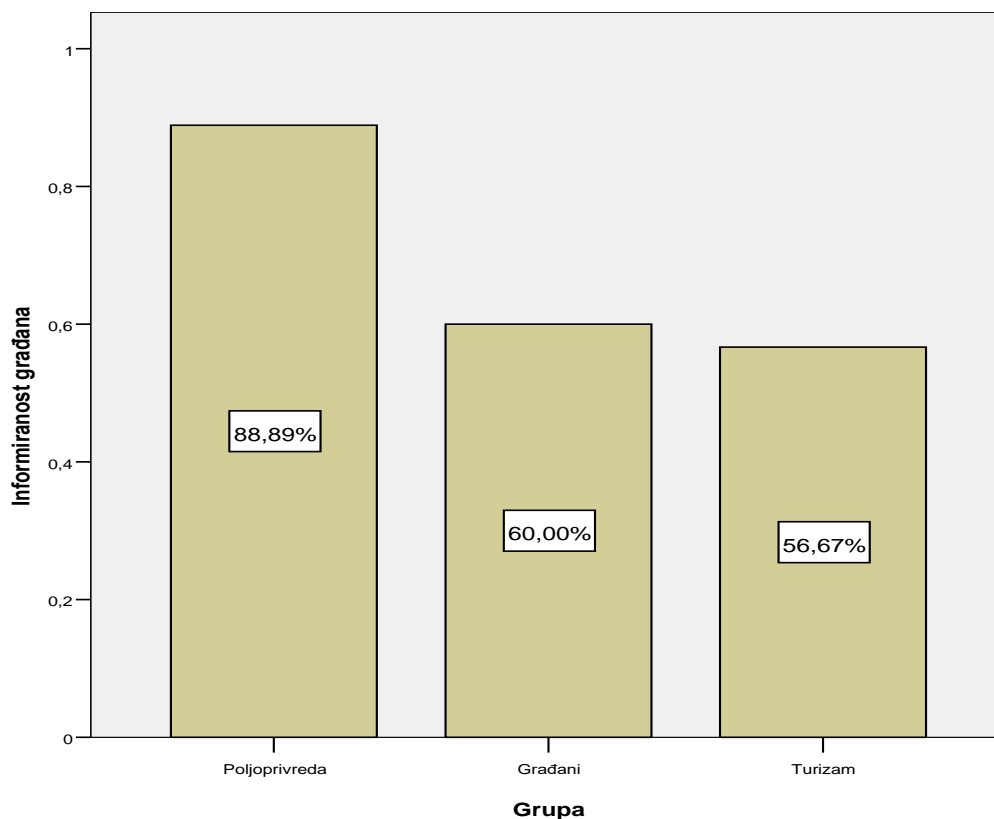
Izvor:

Izrada autora

Sedmo pitanje se odnosilo na informiranost dionika u vezi aktivnosti, projekata i mogućnostima vezanim uz razvoj poljoprivrede, turizma, civilnog sektora.

Vidljivo je da je 88,89 % ispitanika iz djelatnosti Poljoprivreda informirano u vezi sa aktivnostima, projektima i mogućnostima za razvoj poljoprivrede, dok je kod ispitanika iz skupine građani 60 % informirano, odnosno iz skupine turizam 56,67 %. Ukupna prosječna informiranost ispitanika iznosi 68,52 %. (Grafikon 20)

Grafikon 20 - Informiranost građana

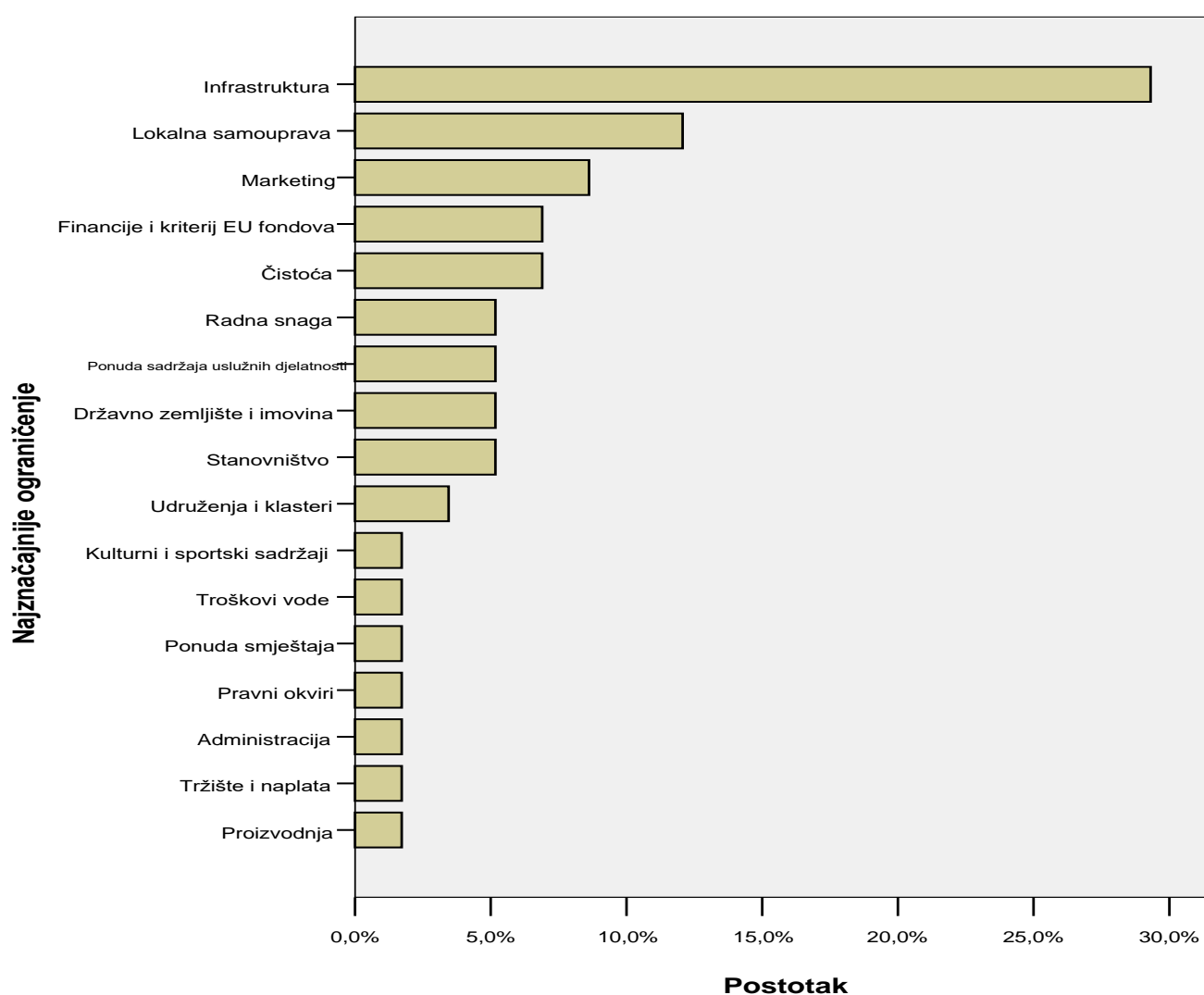

Izvor: Izrada autora

Osmo, otvoreno pitanje, odnosilo se na prepoznavanje triju najznačajnijih slabosti/ograničenja/izazova koji ograničavaju sadašnji gospodarski razvoj Grada Vodnjana – Dignano.

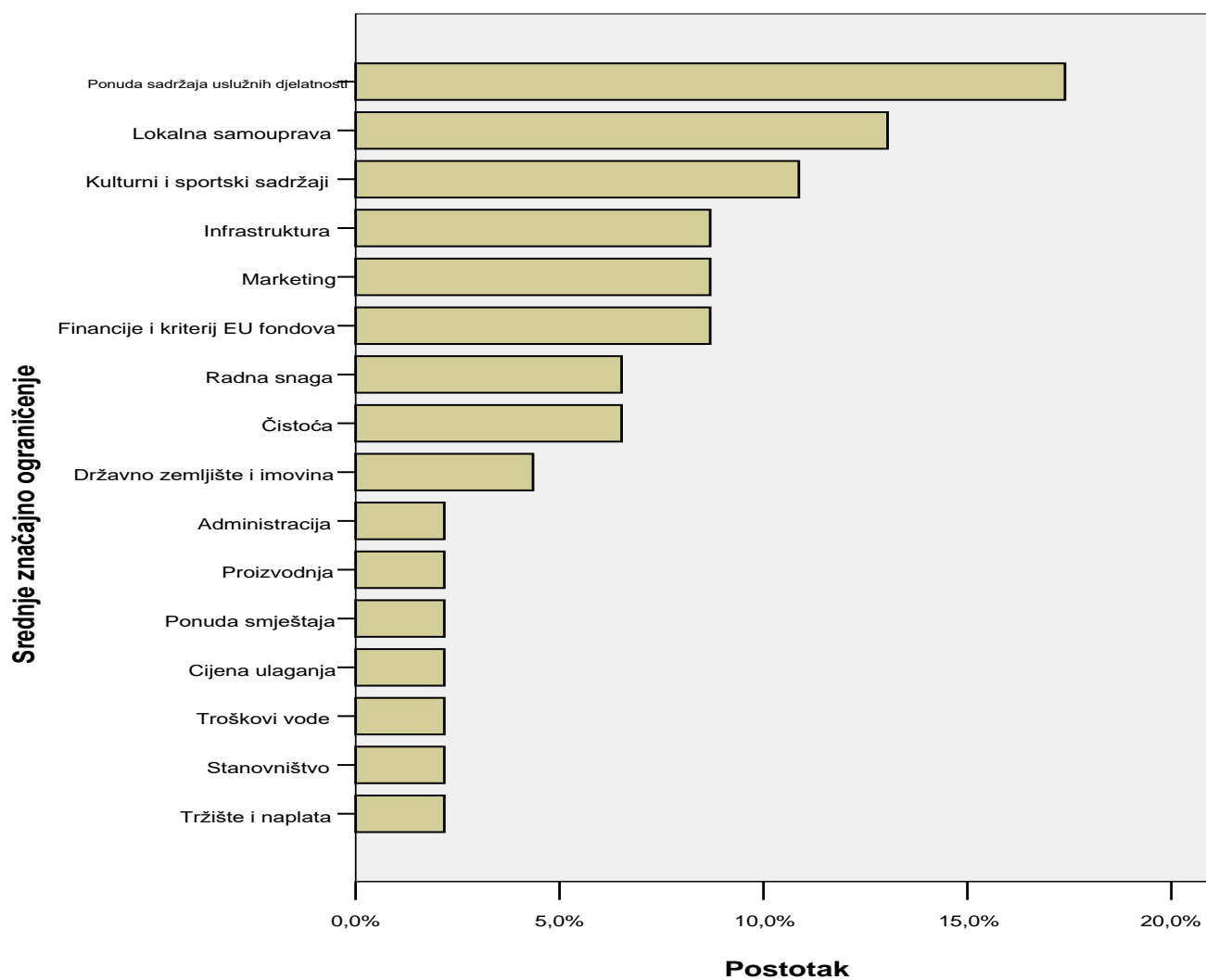
Kao najveći nedostaci sadašnjeg razvoja navedeni su: infrastruktura (30%), zatim lokalna samouprava, marketing, financije i EU fondovi te čistoća. Navedeni su i sljedeći nedostaci: radna snaga, ponuda sadržaja i uslužnih djelatnosti, državno zemljište i imovina, stanovništvo, udruženja i klasteri, kulturni i sportski događaji, cijena vode, ponuda smještaja, pravni okviri, administracija, tržište i naplata te proizvodnja. (Grafikon 21a)

Grafikon 21a. Najznačajnije slabosti (ograničenja) razvoja

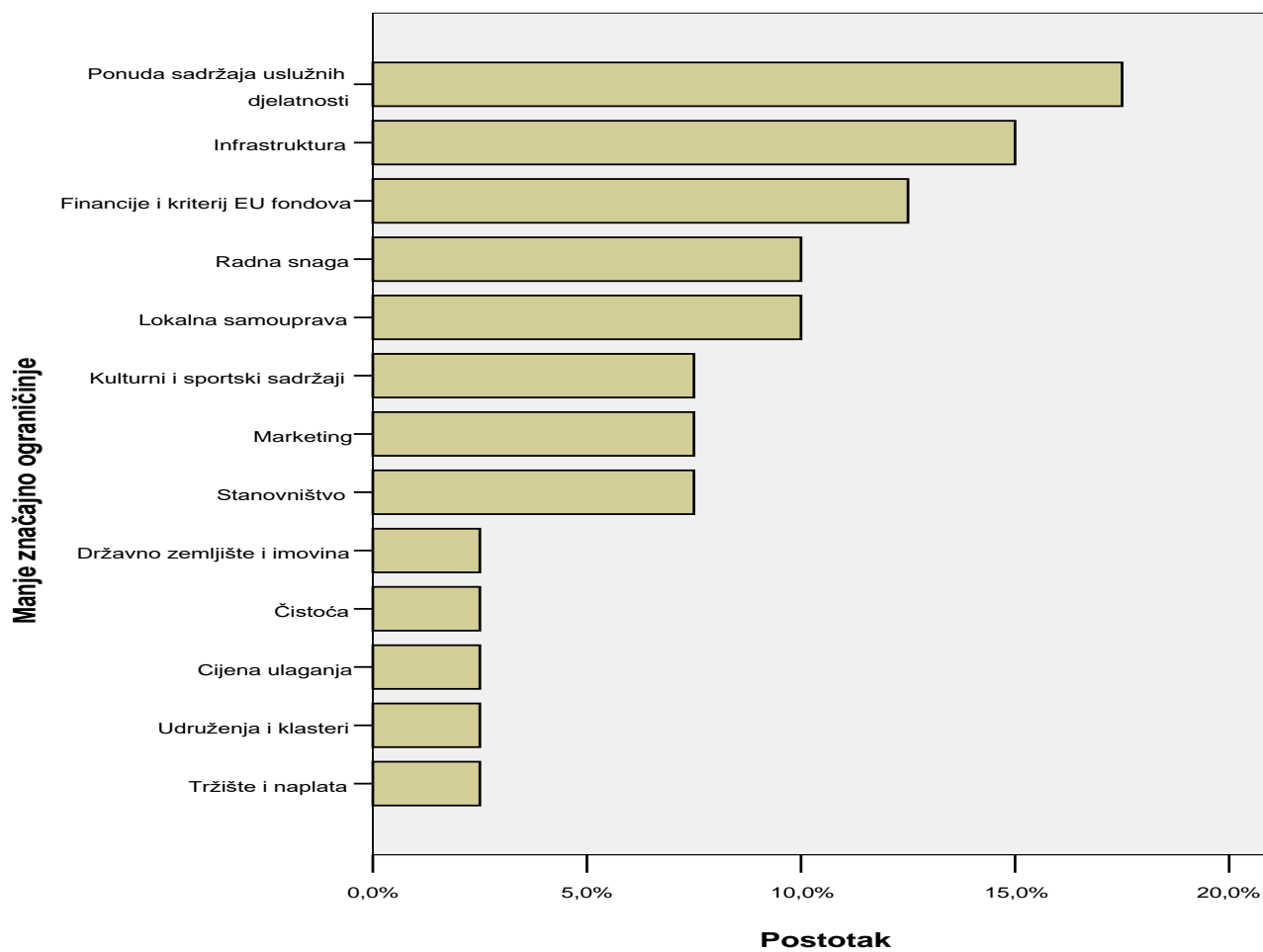
Izvor: Izrada autora

Grafikon 21b. Srednje značajne slabosti (ograničenja) razvoja

Izvor: Izrada autora

Grafikon 21c. Manje značajne slabosti (ograničenja) razvoja

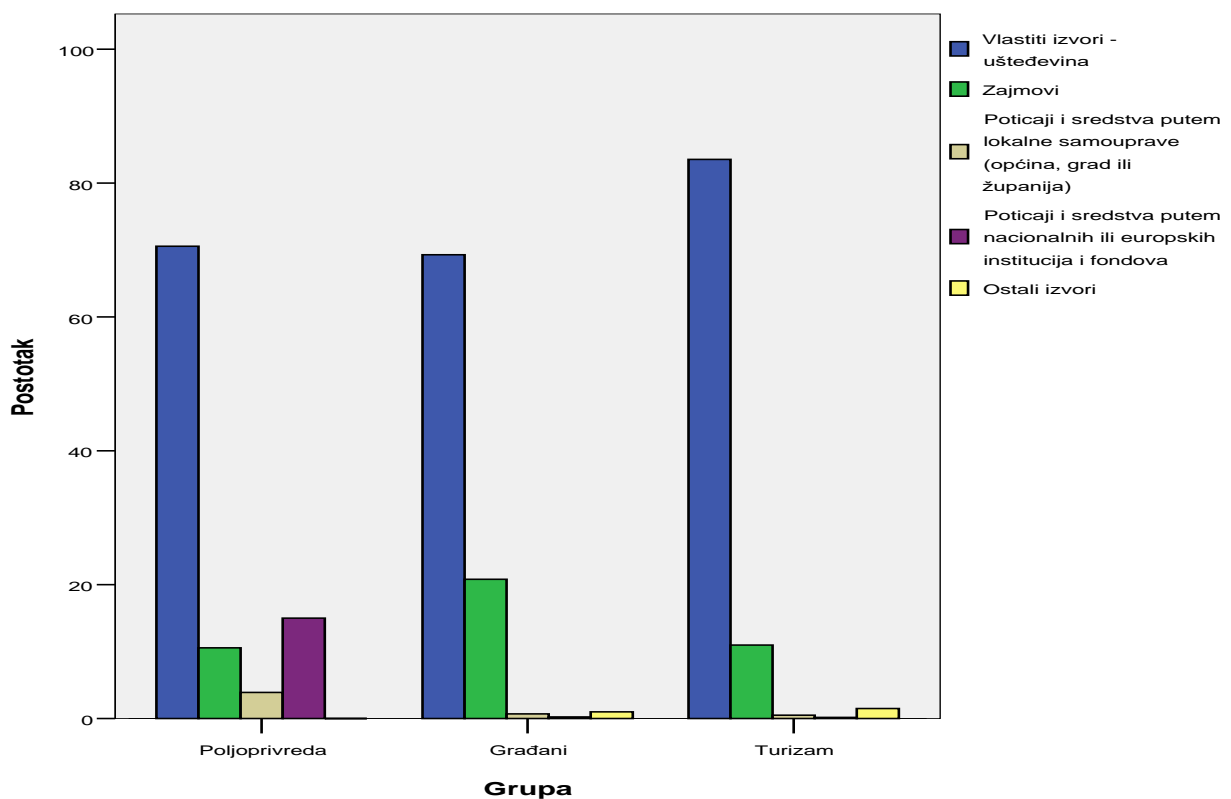

Izvor: Izrada autora

Deveto pitanje odnosilo se na procjenu udjela dosadašnjih izvora financiranja poslovnih aktivnosti tijekom posljednjih petnaest godina. Ponuđene su bile četiri opcije: vlastiti izvori – uštedevina, zajmovi, poticaji i sredstva putem lokalne samouprave, poticaji i sredstva putem nacionalnih ili europskih institucija i fondova te ostalo.

Istraživanje je pokazalo da su vlastiti izvori – uštedevina na prvom mjestu kod tri razmatrane skupine dionika, s udjelom od 60-80%. Na drugom se mjestu kod sve tri provedene ankete nalaze zajmovi dok se poticaji i sredstva putem lokalne samouprave nalaze na trećem mjestu samo kod osoba koje su sudjelovale u anketi poljoprivreda. Ostali navedeni izvori financiranja prisutni su u jakom malom postotku kod sve tri ankete te su gotovo beznačajni (Grafikon 22).

Grafikon 22 - Izvori financiranja

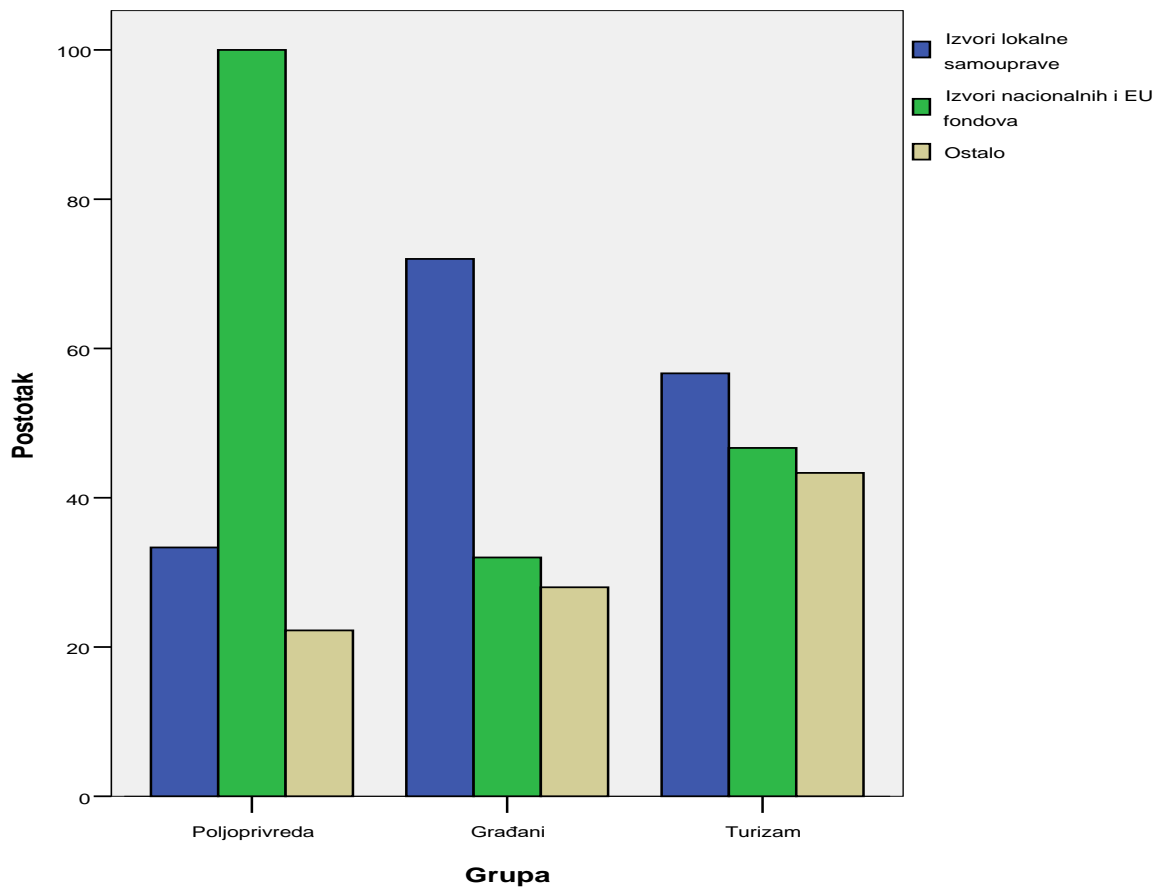
Izvor: Izrada autora

Deseto pitanje se odnosilo na poznavanje mogućnosti financiranja daljnjeg razvoja njihovih djelatnosti.

Ispitanicima po pojedinim djelatnostima bile su ponuđene tri vrste izvora financiranja, gdje se svaki od ispitanika morao izjasniti o vlastitom poznavanju svakog od pojedinog izvora financiranja.

Istraživanje je pokazalo da su najbolje informirani ispitanici iz djelatnosti poljoprivrede, jer preko 90% ispitanika poznaje mogućnosti financiranja iz izvora nacionalnih i EU fondova a manji dio poznaje i mogućnosti financiranja iz izvora lokalne samouprave i ostale mogućnosti financiranja. Glede informiranosti iz ostalih dviju skupina ispitanika može se zaključiti da je i njihovo poznavanje s mogućnostima financiranja solidno jer gotovo polovica ispitanika poznaje svaku od tri mogućnosti financiranja.

Grafikon 23 - Poznavanje mogućnosti financiranja daljnjeg razvoja djelatnosti

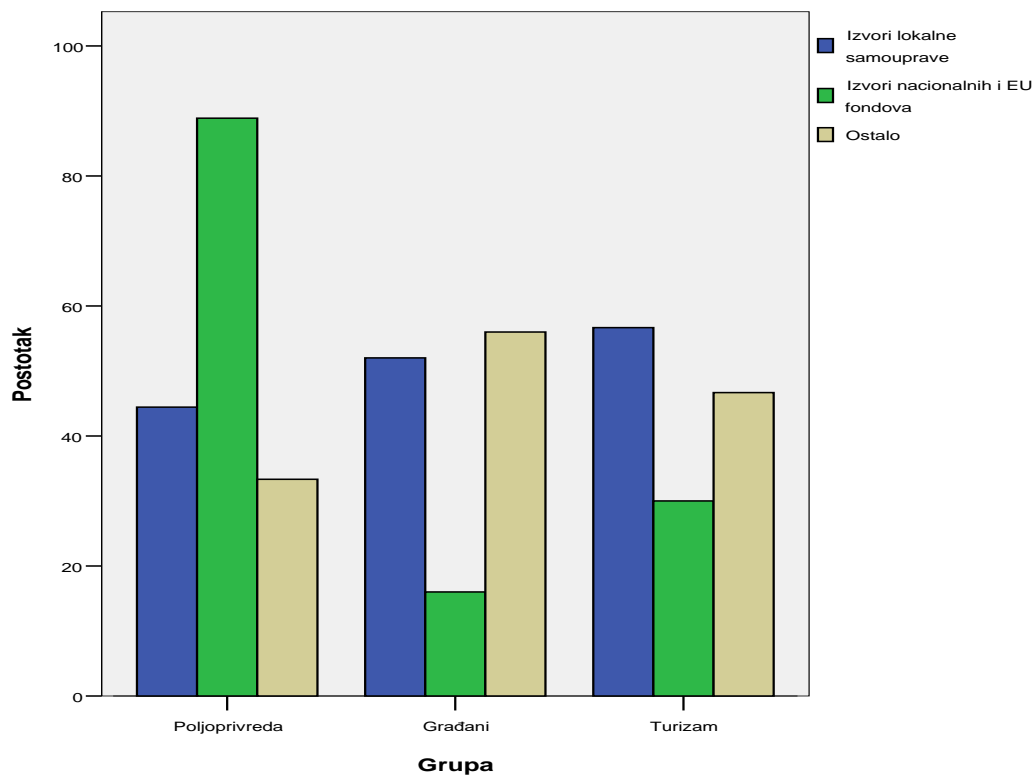
Izvor: Izrada autora

Jedanaesto pitanje se odnosilo na planiranje financiranja budućih aktivnosti iz raspoloživih izvora.

Ispitanicima po pojedinim djelatnostima bile su ponuđene tri opcije izvora financiranja, gdje se svaki od ispitanika morao izjasniti o vlastitim planovima u svezi s razvojem i ulaganjem u njihove djelatnosti.

Istraživanje je pokazalo da sredstva iz izvora u okviru nacionalnih i EU fondova najviše planiraju koristiti dionici iz djelatnosti poljoprivrede (više od 80%), 30% ispitanika iz djelatnosti turizma te 20% ispitanika iz civilnog sektora. (Grafikon 24)

Grafikon 24 - Plan ulaganja i korištenje sredstava

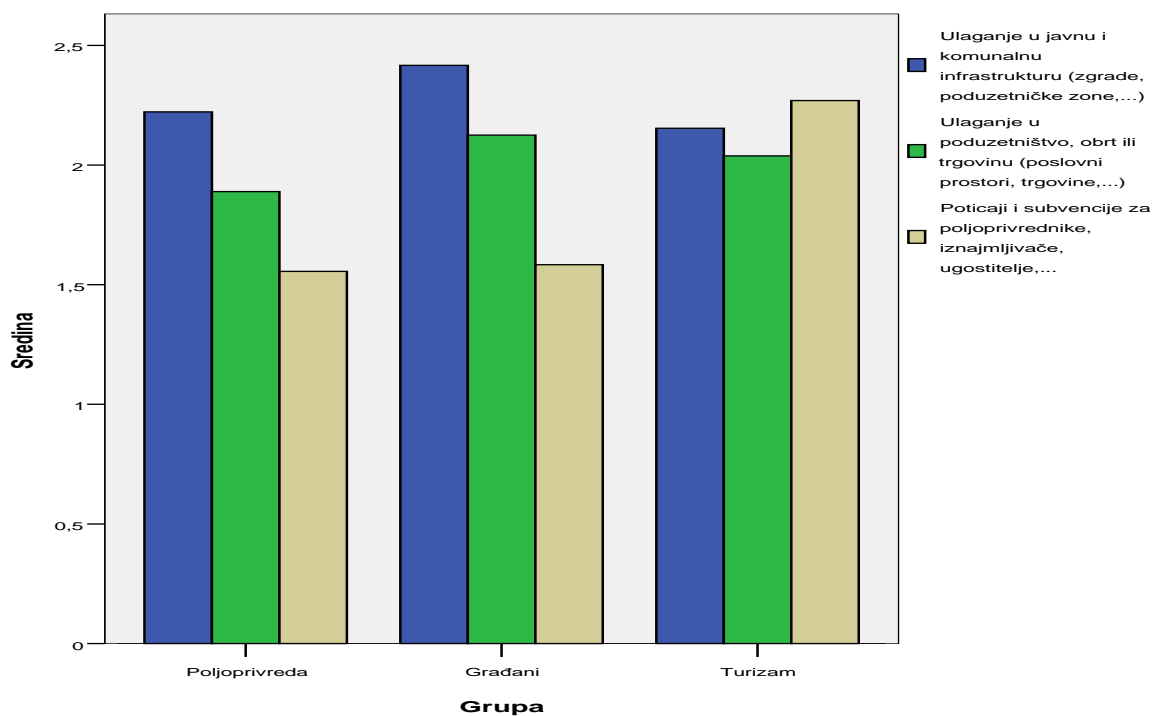
Izvor: Izrada autora

Dvanaesto pitanje se odnosilo na rangiranje triju najznačajniji prioriteta budućeg razvoja grada.

Ponuđena su bila tri prioriteta: 1. Ulaganje u javnu i komunalnu infrastrukturu (zgrade, poduzetničke zone,...); 2. Ulaganje u poduzetništvo, obrt ili trgovinu (poslovni prostori, trgovine), te 3. Poticaji i subvencije za poljoprivrednike, iznajmljivače, ugostitelje. Ispitanici iz svake od pojedinih djelatnosti morali su se izjasniti za svaku od tri ponuđena prioriteta budućeg razvoja grada, te je grafički prikazana aritmetička sredina za svaku od ponuđenih opcija za pojedinu djelatnost ispitanika.

Istraživanje je pokazalo da ispitanici iz djelatnosti poljoprivrede i civilnog sektora najznačajnijim prioritetom smatraju ulaganja u javnu i komunalnu infrastrukturu, zatim u poduzetništvo, te poticaje i subvencije za poljoprivrednike, iznajmljivače i ugostitelje. Očekivano, ispitanici iz djelatnosti turizma kao najznačajniji prioritet smatraju poticaje i subvencije za poljoprivrednike, iznajmljivače i ugostitelje, zatim ulaganja u javnu i komunalnu infrastrukturu te ulaganje u poduzetništvo, obrt ili trgovinu. (Grafikon 24)

Grafikon 25 - Ulaganja u svrhu razvoja i revitalizacije grada

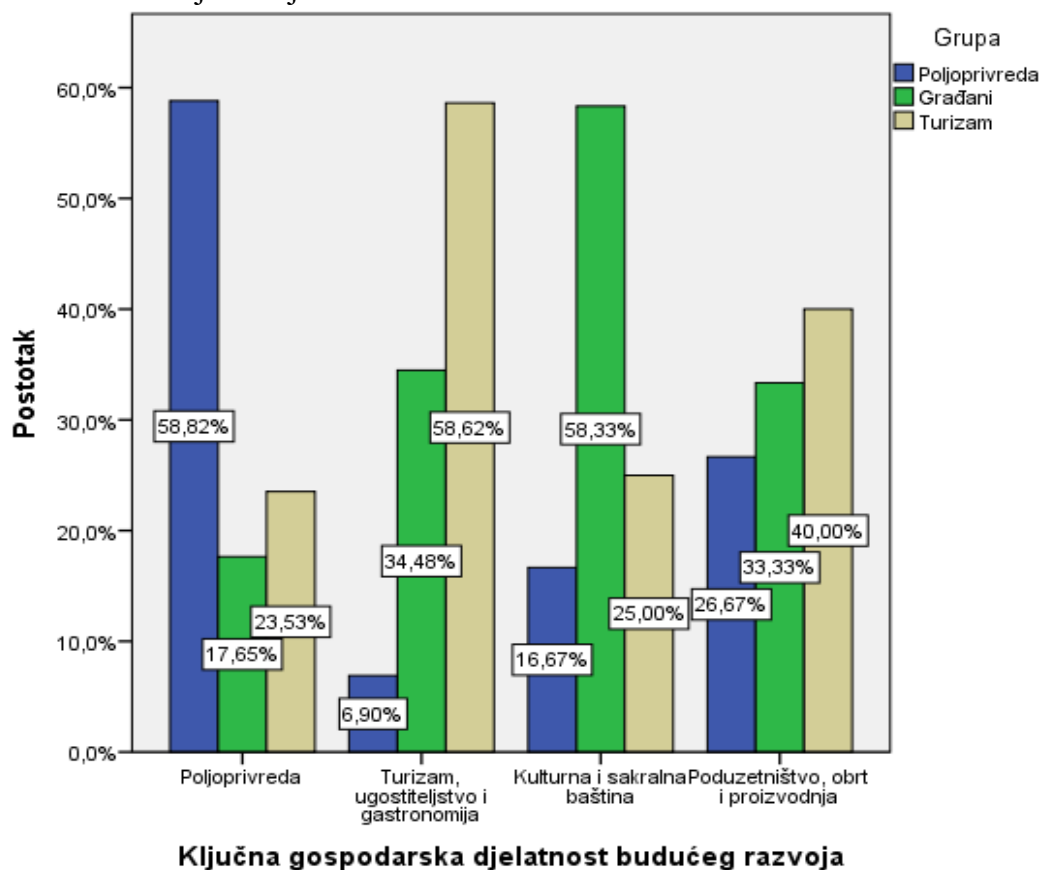

Izvor: Izrada autora

Trinaesto pitanje odnosilo se na mišljenje ispitanika o ključnoj gospodarskoj djelatnosti budućeg razvoja grada Vodnjana – Dignano. Ponuđeno je bilo 5 prijedloga djelatnosti: 1. Poljoprivreda; 2. Turizam, ugostiteljstvo i gastronomija; 3. Kulturna sakralna baština; 4. Poduzetništvo, obrt i proizvodnja; 5. Trgovina.

Ispitanici iz djelatnosti poljoprivrede, očekivano, najznačajnijom djelatnosti smatraju poljoprivredu, slijedi poduzetništvo, kulturna i sakralna baština te turizam, ugostiteljstvo i gastronomija. Za ispitanike iz civilnog sektora najznačajnija djelatnost obuhvaća kulturnu i sakralnu baštinu, zatim turizam, ugostiteljstvo i gastronomiju, te poduzetništvo i poljoprivredu. U svezi ispitanika iz djelatnosti turizma, očekivano najznačajnija djelatnost je turizam, ugostiteljstvo i gastronomija, zatim poduzetništvo, sakralna i kulturna baština te poljoprivredu. Djelatnost trgovine nije prepoznata značajnom. Istraživanje je ukazalo na heterogene stavove ispitanika o prioritetima budućeg razvoja, što ukazuje na potrebu intenziviranja daljnje suradnje prilikom definiranja budućih razvojnih prioriteta. (Grafikon 26)

Grafikon 26 - Ključna djelatnost

Izvor: Izrada autora

Sljedeće pitanje se odnosilo na izbor prioritetnog smjera budućeg razvoja grada. Ponuđena su bila dva odgovora: 1. Razvoj i revitalizacija starogradske jezgre; 2. Razvoj ostalih lokacija izvan starogradske jezgre.

Istraživanje je pokazalo da većina ispitanika (62,8%) smatra da su razvoj i revitalizacija starogradske jezgre prioritet budućeg razvoja, dok manji dio (37,2%) razvojnim prioritetom smatra razvoj ostalih lokacija izvan starogradske jezgre. S obzirom na skupine ispitanika, većina ispitanika iz djelatnosti poljoprivrede (77,8%) i većina ispitanika iz civilnog sektora (64,0%) se slaže s navedenim prioritetom. Većina ispitanika iz djelatnosti turizam prioritetnim smatra razvoj ostalih lokacija izvan starogradske jezgre (53,3%). (Tablica 12)

Tablica 10 - Prioriteti prema dvima smjerovima razvoja

	Grupa			Ukupno
	Poljoprivreda	Građani	Turizam	
Razvoj i revitalizacija starogradske jezgre	77.8%	64.0%	46.7%	62.8%
Razvoj ostalih lokacija izvan starogradske jezgre	22.2%	36.0%	53.3%	37.2%
Ukupno	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Izvor: Izrada autora

Sljedeće pitanje odnosilo se na mišljenje ispitanika o odabiru temeljen odrednice budućeg razvoja koji bi trebali biti temelj razvoja za budućnost grada. Ponuđena su bila 2 temelja: 1. Temeljiti budućí razvoj na postojećim običajima, kulturnim i tradicijskim vrijednostima; 2. Istražiti i pronaći nešto sasvim novo što će postati cilj budućeg razvoja i revitalizacije.

Istraživanje je pokazalo da većina ispitanika (62,6%) smatra da se budućí razvoj mora temeljiti na postojećim običajima, kulturnim i tradicijskim vrijednostima, dok manji dio (37,4%) smatra da treba istražiti i naći nešto sasvim novo što će postati cilj budućeg razvoja i revitalizacije. S obzirom na skupine ispitanika, većina ispitanika iz djelatnosti poljoprivrede (77,8%) i civilnog sektora (60,0%) se slaže s navedenim prioritetom. Što se tiče ispitanika iz djelatnosti turizma taj je odnos 50:50. (Tablica 13)

Tablica 11 – Prioriteti budućega razvoja

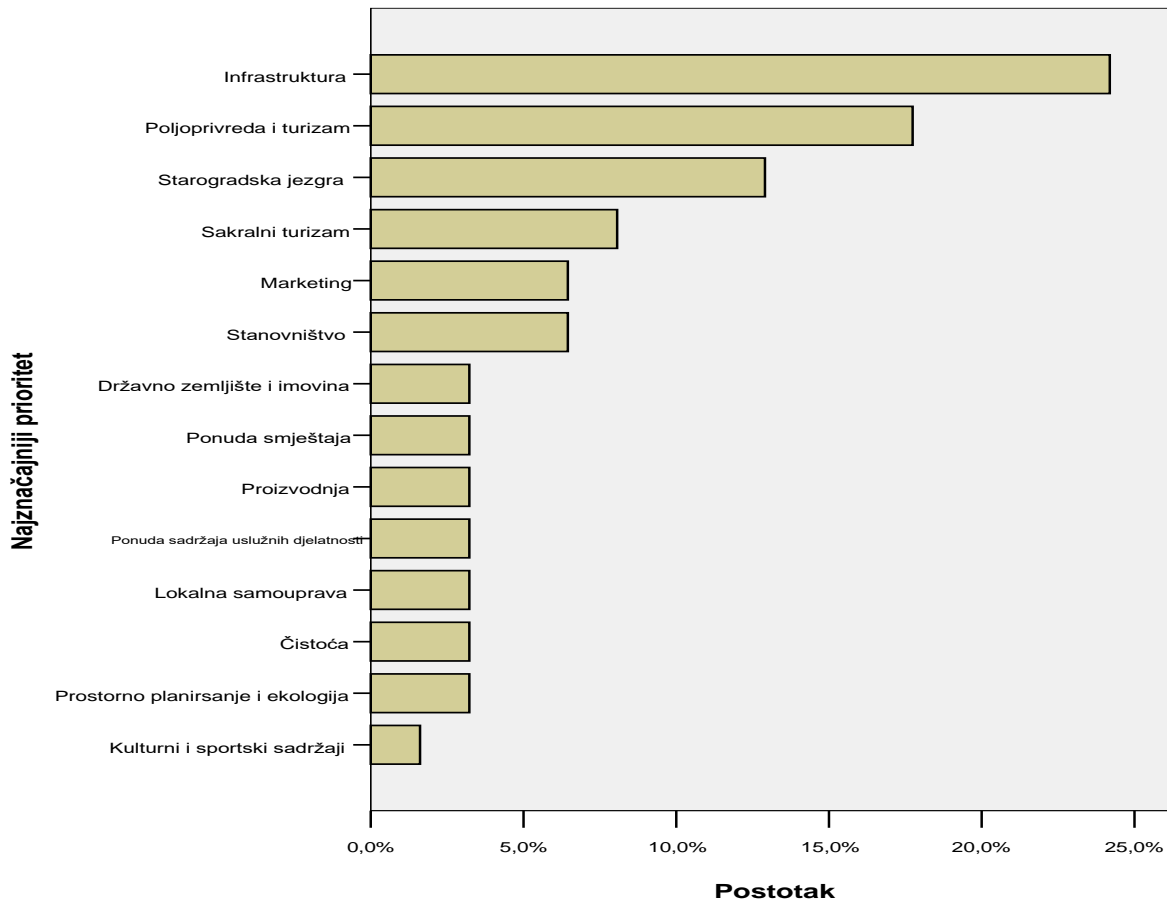
Grupa	Poljoprivreda	Građani	Turizam	Ukupno
Budući razvoj na postojećim običajima, kulturnim i tradicijskim vrijednostima	77.8%	60.0%	50.0%	62.6%
Istražiti i pronaći nešto sasvim novo što će postati cilj budućeg razvoja i revitalizacije.	22.2%	40.0%	50.0%	37.4%
Ukupno	100%	100%	100%	100%

Izvor: Izrada autora

Sljedeće pitanje odnosilo se na mišljenje ispitanika te postavljanje redoslijeda važnosti za 3 prioriteta koji su za ispitanike od iznimnog značaja za budućnost grada?

Ispitanicima je bilo ponuđeno da odaberu po značajnosti tri prioriteta. Ispitanici kao najznačajniji prioritet odabrali su infrastrukturu (25%), zatim poljoprivredu i turizam (18%) te razvoj starogradske jezgre (14%).

Grafikon 27. Prioriteti za budući razvoj

Izvor: Izrada autora

Posljednje pitanje bilo je otvorenog tipa. Ispitanici su bili zamoljeni opisati vlastitu viziju budućeg razvoja. Rezimirajući sve odgovore, može se zaključiti da je Grad Vodnjan – Dignano lokalna zajednica s velikim potencijalom te raznolikim mogućnostima koje su do sada u velikoj mjeri neiskorištene. Ispitanici su značajnima prepoznali važnost poljoprivrede, razvoja turizma i sakralne baštine. Najčešće prevladava mišljenje da su svi ti postojeći potencijali do sada nedovoljno valorizirani i nedovoljno predstavljeni široj javnosti, osobito turistima i posjetiteljima. Ispitanici su predložili jaču promociju i marketing upravo u tim navedenim područjima. Prema dobivenim informacijama od strane ispitanika, kao buduća poboljšanja predlažu bolju efikasnost i ubrzanje procedura određenih institucija i organizacija, zatim veću uključenost mladih u cjelokupni proces razvoja te isto tako veću uključenost lokalnih obrazovanih i iskusnih ljudi u proces razvoja. Ispitanici smatraju da na području Grada Vodnjan – Dignano postoje sugrađani, koji imaju konstruktivne prijedloge za budućnost i razvoj područja, no kako te osobe nisu uključene u isto. Što se tiče poboljšanja općih životnih uvjeta, navode se veća ulaganja u infrastrukturu, dok se za bolji vizualni identitet mjesta predlaže bolja distribucija, promocija te prodaja lokalnih autohtonih proizvoda, problem nedovoljno razvijene infrastrukture te isto tako nedovoljno razvijenih kanala distribucije, promocije i prodaje lokalnih autohtonih proizvoda. Većina ispitanika je konstatala kako je na području Grada Vodnjan – Dignano premalo stanovnika i turista te isto tako da među mladima ne postoji poduzetnički duh i motivacija koja bi urodila nekim novim projektima. Manji dio ispitanika smatra da se previše pozornosti usmjerava na realizaciju određenih projekata dok se zapostavljaju drugi možda i značajniji projekti.

5.1.3. Zaključno tumačenje i kritički osvrt na rezultate provedenog istraživanja

Svrha provedenog istraživanja bila je prikupljanje informacija i javnog mišljenja na promatranom području Grada Vodnjan – Dignano kako bi se potvrdila činjenica o važnosti suradnje jedinica lokalne samouprave i interesnih dionika u procesu revitalizacije i održivog razvoja ruralnih područja. Istraživanjem se nastojalo prikupiti informacije kako bi se analizirali podaci promatrane jedinice lokalne samouprave u svrhu razvoja toga ruralnog područja a sve s naglaskom na implementaciju participativnih modela odlučivanja kroz informacije dobivene putem javnoga prikupljanja. Putem podataka koji su prikupljeni kroz provedeno istraživanje bilo je moguće identificirati razvojna ograničenja ali i razvojne mogućnosti promatranog područja

Cilj provedenog empirijskog istraživanja bio je dokazati temeljnu hipotezu rada i to da participativno uključivanje dionika u proces revitalizacije gospodarstva lokalnih zajednica u ruralnim područjima pridonosi zajedničkom prepoznavanju razvojnih izazova, prioriteta i mogućnosti te oblikovanju modela revitalizacije usklađenog s interesima dionika, te dokazati drugu pomoćnu hipotezu da participativno uključivanje dionika u proces revitalizacije gospodarstva Grada Vodnjan – Dignano, kao jedinice lokalne samouprave u ruralnom području, pridonijeti zajedničkom prepoznavanju razvojnih izazova, prioriteta i mogućnosti te oblikovanju modela revitalizacije gospodarstva usklađenog s interesima dionika.

Provedeno istraživanje pokazalo je da je za 77,8% ispitanika iz djelatnosti poljoprivrede osnovna djelatnost poljoprivreda, za 48% ispitanika iz civilnog sektora osnovna djelatnost nesamostalan rad, dok je kod ispitanika iz djelatnosti turizma za 46,6% ispitanika osnovna djelatnost turizam i ugostiteljstvo.

Prilikom ocjenjivanja razine zadovoljstva kvalitetom javnih usluga, koja je ocjenjena s prosječnom ocjenom dobar, najvišu ocjenu za razinu zadovoljstva za sve tri skupine ispitanika dobila je javna usluga predškolskog odgoja i osnovnog obrazovanja, zatim zdravstvena i socijalna skrb, komunalna infrastruktura, briga o starijima i nemoćnima i na posljednjem mjestu javni prijevoz. Kod ocjenjivanja ponuda aktivnosti najvišom ocjenom u sve tri provedene ankete ocijenjena je ponuda kulturnih događaja, zatim ponuda koncerata i zabave te ponuda sporta i srodnih aktivnosti a sveukupna prosječna ocjena bila je dobar. Ocjenjivanje zadovoljstvom razine čistoće, održavanja i zaštite okoliša u gradu pokazalo je da su ispitanici iz djelatnosti poljoprivrede zadovoljniji ovom uslugom u odnosu na ostale sudionike drugih dviju anketa a prosječna ocjena svih triju ispitanika bila je dobar. Pitanje o ocjeni zadovoljstva razvojem Grada Vodnjana - Dignano u proteklih deset godina pokazalo je da je ukupna prosječna razina zadovoljstva dobar i da su osobe koje su sudjelovale u anketi građani – članovi udruga zadovoljnije ovom uslugom u odnosu na ostale ispitanike.

Ispitanici su prilikom ocjenjivanja mogućnosti sudjelovanja dionika u razvoju, planiranju i odlučivanju dali ukupnu prosječnu ocjenu od 2,62 gdje su ispitanici iz skupine civilnog sektora dali

ocjenu 2,92, ispitanici iz djelatnosti turizma 2,53 te ispitanici iz djelatnosti poljoprivrede sa 2,33. Kod pitanja o mogućnostima i načinima sudjelovanja u planiranju razvoja grada pokazalo se da je 27% ispitanika sudjelovalo u planiranju razvoja grada i to 33,33 % iz djelatnosti poljoprivrede, 32 % iz civilnog sektora te 20% iz djelatnosti turizma. Većina ispitanika sudjelovala je u planiranju razvoja grada putem matičnih organizacija. Pitanje o informiranosti dionika u vezi aktivnosti, projekata i mogućnosti vezanim uz razvoj poljoprivrede, turizma i civilnog sektora pokazalo je da je 88,89% ispitanika iz djelatnosti poljoprivrede informirano, dok je taj postotak kod ispitanika iz skupine građani 60%, odnosno iz skupine turizam 56,67%.

Glede odabira triju najznačajnijih slabosti/ograničenja/izazova sadašnjeg gospodarskog razvoja kao najveći nedostaci navode se infrastruktura, zatim lokalna samouprava, marketing, financije, EU fondovi, čistoća, radna snaga, ponuda sadržaja i uslužnih djelatnosti, državno zemljište i imovina, stanovništvo, udruženja i klasteri, kulturni i sportski događaji, cijena vode, ponuda smještaja, pravni okviri, administracija, tržište i naplata te proizvodnja. Pitanjem oko procjene udjela dosadašnjih izvora financiranja poslovnih aktivnosti pokazalo se da su vlastiti izvori – uštedevine na prvom mjestu kod tri razmatrane skupine dionika, s udjelom od 60-80%, zatim zajmovi, poticaji i sredstva putem lokalne samouprave te ostali izvori. Poznavanje mogućnosti financiranja daljnjeg razvoja djelatnosti pokazalo je da su najbolje informirani ispitanici iz djelatnosti poljoprivrede gdje preko 90% ispitanika poznaje mogućnosti financiranja iz izvora nacionalnih i EU fondova a manji dio poznaje i mogućnosti financiranja iz izvora lokalne samouprave i ostale mogućnosti financiranja. Polovica od ostalih dviju skupina ispitanika također poznaje svaku od tri mogućnosti financiranja. Glede planiranja budućih ulaganja u razvoj poljoprivrede/turizma/ostalog koristeći sredstva koje stoje na raspolaganju više od 80% ispitanika iz ankete poljoprivrede planira ulagati koristeći sredstva iz izvora u okviru nacionalnih i EU fondova, dok se kod ankete turizam taj postotak kreće u visini od oko 30% te kod ankete građani-civilni sektor ispod 20%. Kod planiranja budućih ulaganja iz izvora u okviru lokalne samouprave kod sve tri provedene ankete postotak se kreće između 40% i 50%. Sredstva iz ostalih izvora kod budućih ulaganja prema provedenim anketama planira koristiti oko 50% osoba iz ankete građani-civilni sektor, oko 40% osoba iz ankete turizam te oko 30% osoba iz ankete poljoprivrede.

Mišljenje oko tri najznačajnija prioriteta u buduća ulaganja pokazalo je da je prioritet ulaganje u javnu i komunalnu infrastrukturu, zatim u poduzetništvo, obrt ili trgovinu te naposljetku davanje poticaja i subvencija za poljoprivrednike, iznajmljivače i obrtnike. Iznimka je kod ispitanika iz ankete turizam gdje je redosljed prioriteta obrnut, tako da su poticaji i subvencije za poljoprivrednike, iznajmljivače i obrtnike odabrani kao prvi prioritet iza kojih slijede ulaganja u javnu i komunalnu infrastrukturu te naposljetku ulaganja u poduzetništvo, obrt ili trgovinu.

Mišljenje oko ključne djelatnosti budućeg razvoja i revitalizacije pokazalo je da je od ukupnog broja osoba koje smatraju da je poljoprivrede ključna djelatnost budućeg razvoja i revitalizacije 58,82% iz

ankete poljoprivreda, 17,65% iz ankete građani te 23,53% iz ankete turizam. Od ukupnog broja osoba koje smatraju da je turizam, ugostiteljstvo i gastronomija ključna djelatnost budućeg razvoja i revitalizacije 6,9% je iz ankete poljoprivreda, 34,48% iz ankete građani te 58,62% iz ankete turizam. Od ukupnog broja osoba koje smatraju da je kulturna i sakralna baština ključna djelatnost budućeg razvoja i revitalizacije 16,67% je iz ankete poljoprivreda, 58,33% iz ankete građani te 25,00% iz ankete turizam. Od ukupnog broja osoba koje smatraju da je poduzetništvo, obrt i proizvodnja ključna djelatnost budućeg razvoja i revitalizacije 26,67% je iz ankete poljoprivreda, 33,33% iz ankete građani te 40,00% iz ankete turizam. Što se tiče mišljenja o trgovini kao ključnoj djelatnosti iz provedenih anketa vidljivo je da niti jedna osoba koja je sudjelovala u anketama smatra trgovinu kao ključnu djelatnost budućeg razvoja i revitalizacije.

Mišljenje o tome koji je od dva smjera razvoja prioritetan za budućnost razvoja područja Grada Vodnjan – Dignano pokazalo je da 62,8% sveukupnog broja ispitanika smatra razvoj i revitalizaciju starogradske jezgre prioritet budućeg razvoja, dok 37,2% ispitanika smatra prioritetnim razvoj ostalih lokacija izvan starogradske jezgre.

Mišljenje o tome koji je od dva temelja razvoja prioritetan za budućnost Grada Vodnjan – Dignano vidljivo je da 62,6% sveukupnog broja ispitanika smatra da su temelj budućeg razvoja postojeći običaji, kulturne i tradicijske vrijednosti, dok 37,4% ispitanika smatra da treba istražiti i pronaći nešto sasvim novo što će postati cilj budućeg razvoja i revitalizacije.

Mišljenje o prioritetima budućeg razvoja pokazalo je da je najznačajniji prioritet infrastruktura (25% ispitanika), zatim poljoprivreda i turizam te starogradska jezgra. Rangiranje oko srednje značajnog prioriteta pokazalo je da je ponovo infrastruktura na prvom mjestu (20% ispitanika), zatim također poljoprivreda i turizam te također starogradska jezgra. Rezultati oko manje značajnog prioriteta pokazali su kako se na prvom mjestu nalazi poljoprivreda i turizam (20% ispitanika), zatim stanovništvo te infrastruktura.

Glede slobodnog mišljenja i komentara o viziji vezanoj uz buduću razvoj Grada Vodnjan – Dignano mogu se izdvojiti određena zajednička mišljenja i komentari. Generalno mišljenje je da je područje Grada Vodnjan – Dignano područje s velikim potencijalom te raznolikim mogućnostima koje su do sada u velikoj mjeri neiskorištene. Kao osnovni potencijali i resursi navode se poljoprivreda, turistički potencijal, sakralna baština, kultura i tradicijski običaji, starogradska jezgra, lokalno stanovništvo. Najčešće prevladava mišljenje da su svi ti postojeći potencijali do sada nedovoljno valorizirani i slabo prezentirani široj javnosti a pogotovo turistima i posjetiteljima. Zbog toga osobe koje su sudjelovale u anketama predlažu jaču promociju i marketing upravo u tim navedenim područjima. Kao slabosti vide neefikasnost i sporost određenih institucija i organizacija, zatim

nedovoljno uključivanje mladih u cjelokupni proces razvoja te isto tako nedovoljno uključivanje lokalnih obrazovanih i iskusnih ljudi u proces odlučivanja. Ispitanici smatraju da na području Grada Vodnjan – Dignano postoji određeni broj osoba koje imaju konstruktivne prijedloge za budućnost i razvoj područja, no kako te osobe nisu uključene u isto. Što se tiče općih problema navodi se problem nedovoljno razvijene infrastrukture te isto tako problem nedovoljno razvijenih kanala distribucije, promocije i prodaje lokalnih autohtonih proizvoda. Određeni dio osoba koje su ispunile ankete smatra da se previše pozornosti usmjerava na realizaciju određenih projekata dok se zapostavljaju drugi možda i značajniji projekti. Većina ispitanika je konstatala kako je na području Grada Vodnjan – Dignano premalo stanovnika i turista te isto tako da među mladima ne postoji poduzetnički duh i motivacija koja bi urodila nekim novim projektima.

Provedeno empirijsko istraživanje pokazalo je da je ocjena dobar, sveukupna prosječna ocjena kojom su ispitanici ocijenili zadovoljstvo razvojem svoga područja. Postoje javne usluge ili područja kojima su ispitanici zadovoljniji od nekih drugih javnih usluga ili područja. Tako su primjerice područja obrazovanja, predškolskog odgoja, zdravstva, socijalnih pitanja, ocijenjena višom ocjenom od komunalnih usluga, infrastrukture, čistoće ili javnoga prijevoza. Pitanja oko informiranosti i dosadašnjeg sudjelovanja javnosti u lokalnom razvoju pokazala su da su ispitanici iz djelatnosti poljoprivrede ti koji su najbolje upućeni u informacije i mogućnosti, a oni su ujedno i najveći korisnici raspoloživih sredstava bilo od strane lokalne samouprave ili nekih drugih nacionalnih ili međunarodnih institucija. Ta činjenica potvrđuje veliku dosadašnju ulogu lokalne samouprave u razvoj poljoprivrede, smjera koji je i naveden u Strategiji razvoja Grada Vodnjan – Dignano. Ispitanici iz civilnog sektora - građanstvo također su solidno informirani o mogućnostima financiranja a ta činjenica je rezultat velikog broja aktivnih udruga koje djeluju na području Grada Vodnjan – Dignano, dok s najmanje informacija raspolažu ispitanici iz područja turizma što je posljedica kasnijeg početka razvoja te gospodarske djelatnosti na području Grada Vodnjan – Dignano.

Provedeno empirijsko istraživanje pokazalo je da je 27% svih ispitanika sudjelovalo u dosadašnjem planiranju razvoja grada. I u ovom slučaju najviše ispitanika iz djelatnosti poljoprivrede, zatim civilnog sektora te djelatnosti turizma.

Prema mišljenju ispitanika prioritet budućih ulaganja je javna i komunalna infrastruktura, dok su mišljenja oko ključne djelatnosti budućeg razvoja podijeljena između poljoprivrede, turizma, ugostiteljstva i gastronomije, kulturne i sakralne baštine te poduzetništva, obrta i proizvodnje. Također, većina ispitanika smatra da su temelj budućeg razvoja postojeći običaji, kulturne i tradicijske vrijednosti.

5.2. Prijedlog modela održive revitalizacije lokalnog gospodarstva

Iz provedenog empirijskog istraživanja i na temelju iskustava drugih jedinica lokalne samouprave moguće je predložiti smjernice za izradu modela budućeg održivog razvoja područja Grada Vodnjan – Dignano. Iskustvo u radu prikazanih općina u ruralnim područjima Italije i Slovenije pokazuju da se putem participativnog procesa uključivanja dionika u oblikovanje i implementaciju razvojne strategije, uz raspoložive izvore financiranja, može unaprijediti održivi razvoj ruralnih područja.

Model održive revitalizacije koji treba biti primijenjen na području Grada Vodnjan – Dignano mora biti kombinacija više modela već primijenjenih u drugim područjima a prilagođenim promatranom području Grada Vodnjan - Dignano. Jedan od primjenjivih modela u toj kombinaciji možemo potražiti u modelu održivog razvoja Općine Preddvor gdje je kao temelj razvoja uzeta izgradnja infrastrukture te povećanje kvalitete javnih usluga što je kao rezultat donijelo povećanje broja stanovnika i investitora na području te Općine upravo radi izvrsnih javnih usluga i uređene infrastrukture. S obzirom na to da su se ispitanici u provedenom empirijskom istraživanju izjasnili nezadovoljstvom komunalnih usluga i infrastrukture, unaprjeđenjem istih povećalo bi se zadovoljstvo postojećih stanovnika kao i interes za buduća ulaganja. Prikazani model difuznog hotela u općini Sutrio primjenjiv je i na području Vodnjana. Naime, provedenim empirijskim istraživanjem uočena je slaba uključenost ispitanika iz područja turizma u informiranost i uključenost u zajedničke projekte. S obzirom na to da svi ispitanici u provedenom istraživanju smatraju kako područje Grada Vodnjan – Dignano posjeduje dobre turističke potencijale zajedničkim uključivanjem lokalne samouprave i ostalih dionika moguće je pronaći neki zajednički model suradnje u svrhu budućeg razvoja. Također, iz provedenog empirijskog istraživanja vidljivo je kako je civilni sektor – građani veoma aktivan u sklopu svojih udruga. Sinergijom raznim interesnih udruga moguće je povezati razne dionike kao na primjer na području Općine Sutrio gdje su se turistički dionici povezali s dionicima iz područja ugostiteljstva, trgovine, obrta, itd.

Sakralna baština, kojom područje Grada Vodnjan - Dignano obiluje, mogla bi biti dio modela koji obuhvaća održivi razvoj na temelju resursa temeljenih na bogatoj sakralnoj baštini. Preduvjet tržišne valorizacije sakralne baštine je suradnja lokalnih dionika (gradske uprave, katoličke crkve, poslovnog sektora, udruga i dr.). Naime, kao što smo već naveli specifičnost ove predispozicije kojom Grad Vodnjan – Dignano raspolaže trenutno donosi velike mogućnosti. Te mogućnosti se odnose na sve dionike koji djeluju na području Grada Vodnjan – Dignano. Zbog toga je važno da se u donošenju odluka i smjernica daljnjeg održivog razvoja u participativan proces uključe svi dionici. Kao temeljni primjer i već provedeni model uspješne revitalizacije kojom Grad Vodnjan – Dignano raspolaže je primjer revitalizacije poljoprivrede. Stečenim višegodišnjim iskustvom u tome području i uključivanjem svih ostalih dionika u participativni proces moguće je primijeniti model održivog razvoja koji će definiranom strategijom i jasnim mjerama ostvariti svoj cilj.

6. ZAKLJUČAK

Cilj provedenog empirijskog istraživanja bio je dokazati temeljnu hipotezu rada, a to je da participativno uključivanje dionika u proces revitalizacije gospodarstva lokalnih zajednica u ruralnim područjima pridonosi zajedničkom prepoznavanju razvojnih izazova, prioriteta i mogućnosti te oblikovanju modela revitalizacije usklađenog s interesima dionika, kao i drugu pomoćnu hipotezu da participativno uključivanje dionika u proces revitalizacije gospodarstva Grada Vodnjan – Dignano, kao jedinice lokalne samouprave u ruralnom području, pridonijeti zajedničkom prepoznavanju razvojnih izazova, prioriteta i mogućnosti te oblikovanju modela revitalizacije gospodarstva usklađenog s interesima dionika.

Jedinice lokalne samouprave ruralnog područja unazad dvadesetak godina započele su proces kojim nastoje od svojih sredina stvoriti područja privlačna za život koja će biti u mogućnosti zadovoljiti sve današnje ljudske potrebe i visoku razinu kvalitete života. Pod tom pretpostavkom konstantno nastoje stvarati što bolje uvjete kojima će zadržati postojeće stanovništvo ali i privući nove ljude, kapital i investicije. Kako bi u tome uspjele od presudne je važnosti omogućiti da cjelokupna lokalna zajednica sudjeluje u procesu održivog razvoja, a zajednicu čine svi dionici koji djeluju na jednom području uključujući i lokalnu samoupravu. Zbog toga je vrlo važno da se prilikom oblikovanja strategije razvoja lokalne zajednice uzmu u obzir potrebe svih lokalnih dionika toga područja.

U ovom se radu istraživao model ili kombinacija više modela koji bi se trebali primijeniti u participativnom procesu održivog razvoja područja Grada Vodnjan – Dignano. Kao primjeri različitih modela održivoga razvoja u ovom su radu navedeni primjeri Općine Sutrio u Italiji te Općine Preddvor u Sloveniji. Temeljem odabranih primjera može se zaključiti kako su i u jednom i u drugom slučaju, koristeći dva različita modela, u revitalizaciju i održivi razvoj tih područja bili uključeni razni lokalni dionici.

Provedeno empirijsko istraživanje na području Grada Vodnjan – Dignano pokazalo je da je određeni broj javnih usluga na tome području zadovoljavajuće razine, primjerice predškolski odgoj i osnovno obrazovanje, zdravstvena i socijalna skrb, briga o starijima i nemoćnima, ponuda kulturnih događaja, ponuda koncerata i zabave te ponuda sporta i srodnih aktivnosti. To znači da je lokalna samouprava do sada već prepoznala određene potrebe lokalnih dionika i da se ide u pravom smjeru. Ipak, postoje određena područja za koja ispitanici smatraju da pružaju ispod prosječnu razinu zadovoljstva te bi u njih trebalo i dalje ulagati. U prvom redu se nalazi komunalna i ostala infrastruktura, a zbog nedovoljne valoriziranosti više bi se snago trebalo usmjeriti u jaču promociju destinacije, u efikasnost određenih institucija i organizacija, veću uključenost mladih u cjelokupni proces razvoja, poboljšanje komunikacije prema određenim skupinama dionika te posebno na pružanje informacija svim

dionicima o mogućnostima financiranja projekata i ulaganja koja nude različiti lokalni, regionalni, nacionalni ili međunarodni izvori financiranja.

S obzirom na uočene slabosti navedene u Swot matrici Strategije razvoja Grada Vodnjan- Dignano, moguće je zaključiti da su upravo u rezultatima provedenog empirijskog istraživanja u kojem su sudjelovali razni dionici prikazani prijedlozi, vizije i preporuke povezane sa slabostima Swot matrice a iz kojih je moguće definirati potrebne smjernice za buduću revitalizaciju.

Osim korištenja rezultata za potrebe razvoja promatranog područja, rezultati provedenog istraživanja mogu se koristiti i za potrebe drugih jedinica lokalne samouprave sličnih osobina.

Rezultati provedenog istraživanja jedinici lokalne samouprave daju inpute o tome što lokalni dionici misle o trenutnom stanju i što žele u budućnosti a isto tako mogu poslužiti i gospodarstvenicima i potencijalnim ulagačima da razmisle o budućim poduzetničkim ulaganjima. Također, dobiveni rezultati mogu se primijeniti kao temelj i podloga za daljnja istraživanja u okviru općinskih, gradskih, županijskih i državnih institucija, a s obzirom na to da istraživanje obiluje velikim brojem statističkih podataka isti se mogu koristiti kao izvori za određene analize i obrade podataka. Obrazovne institucije, sveučilišta i instituti mogu dobivene podatke koristiti za potrebe daljnjih istraživanja, poglavito vezano uz temu lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice. Što se tiče doprinosa struci ovo istraživanje ukazuje na veliku važnost uključenosti lokalne zajednice u participativni proces planiranja održivog razvoja određenog ruralnog područja.

POPIS LITERATURE

Knjige

1. Čavrak V., Andabaka A., Sekur T.,(2016), Regionalni razvoj i fiskalna decentralizacija, Gospodarstvo Hrvatske, Zagreb: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
2. Črnjar, M., Črnjar, K., (2009), Menadžment održivoga razvoja, Opatija; Rijeka: Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu; Glosa
3. Đokić, I.; Rašić Bakarić, I.; Šišinački, J. (2010), Strateški programi lokalno razvoja – hrvatska iskustva, Naklada Jesenski i Turk i Ekonomski institut, Zagreb
4. Kersan – Škabić, I. (2012), Ekonomija Europske unije, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel, za ekonomiju i turizam, Pula
5. Kersan – Škabić, I. (2015), Ekonomija Europske unije, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za ekonomiju i turizam, Pula

Članci

1. Bartoluci, M., et all. (2018), Sredstva EU fondova u funkciji razvoja ruralnog turizma u Hrvatskoj, str. 63-78, Acta Economica Et Turistica, Vol. 4 No. 1, dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=296320, [Posjećeno 22.01.2019.]
2. Čavrak, V., (2003), Održiv razvoj ruralnih područja Republike Hrvatske, str.62-74, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, Vol. 1 No. 1
3. Ćurić, K. (2010), Agroturizam kao dodatne djelatnosti na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, str. 101-104, Praktični menadžment : stručni časopis za teoriju i praksu menadžmenta, Vol. 1 No. 1, 2010., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/67853>, [Posjećeno 22.01.2019.]
4. Depoele, van L., Local development strategies in the EU, The Case of LEADER in Rural Development (Strategije lokalnog razvoja u EU-u, slučaj LEADER-a u okviru ruralnog razvoja), str. 4.
5. Koprić, I. (2019), Djelokrug lokalne i područne (regionalne) samouprave, str. 35-79, Hrvatska i komparativna javna uprava : časopis za teoriju i praksu javne uprave, Vol. 5 No. 1, 2005., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/195254>, [Posjećeno 22.01.2019.]
6. Koprić, I., (2019), Karakteristike sustava lokalne samouprave u Hrvatskoj, Hrvatska i komparativna javna uprava : časopis za teoriju i praksu javne uprave, Vol. 10 No. 2, 2010,

dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=199811, [Posjećeno 2.11.2019.]

7. Lukić, A. (2010) O teorijskim pristupima ruralnom prostoru, Hrvatski geografski glasnik, 72 (2), 49-75, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/64972>, [Posjećeno 22.01.2019.]
8. Pejnović, D.; Radeljak Kaufmann, P.; Lukić, A. (2017): Utjecaj zadrugarstva na regionalni i ruralni razvoj Hrvatske, Hrvatski geografski glasnik, str.51-85, Hrvatski geografski glasnik, Vol. 79 No. 2, 2017., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/192154>, [Posjećeno 22.01.2019.]
9. Plet, I (2009), Regione autonoma FVG (Friuli Venezia Giulia) – Evoluzione delle forme complementari di ricettività turistica in FVG, dostupno na: https://www.regione.fvg.it/rafv/export/sites/default/RAVFG/GEN/statistica/Allegati/Turismo_complementare_dicembre_2009.pdf[Posjećeno 22.11.2019.]
10. Puljiz J., Biondić I., (2018), Izrada prijedloga nove NUTS 2 klasifikacije u Republici Hrvatskoj, studija, Institut za razvoj i međunarodne odnose

Ostali izvori (zakoni, dokumenti, web stranice)

1. Europska Komisija (2014), Smjernice za lokalni razvoj pod vodstvom zajednice namijenjene lokalnim sudionicima, dostupno na https://ec.europa.eu/regional_policy/hr/information/publications/guidelines/2014/guidance-on-community-led-local-development-for-local-actors, [Posjećeno 22.01.2018.]
2. Di Palma, S., (2015), Gli effetti socio-economici della modalità dell'albergo diffuso, POR FESR 2007-2013, dostupno na: https://www.consiglio.regione.fvg.it/export/sites/consiglio/attivita/valutazione/attivita_allegati/Leg11_MV03_C_ALL2.PDF[Posjećeno 22.11.2019.]
3. Brugaletta, F., (1998), Diritto&diritti dal 1996, dostupno na: <https://www.diritto.it/l-albergo-diffuso/>, [Posjećeno 22.11.2019.]
4. Comune di Sutrio, dostupno na: www.comune.sutrio.ud.it, [Posjećeno dana 18.2.2019.]
5. Državni zavod za statistiku, dostupno na: <https://www.dzs.hr/>. [Posjećeno dana 18.2.2019.]
6. Botrić, V., Jurlina Alibegović, D., Mervar, A., Vehovec, M., (2019), Pristupanje Euroskoj Uniji, očekivani ekonomski učinci, Ekonomski institut, Zagreb, dostupno na: https://www.eizg.hr/userdocsimages/publikacije/knjige/pristupanje_Europskoj_uniji_ocekivani_ekonomski_ucinci.pdf, [Posjećeno 15.08.2019.]
7. EAGF (2019), Europski fond za garancije u poljoprivredi, dostupno na: <http://europski-fondovi.eu/eagf>, [Posjećeno 22.12.2019.]
8. EU (2018), Ruralni razvoj od 2014. do 2020., dostupno na: [/ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020_hr](https://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020_hr), Posjećeno dana 24.04.2018., [Posljednji put ažurirano: 23/12/2016]

9. EU (2018), Smjernice za lokalni razvoj pod vodstvom zajednice namijenjene lokalnim sudionicima, dostupno na: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/guidance_clld_local_actors_hr.pdf, [Posjećeno 26.04.2018.]
10. EU (2018), Živopisna ruralna područja i kvalitetni poljoprivredni proizvodi, dostupno na: europa.eu/european-union/topics/agriculture_hr, Posjećeno dana [Posjećeno 24.04.2018.]
11. Europski fondovi (2019), Ipard program, dostupno na: <http://europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/IPARD%20PROGRAM.pdf>, [Posjećeno 19.04.2019.]
12. Europski Gospodarski i Socijalni Odbor (2014), Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice kao instrument Kohezijske politike za lokalni, ruralni, gradski i prigradski razvoj za razdoblje 2014.–2020.” (razmatračko mišljenje na zahtjev Grčke tijekom njezina predsjedavanja Vijećem EU-a) (2015/C 230/01), str. 2-7, [Posjećeno 19.01.2019.]
13. Europska komisija (2014), Politika Europske Unije: Regionalna politika – Jačanje konkurentnosti europskih regija i gradova, poticanje rasta i otvaranje radnih mjesta, str. 6-15, Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije, 2014.
14. Europski revizorski sud (2017), Tematsko izvješće (16/2017): Izrada programa ruralnog razvoja (16/2017), dostupno na: <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/rd-programming-16-2017/hr/>, Pristupljeno: 16.10.2019.
15. Grad Vodnjan – Dignano (2018), Strategija razvoja Grada Vodnjana – Dignano 2015.-2020.” dostupno na: www.vodnjan.hr
16. Institut za razvoj i međunarodne odnose (2018), Izrada prijedloga nove NUTS 2 klasifikacije u Republici Hrvatskoj, dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti%20%20dokumenti/Izrada%20prijedloga%20nove%20NUTS%20klasifikacije%20u%20RH%20012019.pdf>, [Posjećeno 22.01.2018.]
17. HMRR (2018), Što je to ruralni razvoj?, dostupno na: <http://www.hmrr.hr/hr/ruralni-razvoj/sto-je-to-ruralni-razvoj/> [Posjećeno 22.01.2018.]
18. HMRR (2019), Što je LAG, dostupno na: <http://www.hmrr.hr/hr/leader/sto-je-lag/> [Posjećeno 13.11.2019.]
19. Kesner-Škreb, M. (2018), Zajednička poljoprivredna politika Europske unije, *Financijska teorija i praksa*, 2008, 32 (4), str. 543-545 dostupno na: <http://www.ijf.hr/pojmovnik/zpp.htm>, [Posjećeno 22.01.2018.]
20. Intermediaprojekt (2018), Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EAFRD), dostupno na: <https://intermediaprojekt.hr/2017/01/28/europski-poljoprivredni-fond-za-ruralni-razvoj-eafrd/>, [Posjećeno 26.04.2018.]
21. Istarska Županija, Zemljopisni podaci, dostupno na: <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=263>, [Posjećeno 19.04.2019.]

22. LAG Južna Istra (2018), Lokalna akcijska grupa, dostupno na: <https://www.lag-juznaistra.hr>, [Posjećeno 24.04.2018.]
23. LAG Južna Istra (2018), Leader pristup – praktični vodič, dostupno na: <http://www.lag-laura.hr/wp-content/uploads/2010/08/LEADER-PRISTUP.pdf>, [Posjećeno 26.04.2018.]
24. LAG Južna Istra (2018), Lokalna razvojna strategija do 2014. godine, dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/638334>, [Posjećeno 22.01.2018.]
25. Lagvuk (2018), Leader pristup, dostupno na: <http://www.lagvuka-dunav.hr/leader-pristup/leader-pristup> [Posjećeno 26.04.2018.]
26. Leader (2018), Leader, dostupno na: <http://www.lmh.hr/leader-clld/leader>, [Posjećeno 26.04.2018.]
27. LAG Južna Istra (2018), Lokalna razvojna strategija LAG-a „Južna Istra“ za razdoblje 2014-2020., dostupno na: <https://www.lag-juznaistra.hr>, [Posjećeno 24.04.2018.]
28. Marsilio, E, et al (2015), L' albergo diffuso in Carnia, Comune di Sutrio, dostupno na: <http://www.comune.sutrio.ud.it/>, [Posjećeno 24.04.2019.]
29. Ministarstvo Poljoprivrede Republike Hrvatske (2019): Prioriteti Hrvatske politike, dostupno na: <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/poljoprivreda-173/poljoprivredna-politika/prioriteti-hrvatske-politike/179>, [Posjećeno 29.12.2019.]
30. Ministarstvo uprave Republike Hrvatske, Lokalna samouprava, dostupno na: https://uprava.gov.hr/UserDocsImages/Lokalna%20samouprava/zupanije_RH.pdf. [Posjećeno 29.12.2019.]
31. Mišljenje Odbora regija o lokalnom razvoju pod vodstvom zajednice, SL C 17 od 19.1.2013., str. 18.
32. Občina Preddvor, dostupno na: <https://www.preddvor.si/>, [Posjećeno 29.05.2019.]
33. Občina Predvor (2012), Daljinsko ogrevanje Preddvora na lesno biomaso, dostupno na: <https://www.preddvor.si/>[Posjećeno 29.05.2019.]
34. Občina Predvor (2012), Većnamenski informacijski center Preddvor, dostupno na: <https://www.preddvor.si/>[Posjećeno 29.05.2019.]
35. Občina Predvor (2016), Strategija trajnog razvoja Občine Preddvor s poudarkom na turizmu 2016-2026, dostupno na: <https://www.preddvor.si/>[Posjećeno 29.05.2019.]
36. ODRAZ (2013), Novi pristup lokalnom razvoju u EU 2014.-2020., dostupno na: <http://www.odraz.hr/hr/nase-teme/lokalni-razvoj/lokalni-razvoj-voden-zajednicom>, [Posjećeno 26.04.2018.]
37. ODRAZ (2019), Pionir pristupa ruralnom razvoju LEADER u Hrvatskoj, dostupno na: <http://www.odraz.hr/media/270180/odraz%20i%20leader.pdf>, [Posjećeno 23.04.2019.]
38. ODRAZ (2019), Zajedno za održivi razvoj ruralnih područja, dostupno na: http://www.odraz.hr/media/146901/leader%20prirucnikzajedno%20za%20odrzivi%20razvoj_web.pdf, [Posjećeno 27.04.2018.]

39. OECD (2019), Rurban (Rural-Urban) Partnerships, dostupno na: <http://www.oecd.org/regional/rurbanrural-urbanpartnerships.htm>, [Posjećeno 26.04.2019.]
40. Ruralna Hrvatska (2019), 10X10 za ruralnu Hrvatsku, dostupno na: <http://www.geografija.hr/hrvatska/10-x-10-za-ruralnu-hrvatsku/>, [Posjećeno 26.04.2019.]
41. Savjetodavna (2018), Razvoj zajedničke poljoprivredne politike u EU, dostupno na: <http://www.savjetodavna.hr/vijesti/2/2787/razvoj-zajednicke-poljoprivredne-politike-u-eu/>, dana [Posjećeno 22.01.2018.]
42. Stormeo. I, (2015), La cooperativa di comunità, Comune di Sutrio, dostupno na: www.comune.sutrio.ud.it, [Posjećeno 22.01.2019.]
43. Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske (NN 106/2017)
44. Strukturni fondovi (2018), Program ruralnog razvoja 2014.-2020., dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/program-ruralnog-razvoja-2014-2020/>, [Posjećeno 24.04.2018.]
45. Turizam (2019), Difuzni hotel – koncept u kojem je gost privremeni mještatin, dostupno na: <https://hrturizam.hr/difuzni-hotel-koncept-u-kojem-je-gost-privremeni-mjestatin/>, [Posjećeno 15.08.2019.]
46. Udruga gradova (2019), Vizije gradova i prostora međunarodne preporuke za prostorni i urbani razvoj, dostupno na: <https://www.udruga-gradova.hr/dogadjanja/vizije-gradova-prostora-medunarodne-preporuke-prostorni-urbani-razvoj/>, [Posjećeno 22.07.2019.]
47. Vlada Republike Hrvatske (2014), Operativni program: Konkurentnost i kohezija 2014. - 2020., dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages/Istaknute%20teme/Hrvatskoj%20na%20raspolaganju%2010,7%20miliardi%20eura%20iz%20EU%20fondova/Operativni%20program%20Konkurentnost%20i%20kohezija%202014.%20-%202020..%20hrv%2027112014.pdf>, [Posjećeno 22.07.2019.]
48. Vlada Republike Hrvatske (2017), Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020. godine, dostupno na: https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages/O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj/razvojne%20strategije/Strategija%20regionalnog%20razvoja%20Republike%20Hrvatske%20za%20razdoblje%20do%20kraja%202020._HS.pdf, [Posjećeno 22.07.2019.]
49. Zadnikar, M., (2018), Viharnik, dostupno na: http://www.gorenjski.glas.si/supplement/64a484t2u2y2y22394w2x224f4233484n5d4t2w2j594l5i554b4b4e4e45433z2o2g3q484w25494r274z264n2m3a3d3r2n2/Viharnik_20181221_04.pdf, [Posjećeno 19.04.2019.]
50. Zanier, L, (2015), Regione autonoma FVG – L'albergo diffuso nella montagna del Friuli Venezia - Giulia, Comune di Sutrio, dostupno na: www.comune.sutrio.ud.it, [Posjećeno 22.01.2019.]

51. Zakon o financiranju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave NN 127/17
52. Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj samoupravi) pročišćeni tekst, dostupno na:
<https://www.zakon.hr/z/132/Zakon-o-lokalnoj-i-podru%C4%8Dnoj-%28regionalnoj%29-samoupravi>.

SAŽETAK NA HRVATSKOM JEZIKU

Nakon što su se unazad nekoliko desetljeća na području Europske unije dogodile velike promjene na globalnoj razini uzrokovane ubrzanim tehnološkim rastom te napretkom koje su imale značajan utjecaj na životne prilike i društveni standard posebno ruralnih područja koja su doživjela pravi proces degradacije prostora i depopulacije uzrokovane migracijom stanovništva u smjeru urbanih područja, tijekom posljednjih godina velik je dio politika Europske unije usmjeren upravo na ponovnu revitalizaciju i razvoj tih područja kako bi se stvorili uvjeti za povratak stanovništva u smjeru istih.

Rad obuhvaća održiv razvoj ruralnih područja Europske Unije, Republike Hrvatske, odabrana obilježja gospodarstva Grada Vodnjan – Dignano te analizu empirijskog istraživanja koje je obuhvaćalo mogućnost održivog razvoja i revitalizacije Grada Vodnjan – Dignano kroz participativno uključivanje dionika.

Ovo istraživanje je pokazalo da na području Grada Vodnjan – Dignano, koje je u svojoj povijesti bilo izloženo upravo takvom procesu degradacije i depopulacije, postoje izvrsni preduvjeti za povratak stanovništva i revitalizaciju područja. Dok je određena razina javnih usluga na zadovoljavajućoj razini postoji određeni dio istih koje je neophodno unaprijediti kako bi bile zadovoljene potrebe lokalnog stanovništva. Ujedno, postoji i volja lokalne zajednice da se uključi u procese participiranja i odlučivanja u smjeru budućeg razvoja.

Rezultate provedenog istraživanja moguće je koristiti za buduće analize izrade Strategija i planova, te participativno uključivanje dionika u ostalim istraživanjima.

Zbog toga samo zajedničkom sinergijom lokalne samouprave i lokalne zajednice mogu biti prepoznate potrebe i prioriteti te mogućnosti budućeg razvoja Grada Vodnjan – Dignano.

Ključne riječi: ruralna područja, lokalna zajednica, participiranje, revitalizacija, Europska Unija.

SUMMARY

After last several decades in the area of European Union and major changes that happened on the global scale caused by accelerated technological growth and socio - social progress that had a significant impact on the liveability and the social standard of especially rural areas that have experienced the real process of degradation of space and depopulation caused by migration of the population towards urban areas over recent years a major part of the European Union's policy is aimed at re-revitalizing and developing these areas in order to create conditions for the return of the population in the direction of them.

The paper includes sustainable development of rural areas of the European Union, the Republic of Croatia, selected features of the economy of the City of Vodnjan - Dignano and analysis of empirical research that included the possibility of sustainable development and revitalization of the City of Vodnjan - Dignano through participatory involvement.

This research has shown that in the area of the City of Vodnjan - Dignano, which has been exposed to such a process of degradation and depopulation in its history, exist excellent preconditions for the return of the population and revitalization of the area. While a certain level of public services is at a satisfactory level there are certain parts of it that is necessary to improve in order to meet the needs of the local population. At the same time, there is the will of the local community to engage in processes of participation and decision-making in the direction of future development.

The results of the conducted research can be used for future analyzes of the development of Strategies and plans, as well as participatory involvement of stakeholders in other research.

Therefore, only by the common synergy of local self-government and the local community there can be recognized the needs and priorities and the potential for future development of the Town of Vodnjan - Dignano.

Key words: rural areas, local community, participation, revitalization, European Union.

POPIS TABLICA

- Tablica 1. Dolasci i noćenja na području Grada Vodnjan - Dignano za razdoblje od 2008.godine do 2018. godine.....67
- Tablica 2. Dolasci i noćenja na području Grada Vodnjana – Dignano po odabranim zemljama za razdoblje od 2008. godine do 2018. godine.....67
- Tablica 3a - Broj tvrtki po veličini na području Grada Vodnjana – Dignano u razdoblju od 2014. godine do 2016. godine.....68
- Tablica 3b - Broj tvrtki po veličini na području Grada Vodnjana – Dignano u razdoblju od 2017. godine do 2018. godine.....68
- Tablica 4a – Broj zaposlenih po djelatnostima na području Grada Vodnjan - Dignano u razdoblju od 2014. godine do 2016. godine za mikro, mala i srednja poduzeća.....69
- Tablica 4b – Broj zaposlenih po djelatnostima na području Grada Vodnjan - Dignano u razdoblju od 2017. godine do 2018. godine za mikro, mala i srednja poduzeća.....70
- Tablica 5 – Ukupni prihodi i udio pojedinih prihoda u ukupnim приходima po djelatnostima na području Grada Vodnjan – Dignano u razdoblju od 2014. godine do 2018. godine.....71
- Tablica 6 – Ukupni rashodi i udio pojedinih rashoda u ukupnim rashodima po djelatnostima na području Grada Vodnjan – Dignano u razdoblju od 2014. godine do 2018. godine.....72
- Tablica 7 - SWOT matrica gospodarstva Grada Vodnjana – Dignano 2019. godine.....75
- Tablica 8 - Struktura uzorka.....103
- Tablica 9 – Osnovna djelatnost ispitanika.....105
- Tablica 10 - Prioriteti prema dvima smjerovima razvoja.....121
- Tablica 11 – Prioriteti budućega razvoja.....122

POPIS GRAFIKONA

- Grafikon 1 – Prihodi i primici Grada Vodnjan - Dignano za razdoblje od 2010. godine do 2019. godine (u kn).....77
- Grafikon 2 – Udio prihoda i primitaka od financijske imovine i zaduženja Grada Vodnjan - Dignano za razdoblje od 2010. godine do 2019. godine.....78
- Grafikon 3 – Porezni prihodi Grada Vodnjan - Dignano za razdoblje od 2010. godine do 2019. godine (u kn).....79
- Grafikon 4 – Prihodi od imovine Grada Vodnjan - Dignano za razdoblje od 2010. godine do 2019. godine (u kn).....80
- Grafikon 5 - Kretanje prihoda od upravnih i administrativnih pristojbi, pristojbi po posebnim propisima i naknada Grada Vodnjan - Dignano za razdoblje od 2010. godine do 2019. godine (u kn).....81
- Grafikon 6 - Struktura rashoda i izdataka Grada Vodnjana - Dignano za razdoblje od 2010. do 2019. godine (u kn).....82
- Grafikon 7 - Rashodi za zaposlene i materijalni rashodi Grada Vodnjana - Dignano za razdoblje od 2010. do 2019. godine (u kn).....83
- Grafikon 8 - Struktura materijalnih rashoda Grada Vodnjana - Dignano za razdoblje od 2010. do 2019. godine (u kn).....84
- Grafikon 9 - Subvencije, pomoći i donacije Grada Vodnjana - Dignano za razdoblje od 2010. do 2019. godine (u kn).....85
- Grafikon 10 - Rashodi Grada Vodnjana - Dignano za nabavu nefinancijske imovine za razdoblje od 2010. do 2019.....86
- Grafikon 11 - Rashodi Grada Vodnjana - Dignano prema funkcijskoj klasifikaciji za razdoblje 2010. do 2019. godine (u kn).....87
- Grafikon 12 - Ostvareni proračunski suficit/deficit u promatranom razdoblju od 2010. do 2019. godine (u kn).....88
- Grafikon 13 - Dobne skupine ispitanika.....101
- Grafikon 14 - Razina zadovoljstva kvalitetom javnih usluga u Gradu Vodnjanu.....106
- Grafikon 15 - Ponuda aktivnosti.....107
- Grafikon 16 - Razina čistoće.....108
- Grafikon 17 - Zadovoljstvo razvojem grada tijekom posljednjih deset godina.....109
- Grafikon 18 - Sudjelovanje lokalne zajednice u planiranju i odlučivanju.....110
- Grafikon 19 - Planiranje razvoja grada.....111
- Grafikon 20 - Informiranost građana.....112

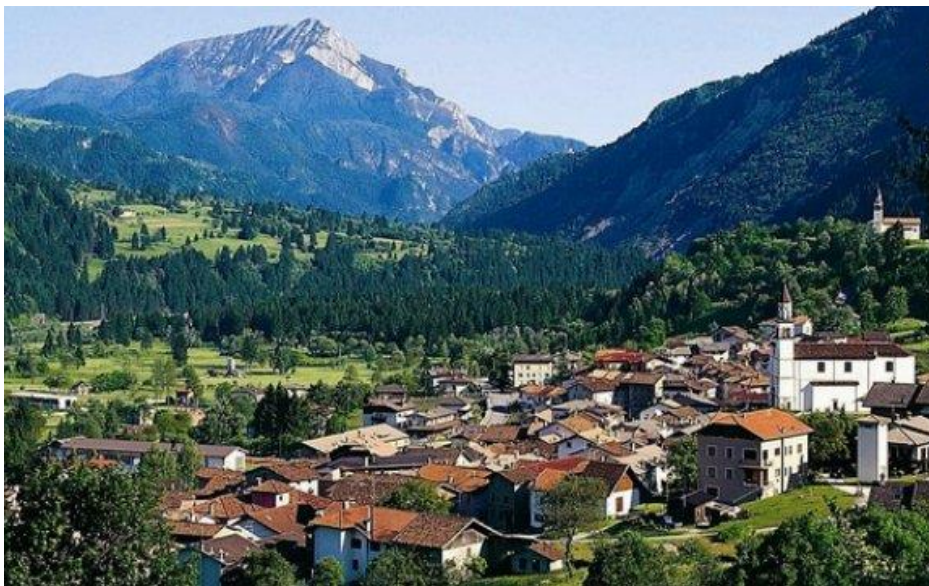
- Grafikon 21a. Najznačajnije slabosti (ograničenja) razvoja.....113
- Grafikon 21b. Srednje značajne slabosti (ograničenja) razvoja.....114
- Grafikon 21c. Manje značajne slabosti (ograničenja) razvoja.....115
- Grafikon 22 - Izvori financiranja.....116
- Grafikon 23 - Poznavanje mogućnosti financiranja daljnjeg razvoja djelatnosti117
- Grafikon 24 - Plan ulaganja i korištenje sredstava Grafikon 25 - Ulaganja u svrhu razvoja i revitalizacije grada.....118
- Grafikon 26 - Ključna djelatnost.....119
- Grafikon 27. Prioriteti za budući razvoj.....123

POPIS SLIKA

• Slika 1 - Općina Sutrio.....	28
• Slika 2 - Manifestacija “Borghi E Presepi” Sutrio.....	28
• Slika 3 – Albergo Diffuso “Borgo Soandri” Sutrio.....	30
• Slika 4 – Albergo Diffuso “Borgo Soandri” Sutrio – autohtono uređenje.....	30
• Slika 5 - Sutrio - Kuća drva (revitalizirana stara pilana).....	30
• Slika 6 - Sutrio – planina i skijalište Zoncolan (1750m).....	30
• Slika 7 - Općina Preddvor.....	30
• Slika 8 - Dječji Vrtić “Storžek” Preddvor.....	37
• Slika 9 - Višenamjenski Informacijski Centar Preddvor.....	40
• Slika 10 - Preddvor - Jezero Črnava i Hotel Bor.....	36
• Slika 11 - Preddvor - pogled sa planine Storžič (2132m).....	36
• Slika 12 - Preddvor – rijeka Kokra.....	63
• Slika 13 - Manifestacija „Dani mladog maslinovog ulja“.....	63
• Slika 14 - Vinograd na području Vodnjanštine.....	61
• Slika 15 - FLYinFEST manifestacija.....	63
• Slika 16 - Bumbarska fešta.....	64
• Slika 17 - Međunarodni festival folkloru „Leron“ u Vodnjanu-Dignano.....	64
• Slika 18 - Sveta tijela u crkvi sv. Blaž u Vodnjanu – Dignano.....	65
• Slika 19 - Ruralni turizam u Vodnjanu – Dignano.....	65
• Slika 20 - Biciklijada u Vodnjanu – Dignano.....	94
• Slika 21 - Projekt info point TZ Vodnjan – Dignano (REVITAS II).....	95
• Slika 22 - Projekt rural design – urbana i pješačka turistička signalizacija.....	94
• Slika 23 - Projekt Sharing – Bratimljenje Vallefoglia Italija.....	96

PRILOG SLIKA

Slika 1 - Općina Sutrio

Izvor:https://www.google.hr/search?q=comune+di+sutrio&rlz=1C1WSCA_enHR527HR529&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiH7_zw2_fdAhVFp4sKHQTnBXwQ_AUIDygC&biw=1280&bih=739#imgrc=-gnq87aNeyfcUM: Posjećeno 25.10.2018.

Slika 2 - Manifestacija “Borghi E Presepi” Sutrio

Izvor:https://www.google.hr/search?q=borghi+e+presepi+sutrio+2017&rlz=1C1WSCA_enHR527HR529&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjDycic3ffdAhUll4sKHU55CYsQ_AUIDigB&biw=1280&bih=739#imgrc=M-hGtvY74VdjMM Posjećeno 25.10.2018

Slika 3 – Albergo Diffuso “Borgo Soandri” Sutrio

Izvor:https://www.google.hr/search?q=albergo+diffuso+borgo+soandri&rlz=1C1WSCA_enHR527HR529&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiGuYDG3PfdAhXlqIsKHdwpDMcQ_AUIDygC&biw=1280&bih=739#imgrc=e4Ds749jO_Qi-MPosjećeno 25.10.2018.

Slika 4 – Albergo Diffuso “Borgo Soandri” Sutrio – autohtono uređenje

Izvor:https://www.google.hr/search?q=albergo+diffuso+borgo+soandri&rlz=1C1WSCA_enHR527HR529&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwj_bV3vfdAhUkx4sKHaCtAE4Q_AUIDygC&biw=1280&bih=739#imgrc=09RV1BDyVUrCuMPosjećeno 25.10.2018.

Slika 5 - Sutrio - Kuća drva (revitalizirana stara pilana)

Izvor:https://www.google.hr/search?q=SUTRIO+VECCHIA+SEGHERIA&rlz=1C1WSCA_enHR527HR529&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjHnNiT6_fdAhWfxIsKHcnyA6YQ_AUIDygC&biw=1280&bih=739#imgrc=D7hMNEw7NB46qMP Posjećeno 25.10.2018.

Slika 6 - Sutrio – planina i skijalište Zoncolan (1750m)

Izvor:https://www.google.hr/search?q=ZONCOLAN+SUTRIO&rlz=1C1WSCA_enHR527HR529&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwi_xImw6vfdAhXMIYsKHZMTBKIQ_AUIDigB&biw=1280&bih=739#imgrc=n1T4kEtF8ErdyMP Posjećeno 25.10.2018.

Slika 7 - Općina Preddvor

Izvor:https://www.google.hr/search?rlz=1C1WSCA_enHR527HR529&biw=1280&bih=739&tbm=isch&sa=1&ei=qMe7W8GSHYnUsAea6KzwDA&q=preddvor+pogled&oq=preddvor+pogled&gs_l=img.3...72344.75802.0.76253.15.15.0.0.0.165.1507.4j9.13.0...0...1c.1.64.img..2.9.1058...0i30k1j0i19k1j0i30i19k1j0i5i30i19k1j0i8i30k1j0i24k1.0.0Bvsag9Duc0#imgrc=66PjPGkVIIBACM
Posjećeno 25.10.2018.

Slika 8 - Dječji Vrtić “Storžek” Preddvor

Izvor:https://www.google.hr/search?q=vrtec+preddvor&rlz=1C1WSCA_enHR527HR529&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjVsfCH4_fdAhVnpYsKHZdmAPQQ_AUIDigB&biw=1280&bih=739#imgrc=Iofl0irFYqiOOM Posjećeno 25.10.2018.

Slika 9 - Višenamjenski Informacijski Centar Preddvor

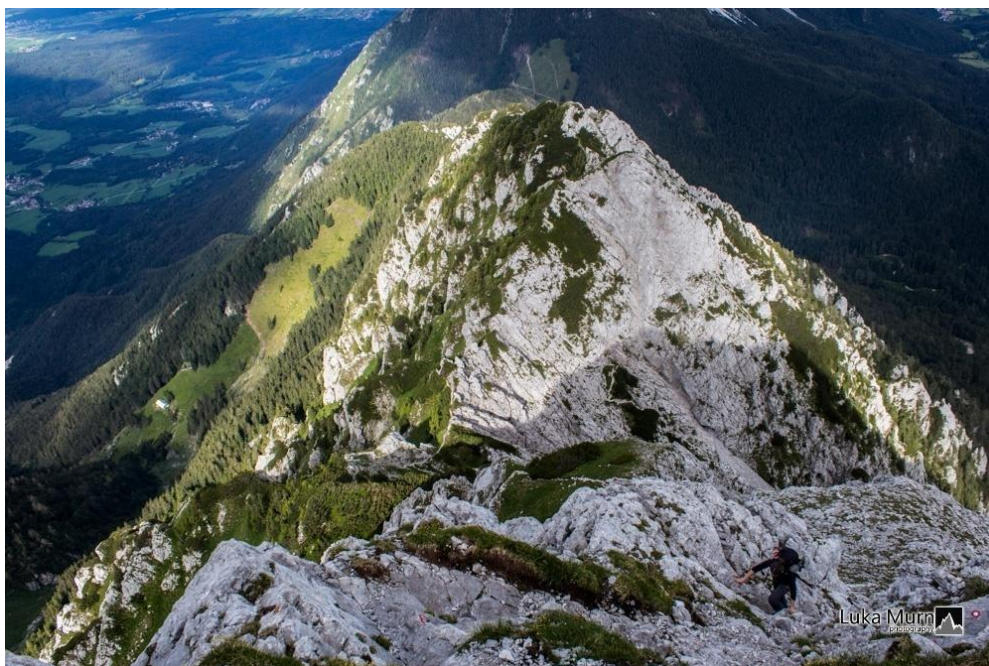
Izvor:https://www.google.hr/search?rlz=1C1WSCA_enHR527HR529&biw=1280&bih=739&tbm=isch&sa=1&ei=5si7W4D0IIHUKwWPnJmYCA&q=INFORMACIJSKI+CENTAR+PREDDVOR&oq=INFORMACIJSKI+CENTAR+PREDDVOR&gs_l=img.3...20647.48648.0.49313.92.55.13.5.6.0.433.5786.4j40j41.45.0...0...1c.1.64.img..37.37.3004...0j0i19k1j0i10i19k1j0i10i24k1j0i30k1j0i24k1j0i5i30k1.0.sGeCj2dD-Vw#imgcr=mJcXdGhUKG7O2M Posjećeno 25.10.2018.

Slika 10 - Preddvor - Jezero Črnava i Hotel Bor

Izvor:https://www.google.hr/search?rlz=1C1WSCA_enHR527HR529&biw=1280&bih=739&tbm=isch&sa=1&ei=yMq7W9uJJ8fjkgWjqYmQDw&q=hotel+bor+preddvor&oq=hotel+bor+preddvor&gs_l=img.3..0i30k1j0i24k113.59552.66803.0.67249.39.17.0.8.8.0.214.1754.2j9j2.13.0...0...1c.1.64.img..20.18.1472...0j0i67k1j0i8i30k1.0.R9DR3pHHkoQ#imgcr=fPUHM_wh0NdWMM Posjećeno 25.10.2018.

Slika 11 - Preddvor - pogled sa planine Storžič (2132m)

Izvor:https://www.google.hr/search?rlz=1C1WSCA_enHR527HR529&tbm=isch&sa=1&ei=887W8SnKa35sAfXvL3ADw&q=stor%C5%BEi%C4%8D+pogled+z+preddvora&oq=stor%C5%BEi%C4%8D+pogled+z+preddvora&gs_l=img.3...92631.100090.0.100871.26.24.2.0.0.0.172.2521.4j19.23.0....0...1c.1.64.img..1.3.246...0j0i5i30k1j0i30k1j0i24k1.0.CpKbdi2IOA0#imgrc=blZTclGldBMZkM Posjećeno 25.10.2018.

Slika 12 - Preddvor – rijeka Kokra

Izvor:https://www.google.hr/search?rlz=1C1WSCA_enHR527HR529&biw=1280&bih=739&tbm=isch&sa=1&ei=MtG7W7bjBIfxrgSYppywBA&q=REKA+KOKRA+SLAP&oq=REKA+KOKRA+SLAP&gs_l=img.3...7501.8696.0.9743.5.5.0.0.0.107.389.2j2.4.0...0...1c.1.64.img..1.0.0...0.qdJkOrRqz_g#imgrc=6FMMqB1im_NjaM_Posjećeno+25.10.2018.

Slika 13 - Manifestacija „Dani mladog maslinovog ulja“

Preuzeto sa: [http://www.regionalexpress.hr/site/more/otvoreni-13.-dani-mladog-maslinovog-ulja\(26.01.2018.\)](http://www.regionalexpress.hr/site/more/otvoreni-13.-dani-mladog-maslinovog-ulja(26.01.2018.))

Slika 14 - Vinograd na području Vodnjanštine

Preuzeto sa: vlastita izrada autora (26.01.2018.)

Slika 15 - FLYinFEST manifestacija

Preuzeto sa:<http://www.vodnjan.hr/hr/manifestacije/flyinfest---medunarodni-festival-zmajeva-od-23-25062017-na-perojskoj-plazi>, (26.01.2018.)

Slika 16 - Bumbarska fešta

Preuzeto sa: [http://cdn.regionalexpress.hr/images/uploads/bumbarska_\(5\).jpg](http://cdn.regionalexpress.hr/images/uploads/bumbarska_(5).jpg) (26.01.2018.)

Slika 17 - Međunarodni festival folklor „Leron“u Vodnjanu-Dignano

Preuzeto sa: <http://www.vodnjan.hr/hr/manifestacije-/medunarodni-festival-folklor-leron>
(26.01.2018.)

Slika 18 - Sveta tijela u crkvi sv. Blaž u Vodnjanu - Dignano

Preuzeto sa: <http://zupavodnjan.com/sveta-tijela#!> (26.01.2018.)

Slika 19 - Ruralni turizam u Vodnjanu - Dignano

Pruzeto sa:

[http://ipress.rtl.hr/gospodarstvo/za-ruralni-turizam-do-sada-isplaceno-47- milijuna-kn-potpورا-najvise-otislo-u-istru--44326.html](http://ipress.rtl.hr/gospodarstvo/za-ruralni-turizam-do-sada-isplaceno-47-milijuna-kn-potpورا-najvise-otislo-u-istru--44326.html) (26.01.2018.)

Slika 20 - Biciklijada u Vodnjanu - Dignano

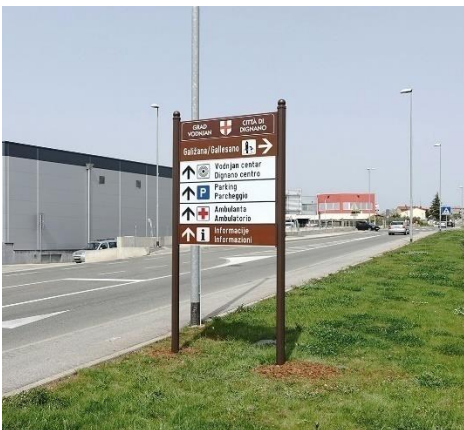
Preuzeto:<http://www.regionalexpress.hr/site/more/u-vodnjanu-odrzhana-biciklijada-jug-na-dva-kotacha> (26.01.2018.)

Slika 21 - Projekt info point TZ Vodnjan – Dignano (REVITAS II)

Izvor: <http://www.vodnjan.hr/zivjeti-na-vodnjanstini/udruge-i-ustanove/turisticka-zajednica>

Slika 22 - Projekt rural design – urbana i pješačka turistička signalizacija

Izvor: <http://www.vodnjan.hr/hr/novosti/postavljanje-urbane-i-pjesacke-turisticke-signalizacije>

Slika 23 - Projekt Sharing – Bratimljenje Vallefoglia Italija

Izvor: <http://www.vodnjan.hr/hr/novosti/bratimljenje-grada-vodnjan---dignano-u-sklopu-europskog-projekta-sharing>

PRILOG ANKETA

ANKETA - građani- članovi udruga

*Obavezno

1. E-adresa *

Spol *

Označite samo jedan oval.

M

Ž

Starost *

Označite samo jedan oval.

18-30

30-40

40-50

50-60

60-više

3. Kojom se osnovnom djelatnošću bavite? *

Označite samo jedan oval.

Turizam i ugostiteljstvo

Poljoprivreda

Obrt ili trgovina

Nesamostalan posao

Ostalo

Jeste li član neke Udruga i kojom se djelatnošću bavi Udruga čiji ste član? *

4. Ocijenite razinu zadovoljstva kvalitetom slijedećih javnih usluga u Vašem gradu:
(1-nezadovoljavajuće; 2-zadovoljavajuće; 3-dobro; 4-vrlo dobro; 5-izvrsno)

Zdravstvena i socijalna skrb (od 1 do 5) *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Predškolsko i osnovno obrazovanje *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Briga o starijima i nemoćnima *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Komunalna infrastruktura *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Javni prijevoz *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

5. Kako ste zadovoljni ponudom slijedećih aktivnosti u Vašem gradu: (1- nezadovoljavajuće; 2-zadovoljavajuće; 3-dobro; 4-vrlo dobro; 5-izvrsno)

Kulturni događaji i manifestacije (od 1 do 5) *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Koncerti i zabava *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Sport i srodne aktivnosti *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

6. Kako ste zadovoljni razinom čistoće, održavanja i zaštite okoliša u vašem gradu? (1-nezadovoljavajuće; 2-zadovoljavajuće; 3-dobro; 4-vrlo dobro; 5- izvrsno) *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

7. Kako biste ocijenili razvoj Vašega grada tijekom proteklih deset godina (1-nezadovoljavajuće; 2-zadovoljavajuće; 3-dobro; 4-vrlo dobro; 5-izvrsno) *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

8. Kako ste zadovoljni sa mogućnostima sudjelovanja lokalne zajednice (građana ili poduzetnika) u razvoju, planiranju i odlučivanju na području Vašega grada? (1-nezadovoljavajuće; 2-zadovoljavajuće; 3-dobro; 4-vrlo dobro; 5-izvrsno) *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

9. Jeste li do sada imali prilike sudjelovati u planiranju razvoja Vašega grada?

Ukoliko jeste navedite na koji ste način sudjelovali u tome? *

10. Raspoložete li redovito sa informacijama o aktivnostima, projektima i mogućnostima vezanim uz razvoj na području Vašega grada? Ukoliko je odgovor DA napišite koji su to izvori informacija? *

11. Navedite tri najznačajnija problema ili nedostatka koja ograničavaju sadašnji razvoj na području Vašega grada? *

12. Procjenite udio dosadašnjih izvora financiranja Vaših ulaganja u poboljšanje općih životnih potreba ili osobnog usavršavanja (pr. adaptacija krova ili fasade, studijska putovanja, tečajevi usavršavanja, edukacije, itd.): /upišite postotak na način da sveukupni zbroj bude 100%/ ili 0% (upisati % u sva polja)

Vlastiti izvori – uštedevina *

Zajmovi *

Poticaji i sredstva putem lokalne samouprave (općina, grad ili županija) *

Poticaji i sredstva putem nacionalnih ili europskih institucija i fondova *

Ostali izvori *

13. Jeste li upoznati s mogućnostima financiranja vezanim uz ulaganja u poboljšanje općih životnih potreba ili osobnog usavršavanja (pr. adaptacija krova ili fasade, studijska putovanja, tečajevi usavršavanja, edukacije, itd.) koje se nude? Koji su Vam izvori poznati: *

Odaberite sve točne odgovore.

- Lokalne samouprave i njihovih institucija (poticaji i sufinanciranja)
- Nacionalnih i europskih institucija i fondova
- Ostalo

14. Planirate li u budućnosti ulagati u poboljšanje općih životnih potreba ili osobnog usavršavanja (pr. adaptacija krova ili fasade, studijska putovanja, tečajevi usavršavanja, edukacije, itd.) koristeći sredstva koja stoje na raspolaganju? Iz kojih raspoloživih izvora to planirate učiniti: *

Odaberite sve točne odgovore.

- Lokalne samouprave i njihovih institucija (poticaji i sufinanciranja)
- Nacionalnih i europskih institucija i fondova
- Ostalo

15. Prema Vašem mišljenju rangirajte prioritete u buduća ulaganja u svrhu razvoja i revitalizacije Vašega grada: (od 1 najznačajniji do 3 značajan)

- Ulaganje u javnu i komunalnu infrastrukturu (zgrade, poduzetničke zone,...) *

- Ulaganje u poduzetništvo, obrt ili trgovinu (poslovni prostori, trgovine,...) *

- Poticaji i subvencije za poljoprivrednike, iznajmljivače, ugostitelje,... *
-

16. Koja je prema Vašem mišljenju ključna gospodarska djelatnost budućeg razvoja i revitalizacije Vašega grada? *

Označite samo jedan oval.

- Poljoprivreda
- Turizam, ugostiteljstvo i gastronomija
- Kulturna i sakralna baština
- Poduzetništvo, obrt i proizvodnja
- Trgovina

17. Prema Vašem mišljenju koji je od slijedeća dva smjera razvoja prioritetan za budućnost Vašega grada: *

Označite samo jedan oval.

- Razvoj i revitalizacija starogradske jezgre
- Razvoj ostalih lokacija izvan starogradske jezgre

18. Prema Vašem mišljenju koji je od slijedeća dva temelja razvoja prioritetan za budućnost Vašega grada: *

Označite samo jedan oval.

- Temeljiti budući razvoj na postojećim običajima, kulturnim i tradicijskim vrijednostima
- Istražiti i pronaći nešto sasvim novo što će postati cilj budućeg razvoja i revitalizacije

19. Prema Vašem mišljenju i redoslijedu važnosti nabrojite 3 prioriteta koji su za Vas od iznimnog značaja za budućnost Vašega grada? (redoslijedom od 1 kao najznačajnijeg do 3 kao značajnog)

1. *

2. *

3. *

20. Molimo Vas da napišete vrlo kratko mišljenje i komentar o tome kakva je Vaša vizija vezana uz budući razvoj Vašega grada? *

ANKETA - poljoprivreda

*Obavezno

1. E-adresa *

2. Spol *

Označite samo jedan oval.

M

Ž

3. Starost *

Označite samo jedan oval.

18-30

30-40

40-50

50-60

60-više

Kojom se osnovnom djelatnošću bavite? *

Označite samo jedan oval.

Turizam i ugostiteljstvo

Poljoprivreda

Obrt ili trgovina

Nesamostalan posao

Ostalo

4. Ocijenite razinu zadovoljstva kvalitetom slijedećih javnih usluga u Vašem gradu:
(1-nezadovoljavajuće; 2 zadovoljavajuće; 3-dobro; 4-vrlo dobro; 5-izvrsno)

Zdravstvena i socijalna skrb (od 1 do 5) *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Predškolsko i osnovno obrazovanje *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Briga o starijima i nemoćnima *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Komunalna infrastruktura *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Javni prijevoz *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

5. Kako ste zadovoljni ponudom slijedećih aktivnosti u Vašem gradu: (1- nezadovoljavajuće; 2 zadovoljavajuće; 3-dobro; 4-vrlo dobro; 5-izvrsno)

Kulturni događaji i manifestacije (od 1 do 5) *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Koncerti i zabava *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Sport i srodne aktivnosti *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

6. Kako ste zadovoljni razinom čistoće, održavanja i zaštite okoliša u vašem gradu ?
(1-nezadovoljavajuće; 2 zadovoljavajuće; 3-dobro; 4-vrlo dobro; 5- izvrsno) *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

7. Kako biste ocijenili razvoj Vašega grada tijekom proteklih deset godina? (1-
nezadovoljavajuće; 2 zadovoljavajuće; 3-dobro; 4-vrlo dobro; 5-izvrsno) *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

8. Kako ste zadovoljni sa mogućnostima sudjelovanja lokalne zajednice (građana ili
poduzetnika) u razvoju, planiranju i odlučivanju na području Vašega grada ? (1-
nezadovoljavajuće; 2 zadovoljavajuće; 3-dobro; 4-vrlo dobro; 5-izvrsno) *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

9. Jeste li do sada imali prilike sudjelovati u planiranju razvoja Vašega grada?
Ukoliko jeste navedite na koji ste način sudjelovali u tome? *

10. Raspoložete li redovito sa informacijama o aktivnostima, projektima i mogućnostima vezanim uz razvoj poljoprivrede na području Vašega grada? Ukoliko je odgovor DA napišite koji su to izvori informacija? *

11. Navedite tri najznačajnija problema ili nedostatka koja ograničavaju sadašnji razvoj poljoprivrede na području Vašega grada? *

12. Procjenite udio dosadašnjih izvora financiranja Vaših ulaganja u poslovne aktivnosti na području poljoprivrede (upišite postotak na način da sveukupni zbroj bude 100% - upisati u sva polja %):

Vlastiti izvori – uštedevina *

Zajmovi *

Poticaji i sredstva putem lokalne samouprave (općina, grad ili županija) *

Poticaji i sredstva putem nacionalnih ili europskih institucija i fondova *

Ostali izvori *

13. Jeste li upoznati sa mogućnostima financiranja vezanim uz razvoj poljoprivrede koja se nude? Koji su Vam izvori poznati? *

Odaberite sve točne odgovore.

- Lokalne samouprave i njihovih institucija (poticaji i sufinanciranja)
- Nacionalnih i europskih institucija i fondova
- Ostalo

14. Planirate li u budućnosti ulagati u razvoj poljoprivrede koristeći sredstva koja stoje na raspolaganju ? Iz kojih raspoloživih izvora to planirate učiniti: *

Odaberite sve točne odgovore.

- Lokalne samouprave i njihovih institucija (poticaji i sufinanciranja)
- Nacionalnih i europskih institucija i fondova
- Ostalo

15. Prema Vašem mišljenju rangirajte prioritete u buduća ulaganja u svrhu razvoja i revitalizacije Vašega grada: (od 1 najznačajniji do 3 značajan)

Ulaganje u javnu i komunalnu infrastrukturu (zgrade, poduzetničke zone,...) *

Ulaganje u poduzetništvo, obrt ili trgovinu (poslovni prostori, trgovine,...) *

Poticaji i subvencije za poljoprivrednike, iznajmljivače, ugostitelje,... *

16. Koja je prema Vašem mišljenju ključna gospodarska djelatnost budućeg razvoja i revitalizacije Vašega grada? *

Označite samo jedan oval.

- Poljoprivreda
- Turizam, ugostiteljstvo i gastronomija
- Kulturna i sakralna baština
- Poduzetništvo, obrt i proizvodnja
- Trgovina

17. Prema Vašem mišljenju koji je od slijedeća dva smjera razvoja prioritetan za budućnost Vašega grada: *

Označite samo jedan oval.

- Razvoj i revitalizacija starogradske jezgre
- Razvoj ostalih lokacija izvan starogradske jezgre

18. Prema Vašem mišljenju koji je od slijedeća dva temelja razvoja prioritetan za budućnost Vašega grada: *

Označite samo jedan oval.

- Temeljiti budući razvoj na postojećim običajima, kulturnim i tradicijskim vrijednostima
- Istražiti i pronaći nešto sasvim novo što će postati cilj budućeg razvoja i revitalizacije

19. Prema Vašem mišljenju i redoslijedu važnosti nabrojite 3 prioriteta koji su za Vas od iznimnog značaja za budućnost Vašega grada? (redoslijedom od 1 kao najznačajnijeg do 3 kao značajnog)

1. *

2. *

3. *

20. Molimo Vas da napišete vrlo kratko mišljenje i komentar o tome kakva je Vaša vizija vezana uz budući razvoj Vašega grada? *

ANKETA - turizam

*Obavezno

1. E-adresa *

2. Spol *

Označite samo jedan oval.

M

Ž

3. Starost *

Označite samo jedan oval.

18-30

30-40

40-50

50-60

60-više

Kojom se osnovnom djelatnošću bavite? *

Označite samo jedan oval.

Turizam i ugostiteljstvo

Poljoprivreda

Obrt ili trgovina

Nesamostalan posao

Ostalo

4. Ocijenite razinu zadovoljstva kvalitetom slijedećih javnih usluga u Vašem gradu:
(1-nezadovoljavajuće; 2-zadovoljavajuće; 3-dobro; 4-vrlo dobro; 5-izvrsno)

Zdravstvena i socijalna skrb (od 1 do 5) *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Predškolsko i osnovno obrazovanje *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Briga o starijima i nemoćnima *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Komunalna infrastruktura *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Javni prijevoz *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

5. Kako ste zadovoljni ponudom slijedećih aktivnosti u Vašem gradu:

(1-nezadovoljavajuće; 2-zadovoljavajuće; 3-dobro; 4-vrlo dobro; 5-izvrsno)

Kulturni događaji i manifestacije (od 1 do 5) *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Koncerti i zabava *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Sport i srodne aktivnosti *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

6. Kako ste zadovoljni razinom čistoće, održavanja i zaštite okoliša u vašem gradu ? (1-nezadovoljavajuće; 2-zadovoljavajuće; 3-dobro; 4-vrlo dobro; 5- izvrsno) *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

7. Kako biste ocijenili razvoj Vašega grada tijekom proteklih deset godina?(1- nezadovoljavajuće; 2-zadovoljavajuće; 3-dobro; 4-vrlo dobro; 5-izvrsno) *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

8. Kako ste zadovoljni sa mogućnostima sudjelovanja lokalne zajednice (građana ili poduzetnika) u razvoju, planiranju i odlučivanju na području Vašega grada ? (1- nezadovoljavajuće; 2 zadovoljavajuće; 3-dobro; 4-vrlo dobro; 5-izvrsno) *

Označite samo jedan oval.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

9. Jeste li do sada imali prilike sudjelovati u planiranju razvoja Vašega grada? Ukoliko jeste navedite na koji ste način sudjelovali u tome? *

10. Raspoložete li redovito sa informacijama o aktivnostima, projektima i mogućnostima vezanim uz razvoj turizma na području Vašega grada? Ukoliko je odgovor DA napišite koji su to izvori informacija? *

11. Navedite tri najznačajnija problema ili nedostatka koja ograničavaju sadašnji razvoj turizma na području Vašega grada? *

12. Procjenite udio dosadašnjih izvora financiranja Vaših ulaganja u poslovne aktivnosti na području turizma (upišite postotak na način da sveukupni zbroj bude 100% - upisati % u sva polja):

Vlastiti izvori – uštedevina *

Zajmovi *

Poticaji i sredstva putem lokalne samouprave (općina, grad ili županija) *

Poticaji i sredstva putem nacionalnih ili europskih institucija i fondova *

Ostali izvori *

13. Jeste li upoznati sa mogućnostima financiranja vezanim uz razvoj turizma koja se nude? Koji su Vam izvori poznati: *

Odaberite sve točne odgovore.

- Lokalne samouprave i njihovih institucija (poticaji i sufinanciranja)
- Nacionalnih i europskih institucija i fondova
- Ostalo

14. Planirate li u budućnosti ulagati u razvoj turizma koristeći sredstva koja stoje na raspolaganju? Iz kojih raspoloživih izvora to planirate učiniti: *

Odaberite sve točne odgovore.

- Lokalne samouprave i njihovih institucija (poticaji i sufinanciranja)
- Nacionalnih i europskih institucija i fondova
- Ostalo

15. Prema Vašem mišljenju rangirajte prioritete u buduća ulaganja u svrhu razvoja i revitalizacije Vašega grada: (od 1 najznačajniji do 3 značajan)

Ulaganje u javnu i komunalnu infrastrukturu (zgrade, poduzetničke zone,...) *

Ulaganje u poduzetništvo, obrt ili trgovinu (poslovni prostori, trgovine,...) *

Poticaji i subvencije za poljoprivrednike, iznajmljivače, ugostitelje,... *

16. Koja je prema Vašem mišljenju ključna gospodarska djelatnost budućeg razvoja i revitalizacije Vašega grada? *

Označite samo jedan oval.

- Poljoprivreda
- Turizam, ugostiteljstvo i gastronomija
- Kulturna i sakralna baština
- Poduzetništvo, obrt i proizvodnja
- Trgovina

17. Prema Vašem mišljenju koji je od slijedeća dva smjera razvoja prioritetan za budućnost Vašega grada: *

Označite samo jedan oval.

- Razvoj i revitalizacija starogradske jezgre
- Razvoj ostalih lokacija izvan starogradske jezgre

18. Prema Vašem mišljenju koji je od slijedeća dva temelja razvoja prioritetan za budućnost Vašega grada: *

Označite samo jedan oval.

- Temeljiti budući razvoj na postojećim običajima, kulturnim i tradicijskim vrijednostima
- Istražiti i pronaći nešto sasvim novo što će postati cilj budućeg razvoja i revitalizacije

19. Prema Vašem mišljenju i redoslijedu važnosti nabrojite 3 prioriteta koji su za Vas od iznimnog značaja za budućnost Vašega grada? (redoslijedom od 1 kao najznačajnijeg do 3 kao značajnog)

1. *

2. *

3. *

20. Molimo Vas da napišete vrlo kratko mišljenje i komentar o tome kakva je Vaša vizija vezana uz budući razvoj Vašega grada? *
